

DR. FREIHERR CARL DU PREL

DIE MAGIE ALS NATURWISSENSCHAFT

deel I

DIE MAGISCHE PHYSIK

-

DE MAGIE ALS NATUURWETENSCHAP

deel I

DE MAGISCHE NATUURKUNDE

1 8 9 9

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
http://members.home.nl/muschter

8 november 2012

INHOUDSOPGAVE

Inleiding van de vertaler 4
Bronvermelding 14
Het Duitse omslag 15
Citaat op het Duitse omslag 17
Opdracht 19
Voorwoord 20
I DE ONBEKENDE NATUURWETENSCHAP 25
II De magische verdieping der natuurwetenschap 48
1. Het telegraferen zonder draad, en de telepathie 48
2 De röntgenstralen en het helderzien 68
III Het dierlijke magnetisme als sleutel tot de magische natuurkunde 84
IV De odische exteriorisatie van de mens 107
V De sympathetische kuurmethode 139
VI Gemagnetiseerd water 165
VII Gravitatie en levitatie 184
1. Het raadsel van de zwaartekracht 184
2. De levitatie 197
3. De extatische vlucht en de technische vlucht 217
VIII Het tafeldansen als natuurkundig vraagstuk 243
IX De mysterieuze projectielen 258
X De wichelroede 273

INLEIDING VAN DE VERTALER

Die Magie als Naturwissenschaft is ook bekend onder de titel *Die magische Physik*. Duidelijk is, dat er twee samenhangende werken bestaan. Het eerste deel is het onderwerp van de huidige vertaling.[1] Het tweede deel is getiteld: *Die magische Psychologie*.

Een van de belangrijke thema's in dit boek is het begrip od of odyle. De Nederlandse taal kent er geen equivalent voor. Het Duitse 'Groene Boekje', de Duden, definieert het als volgt: "Angeblich vom menschlichen Körper ausgestrahlte, das Leben lenkende Kraft." ('Een vermeend van het menselijk lichaam uitgestraalde kracht, die het leven aanstuurt.'). De Duden beschouwt het als een onzijdig begrip.

Pierer's Universal-Lexikon (1857) definieert het odyle als volgt (vertaling:) "Od, een door Karl Freiherr von Reichenbach opgestelde dynamiek, die zou staan midden tussen magnetisme,

---

[1] *[In het origineel staat: "Alle Rechte nach dem Gesetz von 11. Juni 1870, insbesondere das Recht der Uebersetzung in fremde Sprachen vorbehalten." De genoemde wetgeving stelt echter, dat het moet gaan om een mechanische vermenigvuldiging. Ook spreekt deze wet over nadruk. Bovendien mag een vertaling van het origineel niet plaatsvinden binnen een periode van een tot drie jaar na eerste publicatie van het origineel. Deze vertaling, die elektronisch op internet zal worden geplaatst, is geen nadruk in die zin, en ook verder voldoet deze vertaling aan de bewuste wetsbepalingen. Van toepassing zijn de par. 4, 5 en 6 van het 'Gesetz, betreffend das Urheberrecht an Schriftwerken, Abbildungen, musikalischen Kompositionen und dramatischen Werken', Bundesgesetzblatt des Norddeutschen Bundes Band 1870, Nr. 19, Seite 339 - 353, d.d. 11 juni 1870. Zie ook: http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend_das_Urheberrecht_an_Schriftwerken,_Abbildungen,_musikalischen_Kompositionen_und_dramatischen_Werken#.C2.A7._1. vert.]*

elektriciteit, licht en warmte, et cetera, doch die aan geen van deze krachten identiek zou zijn. Ze is de oorzaak van bepaalde gewaarwordingen, deels van blauw of roodgeel licht, deels van koelte of lauwheid, deels van onbestemde weldadige of afschuwwekkende indrukken, waarvoor slechts weinigen ontvankelijk zijn, maar wel zo, dat deze weinigen steeds voor al die wonderbaarlijke indrukken gelijkelijk toegankelijk zouden zijn." Uit de zojuist aangehaalde definitief valt niet af te leiden of het begrip od als mannelijk, vrouwelijk of onzijdig moet worden gezien. Pierer's beschouwt het immers als een kracht, dus vrouwelijk. Meyers Grosses Konversations-Lexikon (1908) spreekt er eveneens over als over een kracht, dus vrouwelijk, maar spreekt ook over het onzijdige "das Od." Ik heb daarbij aangesloten.

Du Prel spreekt over "het dierlijke magnetisme dat Reichenbach later de naam odyle heeft gegeven." Het is mij niet geheel duidelijk wat Reichenbach (1788-1869) met het begrip od heeft willen toevoegen aan het reeds lang gangbare begrip aura. Ook daarvan stelt men, dat het zowel een fysieke als een ziele-exponent is. Een onderscheid tussen beide begrippen is zo een, twee, drie niet te ontdekken. Beide noemt men vormen van elektromagnetische energie, waarbij de fysieke pendant van het stoffelijke organisme uitstroomt (denk aan de Kirlianfotografie), en de psychische pendant van het innerlijk wezen van de mens. Bovendien wordt aan de aura een beschermende kracht toegeschreven tegen negatieve psychologische en biologische krachten van buiten, en zou ze zich in ruimte en tijd kunnen uitbreiden.

Ook Du Prel onderkent, dat er in bepaald opzicht geen onderscheid is tussen od en aura, als hij zegt: "Het zijn echter niet alleen de handen, waaruit odisch licht stroomt, doch meer of minder alle lichaamsdelen." En iets verderop: "Het aureool der heiligen in de christelijke mystiek is deze voor de

somnambulisten zichtbare, magnetische kracht." (H. II, 2). Somnambulisten zijn letterlijk de in slaap gebrachten, ofwel gehypnotiseerden. Het zijn sensitieve personen die in een hypnotische slaap wegzinken. Zij nemen het od waar, of zijn er gevoelig voor. Reichenbach noemde hen dan ook de 'sensitieven'. In de verslagen lijkt het voornamelijk, doch niet uitsluitend, om vrouwen te gaan. Bij de zojuist genoemde passage van Du Prel stelt hij verder: "Men leze bij Görres de uitvoerige verslagen over dit mystieke oplichten van de heiligen, en dan kent men de volledige analogie met het od-licht." De vanouds bekende aureool heeft op de aura betrekking. De begrippen od, aura en dierlijk-magnetische kracht staan daarmee in een vergelijkbare relatie tot elkaar. Het od wordt door sommigen gelijkgesteld aan vitale levenskracht, of aan aura, qi of prana.

Het invoeren van begrippen als od kan gemakkelijk tot bedenkingen leiden, omdat het sektarisch aandoet, net zoals in Star Wars over 'the Force' wordt gesproken. Dat geldt ook voor de term 'sympathetisch contact'. We moeten echter niet vergeten, dat zelfs een vertrouwd begrip als elektriciteit of magnetisme ooit niet bestond, en door de experimentatoren werd ingevoerd als de benaming voor een door hen vermoede kracht. Al experimenterend is daar veel uit voortgekomen, en het woord elektriciteit is uit ons leven niet meer weg te denken. En het sympathetische contact noemen wij in relatie tot radio en televisie 'zenderafstemming'.

Het magnetisme mag zich verheugen in een grote belangstelling, getuige de talrijke documentaires over de geneeskracht van gemagnetiseerd water; de verbluffende toename van landbouwopbrengsten door het aanwenden van dergelijk water in onder andere Australië (zie www.youtube.com/watch?v=YVL6tfGhr8M); levitatie met behulp van magneten; de met magneten opgewekte vrije energie; en de medische diagnos-

tiek. Wat het vroegste onderzoek aan het verschijnsel magnetisme betreft, valt op, dat het niet de minste geleerden en filosofen zijn geweest die zich er in verdiept hebben, vaak van een heel ander vakgebied. De ontdekker van het botulisme bevindt zich in dit illustere gezelschap, alsook bijvoorbeeld de grondlegger van de fysiologie.

Veel magnetisch onderzoek vond plaats in spiritistische kring en bij de magnetiseurs die met somnambulisten werkten, waardoor het tot op de dag van vandaag - in die context althans - een bepaald stigma heeft gehouden. Niet in de laatste plaats overigens door Mesmer, die met zijn opzienbare experimenten veel meer een toepassend en op effect gericht onderzoeker was, dan een wetenschappelijk theoreticus. Zie overigens betreffende het hypnotisme, het magnetisme en aanverwante verschijnselen de prachtige portrettengalerij van wereldvermaarde vooraanstaande geleerden op dit gebied, op http://www.hypnose-kikh.-de/museum_en/saal1.htm. Het is zeer tragisch dat in de wetenschap de koplopers, met hun nieuwe paradigma's, eenzame strijders zijn in het verspreiden van kennis. Zoals iemand over geniale ontdekkers ooit zei: eerst wordt hun nieuwe theorie doodgezwegen, daarna afgebrand, en tot slot zegt iedereen dat men het allang wist.

Reichenbach publiceerde een boek getiteld *Researches on Magnetism, Electricity, Heat and Light in their Relations to Vital Forces*, in een speciale uitgave van de toonaangevende Annalen der Chemie und Physik. Zijn theorieën zijn niet onomstreden. Een wetenschappelijke basis heeft Reichenbach er nooit aan weten te verlenen.

Op veel plaatsen refereert Du Prel aan het werk van de magnetiseurs en de somnambulisten. Voor een zeer grondige benadering van het verschijnsel somnambulist verwijs ik naar

Du Prels *Die Mystik der alten Griechen*[2]. De term somnambulisme wordt tegenwoordig ook wel gebruikt voor slaapwandelen, doch in het zojuist genoemde werk van de auteur wordt de term gereserveerd voor de Griekse geneeskundige methodiek binnen de tempel in de oudheid. Daar kreeg de ontvankelijke geest van de tempelslaper, onder begeleiding van de tempelpriester, door een daimoon getoond of ingefluisterd welk geneesmiddel of welke kuur voor hem passend was. Deze behandelmethode heeft een paar duizend jaar standgehouden. De somnambulisten waarnaar Du Prel in zijn huidige werk verwijst, zijn de hedendaagse. Het zijn hypergevoelige mensen die gemakkelijk in trance of een hypnotische slaap gebracht kunnen worden, en dan over mediamieke gaven beschikken, bijvoorbeeld ten aanzien van - vaak niet-reguliere - geneesmiddelen die zij nodig achten voor zichzelf of voor anderen. Het beeld wat oprijst in deze beschrijvingen, is dat het neurotische, vaak ziekelijke persoonlijkheden zijn (Du Prel spreekt zelf in één adem over somnambulist en patiënt), maar we moeten niet vergeten, dat deze sensitieven waarschijnlijk bij de magnetiseurs zijn terechtgekomen juist doordat zij wegens hun gevoeligheid (chronische) klachten hadden. Het is bekend, dat er vele andere hypergevoelige mensen zijn die onder magnetische invloed net zo snel in trance gebracht kunnen worden en dezelfde vermogens openbaren, maar aan zo'n procedé nooit beginnen, omdat zij kerngezond zijn.

Wat is nu het belangrijke en interessante van dit boek? Du Prel geeft in dit werk aan (en de titel onderstreept dit uiteraard), dat het somnambulisme en de magie op natuurwetten berusten, en dat deze kennis steeds praktischer toepasbaar zal zijn via een betere kennis van zulke wetten. Wat zich binnen de magie voordoet, ziet hij daarenboven als de blauwdruk voor een technische pendant daarvan. Anders gezegd, alle magische en

[2] *[Zie mijn vertaling op www.archive.org.* vert.]

onverklaarbare verrichtingen en verschijnselen in de natuur berusten op de werkzaamheid van nog onbekende natuurwetten, en naarmate die wetten beter bekend worden, zal het mogelijk zijn om de tot dan toe onverklaarbare verrichtingen aan te sturen en er toepasselijke apparaten voor te bouwen. Daartoe moet de wetenschap kijken naar wat in de natuur gebeurt (bijvoorbeeld informatieoverdracht via het zenuwstelsel), om er vervolgens op kunstmatige wijze een pendant van te maken (bijvoorbeeld informatieoverdracht via een telegraafstelsel). Wanneer aldus wordt gewerkt, is sprake van 'orgaanprojectie' binnen de natuurwetenschap. Volgens de auteur is de mate waarin deze projectie plaatsvindt, maatgevend voor het succes van de uitvinding.

Als ander voorbeeld van orgaanprojectie noemt hij het maken van vliegmachines op basis van wat wij in de natuur waarnemen bij vliegende dieren en bij levitatie. Laten we bedenken dat hij deze werkwijze voorstelde, vier jaar voordat de Gebroeders Wright in 1903 hun eerste vlucht maakten.

In Du Prels huidige werk worden diverse magische voortgangen behandeld, waaronder levitatie en de magnetische behandeling van patiënten, maar ook manipulaties met lichaamseigen stoffen en sterk met het lichaam verbonden materiële objecten, welke procedés reeds door Paracelsus en wetenschappers in de oudheid werden bepleit en toegepast. In de magie, hetgeen een verzamelterm is, kreeg dit zijn pregnantste exponenten in de tovenarij en de hekserij. In al de door hem behandelde voorbeelden ziet Du Prel aanleiding, zijn stelling te onderstrepen dat magie slechts dat deel der wetenschappen is wat nog niet als zodanig in natuurwetten is geïncorporeerd. Daarin had hij van mij nog één stap verder mogen gaan. In Hoofdstuk II, 1, zegt hij namelijk, dat magie slechts onbekende natuurwetenschap kan zijn, en dat ook de telepathie geen zuiver geestelijke werking is, doch een verborgen natuurwetenschappelijke kant moet hebben.

Voor 'geestelijke werking' had ik eerder de term 'magische werking' verwacht, want dat sluit zuiverder bij zijn hoofdstelling aan. Nu hij spreekt van 'geestelijke werking', lijkt het erop alsof een geestelijke werking doorgaans wordt beschouwd als losstaand van de natuur. De alomvattende natuur omvat echter ook de geestelijke wereld, ongeacht of die geheel in kaart is gebracht of slechts deels, waarbij de scheidslijn - afhankelijk van onze optiek en ons wetenschappelijk voortschrijden - fluctuerend is. Want per saldo bestaat het onderscheid tussen dezen slechts uit de waarneembaarheid van bepaalde trillingen binnen, dan wel buiten ons zintuiglijke stelsel. Zo werd het speurvermogen van een hond vroeger als iets magisch gezien, terwijl het later gewoon als vallend onder het bereik van het zintuiglijk stelsel kon worden verklaard. Hetzelfde geldt voor het spectrum waarbinnen bepaalde dieren kunnen kijken, en dat voor ons buiten bereik is, maar daarmee nog niet behoort tot een spiritueel gebied.

Anders gezegd, we mogen de telepathie gerust nog steeds een geestelijke werking noemen, zolang we het maar geen magie noemen in de middeleeuwse betekenis van het woord. Want die kanttekening moeten we zeker maken bij de magie waarover Du Prel het heeft. Hij onderscheidt bepaalde menselijke vermogens als behorend tot het natuurwezen van de mens, en niet - zoals men in de middeleeuwen deed - als afkomstig van een hemels of demonisch gebied. Hij zegt: "Ik schrijf aan de mensen niet de magische vermogens toe in de zin van de middeleeuwen, die alle wonderen en tovenarijen, alle legitieme en illegitieme magie verklaart uit bovennatuurlijke hulp van hemelse of demonische aard. Voor een dergelijk cliché is geen aanleiding. De magische vaardigheden zijn ons eigen natuurlijke bezit, zoals Agrippa van Nettesheim reeds heeft ingezien: *Spiritus in nobis, qui viget, illa facit* ("de geest in ons, die sterk is, verricht zulke dingen.") Magische vermogens hebben alle hun natuurkundige basis, die dus niet bovennatuurlijk, doch slechts

bovenzintuiglijk is, en waarvan het onderzoek ons voornaamste streven moet zijn."

Hierin zou naar mijn mening wel passen dat wij het begrip bovenzintuiglijk langzamerhand loslaten. Wij blijken als mens veel meer zintuigen te hebben dan de vijf die men gewoonlijk noemt. Het is dus tijd dat wij ze zo veel mogelijk benoemen, en gewoon over 'zintuigen' spreken.

In alle tijden waren er verschijnselen waarvan de oorzaak zich onttrok aan een verstandelijke beredenering. Ze werden als magisch gezien. Gaandeweg werd een deel van die verschijnselen verklaard door de wetenschap, en verschoven zij van het magische naar het wetenschappelijke gebied. In latere tijden koppelde men de onverklaard gebleven verschijnselen aan hemelse of demonische invloeden (in de magie der middeleeuwen, maar ook in die van andere tijdperken). In verlichtere tijden bleven er nog vele onverklaarde verschijnselen, maar ze werden niet meer aan een hemelse of demonische instantie toegeschreven. Bij de opkomst van de moderne wetenschap kreeg men bovendien de neiging om verschijnselen te bagatelliseren of te negeren.

Zoals we al zagen, vormt het magnetisme een belangrijk thema in dit (en ander) werk van Du Prel. Deze kracht spreekt zeer tot de verbeelding en wordt door hem uitgebreid behandeld. Michael Maier zei eeuwen eerder: "Er zijn mensen te vinden die beloven dat zij de kracht van de magneet verdubbelen. Ik heb zelf gezien, dat een van hen met een pond magnetische steen in een zilveren houder 28 pond ijzer, namelijk een anker, heeft opgeheven en zo heeft vastgehouden." (Chymisches Kabinet, Toelichting XVIII, 1708; feitelijk al in 1687, in *Scrutinium Chymicum*.). En Du Prel citeert professor Babinet: "Hem wie het tegen alle mogelijkheden in zou gelukken een tafel of een willekeurig ander rustend lichaam in de lucht op te heffen en

dat zwevend te houden, kon zich vleien met de gedachte de belangrijkste van alle ontdekkingen van de eeuw te hebben gedaan. Newton is onsterfelijk vanwege zijn ontdekking van de algemene zwaartekracht. Wie zonder mechanische tussenkomst een lichaam aan deze zwaartekracht zou weten te onttrekken, zou iets nog groters gepresteerd hebben." Dan hebben we over omstreeks 1820. Inmiddels is zijn visie werkelijkheid geworden. De magneettrein is er een voorbeeld van, en ook laten wetenschappers kikkers en tal van andere levende en levenloze objecten zweven. Het in kaart brengen van het menselijk lichaam met mri-scans is in zijn essentie al voorzien. Du Prel schetst op dit vlak een orgaanprojectie, want hij stelt, dat de wetenschap helderziendheid ooit concreet zal leren toepassen in een apparaat waarmee in het lichaam kan worden gekeken. Het waren in de toenmalige visies de hoogste toppen van de wetenschappelijke ontwikkeling en het menselijk bereiken. In onze tijd haalt het nauwelijks de krantenkoppen meer. Daarmee is zichtbaar, dat de horizon opschuift, want de ontzagwekkende prestaties die Du Prel in het verschiet stelde, wekken inmiddels geen ontzag meer, en zullen worden gevolgd door vindingen die wij - op onze beurt - ontzagwekkend zullen noemen.

Du Prel toont op indrukwekkende wijze aan, hoe wij voortbouwen op de kennis van de enkeling in het verleden, die - misschien in eenzaamheid op een zolderkamertje, bij het licht van een kaars - droomde over een toekomst waarin men niet alleen via telepathie op afstand kon zien, maar ook via orgaanprojectie, dus via een op dezelfde principes gebaseerd apparaat. Wie televisie kijkt of in zijn mobieltje met mensen aan de andere kant van de wereld spreekt, kan slechts met de grootst mogelijke bewondering en respect terugdenken aan de grote geesten die dit alles honderden jaren geleden al voorzien hebben, en er toen - tegen de verdrukking door de geldende wetenschap in, en vaak ten koste van grote persoonlijke opofferingen - de theoretische grondslag voor hebben gelegd.

Een enkele technische opmerking. Onder aan de eerste pagina van hoofdstuk 1 staat '1*' vermeld. De volgende pagina's gaan verder met paginanummers die bovenaan vermeld staan, beginnend met '4'. Gezien de slotpassage van pagina 1 en de beginpassage van pagina 4, lijkt er echter geen hiaat in de tekst te zitten, want die sluit perfect aan.

De voetnoten van de auteur verwijzen dikwijls naar niet-Duitse literatuur. Niet altijd is dan de oorspronkelijke titel van die werken vermeld, maar wordt de Duitse vertaling genoemd. Ik heb de weergave van de auteur gevolgd, en die dus niet vervangen door de oorspronkelijke titels. Kleine verschrijvingen in geciteerde werken heb ik zonder commentaar verbeterd.

Als bron van het origineel heb ik twee vindplaatsen vermeld. In beide gevallen lijken de pagina's 2 en 3 te ontbreken, maar tekstueel lijkt er toch geen hiaat te zijn. Pagina 82 echter is op beide locaties niet aanwezig. In een van de gescande versies ontbreken talloze pagina's.

De voetnoten van de auteur staan aan het einde van elke pagina in een gewone letter.

Mijn eigen voetnoten staan tussen haakjes, cursief en onder vermelding 'vert.'.

Ruud Muschter

BRONVERMELDING

1888, *http://ia600302.us.archive.org/28/items/diemystikderalt-00prelgoog/*

1899, *https://ia600508.us.archive.org/2/items/diemagiealsnatu-00prelgoog/*

omslag: *http://magische-wereld.jouwpagina.nl/*
Deze omslag stamt niet uit het origineel.

HET DUITSE OMSLAG

Die Magie

als

Naturwissenschaft.

Dr. Carl du Prel.

Erster Teil:

Die magische Physik.

Jena,

Die Magie

als

Naturwissenschaft.

Von

Dr. Carl du Prel.

Erster Teil:

Die magische Physik.

> Durch ihre Unglaubhaftigkeit entzieht sich die Wahrheit dem Erkanntwerden.
>
> Heraklit.

Jena,

Hermann Costenoble.

1899.

CITAAT OP HET DUITSE OMSLAG

"Door haar ongeloofwaardigheid onttrekt de waarheid zich eraan dat zij bekend wordt."

Heraclitus

De Magie als Natuurwetenschap

Eerste Deel:

De magische natuurkunde

OPDRACHT

Opgedragen aan mijn vriend dr. Richard Wedel.

VOORWOORD

Het geloof in magie is zo oud als de mensheid. In de religieuze en profane verhalen van alle eeuwen en alle volkeren komen mensen voor, die zich van hun tijdgenoten onderscheidden door inzichten van onbegrijpelijk karakter, en door het beheersen van de natuur en hun medemensen. Al naar gelang het moreel zeer uiteenlopende gebruik dat zij van hun vermogens maakten, noemde men hen wonderdoeners, heiligen, profeten, tovenaars, heksen, et cetera. Samenvattend kunnen we hen als magiërs betitelen. Het zeer grote aantal van dergelijke verhalen en in veel gevallen de betrouwbaarheid van de getuigen, verbiedt ons, dat wij al deze vertellingen voor fabels houden. Wanneer de moderne tijd zich niettemin steeds verder heeft verwijderd van het geloof in magie, ligt dat aan de groei van de wetenschappen, die zich steeds meer tot gesloten systemen hebben ontwikkeld. Het systeem brengt altijd de neiging met zich mee, a priori die feiten te verwerpen die zich er niet naar willen voegen.

Anderzijds ligt het al binnen het bereik van de wetenschappelijke ontwikkeling, dat wij noodzakelijkerwijs mettertijd weer op de magie moeten stuiten. Voor de wetenschappelijk denkende onderzoeker is het namelijk wel duidelijk, en op grond van de algemene geldigheid van de wet van de causaliteit a priori zeker, dat het woord magie slechts een provisorische aanduiding is voor de nog niet onderzochte menselijke vermogens, en dat de magische verschijnselen slechts kunnen berusten op een onbekende natuurwetenschap. Daaruit volgt met logische noodwendigheid, dat onze wetenschap op grond van haar spontane ontwikkeling uiteindelijk moet uitmonden bij de magie, en zelf magie moet worden in de mate waarin zij van het onderzoek aan het zichtbare, grijpbare en weegbare, voortschrijdt naar het onzichtbare, ongrijpbare en onweegbare. Want hoe verfijnder de materie zich uit, bijvoorbeeld als stralende materie, des te merkwaardiger krachten verraadt zij.

Men kan zich er gemakkelijk van overtuigen, dat dit proces voor de natuurkunde alsook voor de psychologie reeds is aangevangen. Met name leert ons het hypnotisme, dat de raakvlakken tussen wetenschap en magie, dat wil zeggen tussen bekende en onbekende natuurwetenschap, toenemen. Omdat de magie slechts kan liggen in het verlengde van de wetenschap, moet er een versnelde vooruitgang optreden wanneer de onderzoekers de behoefte aan het completeren van hun systemen zouden inzien, en daarom de studie van de magie ter hand zouden nemen, in welk gebied de hun nog onbekende wetten liggen. Want wie slechts de uit de bekende wetten verklaarbare verschijnselen in ogenschouw neemt, behaalt slechts vooruitgang in de breedte. Wie echter de tot nu toe onverklaarbare verschijnselen verklaarbaar maakt, leidt een vooruitgang in de diepte, en nodigt uit tot het uitbouwen en omvormen van de systemen. De onderzoekers dus die de magie uitsluiten van hun onderzoekingen, blijven steken in het provisorische systeem en remmen de vooruitgang af. Daarom is het zeer betreurenswaardig, dat wetenschap en magie tegenwoordig nog als tegenstellingen gelden, aangezien ze elkaar toch slechts wederzijds aanvullen. Dat kan men alleen inzien, wanneer men in beide richtingen onderzoek doet, en enerzijds de wetmatigheid van de magische verschijnselen en anderzijds de zo langzamerhand magische verdieping van de natuurwetenschappen erkent.

Aan de bedenkingen van de lezers die op het standpunt van de moderne natuurwetenschap staan, kan ik daarom, zonder zelf iets te verspelen en zonder te veel van hen te verlangen, volledig rekenschap geven. Ik schrijf aan de mensen niet de magische vermogens toe in de zin van de middeleeuwen, die alle wonderen en tovenarijen, alle legitieme en illegitieme magie verklaarde uit bovennatuurlijke hulp van hemelse of demonische aard. Voor een dergelijk cliché bestaat geen aanleiding. De magische vaardigheden zijn ons eigen natuurlijke

bezit, zoals Agrippa van Nettesheim reeds heeft ingezien: *Spiritus in nobis, qui viget, illa facit* [3] Magische vermogens hebben echter ook allemaal hun natuurkundige basis, die dus niet bovennatuurlijk, doch slechts bovenzintuiglijk is, en waarvan het onderzoek ons voornaamste streven moet zijn.

Om iedere twijfel te elimineren dat de magische vermogens in ons liggen, en om die reden reeds door het ontdekken ervan en het wetenschappelijke onderzoek eraan, aan het daglicht moeten treden, heb ik minder de nadruk gelegd op de praktische magie - wat toch al een voortijdige onderneming zou zijn - dan op de natuurlijke patronen daarvan, die spontaan en ongewild optreden, en hun wetmatigheid openbaren doordat ze steeds onder dezelfde voorwaarden optreden. Ik hoop dan ook in ieder geval de basisregels van de magie voor eens en voor altijd te hebben vastgelegd: het magnetisme is de sleutel tot de magische natuurkunde; het monoideïsme, dus de toegespitste gedachte en wil, is de sleutel tot de magische psychologie.

Er is geen andere weg om tot inzicht in de magische praktijk te geraken dan dat wij de natuurlijke patronen van de magie bestuderen; de voorwaarden onderzoeken om entree tot haar te krijgen; en ons dan wijden aan de kunstmatige kopie ervan. Het bijgeloof heeft de praktische magie zeer ontwricht, omdat het niet inzag hoe natuurlijk en wetmatig die is. De kern van de waarheid van de magie en haar natuurwetenschappelijke wetmatigheid kunnen wij echter kennen, wanneer we, als ze wordt vergeleken met de natuur - *cum mundi codice primario, originali et autographo*, zoals Campanella zegt - weten welke overeenstemming er is tussen de kunstmatige prestatie en de natuurlijke, spontane verschijnselen.

Wanneer de lezer ziet dat talrijke, natuurlijke patronen van de magie gegeven zijn uit ervaring, en dat anderzijds de natuur-

---

[3] *["De geest in ons, die sterk is, verricht zulke dingen." vert.]*

wetenschap zelf op enige punten reeds de verdieping heeft bereikt waardoor magische verschijnselen verklaarbaar worden - bijvoorbeeld het helderzien via de röntgenstralen; de telepathie door het telegraferen zonder draad; de betovering door de suggestie; de hekserij door de exteriorisatie van de gevoeligheid -, zullen de aanvankelijke bedenkingen van de lezer steeds meer wijken. Tot slot zal hij tegen zichzelf zeggen dat, wanneer onze wetenschap eenmaal voltooid is, er geen magie meer zal wezen. En ook, dat wij dit doel het snelst bereiken wanneer wij de feiten bestuderen die onze theorieën weerspreken en daarom tegenwoordig nog magisch worden genoemd.

Slechts één bekentenis hoeft de lezer - juist om deze reden - niet van mij te verwachten. Als hij mocht geloven, dat in ons natuursysteem het laatste woord al is gesproken, wanneer hij het systeem net als een streek van de spaan wil gebruiken, die alles wat boven de schepel uitsteekt, eraf strijkt, mag hij mijn boek meteen aan de kant leggen. Naar mijn mening namelijk staan wij ondanks al onze ontdekkingen en uitvindingen pas aan het begin van de wetenschap, en zoals de natuur tot nu toe als des te wonderbaarlijker werd ervaren naarmate ze verder doorvorst werd, zo zal het ook in de toekomst zijn. Ook moeten wij eindelijk leren inzien, dat de op dit moment nog onbekende krachten van de natuur en de mens geenszins latente krachten zijn die zich niet uiten, doch veeleer werkzame krachten die zich onder bepaalde voorwaarden voortdurend uiten. De appels vielen reeds van de boom voordat Newton de wet van de zwaartekracht ontdekte, en evenzeer moeten zelfs in tijden dat niemand aan magie gelooft, op zijn minst toch de natuurlijke patronen daarvan optreden. Er moeten dus voortdurend verschijnselen voorhanden zijn die de bekende wetten tegenspreken, ook al zijn ze, omdat ze overeenkomen met onbekende wetten, eveneens onderworpen aan de wetten van de causaliteit. Dit inzicht zal het middeleeuwse bijgeloof, dat slechts dwaalde in de uitleg van de feiten, verzoenen met de moderne weten-

schap. Die dwaalt heden nog, net als voorheen, door het a priorisch verwerpen van feiten die zij uiteindelijk toch moet erkennen, omdat zij zelf ongewild de verklaring ervan zal hebben gevonden.

Partenkirchen.

Carl du Prel.

I DE ONBEKENDE NATUURWETENSCHAP

De geschiedenis der wetenschappen vormt de glanzende bladzijde van de cultuurgeschiedenis. Wanneer wij de ontwikkeling van de verscheidene takken van kennis overzien en bij de vaak wonderbare gedachte-exercities stilstaan waarmee uitnemende geesten tot hun revolutionaire ontdekkingen kwamen; of wanneer wij de totaal aangedragen som van de menselijke kennis, in leerboeken verwoord en geordend, beschouwen, zijn we geneigd over de mensheid een hoge mening te koesteren.

De geschiedenis van de wetenschap heeft echter ook een zeer droevige kant. Ze laat ons zien, dat het aantal werkelijk eminente geesten steeds maar heel gering was; dat dezen steeds met de grootste moeilijkheden te kampen hadden om de erkenning van de door hen ontdekte waarheden af te dwingen; dat velen van hen - en uitgerekend de besten - een leven vol ontberingen voerden en, zonder eerbetoon te hebben gekregen, in het graf belandden; dat uitgerekend de wetenschappelijke vertegenwoordigers van de heersende denkbeelden dikwijls ieder afwijken daarvan als een afwijken van de wetenschap zelf hebben gebrandmerkt en zelfs voor karrendiensten ten behoeve van deze koningen ondeugdelijk waren.[4] Iedere vertegenwoordiger van een nieuwe waarheid is meer of minder een martelaar der waarheid. Vaak sterft een uitvinder in armoede, doch na zijn dood verrijken duizenden fabrikanten zich aan zijn geestesarbeid. Vaak sterft een ontdekker roemloos, omdat hij het grote onrecht had dat hij te vroeg gelijk had. De latere plagiator echter, die de juiste tijd heeft afgewacht, wordt met eer overladen.

---

[4] *[Vergelijk: "Wenn die Könige bauen, haben die Kärrner zu tun", aldus Schiller.* vert.]

Deze geschiedenis der wetenschappen is nog niet geschreven, doch zij zou bijdragen aan de zelfkennis van de mens in de zin van bescheidenheid.

De mensheid in zijn geheel heeft geen recht trots te zijn op de vooruitgang van de wetenschap. Die gaat steeds van enkelingen uit, die slecht genoeg behandeld worden, en voltrekt zich slechts ondanks de weerstand van de overige massa, die altijd slechts een remblok op de vooruitgang is en maar één verdienste heeft, namelijk dat zij de uiteindelijke zege van het ware en goede niet kan verhinderen.

Wanneer we het resultaat van de cultuur bekijken, zijn wij optimisten. Lopen we echter het daaraan voorafgegane proces bij langs, dan kan ons oordeel over de mensheid slechts pessimistisch uitvallen. De historie van de wetenschappen moet niet eenzijdig de zege der nieuwe ideeën optekenen, doch ook de daaraan voorafgaande strijd en de tegenwerking schilderen, zo hardnekkig geleverd door de wetenschappelijke vertegenwoordigers van de oude denkbeelden. Men kan er niet trots op zijn tot een ras te behoren dat een Christus aan het kruis sloeg, een Socrates de gifbeker reikte, een Camoens[5] liet verhongeren en een Giordano Bruno verbrandde, kortom, die zijn edelste zonen steeds het martelaarschap heeft toebereid.

Wanneer een nieuwe waarheid wordt ontdekt, treedt zij, net als een openbaring, als een lichtflits het brein van een enkeling binnen. Tegenover deze echter staan de miljoenen van zijn tijdgenoten met al hun vooroordelen. In de moeilijkheid om al deze tegenstanders te beleren en allereerst de oude vooroordelen aan de kant te helpen, ligt vaak het treurige lot van de ontdekker. De macht van de waarheid is weliswaar groot, maar hoe verder die van de heersende ideeën afligt, des te minder de

[5] *[Luis Vaz de Camoëns, 1524-1580, de belangrijkste Portugees-talige dichter. vert.]*

mensheid erop voorbereid is, en des te moeilijker zij baan breekt. Juist omdat ze na de uiteindelijke erkenning revolutionair zal werken, kan ze zich in het begin alleen maar met de grootste moeite staande houden. En met haar, ook haar ontdekker. Het is in de wereld zo ingericht, dat wie een boom plant, niet de vruchten ervan zal plukken die een latere generatie moeiteloos in de schoot vallen.

Het is nu de vraag, of die troebele bladzijde van de geschiedenis der wetenschappen haar onvermijdelijke nevenverschijnsel blijft, of dat er wellicht een tijd zal komen waarin de mensheid een grotere ontvankelijkheid voor nieuwe waarheden zal tonen en haar vertegenwoordigers een beter lot dan tot nu toe zal bereiden. Dat laatste zal pas gebeuren wanneer wij uit de geschiedenis der wetenschappen geleerd zullen hebben, dat nieuwe waarheden, juist wanneer ze van revolutionaire betekenis zijn, niet plausibel kunnen zijn, doch paradoxaal moeten zijn. En verder, dat de algemeenheid van een mening zeer zeker geen bewijs bevat van de waarheid ervan; en dat de vooruitgang van een wisseling van meningen betekent, welke wisseling door enkelingen wordt voorbereid en dan door minderheden verder verbreid wordt. Het zal dus beter worden, wanneer wij uit onze cultuurgeschiedenis achting voor minderheden zullen hebben geleerd. Wij mogen nooit vergeten, dat alle meerderheden uit aanvankelijke minderheden zijn voortgekomen, en dat dus geen enkele opvatting zuiver vanwege de minderheid van haar vertegenwoordigers mag worden afgewezen. Deze opvattingen moeten veeleer zonder enig vooroordeel onderzocht worden, omdat de paradox een kenmerk van iedere nieuwe waarheid is.

Anderzijds moet in de ontwikkeling der wetenschappen de conservatieve neiging nooit verloren gaan. Haar licht moet standvastig en rustig schijnen, en mag niet in een voortdurende wisseling van meningen heen en weer flakkeren. Ook komt het er voor het voortschrijden van de mensheid niet op aan, dat

enkelingen uitblinken als zich onderscheidende aanvoerders, doch veeleer dat de mensheid zich als een zo veel mogelijk homogene massa verder ontwikkelt. Vandaar dat iedere gezonde stap voorwaarts slechts een langzame kan zijn. Per slot van rekening moet iedere nieuwe waarheid eerst voor een hypothese worden gehouden, en hoe dieper ze ingrijpt, des te groter is het verschijningsgebied waarmee ze in discussie zal moeten treden, en des te langer haar testperiode duurt, waarvan niet kan worden afgezien. Ontdekkers moeten zichzelf voorhouden, dat zij slechts wegbereiders zijn, na wie pas mettertijd de kolonisten zullen volgen. Want uiteindelijk is het heel begrijpelijk dat, wie zijn tijdgenoten honderd jaar vooruit is, ook honderd jaar moet wachten tot hij algemene erkenning vindt. Wie tot een minderheid behoort, moet allereerst beseffen dat hij tegen de stroom in zwemt, en daardoor maar heel langzaam vooruit kan komen. Wie een strever is, houde zich aan de meerderheden. Die verlenen eer en roem, wanneer men hen aan de teugel leidt. Alleen wie hiervan afstand kan doen, kan zich bij een minderheid aansluiten. Daarbij heeft hij het zeker niet gemakkelijk, want in de meerderheid wordt men geschoven, doch in de minderheid moet men zelf gaan en moet men schuiven. In de eerstgenoemde benut men het werk van de voorgangers; in de laatste moet men zelf werken. Maar men kan voor hetzelfde geld zeggen, dat de minderheden reeds daarom de representanten van de toekomst moeten zijn omdat in ons ras - zoals bekend is - epidemieën van gezond verstand niet voorkomen. Wel dikwijls en vaak langdurend een eenstemmige dwaasheid, zelfs dolheid. Nu kan men niet beweren dat alle minderheden in het bezit van de waarheid zijn, doch wel, dat de bezitters van de waarheid aanvankelijk steeds in de minderheid zullen zijn. Zo wil de ontwikkeling het. De meesten voelen zich heel goed thuis bij de heersende opvattingen, die voor hen als vanzelfsprekend en onaantastbaar gelden. Het is echter niet een ieder gegeven, en niet iedereen heeft het nodig, om zijn denkbeelden vanuit de algemeenheid te betrekken om ze überhaupt te heb-

ben. Zoals niet iedereen zich door een kritiekloze mode spitse laarzen laat aanbevelen, zo laat ook niet iedereen zich door de denkmode van de dag zijn wetenschappelijke mening of wereldbeschouwing dicteren. Dit ongenoegen met de heersende mening is de voorwaarde voor iedere vooruitgang. Slechts op deze bodem kan een nieuwe openbaring van de menselijke geest opgroeien.

Na deze lofrede op de minderheden, kan ik het nu eerder wagen om te spreken over een onderwerp dat tegenwoordig door de algemene mening nog wordt verworpen, namelijk het occultisme of - zoals men het in de middeleeuwen noemde - de magie. Ik wil mij er niet gemakkelijk van afmaken en niet slechts bewijzen, dat er in de magie misschien toch een kleine kern van waarheid schuilt, en dat het geloof daarin te vergeven valt. Eerder, dat het een gebrek aan wetenschappelijke bezonnenheid is om niet in magie te geloven. De magie moet dus als een logisch noodwendige conclusie vanuit het tegenwoordige standpunt der wetenschap worden weergegeven.

Dit standpunt nu, is in het kort als volgt. De moderne wetenschap stelt de alleenheerschappij van de wet van de causaliteit aan de top van al haar onderzoekingen. Deze alleenheerschappij is zelfs de voorwaarde van alle wetenschap en volgt uit de kennis daarvan. Wetenschap bedrijven, betekent namelijk oorzaken ontdekken en werkingen observeren. De kenmerkende verhouding tussen oorzaak en werking is, wat als wet van de causaliteit wordt betiteld. De wetenschap zou dus zichzelf opgeven wanneer zij de mogelijkheid zou toegeven, dat deze causaliteit ergens een gat vertoont. De wetenschap kan zelfs niet toestaan dat de openingen in onze kennis worden dichtgestopt met bovennatuurlijke beginselen die naast en tussen de natuurwetmatige causaliteit werkzaam kunnen zijn. Ook dat moet ze als een wetenschappelijke halfslachtigheid verwerpen. Voor haar bestaat er niets bovennatuurlijks.

Op al deze punten geef ik de wetenschap gelijk. Er zijn echter andere punten, waarin omgekeerd de wetenschap mij op grond van haar beginselen gelijk moet geven. Wanneer er niets bovennatuurlijks bestaat, kan er nog wel iets bovenzintuiglijks zijn. Het woord van Protagoras, dat de mens de maat aller dingen is, heeft de zeer juiste nevenzin: "De zijnden, zoals zij zijn; de niet-zijnden echter, zoals zij niet zijn." Dit bovenzinnelijke gebied is zelfs, zoals de theorie van de zintuiglijke waarnemingen bewijst, van een onbestemde uitdijing. Het bovenzinnelijke weerstreeft zeker niet de wet van de causaliteit. Wanneer de wetenschap verder niet op alwetendheid aanspraak maakt - wat zou ontkennen dat verdere vooruitgang mogelijk is - moet zij toegeven, dat de mens - een wezen dat zich nog nauwelijks boven het dierenrijk heeft verheven - niet alle krachten en wetten der natuur kent. Deze onbekende krachten zijn weliswaar uit ons subjectieve wereldbeeld uitgeschakeld, doch niet objectief uit de natuur. Objectief zijn het veelmeer werkzame krachten. Zolang wetenschappelijke alwetendheid nog niet is ingetreden, moeten noodwendig steeds en overal verschijnselen bestaan die de ons bekende wetten tegenspreken en met onze kennis van de oorzakelijkheid niet in harmonie zijn te brengen. Ze moeten echter daadwerkelijk met de ons bekende wetten overeenstemmen, dus natuurwettelijk zijn, en laten niet een gat in de oorzakelijkheid zien, doch slechts een hiaat in onze kennis daarvan. Aan zulke verschijnselen zou het pas dan ontbreken, wanneer wij de top van kennis reeds hadden bestegen. Dat is niet het geval. Daarom moeten wij uitkijken naar zulke verschijnselen, die - omdat ze van werkzame krachten uitgaan - noodzakelijkerwijze steeds, ook heden, voorhanden moeten zijn. Op al deze punten moet de wetenschap mij gelijk geven.

Wat zijn nu deze verschijnselen? De kenmerken waaraan ze te herkennen zijn, werden reeds genoemd. Ze worden door de

meerderheid verworpen en slechts door een minderheid erkend. Ze moeten verder een schijnbare tegenspraak met de natuurwetten bevatten, die zich echter bij nadere beschouwing zuiver vanuit een tegenspraak van een bekende wet met een onbekende oplost. Ik, die zelf tot een minderheid behoor, hoef naar zulke verschijnselen niet lang te zoeken. Ze zijn in het occultisme te vinden.

Het is nu vanzelf duidelijk, dat juist de verschijnselen die de natuurwetten lijken te weerspreken, tot de belangrijkste, want voedzaamste feiten behoren. Juist omdat ze er volgens onze theorie niet zouden moeten zijn, moeten ze met recht het voorwerp van wetenschappelijk onderzoek zijn, want een werkelijke tegenspraak kan niet in de natuur liggen, doch kan slechts de tegenspraak zijn van een feit met de heersende theorie. Dat moet ons echter aansporen om de theorie net zo lang uit te breiden, en de wet van de causaliteit net zo lang aan te vullen, dat dat feit erdoor wordt omvat. De wetenschappelijke vooruitgang komt steeds tot stand doordat een nieuw feit wordt ontdekt; de tegenspraak daarvan met de heersende theorie wordt onderkend; vervolgens de theorie door een nieuwe natuurwet wordt uitgebreid; en dit nieuwe feit daardoor verklaard wordt. Feiten zijn eeuwig, theorieën wisselen. Daarom is het het toppunt van dwaasheid om de ene te verwerpen om de andere te redden; dat wil zeggen, met het hoofd tegen de muur te lopen. De belangrijkste reden dat de geestelijke vooruitgang zich zo langzaam voltrekt, ligt in het hardnekkig verwerpen van nieuwe feiten door de theoretici.

Hoe moet nu de magie worden gedefinieerd, wanneer zij moet overeenkomen met de voorwaarde dat in de natuur alles volgens natuurwetten plaatsvindt? De definitie kan slechts luiden: magie is onbekende natuurwetenschap. De onbekende krachten liggen deels in de uiterlijke natuur, deels in de mens, als het verkleinde heelal, de microkosmos. Aangezien werkeloze krachten niet

bestaan, en ook de onbekende onder de geëigende voorwaarden hun werkzaamheid moeten uiten, bestaat zulk een magie. Alleen moet daaronder iets geheel onschuldigs worden verstaan: verschijnselen die tot stand komen door krachten die wij nog niet kennen. Er zijn altijd mensen geweest van wie zulke krachten uitgaan. Men noemde ze wonderdoeners, heiligen, tovenaars, heksen, et cetera. Samenvattend kunnen wij hen dus als magiërs aanduiden, want slechts de gesteldheid waarmee, en het doel waartoe zulke krachten worden aangewend, is verschillend. De krachten zelf zijn identiek. De magie is het wonder van niet-heilige personen; het wonder is de magie van de heiligen. Alle magie, elke wonderbaarlijke werking, is echter slechts onbekende natuurwetenschap, ongeacht van wie zij uitgaat, en of het nu zwarte of witte magie is.

De magie is in het eerste stadium de onbewuste toepassing van onbekende krachten. Daarna wordt ze tot de bewuste toepassing van niet-onderzochte krachten, waarbij de magiër zelf nog wel van mening kan zijn dat hij een uitzonderlijk wezen is, dat wonderen bewerkstelligt. In het laatste stadium wordt ze de bewuste toepassing van onderzochte krachten.

Daarmee is hun natuurwetmatigheid ingezien en dan vormt zij een bestanddeel van de wetenschap, de natuurkunde en de psychologie. De wetenschap heeft dus de opdracht, de magie gaandeweg op te teren, maar krijgt van deze wel telkens nieuwe aanvoer. In de middeleeuwen werden door heiligen, tovenaars en heksen verscheidene procedures door middel van onbekende krachten uitgevoerd, waarvan met betrekking tot hun aanwending uiteindelijk ervaringen werden opgedaan, terwijl de wetenschappelijke theorie nog volledig ontbrak. Dat hiaat werd opgevuld door de Kerk, en wel door het wonder en een woest, demonologisch bijgeloof. Aangezien de onderzoekingen in deze richting weer opleven, zien wij nu reeds dat deze middeleeuwse procedures deels samenvallen met wat tegenwoordig als hypno-

tisme wordt aangeduid, die ophoudt magie te zijn naar de mate waarin de theorie wordt gekend. In de scène in de kelder van Auerbach is Faust een magiër. Hansen, die in Meiningen dezelfde scène opvoerde, is een man van de wetenschap.

De wetenschap heeft tot voor kort het hypnotisme en de suggestie hardnekkig geloochend en daardoor de vooruitgang zo'n halve eeuw tegengehouden. Nu is dit bestanddeel van de oude magie wetenschappelijk opgelost. Omdat er nog steeds verschijnselen van onbekende causaliteit moeten voorkomen, behoren wij voortdurend verder om ons heen te kijken. Deze verschijnselen onderkennen wij reeds gemakkelijk aan het uiterlijke kenmerk dat er tegenwoordig slechts minderheden voor opkomen, en aan het innerlijke kenmerk dat het onderzoek eraan ook andere bestanddelen van de middeleeuwse magie begrijpelijk lijken te maken.

Dat is nu reeds in zoverre het geval, dat de leer van de suggestie tot een verdere ontwikkeling in deze richting noopt. Het zou ook in de hoogste graad bevreemdend zijn, wanneer men reeds bij deze eerste aanloop toevalligerwijze op de enige goudkorrel van de oude magie zou zijn gestuit, terwijl al het overige slechts glansloos gesteente zou zijn. Het is veel waarschijnlijker, dat bij verder onderzoek nog andere bestanddelen der magie als correct kunnen worden bewezen. De leer van de suggestie is nog zeker niet afgesloten en zal nog toepassingen van zeer merkwaardige aard toelaten. In mijn *Experimentalpsychologie* heb ik zelfs experimenteel bewezen, dat de suggestie als hefboom kan worden gebruikt om de magische vermogens van de mens willekeurig te ontketenen. Ze worden slechts bestreden omdat ze tot nu toe zo weinig toegankelijk waren voor het experiment, en wij hun zeldzame, spontane optreden moesten afwachten. De suggestie trekt zelfs door het gehele gebied der magie tot aan de uiterste, spiritistische grenzen, waar de hypnotiseur van het medium onzichtbaar is en zijn suggesties door gedachte-over-

dracht meedeelt. "Wie dit niet begrijpt", zegt Paracelsus, "*aut taceat, aut discat*"[6]).[7]

Maar er is nog een gebied, dat op dit moment nog slechts door een minderheid wordt erkend, doch dat in de toekomst des te zeker is van algemene erkenning, naarmate wij daarin de fundamentele natuurkundige kracht tegenkomen dankzij welke alle magische verschijnselen optreden. De sleutel tot de magie ligt in het dierlijke magnetisme, wat Reichenbach later de naam od heeft gegeven. Daarin ligt de natuurkunde van de magie, en wanneer deze eenmaal doorvorst zal zijn, zal de magie zijn veranderd in wetenschap die, omdat ze ontkleed is van alle wonderen, de algemene instemming zal hebben.[8] Ook Schopenhauer, verbaasd over het feit van het tafeldansen, geloofde daarin een bevestiging van de magische macht van de wil te zien. Hij geloofde aan een directe inwerking van de wil als een 'ding op zich', en verviel daarmee in de hierboven bekritiseerde fout van wetenschappelijke halfslachtigheid, aangezien hij tussen de bekende natuurkrachten een metafysisch beginsel schoof en werkzaam liet zijn. Daadwerkelijk zou de tafel zich nimmer bewegen wanneer niet de menselijke hand een bron van od zou zijn, en het od niet als bewegende kracht optrad. Deze natuurkundige kant van de kwestie heeft Schopenhauer over het hoofd gezien. Hij heeft de hefboom die de bewegende kracht oproept, namelijk de wil, verward met de kracht zelf.

Het zijn dus Mesmer en Reichenbach die, zonder het zelf te weten, voor het begrijpen van de magie de weg hebben bereid.

---

[6] Paracelsus: Liber Azoth, II, 523 (naar Hufer).

[7] *["moet zwijgen, dan wel kennis verwerven." Paracelsus, 1493?-1541. vert.]*

[8] *[Arthur C. Clarke, de uitvinder van onder andere de communicatie-satelliet, zei: "Any sufficiently advanced technology is indistinguishable from magic." ("Elke afdoende voortgeschreden technologie valt niet van magie te onderscheiden." vert.]*

Mesmer heeft eenzijdig de organische werking van het od op het zieke organisme benadrukt; Reichenbach de algemene werking ervan op het gezonde lichaam. Bij Reichenbach treedt de natuurkundige, natuurwetmatige kant van de odische gebeurtenissen heel duidelijk naar voren. Heel feitelijk heeft hij de natuurkunde van de magie geschreven, en omdat in alle magie het od de werkende dynamide[9] is, zal het opgaan van de magie in de wetenschap moeten volgen op basis van Reichenbach. Mesmer daarentegen heeft, zonder het te willen, eerder aan het geloof in wonderen bijgedragen. Hij heeft in het magnetische somnambulisme de toestand ontdekt waarin de mens bij voorkeur tot magische verrichtingen in staat is, en zelfs helderziendheid en werking op afstand optreedt. Hij heeft deze ontdekking achtergehouden, doch toen Puysegur er zelfstandig achter kwam en talrijke ervaringen werden bijeengegaard, leek de magie in de oude betekenis van het wonder, weer te willen opleven. De natuurhistorische kant van de verschijnselen trad op de achtergrond, en pas nu begint het duidelijk te worden dat ook de wonderbare vaardigheden van de somnambulisten wetmatig zijn, en berusten op het kwantitatief en kwalitatief regelen en beheersen van odische uitstromingen.

De levende generatie is nu wederom aan het gevaar blootgesteld de natuurwetmatige kant van de magie uit het oog te verliezen, en niet ondanks, maar juist vanwege de ontdekking van de suggestie. De schijn is namelijk ontstaan, dat het dierlijke magnetisme, het od, door de leer van de suggestie ontbeerlijk is. Inderdaad zijn talrijke hypnotiseurs van mening, dat Mesmer

---

[9] *[Term van de Duitse filosoof E. von Hartmann, 1842-1906, in 'Weltanschauung der moderne Physik', p. 204 e.v. Zijn definitie van een dynamide is, "das System aller gleichzeitigen actuellen und potentiellen Kraftäußerungen mit gleichem Durchschnittspunkt." ('het systeem van alle gelijktijdige, actuele en potentiële krachtuitingen met een gelijke straal'). Zie echter ook Reichenbachs werk, Die Dynamide. vert.]*

door Braid[10] is afgelost, en dat er geen sprake is van magnetisme, doch slechts van suggestie. Dat zou zeer ernstig zijn, want aangezien de suggestie inderdaad magisch werkt, staan wij weer voor de oude magie in de zin van het geloof in wonderen, in plaats van voor de wetenschappelijke magie met de natuurkundige basis vanuit het od. Wanneer een medische suggestie reeds als zodanig werkt, dat wil zeggen, in een vreemd organisme organische veranderingen kan veroorzaken, zou een dergelijke directe inwerking van de geest op het lichaam van iemand anders je reinste magie zijn, en zou de wet van de causaliteit een gat hebben. Zo is het echter niet. De van buiten komende suggestie als zodanig werkt helemaal niet. Ze wordt allereerst door de ontvanger in een autosuggestie omgezet. Opdat hij dat doet, wordt de ontvanger vooraf in een kunstmatige slaap gebracht waarin hij psychisch geen weerstand heeft. Hij accepteert dus de van buiten komende suggestie, dat wil zeggen, verandert die in een autosuggestie, die nu in zijn brein reeds daarom domineert, omdat ze daarin ligt als een geïsoleerde voorstelling. Een dergelijke voorstelling in het brein kan als zodanig niets bewerkstelligen. Opdat deze voorstelling in het verziekte lichaamsdeel organisch gerealiseerd wordt, is een kracht nodig die daar vanuit het brein naartoe wordt geleid, en wel een kracht die in staat is tot organische werkingen. Dus alleen via deze tussenstappen kan een suggestie in een ander organisme gerealiseerd worden. Maar zeer beslist realiseert een autosuggestie of een suggestie van buitenaf niet zichzelf. De suggestie is steeds niet meer dan de hefboom waardoor de feitelijke werkende kracht op gang wordt gebracht.

Wat is nu deze feitelijk werkende kracht? Wij kunnen die slechts vanuit zijn werkingen beoordelen. Ze leidt hetzelfde als hetgeen door het dierlijke magnetisme geleid wordt. Ze verhoogt de levenswerkzaamheid, herstelt organische schade,

---

[10] *[James Braid, 1795-1860, arts, grondlegger van de hypnose. vert.]*

kortom, ze organiseert. Nu Mesmer gezegd heeft, dat dierlijk magnetisme identiek is aan de levenskracht en natuurlijke geneeskracht, moeten wij vervolgens zeggen: de kracht dankzij welke een suggestie organisch gerealiseerd wordt, is identiek aan het dierlijke magnetisme. Bij het magnetiseren wordt ze ontnomen aan het lichaam van de magnetiseur; bij de suggestie aan het eigen lichaam van de patiënt. Een suggestie wordt dus gerealiseerd door een automagnetische handeling van de ontvanger.

Mesmer is dus door Braid niet overbodig gemaakt. Door de suggestieleer is het dierlijke magnetisme niet uitgeschakeld, doch juist goed bewezen. De geneeskunde bestrijdt reeds honderd jaar de leer van Mesmer, en nu zegt ze dat het dierlijke magnetisme een verkeerd begrepen hypnotisme is, en dat alles vanuit de suggestie valt te verklaren. Een suggestie kan echter slechts hetzij zichzelf realiseren, hetzij realiseren door een bemiddelende kracht. Bij de eerste aanname verwart de geneeskunde de hefboom met de kracht, en vervalt ze in het geloof aan magie in een veel grotere mate dan ik haar kan volgen, namelijk in de zin van het wonder. Met de laatste aanname daarentegen resteert voor een geneeskunde die de levenskracht verwerpt nog slechts, dat zij verwijst naar de elektrische stromen die in het organisme circuleren, en hierin de bemiddelende kracht te zoeken voor de realisatie van de suggestie. Hier blijft echter de basis onder de verklaring ver achter bij het onderwerp dat verklaard wordt. Een elektriciteit die de uiteenlopendste organische veranderingen bewerkstelligt, en deze ook oproept, bovendien nog op bevel; die verder de ene keer een kunstmatig stigma veroorzaakt, en dan weer merkwaardige psychische verschijnselen die zich door suggestie laten bewerken; dat is waarlijk een zeer aparte elektriciteit.

De suggestie zelf is dus helemaal geen kracht, doch slechts de psychische hefboom die een dierlijk-magnetische od-stroom op

gang brengt, die - zoals ze in het gewone en gezonde leven door de onbewuste wil geleid wordt - bij de suggestie wordt geleid door de bewuste wil. In het gewone leven leidt ze onwillekeurig de totale economie van het leven, en bij de suggestie een enkelvoudige opgave, die voor haar wordt uitgetekend en van organische of psychische aard is.

Magie komt dus door onbekende krachten tot stand, doch het willekeurige en bewuste gebruik van deze krachten is hetgeen iemand tot een feitelijk magiër maakt. In zoverre kan het resultaat van een suggestie wel worden betiteld als magie. Deze magie is echter slechts onbekende natuurwetenschap, fysica en psychologie, en hier geldt de wet van de causaliteit net als overal elders. In het organisch realiseren van een suggestie schuilt geen wonder. Ze komt door hetzelfde proces tot stand dat ook anders vaak spontaan en onwillekeurig optreedt, deels in natuurlijke patronen, deels in andere soorten medische processen. Wanneer in de religieuze exaltatie een stigma wordt gevormd; wanneer bij een zwangere vrouw doordat zij plotseling schrikt een miskraam optreedt; wanneer een lamme plotseling het gebruik van zijn benen terugkrijgt, omdat hij aan een dreigend gevaar wil ontsnappen; wanneer in de nieuwste medische aanpak, in de koudetherapie van dr. Pictet, het organisme aan een koude van minus zeventig graden wordt blootgesteld, en vervolgens de teruggedrongen levenskracht zich plotseling weer door het gehele organisme verbreidt; komt in al deze gevallen een od-stroom van een bijzondere sterkte vrij, wordt naar de toepasselijke plek geleid en begint met zijn organiserende werkzaamheid. Dat gebeurt ook bij de suggestie.

De onbekende krachten zijn geen werkeloze krachten. Daarom kan op het gebied van de magie niets worden ontdekt dat feitelijk nieuw is, doch kunnen slechts de reeds voorhanden zijnde, natuurlijke patronen worden gekopieerd. De kunst kan namelijk slechts krachten benutten die in de natuur een gegeven

zijn, en ook in de kunst kunnen ze slechts onder dezelfde voorwaarden werken als in de natuur. Dat moet hier verder worden uitgewerkt, want op deze kunst heeft het interessantste hoofdstuk van de onbekende natuurwetenschap betrekking.

Kapp[11] heeft in zijn *Philosophie der Technik* heel fraai uitgewerkt, dat onze mechanismen slechts onbewuste kopieën van organismen of van delen daarvan zijn. Zo is bijvoorbeeld de *camera obscura* een kopie van het oog. Deze 'orgaanprojectie' [12] zoals hij dit noemt, is filosofisch en natuurwetenschappelijk van even groot belang. Filosofisch moeten wij uit de orgaanprojectie concluderen, dat de ziel niet slechts de functie van het denken heeft, doch ook die van het organiseren. Het brein is dus het door haar gebouwde werktuig ter oriëntering in de wereld, en het gehele lichaam is haar werktuig voor de aardse werkzaamheid. Daarmee staan wij voor de monistische zielsleer.[13] In natuurwetenschappelijk opzicht daarentegen wijst de orgaanprojectie de technicus de richting waarin hij nieuwe vraagstukken kan vinden, en tegelijk ook de kunst waarbinnen ze opgelost kunnen worden: door het nabootsen van de natuur. Wanneer onze technici ooit filosofisch geschoold zijn, zullen de uitvinders niet meer op het toeval zijn aangewezen, doch met helder bewustzijn zichzelf opgaven stellen waarvan zij het natuurlijke voorbeeld zien. Alleen zullen ze beter moeten onderzoeken op welke wijze de natuur het vraagstuk oplost. De filosofische technicus zal er zijn tijd niet mee verspillen dat hij de luchtvaart een eind in het wilde weg onderzoekt. Hij zal integendeel tot zichzelf zeggen dat de natuur het probleem door

---

[11] *[Ernst Kapp, wetenschapsfilosoof, 1808-1896. Grundlinien einer Philosophie der Technik, 1877. vert.]*

[12] *[we kunnen dit begrip vervangen door 'metafoor', waarbij de eigenschap van een technisch voorwerp wordt vergeleken met een fysiologische of mechanische werking van de mens. vert.]*

[13] *[het monistische wereldbeeld heeft als uitgangspunten de natuurwetten en de zintuiglijke werkelijkheid. vert.]*

middel van de vleugels der insecten en vogels heeft opgelost, en dat de menselijke geest daarom moet zoeken naar de orgaanprojectie van de vleugel.

Als de magie echter niets anders is dan onbekende natuurwetenschap, dan ondervindt de orgaanprojectie een geheel onverwachte verrijking. Wij zullen dan met voorafgaande zekerheid kunnen zeggen, dat de orgaanprojectie ook tot de magische functies van de menselijke ziel kan worden uitgebreid. Daarmee is voor de uitvindersgeest voor vele eeuwen een arbeidsveld geopend. De techniek kan van de occultisten nieuwe vraagstukken betrekken die op het gebied van de magie liggen. Omgekeerd zal de occultist van de technische orgaanprojectie leren dat deze magie slechts onbekende natuurwetenschap is, en op welke wijze de magische functie op natuurlijke wijze kan worden verklaard. Beide partijen bevechten elkaar nog, omdat ze elkaar wederzijds niet begrijpen. Als ze eenstemmig zouden samenwerken, zou er een geheel onvermoede vooruitgang uit voortkomen. Want omdat de onbekende krachten in het geheel geen werkeloze krachten zijn, kunnen wij er zeker van zijn, dat de natuurlijke patronen van hun werkzaamheid zeer talrijk zijn, en dat zijn inderdaad de verschijnselen van het moderne occultisme. Nemen wij aan, dat genoemde technicus thuis was in de toverkunst, in de hekserij, in de verhalen der heiligen; dat hij slaapwandelaars, kunstmatige en natuurlijke somnambulisten had gadegeslagen en met mediums had geëxperimenteerd; dan had hij de overtuiging gekregen dat al deze magische verschijnselen onbestrijdbare feiten zijn. Hij zou dan op grond van zijn even vaste overtuiging dat alle magie slechts onbekende natuurwetenschap en slechts de werkzaamheid van onbekende krachten is, voor een onuitputtelijke hoeveelheid vraagstukken staan. Nemen wij aan, dat hij zou weten dat de levitatie, de verheffing boven de aardbodem tegen de wet van de zwaartekracht in, bij Indische fakirs voorkomt; bij Joseph van Copertino gedocumenteerd

bewezen is; bij de bezetenen van de middeleeuwen veelvuldig optrad; en had hij gezien wat een dozijn Engelse geleerden gezien hadden, dat het medium Home een venster uit zweefde en tachtig voet boven de aardbodem bij anderen weer naar binnen zweefde; dan zou deze technicus er dichter dan Newton bij zijn om de vraag naar het wezen van de zwaartekracht te beantwoorden. En omdat hij zichzelf zou moeten voorhouden dat de zwaarte een veranderlijke eigenschap van de dingen is, zou hij al naar gelang van zijn talenten voor revolutionaire ontdekkingen staan, want van het inzicht in de veranderlijkheid, tot het opwekken daarvan, is het geen grote stap.

De orgaanprojectie is tegelijkertijd ook een projectie van de functie. Doch het zijn niet slechts de zuiver mechanische en fysiologische functies van het organisme, waartoe Kapp zich beperkt heeft, die geschikt zijn voor projectie, want ook de projectie van magische vermogens moet mogelijk zijn, omdat immers ook hier de oorspronkelijke functie die gekopieerd moet worden, een natuurwetmatig proces is. Ook al bestempelt men die functie als een magisch proces zolang het proces ons niet duidelijk is. Wanneer het denkende beginsel in ons gelijk is aan het organiserende; wanneer de wil, die zich van mijn hand bedient, identiek is aan de wil die deze hand gevormd heeft, moet iedere uitvinding meer of minder duidelijk een orgaanprojectie zijn, en wel des te duidelijker naarmate de uitvinding beter is. Daarbij is het tot nu toe regel geweest, dat de uitvinder het organische patroon niet kende. Het nabootsen geschiedde onbewust. Doch het eigenlijke tijdperk van uitvindingen zal pas dan aanbreken, wanneer het bewustzijn greep krijgt op de orgaanprojectie. Ook is de situatie denkbaar, dat het organische patroon op de aarde helemaal niet aanwezig is. Dan zouden we moeten aannemen, dat het onder andere levensgesteldheden, op andere gesternten gegeven is; dat bijvoorbeeld andere sterrenbewoners een telescopisch oog hebben, of een waarnemingsorgaan dat functioneert als ware het

een spectraalanalytisch apparaat. Evenzo zouden onze occulte vermogens hier of daar technisch geprojecteerd kunnen zijn, terwijl ze bij ons nog op projectie wachten.

Het is natuurlijk, dat de natuurwetenschap en techniek zich in het begin bezighouden met het waarnemen en toepassen van de grovere, vaak voor onze blik liggende natuurkrachten, en dat daarentegen de fijnere werkende middelen zich aan hun waarneming onttrekken, of dat het toepassen ervan pas later komt. Tegenwoordig is de elektriciteit aan de beurt, en haar toepassing bij de telegraaf is een orgaanprojectie: de Atlantische kabel met zijn omhulsel lijkt sterk op de menselijke zenuwen. Beide hebben dezelfde diameter. In de volgende eeuw zal de odische kracht aan de beurt komen, waarvan de functies, voor zover ze zich in een onbegrepen praktijk voordoen, als magisch zullen worden beschouwd. Doch wanneer de theorie eraan wordt toegevoegd, worden ze betiteld als natuurwetenschappelijke functies. Een somnambuliste voelt bijvoorbeeld de odische gesteldheid van de door haar aangeraakte zieke en stelt de diagnose ervan niet reflectief, maar sensitief vast. De artsen noemen dat zwendel, doch de od-onderzoeker Martin Ziegler, die zich met het vraagstuk van een apparaat heeft beziggehouden, is verstandiger. Dit apparaat stelt de odische diagnose en duidt aan welk ganglion ziek is. Een volmaakt apparaat van deze soort wordt de projectie van een occult vermogen. Ik twijfel er niet aan, of wij zullen op deze weg nog komen tot een odische diagnose, als de spin off van de odische therapie die wij in het dierlijke magnetisme reeds bezitten. Daarbij zal de magnetiseur in de toekomst vast en zeker eveneens worden vervangen door een apparaat, en zal de magnetische functie technisch geprojecteerd zijn.

Zo zal iedere menselijke functie, de mechanische, fysiologische en occulte, mettertijd haar technische pendant vinden. Omgekeerd kan de techniek echter ook een stap voorliggen, en

een functie tonen die de mens niet bezit. Ook dan moeten wij overwegen, of wellicht de technisch gegeven voorwaarden kunnen worden vertaald naar het psychische, en een nog onbekend occult vermogen van de mens op deze wijze ontdekt kan worden.

Juist de natuuronderzoekers die de occulte vermogens van de mens alleen maar met twijfels benaderen, zijn ertoe geroepen in toekomstige ontdekkingen en uitvindingen de laatste twijfel daaraan uit de weg te ruimen, door de technische kopie te leveren. Natuuronderzoekers en occultisten zouden elkaar moeten aanvullen, in plaats van voortdurend verdeeld te zijn. De natuuronderzoeker moet occulte functies omzetten in technische; de occultist technische functies in psychische. De technische kopie is mogelijk, omdat er in de natuur onbekende krachten zijn die door de geest reeds benut worden. De occulte kopie van een technisch patroon is denkbaar, omdat ons zelfbewustzijn slechts een deel van onze vermogens omvat, en er dus nog andere voorhanden kunnen zijn, die zich wellicht uiten wanneer wij de technische voorwaarden nabootsen waaronder ze kunnen optreden. De fysioloog had aan de uitvinder van de telegraaf allang de organische blauwdruk kunnen bieden, namelijk de menselijke zenuw. Het was niet nodig geweest om af te wachten tot deze uitvinding uit de immanente ontwikkeling van de natuurkunde voortkwam. De psychologie had aan de uitvinder van de grammofoon allang het organische voorbeeld kunnen tonen, namelijk de menselijke hersenen. De occultist had de uitvinder van de draadloze telegraaf allang op de telepathie kunnen wijzen. Wanneer omgekeerd de bioloog vraagt in in welke richting de differentiëring van de menselijke zintuigen zal voortschrijden, dan kan de natuurvorser naar technische anticipaties verwijzen. Onder het tonen van apparaten zal hij tot de conclusie komen, dat er toekomstige entiteiten zijn die, vergelijkbaar met de spectroscoop, de chemische bestanddelen der dingen geïsoleerd onderscheiden - het-

geen zelfs in de somnambulistische situaties reeds geschiedt - en die bijvoorbeeld microscopisch of telescopisch zien. Want geest en natuur moeten, omdat zij van een eenduidige oorsprong zijn, werkelijke analogieën openbaren.

De orgaanprojectie strekt zich dus uit tot de magische vermogens van de mens, omdat ook die onderworpen zijn aan de wetten van oorzaak en gevolg. De tegenspraak die het occultisme nog tamelijk algemeen ondervindt, is er in elk geval een teken van, dat wij nog ver verwijderd zijn van zulke projecties. Gelukkig kan de overtuiging dat de mens magische vermogens bezit, ook nog langs andere weg dan de technische projectie worden verkregen. Wij kunnen magische functies zelfs zonder enig natuurwetenschappelijk inzicht qua proces willekeurig herhalen, zodra wij de psychische hefboomwerking kennen waardoor occulte krachten worden ontketend. In de natuurlijke patronen waar de magische functie onwillekeurig optreedt, bestaat deze ontketenende hefboomwerking steeds uit een autosuggestie, in een intensieve voorstelling die het gehele bewustzijn van de ontvanger vervult, zijn innerlijk opwoelt, en waarbij de organische of psychische krachten van de mens, met inbegrip van de magische, tot realisering ervan worden opgeroepen. Zo kan een hevige schrik de stomme zijn spraak teruggeven; een intense, religieuze inkeer stigmatisering veroorzaken; en de innige overtuiging in Lourdes genezen te worden, de werkelijke genezing bewerkstelligen. Zo kan ook het diepe hunkeren van een stervende moeder naar een kind dat ver weg is, telepathie oproepen. En de in de slaap overgenomen knagende zorg om bijvoorbeeld een verloren voorwerp, kan bij ons een vergezicht opwekken, of ons daar zelfs via slaapwandelen naar laten zoeken en het vinden. Zulke magische functies kunnen wij ook zonder inzicht in het natuurwetmatige proces willekeurig oproepen, door de hefboom in beweging te brengen. Als deze hefboom zich binnen de natuurlijke patronen als autosuggestie voordoet, is het de kunst dat wij hetzelfde

verschijnsel opwekken door een suggestie van buitenaf. Een bijzondere vorm van deze kunst in organische richting, is de medische suggestie van de hypnotiseur. Een bijzondere vorm in psychische richting is het opwekken van een suggestie van buitenaf van een ruimtelijk vergezicht, waarvan ik in mijn *Experimentalpsychologie* een voorbeeld naar voren heb gebracht. In de monistische zielsleer zijn beide verschijnselen gelijkwaardig. Zo zeker als de medische suggestie een feit is, zo zeker moeten ook alle overige magische functies kunstmatig opgeroepen kunnen worden, want beide behoren ze tot dezelfde ziel.

De feitelijke orgaan- en functieprojectie is slechts de technische, doch die moet zich uitstrekken tot de gehele mens, ook de magische, wanneer - hetgeen vanzelfsprekend is - de magie slechts onbekende natuurwetenschap is. Het parallellisme tussen de natuurlijke ordening en de technische ordening is nooit volledig, omdat de ontwikkeling van beide veelvoudig door uiterlijke factoren en toevalligheden bepaald wordt. De organische ontwikkeling past zich aan bij de op alle plekken weer anders zijnde en veranderlijke bestaansvoorwaarden. De ontwikkeling van de techniek past zich aan bij de steeds verschillende behoeften van de mensheid, en aan de voorhanden zijnde middelen om die te bevredigen. Alleen wanneer wij het totaal der natuur zouden kunnen overzien, zouden wij ook het volledige parallellisme van de beide ordeningen kennen, doordat op andere levenstonelen hetzij de overgebleven takken van de aardse, organische ordening technisch zijn ingevuld, hetzij de overgebleven takken van onze technische ordening organisch zijn ingevuld.[14] De beide ordeningen zouden elkaar dus afdekken en hun hiaten wederkerig aanvullen wanneer wij de ontwikkelingspunten van deze ordeningen, die qua ruimte en tijd uiteen liggen, zouden kunnen overzien. Dit parallellisme is niet zo maar een hypothese, doch een noodwendige conclusie

[14] Du Prel: Die Planetenbewohner.

vanuit het monistische wereldbeeld, waarin ook de zielsleer slechts monistisch kan zijn. Het stimulerende moment in beide ontwikkelingsordeningen is identiek. De organische vormgever is identiek aan de technische imitator. Het huidige ongeloof aan magie berust erop, dat wij nog maar nauwelijks zijn begonnen om daar de technische projecties van te vinden, zodat het parallellisme voor ons nog sterk verhuld is. Hoe meer dat echter gecompleteerd wordt, des te meer zal blijken dat de magie slechts onbekende natuurwetenschap is.

Ik weet niet of, en in hoeverre, het uitvindersgenie van Edison wordt ondersteund door het feit dat hij, zoals bekend is, occultist is. Doch uit de zekerheid dat de orgaanprojectie zich tot de gehele mens uitstrekt, met inbegrip van zijn magische functies, volgt noodwendig, dat onder verder gelijke omstandigheden diegene de grootste uitvinder moet zijn, die de diepste mensenkennis bezit: de occultist dus. Technici, fysiologen, anatomen, psychologen en occultisten zijn dus van nature op elkaar aangewezen. Het is de occultist, van wie de technicus zijn vraagstukken van de toekomst kan betrekken, en die de blinde vinder in de techniek in een doelbewuste uitvinder kan veranderen. Het is echter de technicus, die aan de occultist de natuurwetenschappelijke oplossing van de magische functies biedt. Het is dus een verkeerde situatie dat zij zich over en weer bestrijden, in plaats van te leren van elkaar. De tegenstanders van het occultisme remmen in het algemeen door hun weerstand niet alleen de ontwikkeling van deze tak van kennis, doch schaden ook zichzelf, doordat zij de blauwdruk voor de orgaanprojectie weghalen voor de ogen van de onderzoekers van de natuur, terwijl die projectie het doel is waarop het onderzoek zou moeten afsturen. Zij hinderen de beschaving, die slechts door een snellere ontwikkeling van de natuurwetenschappen kan worden bevorderd, en zij hinderen de cultuur doordat zij de waarde van de mens verlagen, welke waarde pas vanuit zijn magische vaardigheden geheel gekend wordt. Verre

dus van bezig te zijn in de zin van te verhelderen, werken de tegenstanders van het occultisme in dubbele richting uiterst schadelijk.

II DE MAGISCHE VERDIEPING DER MODERNE NATUURWETENSCHAP

1. Het telegraferen zonder draad, en de telepathie.

De natuurwetenschap is op dit moment nog verre van geneigd de fijnere agenten[15] der natuur dankzij wie de zogenaamde magische verschijnselen optreden, te erkennen en te bestuderen. Ze zal echter, zelfs bij een voortdurende aversie tegen magie, onvermijdelijk ook buiten deze, zulke agenten tegenkomen. Daaruit zal dan geheel spontaan en ongewild een magische verdieping van de natuurwetenschap voortkomen.

Dit proces speelt zich nu voor onze ogen af. Een van de jongste ontdekkingen, het telegraferen zonder draad, is geroepen om ons de natuurkundige verklaring van de magische telepathie te leveren.

Heinrich Herz heeft namelijk aangetoond, dat de voortplanting van elektrodynamische en inductiewerkingen op vergelijkbare wijze geschiedt als de overdracht van geluids- en lichtgolven door de ruimte.[16] Wanneer van twee gelijkgestemde stemvorken de ene wordt aangeslagen, klinkt ook de andere sympathisch. De pendant van deze proefneming heeft Herz op het gebied van de elektriciteit gestalte gegeven. Elektrische golven die door een apparaat worden opgewekt, roepen in een ver weg zijnd ontvangstapparaat elektrische vonken op. Deuren noch wanden hinderen hun uitbreiding. Daarop is de uitvinding van het telegraferen zonder draad gegrondvest. In een zendstation worden elektrische golven opgewekt. Die worden door een ontvangststation elders opgenomen en volgens het systeem van Morse opgetekend. Zoals de stemvorken akoestisch zijn

[15] *[actieve krachten. vert.]*
[16] Herz: Ueber die Beziehungen zwischen Licht und Elektricität.

afgestemd, moeten hier beide apparaten elektrisch precies zijn afgestemd.

Tot deze ontdekking had men echter ook langs andere weg kunnen komen. Nemen wij aan, dat een technicus tegelijk ook occultist zou zijn, en in het boek *Phantasms of the Living*[17] over de plusminus zevenhonderd gevallen van magische werking op afstand had gelezen, die bijzonder vaak bij stervenden optreedt. Op grond van zijn wetenschappelijke scholing zou hij zichzelf dan voorhouden, dat alle magie, in zoverre er feiten voorhanden zijn, slechts onbekende natuurwetenschap kan zijn, en dat ook de telepathie dus geen zuiver geestelijke werking is, doch een verborgen natuurwetenschappelijke kant moet hebben. Daarom moet ook de kunstmatige nabootsing van dit natuurlijke patroon mogelijk zijn, namelijk het telegraferen zonder draad. Deze technicus had dus door de studie van het occultisme tot dit vraagstuk geleid kunnen worden, lang voordat de natuurwetenschap zich erop bezon.

De berichten over telepathie hadden hem echter ook een aanknopingspunt kunnen bieden voor de vraag op welke wijze het vraagstuk opgelost had kunnen worden. De meeste gevallen van telepathie komen namelijk voor tussen sympathetisch verbonden wezens; tussen moeder en kind; broers en zusters, met name tweelingen; en bloedverwanten in het algemeen. Het zou onze technicus, wanneer hij ook in het dierlijke magnetisme thuis zou zijn geweest, niet zwaar zijn gevallen om de oorzaak van dat verschijnsel te vinden. Tussen magnetiseurs en somnambulisten treedt namelijk vaak de innige sympathie op die tot telepathische verschijnselen voert. Zelfs komt het bij somnambulisten van dezelfde magnetiseur voor, dat ze veel van elkaar houden en telepathisch verbonden worden. Wanneer nu op de weg van de odische vermenging en afstemming, die het magnetiseren met zich meebrengt, kunstmatige sympathie kan

[17] Gurney, Myers, Podmore: Phantasms of the Living.

worden opgewekt, dan zal ook de natuurlijke sympathie tussen moeder en kind odisch bepaald zijn. Een odische verwantschap is immers bij alle bloedverwanten voorhanden, aangezien in de verwekking en erfelijkheid het od een grote rol speelt.

Waarschijnlijk kunnen de sensitieven de beste opheldering geven over al deze verhoudingen, omdat het odische zintuig hun eigen is. Vooral wanneer bij hen het somnambulisme optreedt, nemen hun sympathieën en antipathieën tegenover de mensen, dieren, planten en levenloze substanties, ook tegenover kleuren toe, en worden ze verfijnder. Er werd een jongeman voorgeleid aan een somnambuliste die hem nog nooit had gezien. Toen hij zijn handen op haar maag legde, voelde zij dat zijn uitstraling geheel gelijksoortig was aan die van haar magnetiseur. Daarop ried ze, wat zij ook bevestigd kreeg, dat het de zoon van de magnetiseur was.[18]

Om hun dieren te temmen en aanhankelijk te maken, passen zigeuners, paardenknechten, jager, et cetera, nog steeds de zogenaamde verwering toe[19], waartoe odisch geïmpregneerde stoffen worden gebruikt, en ook wel speeksel, dat een groot gehalte aan od bezit. Toen ik onlangs een heer trof die net een hond had gekocht, en mij over de aanwezige aanhankelijkheid van het dier verwonderde, kreeg ik van deze heer de verklaring, dat hij de hond direct na de afgesloten aankoop in zijn bek had gespuugd.

Tot slot kan ik nog vermelden, dat een tot telepathie reikende sympathie ook tussen de mediums en de fantomen bestaat. Dat valt te verklaren, wanneer wij bedenken, dat de geëxterioriseerde od-lagen van het medium tot fantoomvorming worden aangewend, waarbij de fantomen in de animistische

---

[18] De Lausanne: Principes et procédés du magnétisme animal, I, 189.
[19] Jäger: Stoffwirkung in Lebewesen, 213-236. Ibid.: Entdeckung der Seele, II, 138.

gevallen hun bijzondere vorm verkrijgen door de intelligentie van het medium, en in de spiritistische gevallen door een vreemde intelligentie.

Onze technicus, van wie wij denken dat hij in deze dingen thuis is, zou in de overtuiging dat aan alle magische functies natuurkundige processen ten grondslag moeten liggen, reeds vóór de ontdekking van de Hertzgolven voor het vraagstuk van het draadloos telegraferen hebben gestaan, en doelbewust uit de telepathie het natuurkundige proces hebben geconstrueerd. Onderricht zijnd over de betrekkingen tussen od en elektriciteit[20] zou hij tegen zichzelf gezegd hebben, dat wanneer de werking op afstand tussen agent en ontvanger berust op de gelijke geaardheid van de odische spanning, er ook tussen apparaten van dezelfde elektrische spanning werking op afstand kan optreden. Zijn studie van het occultisme zou hem echter nog een stap verder hebben gevoerd. De telepathie blijkt namelijk vaak met akoestische verschijnselen verbonden te zijn, waarbij bijvoorbeeld het in een heftige psychische opwinding van de agent uitgaande roepen van de naam van de geadresseerde persoon die ver weg is, gehoord wordt, evenals tegelijk het fantoom van de agent als telepathisch overgedragen hallucinatie wordt gezien. Het verklaren van dit verschijnsel door een psychische kracht voldoet niet voor de technicus. Hij zou in de psychische opwinding van de agent slechts de hefboom erkennen waarmee een op afstand werkende kracht wordt ontketend, doch die zelf wederom van natuurkundige aard is. Daarom moet hij zichzelf voorhouden, dat ook dit natuurlijke patroon kunstmatig kan worden nagebootst. Het apparaat voor draadloos telegraferen moet kunnen worden verbonden met een fotografisch en een fonografisch apparaat. Op deze wijze zou dus onze technicus, uitgaande van het occultisme, zich gesteld zien voor het vraagstuk waarmee Edison zich op dit moment schijnt bezig te houden, namelijk het

[20] Sphinx, VII, 257-264, 373-376.

fabriceren van een apparaat waarmee men met iemand op afstand kan spreken en hem tegelijk kan zien, of waarmee we vanuit onze kamer misschien ook een theaterstuk zowel kunnen zien als horen.

Een dergelijke in het occultisme geschoolde technicus is helaas nog niet gevonden, en zo is het vraagstuk van het draadloos telegraferen niet uit het natuurlijke patroon van de telepathie voortgekomen, hetgeen reeds lang geleden had kunnen gebeuren, doch moesten wij afwachten tot de natuurkunde in haar spontane ontwikkeling tot de overeenkomstige ontdekkingen kwam.[21] Er is dus alleen maar kostbare tijd verloren gegaan doordat men van mening was, dat het occultisme met techniek niets van doen had, terwijl het in waarheid de eigenlijke filosofie van de techniek in zich bergt. Het is de vloek van de vakgeleerdheid dat zij, omdat er in de objectieve natuur geen geïsoleerde vakken bestaan, zelfs het diepere begrip van haar eigen vak verhindert. Vandaar dat reeds Liebig[22] gezegd heeft: "Wie slechts de chemie begrijpt, begrijpt ook deze niet."

Nu de röntgenstralen ontdekt zijn en de draadloze telegrafie is uitgevonden, waardoor helderziendheid en telepathie natuurkundig verklaarbaar werden, zal men wellicht inzien, dat de mens net zo'n oneindig gecompliceerde machine is als die van de een of andere technische uitvinder. En ook, dat de stralingen die van het menselijke organisme uitgaan, kunnen leiden tot werkingen op afstand. Aan de basis van iedere gedachte-overdracht moet een natuurkundig proces van deze soort ten grondslag liggen, waarbij de uitstralingen van het ene brein zich via golven voortplanten en volgens de wet van de omkeerbaarheid weer in gedachten veranderen, wanneer ze een gelijk-

---

[21] *[en wel drie jaar voordat dit boek verscheen, namelijk in 1896, toen Marconi in Londen hiervan zijn eerste demonstratie gaf. vert.]*
[22] *[ongetwijfeld is de befaamde professor Justus Freiherr von Liebig, 1803-1873, uitvinder van onder andere chloroform, bedoeld. vert.]*

gestemd ontvangstapparaat, dat wil zeggen, een tweede brein, ontmoeten. Het enige onderscheid is, dat de golvingen van de menselijke hersenen door de wil van de agent een toegespitste richting verkrijgen, vandaar dat de telepathie zich op de grootste afstanden kan instellen, terwijl elektrische golven zich gelijkmatig naar alle richtingen uitbreiden en daardoor met het kwadraat van de afstand zwakker worden. Tenzij men een focus zou maken waarin ze verzameld en naar een gewild punt gereflecteerd worden.

Berust de telepathie op de gelijkheid van de odische spanning, dan moet zij het vaakst optreden tussen individuen aan wie dezelfde of soortgelijke odische gesteldheid reeds van nature is meegegeven. Deze kan men aannemen, wanneer de beide individuen langere tijd aan een gemeenschappelijk levensproces verbonden waren. Op intieme wijze is dit het geval tussen moeder en kind in de foetusperiode. Zolang deze periode duurt, is het magnetische contact - zoals bekend is - zeer uitgesproken, wat zich in het bijzonder toont bij de 'dimils'[23]. De gangbare geneeskunde verwerpt de mogelijkheid van de dimils, omdat tussen moeder en foetus geen zenuwverbinding bestaat. Doch zoals de natuurkunde haar vooroordeel heeft opgegeven dat voor een elektrische werking op afstand een draad nodig is, zo zal ook de medische wetenschap nog inzien, dat voor de odische werking op afstand een zenuwverbinding niet nodig is.

Na de geboorte van een kind is op grond van de daaraan voorafgegane foetale periode zonder twijfel dezelfde of een vergelijkbare odische gesteldheid tussen moeder en kind gegeven, die de natuurkundige voorwaarde vormt voor de telepathie. Teste bericht, dat een kind drie dagen naar zijn

---

[23] *["Versehen", parapsychologische term. 'Direct Mental Interactions with Living Systems', hetgeen aangeeft dat cellen organisch kunnen worden beïnvloed door de psyche, in dit geval de foetus door de moeder.* vert.]

geboorte in de armen van zijn moeder insliep toen deze gemagnetiseerd werd, en hoe hij, puur door de wil van de magnetiseur, weer ontwaakte.[24] Een somnambuliste hoorde in de slaap alles wat haar zoontje uitsprak, ook toen hij bij gesloten deuren door diverse kamers van haar gescheiden was. Toen hij huilde, wat niemand der aanwezigen hoorde, werd zij onrustig en kreeg stuiptrekkingen. Dat dit contact berustte op de natuurlijke band tussen moeder en kind, en niet op grond van het somnambulisme ontstond, blijkt ook hieruit, dat dit optrad zonder dat de magnetiseur het kind aanraakte, en dat de somnambuliste niet zonder herinnering ontwaakte, doch alles behield wat het kind betrof, hoewel het ook niet meer was dan dat.[25] Toen een nog niet zo lang daarvoor bevallen vrouw haar eigen dubbelganger ontwaarde, riep tegelijkertijd haar meer-derjarige kind: "Hé, moeder, jij zit daar in de hoek."[26]

De odische gelijkheid kan echter ook aanleiding geven tot feitelijk magische overeenstemmingen, omdat het od niet alleen de drager is van de levenskracht, doch van alle magische krachten. Dat gold ook bij de zuigeling die aan de visioenen van de moeder deelnam en met zijn handjes naar de fantomen greep zolang de moeder hem aan haar borst had, doch later niet meer.[27] Chambers vertelt, dat een man een fantoom zag in de dracht uit de tijd van Karel I, met hoge lieslaarzen. Op hetzelfde ogenblik had zijn vader mijlenver weg hetzelfde visioen.[28] Een dame in Londen, die anders nooit profetische dromen had, droomde dat haar kind voor het terras van hun huis in

---

[24] Teste: Transactions du magnétisme animal, 63.

[25] Archiv für tierischen Magnetismus, XII, 2, 112, 113, 117. *[lees: 'Dietrich Georg von Kieser:', etc. Arts, 1779-1862. Hij is de auteur van dit twaalfdelige werk Geldt ook voor verdere verwijzing naar 'Archiv'. vert.]*

[26] Kerner: Blätter aus Prevorst, IX, 118.

[27] Eschenmayer: Mysterien des inneren Lebens, 10.

[28] Bericht der dialektischen Gesellschaft: II, 199.

Northumberland bij het spelen ten val kwam, en met een gebroken arm als voor dood bleef liggen. In dezelfde nacht herhaalde deze droom zich nog tweemaal, die zij aan haar echtgenoot meedeelde. Spoedig kwam van de gouvernante het bericht binnen, dat de jongen op een steenhoop was gevallen, zijn arm had gebroken en buiten westen was blijven liggen.[29] Meiners voert een slaapwandelaar aan, die regelmatig zijn kind uit de wieg nam en ermee rondliep. Zolang hij het in zijn armen had, stond hij met zijn vrouw in contact en beantwoordde haar vragen, zodat zij hem alle geheimenissen kon ontlokken. Legde hij het kind weer in de wieg, dat hield dit contact op.[30] Hier volstond dus de tijdelijk overgebrachte, odische uitstraling van het kind bij een gelijktijdige, gevoelige toestand van de vader. Ook bij het tweede gezicht wordt het visioen overgedragen op degenen die door de ziener worden aangeraakt.

In de magnetische literatuur komt het niet zelden voor, dat somnambulisten met personen op afstand, wanneer die aan dezelfde ziekte lijden als zijzelf, in contact komen en voortdurend over hun toestand informatie geven, en wel zonder dat een gemeenschappelijke magnetiseur voorhanden is die hun dezelfde odische gesteldheid had kunnen geven. Zo wist de somnambuliste Kramer, die aan hevige hoofdpijnen leed, in haar slaaptoestanden af van andere, haar geheel onbekende, ten dele op grote afstand zijnde personen, die aan soortgelijke hoofdpijnen leden.[31] Hier treedt dus het vérzien op aangezien aan beide kanten een gelijkelijk verstoorde levenskracht voorhanden is. Hem die weet dat het od de drager van levenskracht is, zal dat niet verwonderen. Er is sprake van passief, niet van actief helderzien. Bij de pest, die tegen het einde van de 16e eeuw in Bazel woedde, wisten de stervenden wie er vervolgens na hen zou sterven. Zij riepen, vaak reeds in

[29] Crowe: Nachtseite der Natur, I, 54.
[30] Meiners: Darstellung des tierischen Magnetismus.
[31] Perty: Die mystischen Erscheinungen, I, 285.

doodsstrijd liggend, de namen van dezen uit.[32] Dit contact treed gemakkelijker contact in en komt daarom vaker voor, wanneer de zieken een gemeenschappelijke magnetiseur hebben. Zo ging het bij de jongeman Richard, bij wie dit proces werd gedramatiseerd. Hij had een visioen van een zwart mannetje, en dit droeg kennis van de patiënten van zijn magnetiseur, die echter aan de jongeman zelf onbekend waren.[33]

Ook op de psychologische basis van grote sympathie kan dit contact ontstaan, omdat sympathie namelijk zelf ook een odische basis heeft. Daardoor kan die zelfs door de magnetiseur kunstmatig worden opgewekt tussen personen die voordien niet bevriend waren. En daarom acht de zieke hem ook in een veel hogere mate sympathiek dan ten opzichte van de gebruikelijke arts. In de christelijke mystiek komen dergelijke voorbeelden van sympathisch contact voor in de extase. In deze toestand wist Ida van Nivelles dat een haar zeer dierbare vriendin op hetzelfde ogenblik geëxalteerd was, en zij ontmoetten elkaar in hun visioenen.[34] Ook de beide extatische jongedames in Tirol, te weten Lazzari bij Triënt en Maria Mörl in Kaltern, stonden in magnetisch contact met elkaar.[35]

Misschien kan de raadselachtige heksensabbat, waar mensen elkaar ontmoetten die dikwijls niets met elkaar gemeen hadden, doch in hun innerlijkste, geslachtelijke instincten overeenstemden, op dezelfde wijze worden verklaard, namelijk als een gemeenschappelijk, aanstekelijk visioen. Wij merken namelijk vaak, dat de odische gelijkgestemdheid zelfs overeenstemmende sympathetische dromen oproept, en het zijn dan meestal hetzij personen waarbij de odische gelijkheid van nature voorhanden is, als tussen moeder en kind, hetzij waarbij die

---

[32] Ibid.: II, 268.
[33] Görwitz: Richard's natürlich magnetischer Schlaf.
[34] Görres: Die christliche Mystik, II, 355.
[35] Perty: II, 436.

kunstmatig wordt opgewekt, zoals in het echtelijke leven en bij het magnetiseren. Fabius vertelt, dat een moeder die in Den Haag woonde, een dagboek bijhield voor haar in West-Indië wonende dochter, die van haar kant hetzelfde deed. Laatstgenoemde was van plan over afzienbare tijd naar Europa terug te reizen, en had veel van haar eigendommen aan een schip meegegeven. Moeder en dochter droomden in dezelfde nacht over een schip dat met de gehele bemanning ten onder was gegaan, en de wederzijds meegedeelde dromen stemden overeen.[36] Raadslid Justi en zijn vrouw hadden in dezelfde nacht een symbolische droom die aan hen de spoedig daaropvolgende droom van hun zoon verkondigde.[37] Professor Nasse vertelt, dat een moeder droomde dat zij met haar kinderen om de tafel zat. Met de bedoeling ze te vergiftigen, vroeg ze op het rijtje af wie het eerst wilde sterven. Daarna ontwaakte ze en hoorde haar twaalfjarige zoon steunen, die op haar navraag dezelfde droom vertelde.[38] Reeds in de oudheid vertelde Aristides in zijn 'Heilige Toespraken', dat hij bij de tempelslaap met zijn vriend Zosimus een sympathetische dubbele droom had.

Omdat de odische uitwisseling ook dan optreedt wanneer een magnetiseur langere tijd zijn patiënt magnetiseert, vinden wij ook bij dezen fysiologische en psychologische overeenstemmingen. Zelfs kan het contact optreden bij de gemeenschappelijke behandeling aan het baquet[39],[40]. Werner droomde dikwijls in dezelfde nacht met zijn somnambuliste dezelfde droom.[41] Niet alle dubbele dromen echter zijn van sympa-

---

36 Blätter aus Prevorst, XI, 125. *[Lees: Kerner: (etc.). Ook elders. vert.]*
37 Weimarer Kuriositäten, V, 3, 274. Perty: II, 375.
38 Perty: Blicke in das verborgene Leben, 39.
39 Archiv, V, 2, 14.
40 *[het baquet was een groot vat waar patiënten van Mesmer omheen zaten en via staven magnetisch contact met elkaar hielden. vert.]*
41 Werner: Die Schutzgeister, 267.

thetische aard. Er kan zich ook een gemeenschappelijke inspiratie door een derde persoon voordoen, waarvan de spiritistische literatuur voorbeelden biedt.[42]

Interessant qua opbouw zijn de gevallen waarin, van twee van elkaar verwijderde personen die met elkaar in contact komen, de ene slaapt en de andere waakt. In dit geval ontstaat bij de wakende de hallucinatie van hetgeen de ander droomt. Een voorbeeld waarbij de agent slaapt, werd verteld door de heilige Augustinus. Iemand vroeg een filosoof om de uitleg van enkele platonische zinnen, wat deze weigerde. De ander zag echter 's nachts in zijn huis, voordat hij ging liggen, de filosoof binnenkomen, die hem toen de gevraagde uitleg gaf. "Toen later aan de filosoof werd gevraagd waarom hij in het huis van die man had gedaan wat hij de vragensteller in zijn eigen huis had geweigerd, antwoordde hij: 'Ik heb het niet werkelijk gedaan. Wat ik deed, geschiedde in een droom.' "Zo zag dus", zei Augustinus, "de ene, door een beeld van de inbeeldingskracht, wakend, wat de andere in de droom zag."[43],[44] Dat dit natuurlijke patroon van onwillekeurige droomtelegrafie ook kunstmatig kan worden nagebootst, tonen de proefnemingen van Wesermann, die door het willekeurig aanspannen van zijn inbeeldingskracht, bij slapenden op afstand, dromen van een bepaalde inhoud opwekte. Hier was dus de agent wakend, en de ontvanger slapend. In het ene geval was de ontvanger, een officier, toevallig nog niet naar bed gegaan, doch onderhield zich in zijn kamer met een kameraad. Beiden zagen de gestorven dame aan wie de agent dacht, door de deur naar binnenkomen, hen groeten, en weer naar buiten gaan.[45] Deze kunst was reeds aan Agrippa en de abt Trithemius bekend. De

---

[42] Blätter aus Prevorst, XI, 42.

[43] Augustinus: De Civit. Dei, XVIII, H. 18.

[44] *[ik heb de aanhalingstekens zoals ze in Du Prels werk staan, aangepast naar wat feitelijk in Augustinus' werk staat. vert.]*

[45] Du Prel: Studien a.d. Gebiete der Geheimwissenschaften, II, 71.

eerste zegt: "Op heel natuurlijke wijze, zonder de tussenkomst van een geest, is het mogelijk dat een mens aan een ander op zeer verre, zelfs onbekende afstand, in de kortst mogelijke tijd zijn gedachten kan meedelen. (…) Ik begrijp dit kunststuk en heb het dikwijls geprobeerd. Ook de abt Trithemius begrijpt het en heeft het ooit toegepast.[46]

Ook deze willekeurige gedachtentelegrafie zal bij odische gelijkstemming gemakkelijker lukken. Slaapt de ontvanger, dan is de kwestie nog eenvoudiger, tenzij hij reeds met een zeer levendige droom bezig is. Augustinus vertelt, dat een vrome vrouw zeer begerig was om de monnik Johannes te zien, die de roep had een profeet te zijn. Zij liet hem via haar man om deze gunst vragen, die de monnik echter nog nooit voor een vrouw had ingewilligd. Vandaar dat hij antwoordde, dat de vrouw hem de volgende nacht zou zien, doch in een droom. Dit geschiedde werkelijk en zij ontving aanmaningen met betrekking tot de echtelijke trouw. Bij het ontwaken, vertelde zij haar man de droom en beschreef zij de man Gods heel doeltreffend.[47]

Deze telegrafie kan bij een wakende behalve tot hallucinaties, ook tot gehoorindrukken leiden. De Dissenter-geestelijke[48] Wilkins droomde, dat hij naar Londen was gereisd, en op de weg daar naartoe zijn ouders in Glocestershire had bezocht. Hij trof in de droom de voordeur gesloten aan, vandaar dat hij door de achterdeur de slaapkamer binnentrad, waar hij zijn vader slapend, doch zijn moeder nog wakker vond, tegen wie hij zei: "Moeder, ik vang een lange reis aan en ben gekomen om jullie vaarwel te zeggen!" Wilkins was verrast door de duidelijkheid van deze droom, wat duidt op een zeer levendig spel van de inbeeldingskracht van de agent, hetgeen de werking op afstand

---

[46] Agrippa: De Occulta Philos., I, C. 6.
[47] Archiv, VIII, 2, 125.
[48] *[term voor een afvallige geestelijke in Engeland en Wales, genoemd in de Act of Toleration van 1689. vert.]*

des te beter te verklaren maakt. In dezelfde nacht namelijk hoorde zijn moeder, terwijl zijn vader reeds sliep, duidelijk haar zoon - wiens stap zij herkende - aan de voordeur op de klink drukken, en dan bij de achterdeur naar binnen gaan en haar met de genoemde woorden begroeten. Een ander voorbeeld van een telegrafische gehoorgewaarwording vertelt dr. Bianno. Een man droomde dat hij uit alle macht tegen de deur van een kamer drukte. Tegelijkertijd hoorden de bewoners van de kamer heftige slagen tegen de deur, zonder iemand aan te treffen.[49] Daaraan kunnen we zien, dat spookwerkingen en aanmeldingen ook van levenden kunnen uitgaan. De magische vermogens van de mensen zijn dan ook identiek aan die van de fantomen, omdat ze door het astrale lichaam plaatsvinden. In de genoemde voorbeelden van Augustinus en Wesermann draagt een agent zijn breinvoorstelling op een wakende over als een zichtbaar fantoom, en op een slapende als een droombeeld. Dat komt echter ook voor wanneer de agent een gestorvene is. Bij de Zieneres van Prevorst[50] komen enkele voorbeelden voor waarin een wakende een fantoom ziet waarover iemand droomt die in de nabijheid slaapt.[51]

Een andere klasse van verschijnselen is het sympathetische gedrag van tweelingen. Zij, die gemeenschappelijk hebben deelgenomen aan het levensproces van de moeder, moeten daarom ook de gelijksoortige odische gesteldheid geërfd hebben, wat tot fysiologische, psychologische en magische overeenstemmingen leidt. Moreau de Tours observeerde in de inrichting van Bicètre twee broers, die dezelfde ziekelijke

---

[49] Crowe: Nachtseite der Natur, I, 142, 145.
[50] *[Friederike Hauffe, 1801-1829. vert.]*
[51] Kerner: Die Seherin von Prevorst, 216, 228, 362, 373. *[lees: 'Die Seherin von Prevorst. Eröffnungen über das innere Leben und über das Hineinragen einer Geisterwelt in die unsere'. Stuttgart: Cotta. vert.]*

neigingen, dezelfde waandenkbeelden en gehoorhallucinaties hadden. Van tijd tot tijd voltrok zich in onregelmatige tussenpozen van twee of meer maanden zonder aanwijsbare oorzaak en vanuit henzelf een duidelijke verandering in het gedrag van de broers. Beiden ontrukten zich namelijk op hetzelfde moment, vaak op dezelfde dag, aan de toestand van afstomping en slaperigheid waarin zij gewoonlijk waren weggezonken, en verzochten de arts dringend hun de vrijheid te geven. Dit gebeurde ook wanneer zij verscheidene kilometers van elkaar gescheiden waren.[52] Trousseau behandelde een jong iemand aan reumatische oftalmie, en die zei tegen hem: "Op dit ogenblik moet ook mijn tweelingbroer in Wenen dezelfde kwaal hebben." De arts lachte, doch enige dagen later kwam de schriftelijke bevestiging uit Wenen.[53] De tweelingbroers Lastaud, ziekenbroeders in Bordeaux, werden van oudsher steeds op hetzelfde moment ziek en werden tegelijkertijd door grauwe staar bezocht, die ook bij hun kinderen optrad. Bij een ander tweelingpaar nam men een hele rij gelijksoortige ziekten waar. In 1831 een dagelijks onderbrekende koorts, die op dezelfde dag begon en ophield; oogontsteking; hevige koliek, die bij beiden 24 uur aanhield; het gelijktijdig doorbreken van de snijtanden. In 1832 verscheidene volstrekt gelijk uitziende exanthemen[54]; in de winter een bronchitis. In 1833 rode hond; later roodvonk; alle verschijnselen bij beiden gelijk, en optredend en eindigend op hetzelfde moment. In 1834 kuchende hoest; dan een driedaagse koude koorts; heftige oorpijn. In de laatste dagen ondervond de ene, Theophilus, een heftige jeuk aan zijn hals, die door het uitbreken van een aantal kleine blaasjes was ontstaan. De dag daarna had Adolph dezelfde jeuk en dezelfde uitslag. De een was mager, slank, monter en toegankelijk; de ander krachtig, eigenzinnig, vaak ongehoor-

---

[52] Radestock: Schlaf und Traum, 313.
[53] Ruxel: Histoire et philosophie du magnétisme, I, 40.
[54] *[rode huiduitslag. vert.]*

zaam.[55] Het is opmerkelijk, dat deze beide kinderen door verschillende voedstermoeders gevoed werden. Dus zelfs het verschil in voedingsbron hief niet eens de overgeëerfde odische gesteldheid, ofwel de gelijkheid aan levenskracht op.

Over een broer en zus met een leeftijdsverschil van een jaar wordt bericht: "Zodra de zus door een ongeval geraakt werd, overkwam het ook de broer. Zij maakten nu allebei dezelfde bewegingen in kramp, spraken gelijktijdig dezelfde woorden in afgemeten ritme. Bij beiden hielden de ziekteaanvallen, onmachten, verstarringen en ontstekingen precies dezelfde duur aan. Als eerst de broer door krampen werd aangedaan, werd de zuster er net zo snel door aangegrepen, en de verschijnselen waren precies gelijk. Dit ging zo ver, dat zelfs wanneer de broer met andere kinderen buiten of aan de andere kant van het dorp speelde, of zich in de aangrenzende huizen ophield en daar zijn aanvallen kreeg, zijn zuster - die zich in het ouderlijk huis bevond - op hetzelfde moment, net zoals hij, door kramp werd overvallen. Het verloop van de toestand was bij beiden in alles gelijk. Beiden voorspelden over en weer elkaars genezing."[56]

Psychologische overeenstemmingen komen bij tweelingen eveneens voor. In 9 uit 35 gevallen constateerde Galton een merkwaardige gelijkheid van gedachteassociaties. De tweelingen maakten dezelfde opmerkingen bij dezelfde gelegenheid en begonnen op hetzelfde moment hetzelfde lied te zingen. In 16 uit 35 gevallen was de richting van de smaak geheel identiek, en in de overige 19 gevallen zeer gelijkend. Een van een tweeling die zich in een stad in Schotland ophield, kocht een garnituur van champagneglazen, om daarmee zijn broer te verrassen. Deze, wonend in Engeland, kocht in dezelfde tijd een

---

[55] Passavant: Untersuchungen über Lebensmagnetismus, 24. *[lees: Johann Carl Passavan, 1790-1857, 'Untersuchungen über den Lebensmagnetismus und das Hellsehen', Frank-furt am Main, 1837. vert.]*
[56] Archiv, VII, 3, 133-135.

soortgelijke garnituur, eveneens om zijn broer te verrassen.[57] Men vertelt, dat er twee tweelingbroers waren, die men in lichamelijk en geestelijk opzicht eerder gelijk dan gelijksoortig kon noemen. Beiden waren kooplieden, en beiden waren flauw van deze stand en gingen in militaire dienst. Hun uiterlijke overeenkomst was zo groot, dat iemand aan wie zij hun naam hadden gezegd, hen bij de volgende gelegenheid niet uit elkaar kon houden. Ze bedienden zich beiden van dezelfde zegswijzen, dezelfde gebaren en gestes, en daarom was het bijna om het even of men met de een of met de ander van doen had, want er bestond tussen beiden inderdaad behalve hun namen geen verschil.

Nu heeft de lezer misschien allang een punt van kritiek voorbereid. Men zou namelijk kunnen zeggen, dat de fysiologische overeenkomsten bij tweelingen vanzelf spreken en uit een gemeenschappelijke wortel kunnen worden afgeleid. Omdat de van de moeder overgeërfde lichamelijke aanleg gelijk is, zouden zij ook dezelfde ontwikkelingsgang moeten laten zien. Wanneer tweelingen dus gelijktijdig op dezelfde wijze ziek worden, is de gemeenschappelijke oorzaak daarvan, de in het verleden liggende, gemeenschappelijke foetusperiode. Het is beslist niet zo, dat het ziek worden van de ene tweeling door die van de andere wordt veroorzaakt, zoals bij het inductieverschijnsel van het telegraferen zonder draad. Wel moeten we toegeven, dat fysiologische overeenstemmingen, zelfs het tegelijk optreden van dezelfde ziekten, zuiver op basis van erfelijkheid kunnen ontstaan. Deze verklaring laat ons echter geheel in de steek wanneer een der tweelingen condities vertoont die niet van binnenuit, uit een fysiologische gesteldheid naar buiten groeien, doch door uiterlijke, toevallige oorzaken bestemd worden, welke toevallig ook bij de ander optreden. Een jongedame werd plotseling door een onverklaarbare angst overvallen. Daaruit kwam een zeldzame stuip-

[57] Rouxel: I, 41.

trekking voort, die volgens de afgelegde verklaring van een ijlings ontboden arts de grootste gelijkenis had met de strijd van iemand die verdrinkt. Wat bleek: haar tweelingbroer, die op reis was, was op hetzelfde tijdstip verdronken.[58] Hier vond dus een telegraferen plaats van de ene tweeling naar de andere, die ver weg was en odisch gelijkgestemd was. Dit geval heeft zeer veel overeenkomsten met een geval dat door Goethe werd verteld, waarin sympathie bestaat tussen twee schrijftafels, die door dezelfde kunstenaar uit hout waren samengesteld uit dezelfde stam. Toen de ene ten gevolge van een brand te gronde ging, scheurde het gewelfde blad van de andere, in een ver daarvandaan verwijderd huis, plotseling doormidden. Het is zeer merkwaardig dat Goethe daarbij over de tweelingbroer van de schrijftafel spreekt.[59]

Een merkwaardig voorbeeld stamt uit het jaar 1854, kennelijk uit Duitse kranten, en het zou te wensen zijn dat de bron en eventuele waarheid van het bericht konden worden vastgesteld. De gravin K....ig had uit haar eerste huwelijk tweelingen, broers, wier wankele gezondheid de gravin noopte zich in Italië te vestigen. De tweelingen leken als twee druppels water op elkaar, en beiden hadden zij kunstzinnige talenten, vooral voor de schilderkunst. In hun zestiende jaar vervielen zij in dezelfde ziekte, en de artsen adviseerden dat men hen zou scheiden. Alfred bezocht Egypte en Griekenland en schreef iedere dag, en stuurde ook de door hem natuurgetrouw vervaardigde schetsen en schilderijen op. Die stemden precies overeen met de schilderijen die de in Italië achtergebleven broer vanuit zijn fantasie had vervaardigd. Beide broers stierven later met dezelfde woorden op hun lippen. Twee jaar later kreeg de naar Duitsland teruggekeerde gravin opnieuw tweelingen, aan wie men dezelfde namen gaf als van de overledenen. Beiden vertoonden, net als dezen, een neiging tot de schilderkunst,

[58] Crowe: Nachtseite der Natur, I, 139.
[59] Goethe: Unterhaltungen deutscher Ausgewanderter.

doch tevens dezelfde zwakte, zodat men opnieuw het zuiden - ditmaal Spanje - opzocht. In hun zestiende jaar vervielen beiden in dezelfde ziekte en moesten worden gescheiden. Alfred reisde naar het zuiden van Spanje, en wat hij in Cadiz schilderde, reproduceerde gelijktijdig de ander in Barcelona. Ook zij stierven op hetzelfde uur met dezelfde woorden op hun lippen.[60] De waarheid van deze vertelling vooropgesteld, zou al het overige uit erfelijkheid kunnen worden verklaard, doch niet de vervaardiging van identieke schilderijen.

Evenmin kan men het vanuit erfelijkheid verklaren wanneer de psychologische overeenstemmingen zo ver gaan, dat er gelijktijdige dubbele dromen zijn. Twee tweelingzusjes in Göppingen droomden in dezelfde nacht, dat er brand uitbrak, terwijl de mensen in de kerk waren en heel Göppingen afbrandde. 's Morgens vertelden zij elkaar hun droom en besloten, de kerk niet binnen te gaan. De bliksem sloeg daadwerkelijk in. Het huis van de koopman bij wie zij woonden, werd weliswaar met de gehele plaats een prooi van het vuur, doch de zusters redden het roerend goed van de koopman, die hun een beduidende som gelds deed toekomen.[61] Deze dubbele droom was helderziendheid, wat reeds een fysiologische verklaring uitsluit. Dat geldt ook voor de dame wier tweelingbroer bij een spoorwegcatastrofe gedood werd, en die in dezelfde nacht het gehele ongeluk en haar broer in de droom aanschouwde.[62]

Wij vinden dus telepathische werkingen op afstand op zeer uiteenlopende terreinen: tussen de magnetiseur en de somnambuliste, tussen medium en fantoom, tussen echtelieden, ouders en kinderen, tussen broers en zussen - in het bijzonder tussen tweelingen -, en tot slot ook bij helderziendheid tussen

---

[60] Journal de l'âme, I, 75.
[61] Kerner: Magikon, II, 313.
[62] Les hallucinations télépathiques, 110.

moeder en foetus. In al deze gevallen ontbreekt de telegraaf, doch in alle is de odische gelijkschakeling tussen de agent en deelnemer hetzij gegeven vanuit de natuur, hetzij kunstmatig opgewekt door odische vermenging. Daarom kunnen wij bij de verwantschap die tussen od en elektriciteit bestaat, best aannemen dat de wet op grond waarvan de magische werking op afstand zich voltrekt, identiek is aan die van de elektrische inductie bij het telegraferen zonder draad, net als bij het akoestische verschijnsel van het meeklinken van gelijkgestemde snaren. De odische radiaties verbreiden zich in modulaties, net zoals alle andere krachten die op afstand werken. In identieke doorgangsmediums roepen ze identieke verschijnselen op, waardoor de werking op afstand sympathisch wordt. Zoals licht- en zwaartekrachtgolven de hele wereld doordringen, kan ook in de magische telepathie de afstand des te minder een hindernis zijn, wanneer ze door de wil van de agent een richting aangeduid krijgt.

Door de ontdekking van de draadloze telegraaf kunnen wij dus magische verschijnselen die tot nu toe slechts heel in het algemeen als werking op afstand, gedachteoverdracht, magnetisch contact, et cetera, gedefinieerd werden - welke uitdrukkingen nog geen verklaring omvatten -, veel duidelijker omschrijven en hun natuurwetenschappelijke potentie inzien. Anderzijds zou - omdat alle magie slechts onbekende natuurwetenschap is - ook omgekeerd de natuurkunde hetzelfde voordeel kunnen ontlenen aan het occultisme. Dit is het, wat ik met name zou willen beklemtonen. Technici en occultisten hebben een gemeenschappelijke interesse. De technici zouden hun interessantste vraagstukken kunnen betrekken van het occultisme, en zelfs voor de oplossing van deze vraagstukken de nodige vingerwijzingen kunnen vinden. Het occultisme biedt talrijke verschijnselen van een evenzo onbegrijpelijke aard, zoals de telepathie. Het is een onuitputtelijke vindplaats van technische vraagstukken. Wanneer onze technici, in plaats van

deze onbegrijpelijkheid te verwisselen met onmogelijkheid, deze verschijnselen zouden analyseren en bestuderen; wanneer zij tegen zichzelf zouden zeggen dat het occultisme zijn naam slechts zal dragen tot het proces ontsloten wordt dat aan zijn verschijnselen ten grondslag ligt, doch nog verborgen is, dan zouden wij spoedig in het bezit zijn van apparaten waarin de magische functies van de mens net zo verduidelijkt zouden zijn, als de telepathie door het draadloze telegraferen. De magische functies wachten niet alleen op hun natuurwetenschappelijke verklaring, doch ook op hun technische projectie. En onder doorgaans dezelfde omstandigheden zal diegene de vruchtbare uitvinder zijn, die in het occultisme het beste thuis is. Er zal een tijd aanbreken van de merkwaardigste uitvindingen, wanneer technici en occultisten, die tegenwoordig nog de opvatting zijn toegedaan dat zij niets met elkaar te maken hebben, niet langer gescheiden onderzoek doen; wanneer de technici inzien dat het niet hun taak is om bij toeval iets te vinden, doch doelbewust uit te vinden, door de talrijke natuurlijke patronen na te bootsen die het occultisme hun biedt.

Het occultisme kan, terwijl dat toch zo geschikt is om de metafysische behoefte van de mensheid te bevredigen, niets brengen aan de massa's die een dusdanig geringe behoefte hebben aan metafysica, dat het aan zinneloosheid grenst. De wetenschap roept tegenwoordig slechts dan algemene belangstelling op, wanneer zij direct een praktische, of zelfs lucratieve toepassing belooft. Met deze dominante trek van onze tijd moet het occultisme rekening houden, en dat kan ook, doordat het occultisme aantoonbaar de filosofie van de techniek bevat.

2 De röntgenstralen en het helderzien.

Odysseus, Mozes, Alexander de Grote, Zoroaster, Sokrates, Pythagoras, Christus, Jamblichus en talrijke christelijke heiligen, laten volgens de verslagen een gemeenschappelijk kenmerk zien: een lichtende uitstraling waardoor hun hoofd omgeven wordt en die met name zichtbaar wordt in toestanden van diepe aandoening en extase.

Hebben wij hier slechts met een dichterlijke wijze van spreken, met een product van de gelovige fantasie te maken, of ligt aan de horens van Mozes[63] en het heiligenaureool een werkelijkheid ten grondslag? Mocht het om een objectief lichtschijnsel gaan, dan heeft de wetenschap de taak om het verschijnsel kunstmatig op te wekken en de waarneming toegankelijker te maken, hetgeen op tweeërlei manieren kan geschieden. Ten eerste door versterking van het lichtschijnsel, en ten tweede door het doen toenemen van het waarnemingsvermogen bij de toeschouwer. Dat laatste vond het eerste plaats, en wel door Mesmer en zijn leerlingen. In zijn aforismen, die hij aan zijn leerlingen dicteerde en door Caullet de Beaumorel werden uitgegeven, zegt Mesmer, dat het magnetische fluïdum stralend is[64]. En de waarneming dat er uit het menselijk lichaam een licht stroomt, werd van alle kanten gemeld in de tijd dat het somnambulisme ontdekt werd. In feite kon men zich slechts beroepen op het getuigenis van de somnambulisten. Daarom schreven de twijfelaars deze uitspraken toe aan subjectieve inbeeldingen, en ook wel aan de invloed van de magnetiseur die, wanneer hij aanhanger van deze theorie was, bij de somnambulisten de inbeelding dat zij licht zagen, door suggestie tevoorschijn riep.

---

63 *[Denk aan de Mozes van Michelangelo. Het gaat hier echter om een vertaalfout vanuit het Hebreeuws (keran ofwel 'straal', werd vertaald als 'karan', ofwel hoorn) door Hiëronymus van Stridon, 347-420 n.Chr. Zie Exodus, 34: 29-35. vert.]*

64 Caullet de Beaumorel: Aphorismes de M. Mesmer, 269-274.

De Academie van Parijs, die het systeem van Mesmer testte, bestreed zoals bekend is het bestaan van het dierlijke magnetisme. En een niet-bestaand fluïdum kon natuurlijk ook niet oplichten. In het verslag van de Academie uit 1784 staat, dat dit fluïdum niet bestaat, en als bewijs werd aangevoerd, dat het zich aan alle zintuigen onttrekt.[65] Dat men met zulke leerlingenlogica ook het minerale magnetisme moest ontkennen, schoot deze heren niet te binnen. Elk van onze zintuigen komt overeen met een elementaire werkzaamheid van de natuur. Het oog is, zoals Plotinus en Goethe zeggen - zonnig. Doch niet iedere werkzaamheid in de natuur komt met een zintuig overeen, en zelfs wanneer het zintuig aanwezig is, kan de indruk zich niettemin aan de waarneming onttrekken, wanneer de sterkte van zijn prikkel voor dit zintuig te zwak is. De door de Academie aangegeven reden is dus zeer onwetenschappelijk. Zeker, de verklaringen van de somnambulisten over het oplichten van het magnetische fluïdum zijn nog geen bewijs, maar men had ze toch hypothetisch moeten toelaten en dan naar objectieve bewijzen moeten zoeken. Dat gebeurde echter niet, en zo toonde het scepticisme - door iets te verwerpen zonder het te testen - zich wederom als een remblok op de vooruitgang. Tegenwoordig echter is de objectiviteit van dit licht - door Reichenbach od-licht genoemd - bewezen. De talrijke verklaringen van de somnambulisten winnen dus achteraf aan waarde en het is waarschijnlijk, dat ook de details van hun verklaringen gefundeerd zijn.

Mesmer gaf, zoals bekend is, aan het magnetiseren de vorm van het magnetisch strijken met de hand, en de somnambulisten zijn het er bijna unaniem over eens, dat daarbij uit de vingers van de uitgestrekte hand licht stroomt. Aangezien echter enkele magnetiseurs berichten dat hun somnambulisten geen licht zien, stond men snel met de conclusie klaar, dat alleen die

[65] Rapport des Commissaires chargés par le Roi de l'éxamen du magnétisme animal.

somnambulisten licht zien van wie hun magnetiseur aan dit licht gelooft. Deleuze[66] zegt echter al, dat dat een drogredenering is, want men zou deze tegenwerping ook kunnen omdraaien: wanneer het geloof van de ene magnetiseur bewerkstelligt dat zijn somnambuliste een niet voorhanden zijnd licht ziet, dan moet het ongeloof van een andere magnetiseur ook kunnen bewerkstelligen, dat zijn somnambuliste een voorhanden zijnd licht niet ziet.[67] Toen bleek dat somnambulisten gemagnetiseerd water zagen oplichten, stelde Charpignon de experimenten op zo'n manier op, dat het de tegenwerping aangaande de suggestie uitsluit. De somnambulisten pikten namelijk ook dan het gemagnetiseerde glas water uit een serie glazen wanneer zij het doel van het experiment niet kenden, en Charpignon zelf niet wist welk glas gemagnetiseerd was.[68]

Niet alle somnambulisten beschrijven het od van de magnetiseur op dezelfde wijze, maar ook daar valt niets tegen in te brengen. Tegenwoordig weten wij namelijk, dat het individueel gekleurd is, en dat het al naar gelang van de gezondheidstoestand van de magnetiseur veranderlijk is. Onder voorbehoud van deze verandering wordt echter het od van dezelfde magnetiseur steeds door verschillende somnambulisten op dezelfde wijze beschreven. Tardy's somnambuliste, mevrouw B., beschreef zijn fluïdum precies zoals mejuffrouw N. het had gedaan en, vijftien maanden eerder, ook een derde somnambuliste.[69]

Een somnambulist zegt, dat hij de vingers van de magnetiseur zag oplichten en langer worden, zodat het hem toescheen alsof ze hem de ogen zouden uitsteken.[70] Het zijn echter niet alleen

---

66 [*Joseph Deleuze, 1753-1835, botanicus, magnetiseur. vert.]*
67 Annales du magnétisme animal, III, 41.
68 Charpignon: Étude physique sur le magnétisme animal, 17, 18.
69 Tardy: Journal de traitement de Mme. B., 54.
70 Foissac: Rapports et discussions, 406.

de handen, waaruit odisch licht stroomt, doch ook meer of minder alle lichaamsdelen. Toen Lafontaine met een kam door zijn haar streek, werd de uitstroming zo sterk, dat een aanwezig kind uitriep: "Het vuur, het vuur aan het hoofd van meneer Lafontaine!"[71] Tardy's somnambuliste stiet hem terug met de woorden, dat zijn haren te sterk op haar inwerkten en haar als evenzovele glanzende gouden draden toeschenen.[72] Het aureool der heiligen in de christelijke mystiek is niets anders dan deze voor de somnambulisten zichtbare, magnetische kracht. Men leze de uitvoerige verslagen over dit mystieke oplichten van de heiligen bij Görres[73], en dan kent men de volledige analogie met het od-licht. Ook het oog is een sterke lichtbron. Een somnambuliste van Daloz - die reeds een voorloper van Reichenbach was - zag diens ogen oplichten, als die van een wolf in de nacht.[74] Lehmanns somnambuliste zei tegen hem: "U ziet er komisch uit. U bent in een dikke nevel gehuld, waaruit uw ogen een helder vuur sproeien, net zoals op een nevelige herfstavond lantaarns op straat omhuld worden."[75] Ook in de christelijke mystiek zijn vooral de ogen de od-bron.[76] Over de filosoof Proclus wordt gezegd, dat zijn hoofd tijdens zijn voordracht glanzend omhuld was door licht.[77] Het is het vermelden waard, dat ook bij spoken het od-licht zichtbaar is aan het hoofd en in de ogen.[78]

Het odisch oplichten neemt toe door natuurkundige factoren, wilsinspanningen, gevoelsaandoeningen, et cetera. Over de heilige Artemius wordt gezegd, dat een kloosterbroeder de in

---

[71] Lafontaine: L'art de magnétiser, 271.
[72] Tardy: Essai sur la théorie du somnambulisme, 27.
[73] Görres: Die christliche Mystik, II, 308-339.
[74] Daloz: Entretiens sur le magnétisme animal, 56.
[75] Kieser: Archiv f.d. thierischen Magnetismus, IX, 1, 36.
[76] Görres: II, 324.
[77] Zeller: Philosophie der Griechen, III, 2, 785.
[78] Kerner: Erscheinung aus dem Nachtgebiete, 8.

gebed verzonkene geheel in vuur zag staan. De abt Lot strekte zijn handen naar de hemel en zijn vingers werden vurig, als tien brandende lampen. Ook de communie geeft in de christelijke mystiek aanleiding tot dergelijke verschijnselen.[79] Evenzo is de adem magnetisch zeer werkzaam en odisch lichtgevend. Uit de mond van degene die bidt, komen vurige vlammen.[80] Een somnambuliste zei tegen raadsadviseur Bährens; "Er komt een vuurstroom uit uw mond naar mij en anderen toe, tot wie u spreekt."[81] Alexander de Grote in het rumoer van de slag, en Ascanius bij Vergilius lichten odisch op, zoals de heiligen bij intensieve vrome gevoelens.[82] Reichenbach weet echter ook, dat alle aandoeningen de odische uitstraling doen toenemen.[83]

Wordt zuiver en alleen door de wil gemagnetiseerd, dan straalt het od in grotere hoeveelheden uit de ogen en het voorhoofd, en wordt het door de wil geleid. Keert de magnetiseur de somnambulist de rug toe, dan straalt het od niet uit de achterzijde van zijn hoofd, maar uit zijn voorhoofd. Daarna draait het en treft het de patiënt, ook als is het zwakker. Wordt met grote energie gemagnetiseerd, dan trekt de somnambulist vonken en flitsen van grote helderheid aan.[84] Slechts in een enkel geval ziet de magnetiseur zelf zijn odische uitstraling, zoals raadsadviseur Bährens, die - toen toevallig de lamp werd omgestoten - in het duister zijn magnetische strijkingen vergezeld zag gaan van lichtschijnsels.[85]

---

[79] Görres: II, 314.
[80] Görres: I, 209; II, 313, 326.
[81] Bährens: Der animal. Magnetismus, 236.
[82] Benedictus XIV: De Servorum Dei Beatificatione *[lees: '(...) Et Beatorum Canonizatione'. vert.]*
[83] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 13. Ibid.: II, 657.
[84] Du Potet: Journal du magnétisme, IX, 59, 60.
[85] Bährens: Der animalische Magnetismus, 198.

De sensitieven van Reichenbach zien een licht dat voor het gewone oog onzichtbaar is, en niet alleen bij de mens. Het od is namelijk niet slechts animaal, maar ook universeel. Het menselijk lichaam lijkt in de donkere kamer door een lichtende nevelsluier omhuld te zijn, die bewogen kan worden door hem aan te blazen.[86] De naakte mens verlicht zichzelf: wit bij gezondheid; rood bij ziekte, zelfs voordat die uitbreekt.[87] Bij levenloze lichamen zijn het de kanten en de toppen[88], maar bij de mens hoofdzakelijk de ledematen die od uitstralen. De sensitieve mejuffrouw Zinkel ziet Reichenbachs hoofd oplichten en gebruikt de uitdrukking dat hij de aureool van een heilige heeft.[89] Reeds door Faria, de voorganger van Braid, is waargenomen dat de somnambulisten hun blik afwenden wanneer men lucht in beweging brengt, omdat zij de glans ervan niet verdragen.[90] Toen mevrouw Bauer in het donker haar hand heen en weer bewoog, zag mejuffrouw Zinkel van haar od-uitstromingen vonkjes in de lucht achterblijven, als losse blauwe sterretjes. Dr. Mashold werd bij het heen- en weer zwaaien van zijn hand gewaar, dat vuur van zijn handen wegvloog en, daarvan weggerukt, in de lucht waarneembaar was. Sloeg Reichenbach met zijn vingers op Masholds hand, dan vlogen vlammetjes van zijn hand weg. Mejuffrouw Reichel sloeg de handen op elkaar, versplinterde daarmee het vuur van haar vingertoppen en zag het in vonken in het rond spatten.[91]

Het od-licht dringt door de oogleden heen en wordt door de sensitieven ook bij gesloten ogen gezien.[92] Over de blinde

---

[86] Reichenbach: Der sens. Mensch, I, 428.
[87] Reichenbach: Odische Erwiderungen, 67.
[88] *["die Kanten und Spitzen"; vertaling onzeker, gezien de meervoudige betekenis. vert.]*
[89] Reichenbach: Der sensit. Mensch, II, 50, 55.
[90] Faria: Du sommeil lucide, 438.
[91] Reichenbach: Der sensitive Mensch, II, 66.
[92] Ibid.: II, 230.

sensitief Vollmann, die geen ooglens doch nog wel een gezond netvlies had en de donkere kamer binnenkwam, zegt Reichenbach: "Na een uur van een rustig verblijf in de duisternis zag hij, de blinde, een hoeveelheid lichtschijnsels die ik, de ziende, niet vermocht waar te nemen. Toen wij ons in de kamer tussen de od-lichtende voorwerpen heen en weer moesten bewegen, gebeurde het wellicht voor de eerste keer sinds er mensen zijn, dat de blinde de ziende leidde, namelijk meester Vollman mij." Een onder een glazen klok rechtopstaande hoefijzermagneet zag Vollmann niet. Toen echter de luchtpomp in beweging werd gezet en de lucht er voor de helft uit was gegaan, nam hij licht waar, dat met het verdunnen van de lucht steeds helderder werd. Als tegenproef werd licht[93] weer binnengelaten en het licht doofde.[94] Een ouder bericht van deze aard uit het jaar 1817 is helaas slechts heel algemeen gehouden. Daarin werd over een somnambuliste gezegd: "Het wonderlijke verschijnsel van het zien en horen door middel van de maagstreek[95] was ook bij haar zeer sterk merkbaar, en biedt natuurlijk bij een persoon die sinds haar vroege jeugd stokblind was en zich daarom van de meeste voorwerpen een verkeerde voorstelling had gemaakt, de merkwaardigste taferelen."[96]

Zoals bekend is, heeft Reichenbach zijn dertienduizend experimenten voor de maanbewoners beschreven. Du Bois-Reymond en anderen lachten het od weg als een dwaasheid. Pas recentelijk heeft professor Barrett in Dublin de experimenten van Reichenbach herhaald en bevestigd.[97] In Frankrijk heeft een arbeider, Cahagnet, de *Odische Briefe* vertaald, en recentelijk heeft Rochas door zijn prachtige ontdekkingen bewezen hoe

---

93 *[kennelijk een verschrijving voor "Luft", 'lucht'. vert.]*

94 Reichenbach: Die Dynamide, II, 44, 159.

95 *["Herzgrube." Niet te verwarren met de hartstreek. M.i. ook te situeren als de solar plexus of zonnevlecht. vert.]*

96 Archiv, II, 1, 22.

97 Psychische Studien, XIV, 562.

vruchtbaar de od-leer is waarvan hij uitging.[98] In Duitsland werd Reichenbach niet erkend, hoewel zich onder zijn sensitieven minstens honderd wetenschappelijk gevormde personen bevonden, waaronder ongeveer vijftig artsen, natuurkundigen, chemici, filosofen en wiskundigen.[99] Men wilde echter geen verschijnselen erkennen die slechts op subjectieve toestanden van een bijzondere groep mensen (sensitieven), of van mensen in uitzonderlijke toestanden (somnambulisten) berustten. Nu zijn er bij Reichenbach ook objectieve bewijzen te vinden, maar qua aantal liggen die ver achter op al het andere. Wij moeten allereerst opmerken, dat het od niet slechts voor het gezichtszintuig waarneembaar is, doch ook voor de reuk, de smaak en het gevoel, en wel steeds op een wijze die correspondeert met de gezichtsindruk. Vroeger reeds hebben somnambulisten daarover uitingen gedaan. Hufelands somnambuliste vergeleek de reuk met de jonge berken in het voorjaar[100]; andere[101] met de rijpe vruchten in de herfst[102], en beweert die reeds op afstand waar te nemen.[103] Reichenbach heeft zijn best gedaan om in al zijn geschriften de wederzijdse controle van de verscheidene zintuigen uit te voeren.

Reeds de leerlingen van Mesmer hebben feitelijk objectieve bewijzen nagestreefd en deels ook bereikt, toen zij begonnen het natuurkundige gedrag van de od-stralen te onderzoeken. Tardy's somnambuliste zag, toen zij met een staaf gemagnetiseerd werd, het od uit de top naar buiten treden, als een glanzend gele, dikke gouden draad, bezaaid met nog sterker glinsterende sterren. Wanneer Tardy een conductor van staal in

---

98 Rochas: Le fluide des magnétiseurs. Ibid.: L'extériorisation de la sensibilité.
99 Reichenbach: Odische Erwiderungen, 93.
100 Hufeland: Ueber Sympathie, 181.
101 *["andere." onduidelijk waarnaar de auteur verwijst. vert.]*
102 Le Révélateur, 237.
103 Kluge: Versuch einer Darstellung des animalen Magnetismus, 422.

zijn hand nam, was de uitstroming sterker dan die van zijn vingers op zich, en in haar beweging versneld. De straal ging door een plank van acht lijnen[104] dik, hoewel hij glans en snelheid scheen te verliezen. Daarbij stond de plank tussen haar en de magnetiseur, doch zij gaf steeds de juiste plek aan waar hij op inwerkte. Als hij in plaats van een stalen staaf een magneetstaaf nam, zag zij behalve het eerdere licht nog een tweede, in een voortdurende spiraalbeweging om de staf heen. Door een convexe loep geleid, werd de straal verstrooid, verloor aan glans, doch won aan snelheid. Winst en verlies waren nog groter wanneer twee loepen gescheiden achter elkaar werden opgesteld. Door gemagnetiseerd water geleid, werd de beweging versneld en de glans verminderd. Het water leek met oplichtende vonken te zijn aangevuld. Geleid door niet gemagnetiseerd water, werd de glans verminderd, maar ook werd de beweging versneld. Door koper en zilver werd het licht opgehouden, als het ware opgezogen en daarna ging het er alleen nog als een zwakke mist doorheen. Door ijzer ging het onveranderd heen; door zilver werd het in een bundel teruggeworpen en naar beide kanten verstrooid, en slechts weinig ging als mist zonder schijnsel er doorheen. Door kwikzilver werd het in versnelde beweging teruggeworpen. Daarom mocht de somnambuliste tijdens haar magnetische slaap zich nooit voor een spiegel opstellen, zonder zich, zoals ik al zei, met fluïdum te overladen en problemen te ondervinden. Door goud ging het licht met versterkte glans en toegenomen snelheid ongebroken heen.[105] Er zijn zo'n honderd jaar verstreken sinds deze experimenten werden uitgevoerd, die later door professor Nasse werden voortgezet.[106]

---

[104] *["Linien." Maat van iets minder dan 1,2 mm. vert.]*

[105] Tardy: Essai sur la théorie du somnambulisme, 81. Ibid.: Journal dus Traitement de D[ll] N., I, 78, 79, 133-141, 187, 191; II, 39.

[106] Reil: Archiv, IX, 2, 246, 300-304. Kluge: Versuch einer Darstellung des animalischen Magnetismus, 122.

Het is hier niet mogelijk om alle overeenstemmende experimenten van Reichenbach aan te voeren. Hij heeft experimenteel bewezen, dat de od-stralen door tafels van plaatkoper, plaatijzer, tinplaat en messingplaat heen dringen; dat houtmassa's en vleselijke delen van het menselijk lichaam 'diadaan' zijn, dat wil zeggen, de od-stralen doorlaten, en 'od-diafaan', dat wil zeggen voor sensitieven doorzichtig zijn. Reeds in 1855 heeft hij het belang van zijn ontdekkingen voor de geneeskunde onderkend, en gezegd: "Dit kan een onderwerp van onberekenbaar belang worden voor de heelkunde, met name voor de diagnose. Het zal lukken ieder ziek lichaam volkomen doorzichtig te maken voor hoogsensitieven, en dan zal men kunnen zeggen welke innerlijke organen ziekelijk aangedaan zijn, en welke stappen het lichaam voorwaarts en achterwaarts maakt. Doch ook de werkzaamheid in het gezonde lichaam zal men aldus testen."[107]

De somnambulisten hebben altijd al beweerd, dat het od-licht dat van de magnetiseur uitgaat, het binnenste van hun lichaam binnendringt en het verlicht, zodat zij hun eigen diagnose kunnen stellen, en op soortgelijke wijze ook die van andermans lichamen.[108] Een vierjarig meisje, dat door haar moeder gemagnetiseerd en somnambuul geworden was, spreekt over de rook die haar moeder in haar buik heeft gedaan.[109] Over deze innerlijke zelfschouw spreekt Aristides, de vriend van Marcus Aurelius, reeds in de oudheid, in zijn 'Heilige Toespraken', waarin hij zegt dat hij zijn innerlijke organen heeft gezien. De Egyptische en Griekse tempelpriesters kenden al deze dingen reeds - zoals ik in *Die Mystik der alten Griechen*[110] heb aangetoond - en wendden die aan bij de tempelslaap. Dat was

---

[107] Reichenbach: Der sensitive Mensch, II, 302.

[108] Hufeland: Ueber Sympathie, 129. Exposé des cures opérées en France par le magnétisme animal: II, 56.

[109] Hermes: IV, 51.

[110] *['De Mystiek der Oude Grieken', 1888. vert.]*

volgens Jamblichus zelfs de oorsprong van de geneeskunde[111], en Hippocrates kon zeggen, juist omdat hij zijn eerste studies in de geneestempels had gevolgd: "Wat het lichaam aangaat, dat ziet de ziel met gesloten ogen."[112],[113] Scaliger verklaart het nader, in zijn commentaar op Hippocrates: "Wanneer de ziel in de slaap niet zozeer bevrijd is van de verbinding met het lichaam, als wel van de grotere dienst der verschillende organen (…), trekt zij zich in zichzelf terug, als in een haven, beschut tegen de stormen. Aan zichzelf overgelaten, ziet en weet zij alles wat zich in het innerlijk van het lichaam afspeelt. (…) Door deze affecties geeft ze zich rekenschap van de toestand van het lichaam." Verder zegt hij, dat Galenus en andere artsen daarvan gebruik hebben gemaakt in de geneeskunde, en er iets goddelijks in zagen.[114]

Reichenbach heeft aangetoond, dat het od-licht door deuren, muren en metalen platen heendringt, zodat ook verdekte of ingesloten voorwerpen dankzij de donkere stralen kunnen worden waargenomen door sensitieve ogen. Mejuffrouw Reichel zag, niet in de donkere kamer doch in de maneschijn, voorwerpen die achter plaatkoper, plaatijzer, tinplaat of messingplaat lagen. In het raamluik dat de donkere kamer afsloot, liet Reichenbach een vierhoekig gat uitsnijden ter grootte van een hand, en lichtdicht met plaatijzer opvullen. In een ander luik liet hij plaatkoper, en in een derde tinplaat inramen. Toen de maan van buiten deze plaatvensters bescheen, zagen de sensitieven als door een glazen raam het bui-

---

111 Jamblichus: De Myst. Aegypt., III, 3.

112 Hippocrates: De Victu., V.

113 *["Was den Körper angeht, das sieht die Seele bei geschlossenen Augen." Onduidelijk: Körper is mannelijk, Seele vrouwelijk. Het woord 'das' is niet te plaatsen, waardoor de zin een tweeledige uitleg openlaat, hoewel 'lichaam' hier onderwerp zal zijn. vert.]*

114 Jul. Caes. Scaligeri: De Insomniis Comentarius In Librum Hippocratis. *[lees: '(...) Commentarius', etc. vert.]*

tenliggende landschap.[115] Elektrische inwerking deed het odische oplichten toenemen en daarmee de doorzichtigheid. Een sensitieve zag dwars door een elektrische conductorkogel heen en gaf de inhoud ervan aan. Er zou een spijkerdikke stift van bovenaf naar het midden gaan.[116] Andere experimenten toonden aan, dat niet alleen het od, maar ook de afzonderlijke, prismatische zonnestralen telkens met de eigenschappen van de kleur door metaal, glas en andere stof heendrongen.[117]

Daarmee is een vraagstuk van het occultisme, namelijk het helderzien door de somnambulisten, aan de natuurkunde toegevallen, en om de objectiviteit van deze lichtschijnsels te bewijzen, ging het er nu meer om, in plaats van het oog van de sensitieve, een andere ontvanger te installeren. Reichenbach zegt: "Dit licht wordt teruggeworpen door spiegelende oppervlakken. Het kan door een brandglas worden gebundeld en in een brandpunt verenigd worden. Het gehoorzaamt aan de wetten van de polarisatie en toont in zijn teruggeworpen aandeel het negatieve od-gedrag, en in het doorgelaten deel het positieve od-gedrag. In de duisternis werkt het na enige minuten blootstelling in op de fotografische plaat en vormt het er figuren op. Tenslotte neemt het toe tot een dusdanige sterkte, dat het schaduwen vormt die men welbegrensd kan omschrijven.[118] Het schijnt weinig bekend te zijn, dat Reichenbach ook voor het od-licht dit fotografische bewijs heeft geleverd. Hij heeft deze experimenten uitgevoerd in Berlijn, waarbij het hem gelukte om het od dat uit bergkristallen straalde, het magnetische od, het menselijke od, het od van chemische processen, en dat van amorfe metaalmassa's en hetgeen door geluid en wrijving werd opgewekt, te fotograferen.[119] Uit het feit dat het odische licht op

---

[115] Reichenbach: *Der sensitive Mensch*, II, 366-369.
[116] II, 299, 300, 418 *[lees: Ibid. vert.]*.
[117] II, 469 *[lees: Ibid. vert.]*.
[118] Reichenbach: Aphorismen, 27.
[119] Ibid.: Odische Begebenheiten, 5-25.

de fotografische plaat net zo inwerkt als daglicht, trekt hij de conclusie, dat het een werkelijk, het zij zwak licht is. Hij wist ook, dat de luchtdruk de ontwikkeling van het odische licht belemmert, dat het onder gewijzigde luchtdruk wisselt en bij het verdunnen van de lucht aanzienlijk toeneemt.[120] Tevens wist hij, dat elektriciteit een betekenisvolle odische bron is. Het gaat er nu om, elektriciteit en luchtverdunning zo met elkaar te combineren, dat deze in overeenstemming werkende factoren een odische bron van een dusdanige graad opwekken, dat die op de plaat, op het netvlies van de sensitieve personen en zelfs op het gewone oog inwerkt.

Recenter heeft professor Röntgen eveneens donkere stralen ontdekt, die - optredend in het kathodelicht van de Buis van Crook - de glaswanden tot oplichten brengen en op de fotografische plaat inwerken. Ze gaan des te gemakkelijker door vaste voorwerpen heen, naar gelang hun gewicht geringer is, zodat - wanneer ze in de menselijke hand doordringen - de botten een geringere doorlaatbaarheid tonen en op de daarachter opgestelde fotografische plaat een soort schaduw werpen. De helderziendheid heeft dus in een natuurkundig apparaat zijn orgaanprojectie gevonden.

Professor Röntgen dankt zijn ontdekking, zoals hij zelf zegt, aan een toeval. Dat hij geheel onafhankelijk van Reichenbach erop kwam, is reeds zeker vanwege het feit dat Reichenbachs geschriften op de *index librorum prohibitorum*[121] van de natuurkundigen staan. In het leiden van een elektrische ontlading door de hittorfse[122] vacuumbuis, vinden de door

---

[120] Ibid.: Die Dynamide, II, 162.

[121] *[de 'lijst van verboden boeken', naar analogie van de index die het Vaticaan hanteert. vert.]*

[122] *[Johann Wilhelm Hittorf, 1824-1914, pionier op het gebied van gasontladingsbuizen. Röntgen volbracht hiermee zijn experimenten vert.]*

Reichenbach genoemde toenamefactoren van het od-licht een pendant. Het lijkt er nu zeer op, dat de door Reichenbach gekoesterde verwachtingen nog worden overtroffen en dat niet alleen hoogsensitieve personen de diagnose van vreemde ziekten ter hand kunnen nemen, doch dat het fotografische apparaat de weergave van innerlijke schades zal leveren. Wanneer ooit weer somnambulisten als scharlatans voor het gerecht worden gesleept, dan zullen de medische deskundigen het wel uit hun hoofd laten te zeggen, dat de somnambulistische diagnose onmogelijk, en dus zwendel is, en de officier van justitie zal niet a priori ontkennen, dat een sensitieve retina onder omstandigheden op het werkzame vermogen van een fotografische plaat kan worden overgebracht. De somnambulisten zal men tot slot op hun diagnostische vermogens kunnen beoordelen, door hun verklaringen te vergelijken met de fotografische diagnose. Misschien zal de nieuwe ontdekking zelfs tot goed gevolg hebben, dat de vivisectie als overbodig om zeep wordt geholpen.

Het blijft in het midden of de od-stralen identiek zijn aan de röntgenstralen, die zich niet laten reflecteren en breken. Het schijnt zelfs, dat nog andere onzichtbare stralen voorhanden zijn. Baraduc spreekt reeds over de fotografische opname van biomagnetische stralen, en Jodko over de elektrografische opname van gezonde en zieke lichaamsdelen. Men spreekt zelfs al over gedachtefotografie, en zo zullen wellicht nog andere vraagstukken van het occultisme hun natuurkundige verklaring vinden. Voorlopig zijn het occultisme en de natuurkunde door Reichenbach en Röntgen met elkaar in aanraking gekomen. Het helderzien en de specifieke gevallen daarvan, namelijk de innerlijke zelfschouw en het diagnostiseren van anderen, zijn van hun mystieke karakter ontdaan. Naast het reeds aan de oude tempelslapers bekende natuurlijke patroon, treffen we nu het kunstmatige aan.

Natuurkrachten worden niet pas dan werkzaam wanneer ze ontdekt en gedoopt worden, doch zijn reeds voordien werkzaam en vormen aanleiding tot verschijnselen van een onbekende natuurkunde die vaak eeuwenlang ontkend worden, als ze zich niet door hun hoge frequentie of alledaagsheid opdringen. De natuurkundigen hebben nu vaste voet gekregen aan een kust waarvan zij dachten dat die onbewoond was, doch hun schalt reeds de groet van de occultisten tegemoet: Gij komt laat, doch gij komt! De natuurkunde van het od was onbekend, doch niet het od zelf. Bij de Indiërs heette het: akasa; bij Hermes Trismegistus: telesma; bij Zoroaster: levend vuur; bij Heraclitus: oervuur; bij de kabbalisten: het astrale licht; bij Paracelsus: alkahest; bij de paracelsisten: de algeest; bij de alchemisten: azoth. De verschijningen van deze kracht die nauwelijks meer van haar drager kan worden onderscheiden, zijn reeds van oudsher waargenomen. Net als andere theorieën paste ook deze zich steeds nauwkeuriger aan de werkelijkheid aan, en de bewijzen konden bij het voortschrijden van de natuurwetenschap steeds exacter worden.

Het overlappen van de natuurkunde met het occultisme zal zich onvermijdelijk tot steeds grotere gedeelten uitstrekken. Zoals het od uit een hittorfse buis kan worden geëxterioriseerd, zo kan het ook in de mens geëxterioriseerd worden, waarop de mogelijkheid van het dierlijke magnetisme berust. Het occultisme heeft aangetoond, dat het geëxterioriseerde od van de mens drager van de gewaarwording, de wil, de levenskracht, de gevoelens en de gedachten blijft. Het moet dus ook leiden tot gedachtenfotografie, zelfs tot die van de gehele psychische mens, hetgeen op de een of andere wetmatige manier gestalte zal krijgen. Maar wat is het, wanneer de psychische mens kan exterioriseren met de odische drager? Niets anders dan de natuurwetenschappelijk exacte uitdrukking voor het vage begrip onsterfelijkheid. De natuurwetenschap heeft de onsterfelijkheid

ontkend. Voor straf zal zij het zijn, die voor de onsterfelijkheid het exacte bewijs zal moeten leveren.

III HET DIERLIJKE MAGNETISME ALS SLEUTEL TOT DE MAGISCHE NATUURKUNDE

Het is de fout van de wetenschap, of veeleer van de beoefenaars ervan, dat zij zich te veel voorstellen van de huidige stand van kennis, maar te weinig van het vermogen van de wetenschap om zich te ontwikkelen. Men overschat de gedane arbeid, en onderschat die - al doende - nog steeds. Wij kennen slechts een aantal krachten en wetten, en toch willen wij uit deze de gehele natuur verklaren. Dat zou nog wel een verbreding, maar geen verdieping van onze kennis meer toelaten, terwijl we daarvan toch juist het meeste zouden mogen hopen.

Daarom zou het zeer belangrijk zijn, wanneer wij aan inzicht konden winnen dat er nog onbekende krachten en wetten zijn. Dat kan slechts langs één weg geschieden, namelijk dat wij ons richten op de natuurlijke verschijnselen die ons het meest in verlegenheid brengen, of die ons naar de huidige stand van onze kennis als onmogelijk toeschijnen omdat ons slechts de wetten bekend zijn die ermee in strijd zijn, en niet die, welke ermee overeenstemmen. Op ieder tijdstip moeten er echter zulke wetten zijn, omdat de natuur van haar krachten gebruikmaakt voordat de mens ze ontdekt.

In de middeleeuwen noemde men dit deel van de onbekende natuurwetenschap magie; in de nieuwere tijd occultisme. Men kan het deze moderne betiteling verwijten, dat ze te kleurloos is. Aan de andere kant kleeft sinds de middeleeuwen het woord magie een nevenbetekenis aan, die vermeden moet worden. Zonder te bedenken dat ook het onbegrijpelijke wetmatig zou kunnen zijn, ja, moet zijn, beschouwde men niet slechts buitengewone gebeurtenissen van de uiterlijke natuur als wonderen, bijvoorbeeld het opduiken van kometen, doch ook de uitingen van de onbekende krachten in de mens. In plaats van de mens zelf als de bron van zulke krachten te erkennen - wat

tot de verdieping van het raadsel mens had gevoerd - dacht men, dat ze hem slechts van buiten verleend waren, door wezens van een goddelijke of demonische aard. Met name de Kerk heeft de magie een geheel verkeerde definitie gegeven door een deel ervan, de zogenaamde witte magie, tot wonderen te bestempelen, doch de zwarte magie tot een zinloos diabolisme. Wanneer men echter ontkent dat de mens magische eigenschappen in zijn bezit heeft, resteert voor het zielsbewijs slechts de bewustzijnspsychologie. En omdat deze aan het hersenorgaan verbonden is, bereidt men het materialisme voor, waartoe dus de Kerk zelf de eerste steen heeft gelegd.

Deze bovenmenselijke verklaring van de magie door goddelijke of demonische bijstand, speelt in de geschiedenis van alle religies een grote rol. De magiërs zelf, die als stichters van religies optraden, waren overgeleverd aan zelfbedrog door zich als bijzonder begenadigde afgezanten van God te beschouwen, toen zij zagen dat zij in het bezit waren van vaardigheden die de andere mensen moesten ontberen.

Wie tegenwoordig over magie spreekt, moet zich verre houden van zulke misverstanden. De dingen der natuur, en de mens, moeten worden gezien als de dragers van onbekende krachten, die wij provisorisch als magisch kunnen aanduiden zolang de wetten ervan aan ons verborgen zijn. De van onwetendheid overlopende monniken die een Campanella zevenentwintig jaar lang in verschillende kerkers gevangen hielden en hem zeven maal aan marteling onderwierpen, klaagden hem niet alleen aan wegens hekserij, doch ook wegens magie, doordat ze zijn buitengewone geleerdheid voor een gave van de duivel hielden. Hijzelf zegt over de magie zeer juist: *Quidquid sapientes faciunt imitando naturam aut ipsam adjuvando per artem opus magicum dicimus*.[123] (...) *Priusquam ars vulgetur semper magia*

---

[123] *[feitelijk zegt hij: "(...) per artem non modo plebi ignotum, sed comniunitati hominum, opus (...)." vert.]*

dicitur.[124],[125] Alle onbegrijpelijkheden van de natuur en de mens kunnen alleen maar wetmatige uitingen van onbekende krachten zijn, en alleen datgene wat op dit moment nog onbegrijpelijk is, behoort door het woord magie uitgedrukt te worden.

In principe is het innerlijkste van alle natuurlijke dingen aan ons onbekend. Men ziet het aan water niet af, dat het onder bepaalde voorwaarden kan worden gekristalliseerd, onder andere in stoom veranderd, of in gas omgezet. Uit ervaring en ook uit experimenten weten wij, dat het zo is. Waarom het echter zo is, kunnen we niet zeggen. Zo hebben alle dingen in de natuur hun latentheden, die verband houden met hoe ze van binnen zijn opgebouwd, en wanneer we ze door het experiment naar buiten lokken, tonen deze dingen niet alleen nieuwe eigenschappen, maar ook worden ons nieuwe betrekkingen tot de gehele natuur geopenbaard. Wanneer wij bijvoorbeeld door een geleider een elektrische stroom leiden, dan wordt die magnetisch, en wel magnetisch gepolariseerd. Dat wil zeggen, hij openbaart nu een relatie tot het geheel en tot het magnetisme van de aarde. De mens zal als hoogste voortbrengsel van de natuur en met inbegrip van alle natuurkrachten ook talrijke latente dingen hebben. Wanneer wij hem door dierlijk magnetisme tot somnambulisme brengen, openbaart hij nieuwe vermogens, nieuwe relaties tot de natuur, die alle wetmatigheden van de fysiologie lijken te weerspreken; magische relaties. Zo kan gedachteoverdracht, helderzien, verzien en werking op afstand optreden. Wat uit het latente tevoorschijn treedt, is niet het wonder, doch zijn slechts uitingen van een zesde zintuig. Het minerale magnetisme zou niet zulke ingrijpende veranderingen in de lichamen kunnen

---

[124] Campanella: De Sensu Rerum, XI, H. 6

[125] *["Hetgeen de wijzen verrichten door de natuur na te volgen of zelf kunstmatig te belevendigen, noemen wij een magisch werk. (...) Wat onder de kunst valt, noemde men vroeger magie." Het begrip kunst omvatte in vroegere eeuwen ook (geheime) wetenschap. vert.]*

teweegbrengen, wanneer het niet dieper in het innerlijke wezen daarvan zou ingrijpen dan andere krachten die meer aan de oppervlakte werken. Het dierlijke magnetisme zou niet zulke wonderbaarlijke vermogens van de mens aan het licht brengen, wanneer het niet tot zijn innerlijkste essentie zou doordringen. Daarom is de ontdekking van Mesmer zo belangrijk voor de oplossing van het raadsel mens, omdat ze ons iets latents openbaart, namelijk zijn transcendentale wezenlijkheid waarin het licht van ons zelfbewustzijn niet doordringt.

Reichenbach noemt het dierlijke magnetisme od, en hij ziet daarin het diepste punt tot waar wij in de analyse van de mens kunnen doordringen; het punt waar de grenslijn tussen geest en lichaam reeds vervaagt, zodat het erop lijkt, dat de innerlijkste essentie van de mens van odische aard is. We moeten op zijn minst in dit od de middelaar zien tussen geest en lichaam en, let wel, niet alleen van de geest in zoverre die in ons zelfbewustzijn belicht wordt, doch ook in zoverre hij reikt, wortelend in het onbewuste. Reichenbach is niet zo ver gegaan dat hij tot de uiteindelijke conclusie kwam, dat het od de verbindende schakel is tussen de zintuiglijke en bovenzintuiglijke wereld. Doch binnen de zintuiglijke wereld heeft hij het od als het allesdoordringende beschouwd. Daaruit komen in de zintuiglijke wereld relaties voort tussen de natuurlijke dingen onder elkaar, tussen dezen en het levende wezen, en ook tussen de levende wezens onder elkaar. Relaties die veel verder reiken dan wat wij uit het eindeloze vlechtwerk van werkingen en tegenwerkingen in de natuur door onze zintuigen ervaren. Deze wederzijdse betrekkingen zijn werkelijker dan de meer uiterlijke die door de zintuigen worden waargenomen, omdat daarin de essenties der dingen verband krijgen, en de zintuigen daarentegen ons slechts de symbolen der dingen openbaren, doch het feitelijke wezen daarvan veel meer bedekken dan onthullen. Wij zijn dus reeds door onze opmaak ervan uitgesloten, dat wij de eigenlijke, werkelijke relaties kennen

tussen de natuurlijke dingen, die het onderwerp van de magie vormen.

Toen de Parijse Academie de opdracht kreeg het systeem van Mesmer te onderzoeken, was ze er ver van verwijderd de draagwijdte van deze ontdekking te overzien. Met de logica van een leerling velde ze het oordeel dat het dierlijke magnetisme niet bestond, aangezien het zich aan alle zintuigen onttrok. Dat alleen het zintuiglijk waarneembare werkelijk is, was van oudsher de taal van degenen die alle filosofie voor ontbeerlijk houden; die zich direct aan de kenbare objecten houden, zonder voorafgaande kritiek op het kennisorgaan; nooit over hun enge vakwetenschap heen naar buiten kijken; en dan op deze smalle basis een wereldbeeld willen optrekken. De kennistheorie leert in tegendeel, dat wij met onze zintuigen slechts werkingen op ons organisme waarnemen, doch niet het werkende. Juist het reële is voor ons verborgen; het werkelijke is bovenzintuiglijk.

Het heeft Mesmer niet ontbroken aan pogingen om het magnetisme manifest te maken. Doch Reichenbach heeft er pas de natuurkundige basis voor gelegd, en de werkingen van de odische invloeden op het gezicht en gevoel geconstateerd. Omdat deze mogelijkheid tot waarnemen niet bij alle mensen kan worden aangetroffen en alleen bij de sensitieven, was men snel klaar met de conclusie dat Reichenbach niet een objectief, natuurlijk procedé had ontdekt, doch slechts een subjectieve pathologische toestand bij bepaalde mensen.

Zo vaak als het de wetenschap lukt om weer een brokstuk van het bovenzintuiglijke te herleiden tot een zintuiglijk verschijnsel, kunnen wij er zeker van zijn dat er merkwaardige ontdekkingen aankomen. Door deze komen wij nader tot kennis van de werkelijke essentie der dingen, en wordt wederom een deel van de magie omgezet in natuurwetenschap. Op deze wijze zijn de weinige opvolgers beloond die Reichenbach gevonden

heeft. Ik spreek hoofdzakelijk over Martin Ziegler die, nadat hij zijn vermogen had verbruikt in experimenten die hem evengoed geen erkenning brachten, in kommervolle omstandigheden stierf; maar ook over Rochas, de nog levende geleerde, die het gegeven lijkt te zijn dat hij het definitieve bewijs leverde dat er een dierlijk magnetisme is en dat dit de sleutel tot de magie is. Overigens zijn de pogingen om de uitstralingen van het menselijke organisme en andere lichamen door fotografische afbeeldingen objectief vast te stellen, in volle gang, onder meervoudige deelname, en ze zullen vervolgens wel tot definitieve resultaten leiden.

Wanneer de natuurwetenschap er niet meer mee volstaat om delen van de natuur in de hand te houden, doch de geestelijke band daarvan zoekt, en wanneer ze met weidse blik zal opstijgen tot de hoogste beginselen, zal blijken, dat er slechts één oerkracht is, met een Proteusachtig[126] vermogen tot veranderen, die de grootste en kleinste verschijnselen omvat, de macrokosmos en de microkosmos. Men zal dan in deze kracht de wereldziel van de Ouden weer herkennen, die zich er reeds in de begintijd van de Griekse filosofie mee bezighielden alle verschijnselen te herleiden tot één oerelement. Wanneer Heraclitus bij deze pogingen het oervuur tot het beginsel van alle dingen maakt, moeten wij hem niet de onzin in de schoenen schuiven als zou hij het allesverterende element tot het allesbarende hebben gemaakt. Wij hoeven hem echter ook niet welwillend te verontschuldigen, zoals professor Zeller, die van mening is, dat Heraclitus slechts een symbolische visie heeft gekleed in een zintuiglijke vorm[127], of zoals Lassalle, die in dit oervuur een metafysische abstractie ziet.[128] Wij zullen het oervuur van Heraclitus veel meer geheel feitelijk, natuurkundig

---

[126] *[Proteus, zeegod met voorspellingsgave. Hij veranderde vaak van gedaante, zodat men hem hiermee niet zou lastigvallen.* vert.*]*
[127] Zeller: Philosophie der Griechen, I, 585.
[128] Lassalle: Heraklit der Dunkle, I, 361.

begrijpen. Weliswaar niet in de zin van een kokkin, doch in de zin van Reichenbach als het alles doordringende od, in zoverre het als lichtschijnsel van zich doet spreken. Wij treffen hetzelfde in alle eeuwen onder verschillende benamingen aan, namelijk als het telesma bij Hermes; als enormon[129] of ignis subtilissimus bij Hippocrates; als akasa bij de Indiërs; en het astrale licht bij de kabbalisten. Galenus noemt het pneuma[130]; Van Helmont[131] blas humanum[132]; Paracelsus alkahest; Boerhave copula[133] tussen geest en lichaam. Bij de alchemisten heet het de quinta essentia; bij de occultisten gedurende de middeleeuwen de algeest of levensgeest; bij Descartes de subtiele materie; bij Newton de spiritus subtilissimus.

In latere tijd zal men de als geestrijk bedoelde uitspraak van Dubois-Reymond, dat hij pas aan een wereldziel zou geloven wanneer hem die ingebed in zenuwmassa getoond zou worden, niet meer bewonderen. Voor een wereldziel is het voldoende dat wordt aangetoond dat er een allesdoordringende en alles verbindende potentie is. Dat is feitelijk monisme. Zonder een dergelijke wereldziel heeft de natuur slechts het monisme van een hoop stenen. Wij moeten leren inzien, dat de delen der natuur in solidair verband met elkaar staan, dat alles op alles inwerkt, hoe weinig wij door onze grove zintuigen ook weten van dit systeem van krachten waarin wij zijn ingebed. Mesmers voorgangers in de middeleeuwen hebben deze wereldziel reeds magnetisme genoemd. Zo spreekt bijvoorbeeld Athanasius Kircher over een magnetisme van de sterren, de aarde,

---

129 *[soms gezien als de adem die God de mens inblies, waarmee het dan echter als ziel wordt gezien. vert.]*

130 *['adem' of 'ziel'. vert.]*

131 *[vermoedelijk betreft het Jan Baptista van Helmont, alchemist, arts, 1579-1644. vert.]*

132 *['menselijke adem'. vert.]*

133 *['band'. vert.]*

mineralen, planten en levende wezens.[134] Ondanks de beperking die hij zichzelf als arts oplegde in zijn onderzoekingen, zag Mesmer in het dierlijke magnetisme slechts de modificatie van een oerkracht. Hij heeft van deze kennis ook een praktisch gebruik gemaakt, door de menselijke magnetiseur te vervangen door het baquet dat, gevuld met anorganische substanties, bij de patiënt dezelfde verschijnselen kan oproepen als de magnetiseur. Ook professor Kieser zegt in het door hem uitgegeven Archief, dat in de wisselwerking der metalen op elkaar en op de mensen nog verhoudingen en krachten verborgen liggen waarvan onze natuurkunde tot nu toe nog niet eens een vermoeden heeft, en die door het baquet en de pendel met de dierlijk-magnetische agens nader in verband moeten worden gebracht. Het magnetisme zou een algemeen verbreide natuurkracht zijn, die niet slechts eigen is aan het menselijke organisme; die in de mens, opgeroepen en versterkt door een vaste wil en eigenaardige manipulaties, inwerkt op de somnambulisten; en die ook in bijzondere substanties, metalen, water, kolen, ijzerslakken, et cetera, door eigenaardige verhoudingen - en verlost uit zijn banden en tot vrije werkzaamheid bevorderd door de invloed van de mens - dezelfde verschijnselen en reacties als het dierlijke magnetisme kan oproepen in het menselijk lichaam.[135] Inderdaad kan de mens niet alleen door de mens tot somnambulisme worden gebracht, doch ook door het baquet, dus door de stofwisseling van het water en de metalen. Daarom is het geenszins onwaarschijnlijk, dat wij weer teruggrijpen op dit magnetisme van de anorganische natuur, en ooit nog de vaste sterren als baquet zullen gebruiken, wanneer spectraalanalyse en metallotherapie verdere voortgang boeken. Men heeft het baquet opgegeven, omdat de vullingen die werden aangewend van de meest uiteenlopende aard waren, hetgeen leek te bewijzen dat niet de stofwisseling van het baquet werkte, doch de inbeelding,

[134] Kircher: Magneticum Naturae Regnum.
[135] Archiv für tierischen Magnetismus, III, 2, 31.

de verwachting, de autosuggestie. Daadwerkelijk echter bewijst de verscheidenheid van de vullingen slechts, dat de stofwisseling niet werkt als zodanig, doch als bron van od. Wanneer verder hier en daar bericht wordt dat het somnambulisme ook door elektriciteit en galvanisme kan worden opgewekt, kan men ook die slechts beschouwen als een odvoertuig. Zo heeft Charpignon een jongeman die voor magnetisme ontvankelijk was, in een paar minuten door de elektrische machine in slaap gebracht. Hij zegt, dat men door de zuil van Volta hetzelfde kan bereiken, en dat Ducros in 1847 aan de Academie van Parijs meedeelde, dat hij eerst dieren en daarna een jong meisje door elektriciteit onder verdoving had gebracht, zodat bij haar een kies uit haar kaak kon worden verwijderd.[136]

Aan al deze onderlinge procedures moet dus iets gemeenschappelijks worden toegeschreven, dat wederom uit de verrichtingen van de magnetiseur naar voren komt. Het somnambulisme, hoe het ook wordt opgewekt, is een door odische inwerkingen en odische veranderingen in de mens veroorzaakt verschijnsel. Aangezien het zich verder verbonden toont met een inboeten aan levenskracht, zodat anesthesie en het verlies van bewustzijn intreedt, terwijl tegelijkertijd - zoals Rochas heeft aangetoond - odische lagen uit het lichaam van de somnambulist naar buiten treden, en zijn vermogen tot gewaarwording verlegd is naar deze geëxterioriseerde od-lagen, moeten wij daaruit de conclusie trekken, dat het od de drager is van de levenskracht en het bewustzijn, en dat het dus inderdaad hetzij zelf de innerlijkste essentie van de mens is, dan wel daarmee op de innigste manier verbonden is. Het innerlijk van de mens kan dus zonder tussenkomst van de lichamelijke organen in contact treden met het innerlijk van de natuurlijke dingen en andere mensen, zonder door de afstand geremd te zijn. En dat is nu wat wij magie noemen. De magische wer-

---

[136] Charpignon: Études physiques sur le magnétisme animal, 27.

kingen geschieden niet door de lichamelijke mens, doch door zijn dierlijk-magnetische uitstralingen die, wanneer ze geheel geëxterioriseerd en gevormd zijn, het astrale lichaam worden genoemd.

De belangrijkste reden waarom de wetenschap zo weinig notitie heeft genomen van Mesmer en Reichenbach, is waarschijnlijk, dat het dierlijke magnetisme van oudsher een zwalkende plaats heeft ingenomen tussen natuurkunde en fysiologie; dat het in een tijd van zuivere vakgeleerdheid aan geen van beide goed kon worden gerelateerd; en daardoor door beide kanten werd verwaarloosd. Het was bovendien zeer nadelig dat de medische toepassing van het magnetisme vooruitliep op het natuurkundig onderzoek eraan, die pas met Reichenbach een serieus begin kreeg. Hij heeft aangetoond, dat de door Mesmer ontdekte kracht zich in de ganse natuur bevindt, en dat wanneer men met de polen van sterke magneten over het lichaam van de mens strijkt, er altijd personen te vinden zij die erdoor aangedaan worden, zelfs als ze de voortgang niet zien. Het minerale magnetisme oefent dus een invloed uit op de levens-werkzaamheid, zodat bij sensitieve personen vaak bewusteloosheid optreedt. Zij nemen vlamachtige lichtschijnsels uit de polen van de magneten waar, en daaruit trok Reichenbach met betrekking tot de universaliteit van het magnetisme de conclusie, dat het noorderlicht gevormd wordt onder invloed van de magnetische aardpool en identiek is aan de lichtschijnsels boven de magneetpolen.

Zo kon Reichenbach zich niet aan het vermoeden onttrekken, dat het geweldige aardmagnetisme, dat de magneetnaald haar richting geeft, van invloed moet zijn op het dierlijke leven. Zoals bekend is, heeft hij bij een groot aantal sensitieven vastgesteld, dat slechts de ligging in het bed met het hoofd naar het noorden, met de voeten naar het zuiden, weldadig is, en de andere liggingen meer of minder schadelijk. De ligging in de

meridianen is voor de mens de normale; die in de parallellen de schadelijke. De sensitieve kunnen de ligging van het hoofd naar het westen en de voeten naar het oosten niet verdragen wanneer hun rechterzijde naar het zuiden, en hun linkerzijde naar het noorden gericht is, omdat daarbij de positieve zijde van hun lichaam naar de positieve aardpool is gericht, en de negatieve naar de negatieve aardpool. Gelijksoortige, dus vijandelijke polen, zijn daarbij naar elkaar toegekeerd, en aangezien ze elkaar afstoten, roepen ze bij de sensitieven onbehagen op.[137]

Wanneer Reichenbach zegt dat, door strijkingen met kristallen, krampen en bewusteloosheid kunnen worden opgeroepen, zoals door de hand van de magnetiseur, dan komt de kristallisatie naar voren als een overgang van het levenloze naar het levende, en is het punt gevonden waar het dierlijke magnetisme bij de natuurkunde aansluit. Wanneer hij verder dit magnetisme in de gehele natuur aantreft: in het zonlicht, de maneschijn, in het dieren- en plantenleven, in wrijving, in de zon, in de moleculaire veranderingen, in de elektriciteit en in de stof-wisseling, is daarmee het menselijke leven in een innige samenhang met het gehele leven in de natuur gebracht, en dan kan men spreken van een wereldziel. Deze natuurkunde van het onzichtbare levert geheel nieuwe verbanden op tussen de natuurlijke dingen, sympathieën en antipathieën, zoals men reeds in de middeleeuwen onderwees[138], en wisselwerkingen tussen het innerlijk der natuurlijke dingen en levende wezens. Hierop berust de magie.

Maar ook op dit vlak heerst wetmatigheid. Het magnetisme neemt onder de natuurkrachten geen uitzonderingspositie in. Net als het licht, berust het niet op emissie, maar op golving. Het kan in andere natuurkrachten overgaan en als licht- of

[137] Reichenbach: Untersuchungen über den Magnetismus, 230.
[138] Rattray: Aditus novus ad occultas sympathiae et antipathiae causas. *[Sylvester Rattray, 1660, vert.]*

bewegingsverschijnsel waarneembaar worden. Op een oppervlak vallend, breekt de odische golving op grond van de wet van reflectie, waarbij de invalshoek gelijk is aan de reflectiehoek. Het od kan door lenzen worden gebundeld. Het wordt door het prisma verstrooid, zodat we een magnetisch spectrum verkrijgen. De generaal Jauviac heeft reeds in 1790 in het *Journal des Savants* de invloed van de magnetische kracht van de mens op de magneetnaald aangegeven, en sindsdien is die herhaaldelijk waargenomen. De somnambuliste Kachler deed de magneetnaald uitwijken door er met een vinger naartoe te wijzen, en door de blik en de wil.[139] De naald van een rheometer - een apparaat om elektrische stroom te meten - kan men rond de twintig graden laten uitwijken door gemagnetiseerd water, wanneer de platinapunten van de geleider - rheoforen - in dit water worden gedoopt. Een ijzeren staaf kan mimalisch[140] gemagnetiseerd en door tegenstrijkingen weer neutraal worden gemaakt.[141] Wanneer twee magnetiseurs vanuit verschillende standplaatsen gelijktijdig op een persoon inwerken, wordt deze in de richting van de diagonaal van het krachtenparallellogram geduwd[142], en de draaiende beweging van de tafel onder de invloed van een handenketen is slechts de resultante van de gekruiste odische invloeden, die als bewegende kracht optreden. Dit zijn slechts willekeurig uitgezochte voorbeelden ter verduidelijking van de wetmatigheid in de oude magie.

---

[139] Mitteilungen aus dem Schlafleben der Somnambule Auguste K., 125. *[lees: J.K. Bähr en R. Kohlschütter, Mitteilungen aus dem magnetischen Schlafleben der Somnambüle Auguste K., Dresden, 1843. Zie ook verderop. vert.]*

[140] *[Onduidelijk wat hiermee bedoeld wordt. 'Minimalisch'? De etymologische Altdeutscher Wortschatz van Schweiter en de Köbler bieden geen uitkomst, evenmin als de Duden en Zeno. vert.]*

[141] Bourru en Burot: La suggestion mentale, 250.

[142] Du Potet: La magie dévoilée, 87.

Wanneer het od het laatste is waarop wij in de natuurwetenschappelijke analyse van de mens stuiten, is daarmee nog niet gezegd, dat het hoe dan ook het laatste woord van de natuurwetenschap is. Het is zeer goed mogelijk, dat er behalve de odische uitstraling van de dingen nog andere uitstralingen bestaan. Onder deze voorwaarde zou de oneindige verscheidenheid der dingen gemakkelijker kunnen worden verklaard dan wanneer wij aan alles één enkel, homogeen oerbeginsel ten grondslag leggen. Het is ook denkbaar dat Reichenbach onder de naam od uitstralingen heeft samengevat die uit elkaar moeten worden gehouden. In ieder geval ligt het od een fase dieper dan de waarneembare eigenschappen der dingen, dus dichter bij hun essentie. Het zal nog blijken, dat de dingen der natuur morfologisch en chemisch niet zo verschillend zouden zijn wanneer ze niet reeds odisch verschillend waren, zodat bijvoorbeeld reeds in de vorm van de planten de handtekening van hun medische eigenschappen ligt.

In de oudheid en de middeleeuwen - bij Aristoteles, Plinius, Dioskorides, Galenus, Avicenna, Paracelsus - was het een gangbare mening dat gesteenten, hoofdzakelijk edelstenen, op de mens magisch inwerken; dat ze op de moleculaire bewegingen van het levensproces invloed hebben; en ook een odische eb en vloed opwekken. Zo drukt bijvoorbeeld de amethist reeds door zijn naam - 'αμεθιστοσ, ofwel nuchter - het geloof van de Ouden uit, dat hij ons bij drankgelagen nuchter houdt.[143] Van deze magische natuurkunde is men geheel afgestapt, doch alles wat erover werd geschreven, kan bezwaarlijk in alle toonaarden worden verworpen. Ons zijn de inwerkingen van metalen op de mens iets beter bekend, doch van een wetenschap dienaangaande is nog lang geen sprake. De metallotherapie, die niet leven en niet sterven kan, duikt weliswaar steeds weer op, doch zonder tot nu toe te zijn

[143] Heliodorus: V, 13.

vastgehouden. De normale mens beschikt nu eenmaal niet over het odische zintuig. Pas in situaties van de hyperaesthesie[144] waar het voldoende is als prikkels niet zo sterk zijn, neemt hij odische invloeden waar. Experimenten van deze soort zijn door Kerner[145] met de Zieneres van Prevorst en door verscheidene oudere magnetiseurs met hun somnambulisten uitgevoerd, waarmee zij bijdragen hebben geleverd aan deze toekomstige wetenschap.

Om te laten zien dat levenloze substanties op de mens magisch, dat wil zeggen odisch inwerken, moeten wij betrekkingen tussen beide tot stand brengen waarbij slechts de eventuele odische invloed zich geldend kan maken, en wanneer daarbij al naar gelang de chemische eigenschappen een constante verhouding zou blijken, lag daarin een bewijs dat de stofwisseling van de lichamen reeds van secundaire aard en reeds odisch bepaald is. Een voorbeeld uit recente tijd bieden de proefnemingen met de werking van medicamenten op afstand, dus zonder het aandeel van gewone zintuigen, waarvoor verscheidene medici - Bourru, Burot, Luys, Dècle[146], Chazarin, Eucausse en Dufour - aantraden. Wanneer ik geen Duitse namen kan toevoegen, is dat niet mijn schuld. Zij hebben ontdekt, dat bij sommige personen in een hypnotische toestand een toename van het gevoel, een hyperaesthesie voor de inwerking van medicamenten optreedt die uitwendig werden aangebracht of slechts in hun nabijheid werden gebracht, en waarbij sidderen, stuiptrekkingen en andere symptomen optreden. Chloral, dat door een hystericus in de hand werd gehouden, bewerkstelligde slaap. Alcohol maakt dronken, en ammoniak heft deze dronkenschap weer op. Kersenbrandewijn, opgesloten

---

[144] *[overgevoeligheid. vert.]*
[145] *[Justinus Kerner, 1786-1862, ontdekker van het botulisme. vert.]*
[146] *[Charles Dècle. Zie 'Les Courants de la polarité dans l'aimant et dans le corps humain', Chazarain en Dècle, Parijs 1887, met prachtige afbeeldingen. vert.]*

in een flesje, riep bij een vrouw dronkenheid op, en na het ontwaken had zij de smaak ervan in haar mond. Een andere patiënt werd, na een experiment met ingesloten chloroform, na het ontwaken, door een onuitstaanbare chloroformlucht achtervolgd. Kamfer, waarmee men een samengetrokken spier naderde, hief de contractie op. Bij nux vomica[147] trad na het ontwaken braken op. Atropine[148] riep de hik en verwijding van de pupillen op.

Ook in het psychische leven grijpen zulke inwerkingen in. Kanthariden[149] roepen verliefde hallucinaties op, en laurocerasus[150] religieuze extase en visioenen, die bij het aanwenden van alcohol weer verdwijnen. De proefpersoon denkt dat hij in de wildernis is, en is bang voor de wilde dieren. Men brengt ammoniak op haar aan, en nu is ze op zee. Gewoon water in een verzegeld flesje roept de symptomen van watervrees op; wortels van de valeriana[151] de waan een kat te zijn. De proefpersoon loopt op handen en voeten rond, onder de tafel en het bed; speelt met beweeglijke voorwerpen; en zet een hoge rug op wanneer men voor haar blaft. Een anarchiste en atheïste, onderworpen aan een proef met laurier, toonde religieuze overtuigingen.

Gewoonlijk zijn een paar minuten voldoende om de symptomen op te roepen, die meestal ook niet langer aanhouden dan de toepassing plaatsvindt. Bij ontvankelijker personen duurt de werking uren en dagen. Bij hemianesthesie[152] is geen onderscheid zichtbaar tussen het opleggen op de gevoelige of niet

---

147 *[braaknoot. vert.]*
148 *[wolfskers. vert.]*
149 *[Spaanse vlieg. vert.]*
150 *[laurierkers. vert.]*
151 *[valeriaan. vert.]*
152 *[eenzijdige anesthesie. vert.]*

gevoelige delen. Sommige personen blijken ook tijdens het waken ontvankelijk te zijn.[153]

Zulke inwerkingen kunnen slechts odisch van aard zijn, en omdat daarin de chemische eigenaardigheden ontwaard zijn, moeten deze reeds in het diepere odische gebied voorbereid liggen. Men kan niet loochenen, dat bij zulke experimenten met hypergevoelige personen de suggestie in de vorm van gedachte-overdracht, of de zelfsuggestie van de onderzoekspersonen een rol kan spelen. Het is voorgekomen, dat bij het aanwenden van eucalyptus laxering optrad, terwijl de experimentator ten onrechte van mening was, dat hij een purgerende substantie had toegepast. In de regel echter was bij deze experimenten de suggestie uitgeschakeld doordat de flesjes medicamenten door een afwezige persoon waren voorbereid, en niet beschreven waren, doch slechts van nummers waren voorzien, zodat niemand van de aanwezigen de inhoud van de flesjes kende. Niettemin traden de specifieke werkingen van de substanties op. Het ging dus om objectieve verschijnselen, en de geneeskunde zal nog haar voordeel doen met deze ontdekkingen, die het geloof aan de homeopathische hoge potenties bevestigt, en erop duiden dat de medicinale farmaco-chemie door een farmaco-dynamiek zou kunnen worden afgelost. Aangezien het verwijt van suggestie, hoewel de bodem daaronder is weggeslagen, nog steeds herhaald wordt, zou ik voor toekomstige proefnemingen willen voorstellen, dat de odische uitstraling van de medicijnen niet direct met de proefpersoon in verbinding wordt gebracht, doch met zijn geëxterioriseerd od. Dan moet men bijvoorbeeld een glas water door de proefpersoon laten magnetiseren. Daarna doopt men in een afgelegen kamer de flesjes met de medicamenten in het water.

[153] Bourru en Burot: La suggestion mentale et l'action à distance des substances médicamenteuses. Luys: Les émotions dans l'état d'hypnotisme et l'action à distance des substances médicamenteuses.

Het ligt in de aard der zaak, dat ontdekkingen als die van de medicamenteuze werking op afstand, niet alleen maar ontspruiten aan de reflexie van handige experimentatoren, maar zelfs eerder kunnen uitgaan van de proefpersonen, die op grond van hun gevoeligheid de uitwerkingen bij zichzelf ervaren. Daarom gebeurt het zo dikwijls, dat de somnambulisten, voorzien van het odische zintuig, hun magnetiseurs aanwijzingen geven die de basis leveren voor zulke nieuwe ontdekkingen. Zo is het een somnambuliste, die - reeds in 1821 - haar magnetiseur Bende-Bendsen[154] instrueert de medicamenteuze werking op afstand aan te wenden. Het is de weduwe Petersen, die tegen hem zegt: "Je hoeft de volgende keer slechts het glas met het elixer op de maagstreek te plaatsen. Die zal dan meteen tot rust komen, en het zware steunen zal dan voorgoed uitblijven." Tot verbijstering van de magnetiseur was het succes verrassend. Van nu af aan, trad de slaap van de zieke uiterst gemakkelijk in. Hij heeft de proef ook bij andere zieken gedaan en zegt: "Werd het glas met het elixer bij een van de zieken op de maagstreek geplaatst, dan vernam zij van binnen een soortgelijke werking als na het innemen van de druppels. (...) Toen ik een van de twee zieken op haar eigen verzoek in de slaap een glas safraantinctuur tegen haar maagstreek hield, verzekerde zij, dat het zo heftig op haar bloedvaten inwerkte, dat ze het van pijn nauwelijks kon uithouden. Bij mevrouw Petersen zette ik een keer tijdens de magnetische slaap een klein flesje brandewijn op haar maag, waarop zij net zo beneveld was alsof zij werkelijk de brandewijn had gedronken, wat zij ook dadelijk aangaf toen zij de werking naar haar hoofd voelde stijgen."[155]

De medicamenteuze werking op afstand is dus al zesenzeventig jaar geleden ontdekt, zonder dat de medische wetenschap er haar voordeel mee heeft gedaan. Pas ongeveer veertig jaar

---

154 *[Duits magnetiseur, 1787-1875. vert.]*
155 Archiv für tierischen Magnetismus, X, 1, 141, 142.

geleden dook het in een iets andere vorm weer op, namelijk in het door dr. Biancin aangewende farmacomagnetisme. Daarbij werden de medicijnen in glazen cilinders ingesloten, waarmee men de patiënt magnetiseerde, of die bij de magnetische behandeling als intermediairs werden gebruikt, zodat het magnetisme van de magnetiseurs zich met dat van het medicijn verenigde. Deleuze heeft vroeger reeds gezegd, dat het dierlijke magnetisme veelvoudig aangepast kan worden, al naar gelang de substantie waar het doorheen wordt geleid.[156] Guyot heeft een sceptische collega zwaar beschadigd, door hem - door nux vomica[157] heen - te magnetiseren. Met colchicum[158] laxeerde hij een hele ziekenzaal. Biancin heelde binnen tien dagen de chronische meningitis van een kind, door het - door laudanum[159] heen - te magnetiseren, zoals Charpignon vertelt, die er reeds op wijst, dat bij deze proefnemingen suggestie was uitgeschakeld.[160] Gromier, die door een druppel chloroform heen magnetiseerde, bereikte ogenblikkelijke slaap. Toen hij chloortabletten in het apparaat deed en er doorheen blies, werd de patiënt acht keer in één nacht gelaxeerd.[161] Hetzelfde resultaat verkreeg hij echter, toen hij door het lege glas blies met de wens dat er een laxering zou optreden.[162] Tardy heeft reeds in de vorige eeuw natuurkundige experimenten gedaan met intermediaire voorwerpen. Toen hij bij het magnetiseren zijn staf op mejuffrouw N. richtte, zag zij het od uit de staf uitstralen als een dikke gouden draad met glanzende sterren. Toen hij een zilveren munt als intermediair gebruikte, kwam

---

[156] Deleuze: Histoire critique du magnétisme animal, I, 130.
[157] *[braaknoot, veelvuldig toegepast in de homeopathie. vert.]*
[158] *[plant uit de hersttijloosfamilie. vert.]*
[159] *[een universeel panacee naar Paracelsus, bestaande uit 90% alcohol en 10% opium, mogelijk aangevuld met kruiden. vert.]*
[160] Champignon *[lees: 'Charpignon'. vert.]*: Physiologie du magn. an., 62.
[161] Bourru en Burot: La suggestion mentale, 275-278.
[162] Macario: Du sommeil, 245.

daar een soort nevel uit tevoorschijn zonder kleur en sterren. Het od drong zonder van kleur te veranderen door ijzeren platen heen, in dezelfde richting en met dezelfde snelheid. Bij het aanwenden van een glazen loep echter nam de snelheid van de uitstraling toe en werd die groter toen er een tweede loep werd toegevoegd. Door goud heengeleid werd het od levendiger, sneller en legde het een langere afstand af.[163] In Venetië bewees Piati in 1767, dat wanneer riekende substanties in een fles worden ingesloten, de geur zich bij het elektrificeren van de fles in de kamer verbreidt. Verder, dat wanneer men personen substanties in de hand legt, ze geëlektrificeerd worden, en dat de medicinale eigenschappen van deze substanties op hen overgaan, alsof ze inwendig waren ingenomen. Berati in Bologne, Bianchi in Turijn en Winkler in Leipzig hebben deze waarnemingen kunnen verifiëren.[164] Tot slot heeft reeds de oude Porta[165] beweerd, dat wanneer men symfonieën speelt op instrumenten die uit hout bestaan met een medicinale eigenschap, dezelfde werkingen optreden als van de medicamenten die uit de desbetreffende planten zijn geëxtraheerd.[166]

Men heeft bij het magnetiseren ook mensen als intermediairs gebruikt. Du Potet wilde een jongedame met een mevrouw in afstemming brengen. Toen dat niet wilde lukken, bedacht hij een uitweg, door de eerstgenoemde door die mevrouw heen te magnetiseren, waarbij beiden elkaar de hand reikten. De jongedame sliep daardoor in.[167] Zieke tussenpersonen zijn voor dergelijke proefnemingen niet geëigend, omdat zij het opgenomen magnetisme voor zichzelf aanwenden en hoogstens het surplus afgeven. Om dezelfde reden zijn levenloze

---

[163] Tardy de Montravel: Essai sur la théorie du somnambulisme, 103.
[164] Rochas: Les états profonds de l'hypnose, 50-52.
[165] *[Giambattista della Porta, 1535-1615, zeer veelzijdig wetenschapper. vert.]*
[166] Porta: Magia Naturalis, I, H. 22 *[Napels, 1558. vert.]*
[167] Du Potet: Expériences publiques, 84.

substanties die zelf een grote od-capaciteit bezitten, dat wil zeggen, veel od kunnen opnemen, zoals water, ongeschikt als intermediairs.

Het dierlijke magnetisme, gaande door tussenlichamen, wordt dus tot de drager van hun odische eigenschappen en draagt ze over op de patiënt. Volgens de theorie zou het dus mogelijk moeten zijn, ook iemands ziekten over te dragen op iemand anders. Met deze 'transfer' heeft recentelijk Babinski proefnemingen gedaan[168], die later door professor Luys en dr. Encausse in de Charité[169] op systematische wijze werden herhaald en voortgezet. De proefpersoon die andermans ziekte in zich opnemen moet, gaat in een gemakkelijke stoel zitten en wordt in een toestand van lethargie gebracht. Als zij slaapt, neemt de zieke tegenover haar plaats en pakt haar handen vast, en wel gekruist wanneer de personen van hetzelfde geslacht zijn. De proefleider neemt hierop een magnetische staaf in zijn rechterhand en strijkt met de positieve pool over borst en armen van de zittende personen, van de zieke naar de proefpersoon en omgekeerd. Hierop wordt de proefpersoon uit de lethargische slaap het somnambulisme binnengeleid, en zij beschrijft nu precies de ziekelijke gewaarwordingen die op haar zijn overgegaan, terwijl de patiënt, die nu haar handen loslaat, ervan bevrijd is. Aan de proefpersoon worden dan suggesties meegegeven om de opgenomen ziektesymptomen uit de weg te ruimen, waarop men haar wekt. Dr. Encausse bericht, dat in de Charité 650 personen door transfers genezen werden.[170]

Het schijnt, dat bij de overdracht gewaarwordingen kunnen worden opgeroepen die bij de patiënt nog in het geheel niet tot

---

[168] Progrès médical, 1886.
[169] *[medisch universitair opleidingsinstituut van Humboldt en Berlijn. vert.]*
[170] Encausse: Du traitement des maladies, 193-199. Luys: Les émotions dans l'état d'hypnotisme, 133-139.

een doorbraak zijn gekomen, wat een diagnose reeds in de incubatieperiode mogelijk zou kunnen maken. Toen dr. Louveau op de ziekenstoel ging zitten en met de proefpersoon in contact trad, zei die na enige tijd dat het haar voorkwam alsof ze een spijker in haar rechterarm had. Enige dagen daarna kreeg dr. Louveau aan zijn rechterarm een abces.

In de Charité werden ook bij hersenziekten proefnemingen gedaan met sterk gemagnetiseerde kronen, die bij de gehypnotiseerde zieken op hun hoofd werden gezet. Daardoor werden zij odisch beïnvloed en, aangezien zij deze indrukken bewaarden, werden de kronen daarna voor overdracht aangewend. Dergelijke kronen, geladen met de neuropathische toestand van de zieke, droegen die over op andere personen die in lethargie waren gebracht en bij wie de kroon werd opgezet. In somnambulisme gebracht, beschreef de proefpersoon de symptomen. Zij werd zelfs langzaam veranderd in de zieke. Werd bijvoorbeeld eenzijdige verlamming overgedragen, dan liet zij haar armen hangen en praatte zij met moeite. Luys zette de magnetische kroon op het hoofd van een melancholicus, die aan schrikwekkende visioenen leed. Toen de kroon een paar dagen later bij een man werd opgezet, ondervond deze dezelfde angsten en kleedde hij die in dezelfde woorden in als genoemde vrouw. De kroon werd achter slot en grendel opgeborgen, en pas na achttien maanden opnieuw gebruikt. Nog steeds vertoonde zij bij verscheidene personen de eigenschappen die haar waren ingeprent.

Duizeligheid, ischias, neuralgie, voor alle neuropathische toestanden, ongeacht of ze een somatische of psychische oorzaak hebben, kunnen zo worden overgedragen. Men kan dus serieus overwegen of het niet mogelijk is om sommige geestesziekten door overdracht te genezen, hetgeen ook op zo'n wijze zou kunnen worden uitgevoerd, dat op de patiënt de in een accu geconcentreerde zenuwkracht van gezonde hersenen

wordt overgebracht.[171] Baraduc heeft in plaats van magnetische kronen flesjes gebruikt, die - met water gevuld - de zieke in de hand werden gegeven, of op de zonnevlecht werden gelegd. Werden ze daarna op andere personen gelegd, of dronken dezen de inhoud op, dan traden zeer merkwaardige overdrachten op.[172] Wordt het procedé omgekeerd, door namelijk gezondheid over te brengen, dan staan wij voor de anthropin-kogeltjes van Jäger.[173]

Ik moet nu echter ook deze moderne ontdekking voor de hierboven genoemde magnetiseur Bende Bendsen claimen, die haar reeds in 1822 deed. Gelijktijdig met Petersen behandelde hij magnetisch een zieke bij wie toentertijd hersencrises optraden, die verbonden waren met een sterke, doch vrolijke waanzin. Hoewel hij Petersen had gewaarschuwd dat zij deze zieke niet moest naderen, deed zij het toch. "Bij mijn binnenkomst", zegt Bendsen, "verontschuldigde zij zich ermee, dat de zieke haar door list naar zich had toegelokt, en nu haar hand niet meer wilde loslaten. Aangezien het noch mij, noch de overige aanwezigen mogelijk was om beiden van elkander te scheiden, moesten wij hen laten staan. Reeds na vijf minuten sliep Petersen magnetisch in, en werd in deze korte tijd door precies dezelfde waanzin bevangen als voorheen de andere zieke, die nu op slag volkomen verstandig werd, toen zij de volle magnetische lading had ontvangen.[174] Dit geval onderscheidt zich van de moderne overdracht slechts in zoverre, dat het procedé met de magnetische staaf ontbrak. Die kon

---

[171] Encausse: 41-52. Babaud: La magie an 19me siècle, 21-39. La science moderne, 14 november 1893.

[172] Baraduc: La force vitale, 109-114.

[173] *[Prof. dr. Gustav Jäger, 1879. Ontwikkelde de theorie dat ieder mens een kenmerkende geur heeft, die in antropinebolletjes kan worden vastgelegd. Dit extract zou de persoonlijkheid versterken. vert.]*

[174] Archiv für tierischen Magnetismus, X, 1, 130.

worden gemist, omdat die werd vervangen door de magnetische behandeling van beide personen door een gemeenschappelijke magnetiseur.

Zo is dus ook de moderne geneeskunde reeds begonnen haar magische verdieping te vinden, zij het niet vanuit haar eigen middelen, zoals het bij de natuurkunde het geval is, doch onder invloed van de leer van het dierlijke magnetisme. Zoals door de verdieping van de natuurkunde de telepathie en de helderziendheid verklaard kunnen worden, zo wordt een ander vraagstuk van het occultisme met helderheid overgoten dankzij verdieping binnen de geneeskunde. Dit vraagstuk heet, zoals wij nog zullen zien, de hekserij.

Om het samen te vatten: het blijkt, dat magische betrekkingen optreden wanneer de odische essenties vermengd raken. Aangezien de moderne natuurkundige wetenschap op meer punten reeds magie is geworden, hebben wij alle reden om te vermoeden dat de middeleeuwse magie slechts is vooruitgelopen op datgene waarvan wij nu weer op het punt staan er stapsgewijze kennis over te verwerven. Zij is dus een grondige revisie wel waard. Wanneer wij nu de middeleeuwse magie benaderen met onze principiële uitleg van de odische vermenging, blijkt al spoedig, dat magie, verre van een onsamenhangend aggregaat te zijn van dwaze voortbrengsels van de menselijke geest, veeleer een samenhangend, gesloten systeem vormt, dat slechts het onderzoek met onze toegenomen hulpmiddelen nodig heeft om te zorgen dat ons gehele moderne weten een aanzienlijke verdieping krijgt.

IV DE ODISCHE EXTERIORISATIE VAN DE MENS

Opvallend wordt de magische werking pas dan, wanneer ze op afstand plaatsvindt. De mogelijkheid van een magische werking op afstand hangt echter af van de exterioriseerbaarheid[175] van het magnetisme van de mens, en of het ook dan nog de werkingen vertoont die kenmerkend voor hem zijn. De twijfel dat daarbij ook andere factoren zouden kunnen meespelen, wordt in het beste geval uitgesloten wanneer de magnetische ontvanger een levenloos lichaam is. Laten we ons dus eerst beperken tot dit eenvoudigste geval.

Mesmer schreef in 1757 aan een Weense arts, dat hij niet alleen mensen en dieren, maar ook alle mogelijke stoffen had gemagnetiseerd: hout, wol, water, stenen, leer, brood en verscheidene metalen.[176] Dit procedé werd spoedig aangewend, omdat zich in de praktijk van de magnetiseurs vaak de behoefte voordeed om ook in hun afwezigheid magnetische hulp te kunnen geven. Poységur magnetiseerde glasplaten, en Rouillier kreeg van zijn somnambulist het advies glazen lenzen met een diameter van 1,5 zoll[177] te magnetiseren. Die werden dan door de patiënt als een medaillon gedragen.[178] Men deed indertijd al de ervaring op, dat de werking van magnetische stoffen onafhankelijk van de suggestie optreedt. Dr. De Lausanne liet bij zijn zieke een gemagnetiseerde zakdoek achter, om daarmee 's nachts haar pijn te stillen. Dat werkte niet. Na enige tijd merkte zij, dat er sprake was van een verwisseling. En nu sliep

---

[175] *[Exteriorisatie: het vermogen de oorzaak van gewaarwording buiten zichzelf te plaatsen en zich een objectief psychisch beeld te vormen op grond van zintuiglijke indrukken. vert.]*

[176] Annales du magnétisme animal, I, 56.

[177] *[de Zoll had een variabele lengte tussen 2 en 4 cm. Vaak vergeleken met de inch (2,54 cm.). Dus plm. 4 cm. vert.]*

[178] Rouillier: Exposion physiologique des phénomènes du magn. an. *[lees: '(...) et du somnambulisme'. vert.]*

zij door het juiste gebruik in.[179] Ook brieven werden als voertuig gebruikt. Dr. Billot voert het geval aan, waarin een in Lyon wonende dame door een brief uit Pau somnambuul werd, hoewel zij niet wist dat hij gemagnetiseerd was.[180] Dampierre stuurde zijn somnambuliste brieven, waarin was aangegeven wanneer zij moest inslapen en weer ontwaken. Ze droeg ze verzegeld op haar zonnevlecht, en het resultaat trad steeds punctueel op. In de magnetische slaap wist ze wat de inhoud van de verzegelde brief was, maar tijdens het waken had zij er geen idee van.[181] Een somnambuliste in Dijon kreeg van dr. Chapelain uit Parijs gemagnetiseerde amuletten. Uit de uitwerking die deze op haar hadden, trok zij de conclusie dat hij zenuwziek moest zijn, wat hij bevestigde.[182]

De gevallen waarin de somnambulisten voorschrijven dat hun spijzen en dranken gemagnetiseerd moeten worden, zijn zeer talrijk. Die verdragen zij dan goed, ook als dat voordien niet het geval was.[183] Gemagnetiseerde voorwerpen werken in op het gezicht, het gevoel en de reuk van de somnambulisten. Ze zien gemagnetiseerd water oplichten en pikken in een struik de gemagnetiseerde bloem eruit.[184] Toen dr. Pigeaire zijn dochter beval een willekeurig gemagnetiseerd voorwerp, een pop, sinaasappel, et cetera, beet te pakken, ervoer zij daarvan een brandend gevoel, en rolde zij ze net zo lang over de tafel heen en weer tot ze hun magnetisme verloren. Bij het eten kon zij de buiten haar weten gemagnetiseerde lepel niet vastpakken. Legde men iets gemagnetiseerds op de grond en kwam zij in de buurt, dan werd zij daardoor vastgenageld. Er moest dan iemand tussen haar en het voorwerp heenlopen, en dat moment benutte

[179] Annales: IV, 123.
[180] Billot: Recherches physiologiques, I. 143.
[181] Kluge: Versuch einer Darstellung des animal. Magnetismus, 193.
[182] Hermes: IV, 182.
[183] Annales: VII, 91.
[184] Fischer: Der Somnambulismus, II, 150.

zij om zich te verwijderen. Tijdens de somnambulistische slaap kon zij deze voorwerpen echter heel goed aanraken. Een boek waarin zij tijdens het somnambulisme had gelezen, kon zij na het ontwaken niet aanraken en ze kon er niet naar kijken. Van twee vierkante papieren, die hetzelfde opschrift droegen, kon zij de versie die zij tijdens de slaap gelezen had, na het ontwaken niet aanraken, doch het andere wel. Toen haar vader haar niet wilde wekken, verklaarde zij het zelf te willen doen. Zij nam een van zijn kledingstukken, en liet zichzelf ontwaken door daarmee elkaar kruisende vegen over haar voorhoofd te maken.[185] Wasgoed, kledingsstukken en voorwerpen voor dagelijks gebruik, zijn magnetisch geïmpregneerd en werken magnetisch. Ricard had een horlogemaakster als patiënte, die alle door haar aangeraakte voorwerpen onwillekeurig magnetiseerde, zodat ze ijzervijlsel, naalden, kleine schroeven, et cetera, aantrokken, wat voor haar in haar beroep zeer hinderlijk was.[186] Du Potet voert een man ten tonele, die nooit een horloge kon dragen dat langer dan een dag goed liep, zodat hij er uiteindelijk maar helemaal geen meer droeg.[187] Iemand anders had de ervaring, dat zodra hij met grote energie magnetiseerde, zijn horloge onregelmatig liep, maar ook wel bleef staan. Zijn somnambuliste gaf hem de verklaring van het verschijnsel.[188] Verder kan het impregneren zich uitstrekken tot een kamer, wat de Romeinen reeds wisten. Volgens Plinius werden de schaafsels van de muren van bad- en zweetruimten, alsook van gevechtsruimten zorgvuldig bewaard en, met olie verwreven, voor geneeskundige doeleinden ingezet. Het was toen ook al bekend, dat hoofdpijn verlicht wordt wanneer men de haarvlecht of de kap van een vrouw opzet.[189] Paulus genas in

---

[185] Pigeaire: Electricité animale, 42-44.
[186] Charpignon: Physiologie etc. du magn. an., 64.
[187] Du Potet: Journal XVII, 469.
[188] Du Potet: Journal XX, 662-665.
[189] Plinius: Hist. Nat., XXVIII *[lees: Naturalis Historiae. vert.]*. Annales du magn. an., VIII, 229-230.

Efeze vele zieken, en ook zij werden gezond die zijn zweetdoek en zijn kleren opgelegd kregen.[190]

In de middeleeuwen was het gevaarlijk om open over magie te praten, maar Maxwell[191] doelt waarschijnlijk op de overdraagbaarheid van het magnetisme, wanneer hij zegt: "De algemene geest kunt gij te hulp nemen, wanneer gij u bedient van de dingen die met deze geest geïmpregneerd zijn. Dit is een groot geheimenis der magie."[192] Zo zegt ook Santanelli: "Wie deze verdwijnende levensgeest kan vatten en in het lichaam kan toepassen waaruit hij geweken is - of in een ander lichaam van dezelfde aard - zal wonderen verrichten."[193]

Professor Kieser zegt, dat in feite alle substanties gemagnetiseerd en tot magneetdragers gemaakt kunnen worden, die dan net zo werken als de magnetiseur zelf.[194] Reichenbach heeft de overlaadbaarheid van het od veelvuldig bevestigd, en zijn sensitieven werden door de magneetdragers beïnvloed, ook als ze niet voorbereid waren.[195] Recentelijk heeft Barety zich met de kwestie beziggehouden en alle mogelijke substanties gemagnetiseerd: water, soep, tafels, papier, de vloer, spiegels, muren, zakdoeken, bloemen, gouden munten, porseleinen knoppen, naalden, scharen, ringen, kasten, et cetera. Een magnetische banstreep, getrokken boven de vloer, verhinderde een somnambuliste - ook als zij er niets van wist - om daar

---

190 Bijbel: De Handelingen der Heilige Apostelen, XIX, 12.

191 *[Ongetwijfeld is bedoeld William Maxwell, gezien Du Prels verwijzing verderop naar het werk Medicina Magnetica, dat in 1679 uitkwam. William Maxwell moet dus niet worden verward met zijn veel latere, grote naamgenoot en expert op elektromagnetisch terrein, James Clerk Maxwell, 1831-1879. vert.]*

192 Maxwell: Medicina Magnetica, Afor. 68.

193 Santanelli: Geheime Philosophie, H. 26.

194 Archiv für tierischen Magnetismus, VII, 3, 20.

195 Reichenbach: Odische Begebenheiten, 81-85.

overheen weg te lopen. Er trad een contractie in haar spieren op, en ze bleef als een standbeeld staan. Hij magnetiseerde de bovenste helft van een pagina uit een boek via zijn adem, de onderste via strijken. Toen de somnambuliste die zich in het nevenvertrek bevond, het boek vervolgens ontving, verviel zij bij het lezen van de bovenste helft in een krampachtig lachen, ondanks de ernst van de inhoud. Bij de onderste helft werd zij langzamer, liet het boek vallen en sliep in. Hij kon de werking ervan naar keuze van de toeschouwer zelfs beperken tot enkele zinnen van het boek.[196]

Kleeft het overgedragen magnetisme slechts aan de oppervlakte der dingen, of dringt het het binnenste ervan binnen? Professor Reusz heeft deze vraag beslissend beantwoord ten aanzien van een reeks van substanties. Hij magnetiseerde verscheidene voorwerpen. Daarna onderwierp hij ze aan chemische processen. Daarna bleken ze nog steeds magnetisch te zijn. Een marmeren stamper die gemagnetiseerd en daarna met succes als magneetdrager gebruikt was, werd in zoutzuur, salpeterzuur, zwavelzuur en etsend ammonium gelegd, zonder dat hij zijn kracht verloor. Een gemagnetiseerde ijzeren staaf, roodgloeiend verhit, behield eveneens haar kracht, net als hars die in stangen werd gegoten, dan gemagnetiseerd en in andere staven omgegoten. Gemagnetiseerd water werd gekookt en behield zijn kracht. Gemagnetiseerd papier werd verbrand en werkte als as nog steeds magnetisch.[197] Daarbij werden talrijke experimenten uitgevoerd om suggestie uit te sluiten. Zo staat er bijvoorbeeld: "Toen Marie weer hevig over tandpijn klaagde, ging ik het achterhuis binnen, magnetiseerde krachtig een dubbele krant, ging daarmee de keuken in, stak de krant aan, droeg die brandend de kamer in, en doofde haar door er een

---

[196] Barety: Le magnétisme animal, 172, 294, 308.

[197] Mémoires de la Société physico - médicale de Moscou: II (1819). Archiv für tierischen Magnetismus, III, 1, 11-13. Ibid.: IV, 3, 175-185. Ibid.: VII, 3, 1-48.

ijzeren deksel overheen te plaatsen. Er was nu niet meer dan aan elkaar hangende as overgebleven. Deze legde ik in de doek die Marie om haar mond droeg en bond het geheel als een tandpijnstillend middel rechtstreeks op haar wangen, zonder dat zij iets kon weten van wat er in de doek zat, noch hoe het bereid was. Reeds na een minuut zag ik de tekenen van een aanbrekende slaap, verwijderde me en liet haar onder toezicht achter. Na drie minuten keerde ik terug en trof haar slapend aan. Spoedig zei zij tegen mij, dat ik het papier dat ik tot as had gebrand, ook moest hebben bestreken.[198] De proefnemingen van professor Reusz werden na een halfjaar herhaald, waarbij de intussen opgeslagen substanties nog steeds hun magnetische kracht verriedden: ijzer, tin, kolophonium[199], was, zwavel, marmer. Stukken glas brachten een jongeman in slaap, terwijl andere voorwerpen geheel onwerkzaam bleven.[200]

Het dierlijke magnetisme is dus een hogere potentie dan de natuurkundige en chemische krachten, en zoals het uit de innerlijkste essentie van de mens komt, is het ook - wanneer het is overgedragen - niet zo maar een vlaktekracht, doch dringt die door tot in het innerlijkste van de substantie, ja, tot de atomen zelf. Het weerstaat immers chemische processen die de atoomverbindingen losmaken en slechts de atomen zelf onaangetast laten. Voor de lagere potenties der natuur is het dierlijke magnetisme dus onvernietigbaar. Als wij ons voorstellen dat ons lichaam door het een of andere proces tot atomen ontbonden is, dan blijft nog over wat Homerus het ειδωλον[201] noemt en de mystici het astrale lichaam noemen. Wanneer de gehele stoffelijke wereld uitgeschakeld zou kunnen worden, die overigens toch slechts een verschijnsel van onze

---

198 Ibid.: IV, 3, 175.

199 *[bruinzwarte boomhars. vert.]*

200 Archiv, VII, 3, 27.

201 *['eidoolon', beeltenis, fantoom. vert.]*

zintuigen is, dan bleef toch nog de wereld van de odische essenties over.

Dit nu is het punt waar de kwestie van de onsterfelijkheid reeds aan de magische natuurkunde kan worden gerelateerd. Ze moet dus hier reeds tot een gedeeltelijke bespreking leiden. Het onderzoek naar de eigenschappen van het geëxterioriseerde en overgedragen od van de mens, beantwoordt voor ons ten minste gedeeltelijk de vraag welke eigenschappen wij aan het astrale lichaam kunnen toeschrijven. Allereerst komt het nu aan op de vraag of het astrale lichaam een levend mechanisme is, ofwel - zoals de materialisten leren - het leven slechts een functie van het stoffelijke organisme is, en derhalve met het uiteenvallen daarvan vernietigd wordt. Aan het astrale lichaam moet het leven worden toegeschreven wanneer via experimenten zou kunnen worden bewezen, dat het od, ook als het geëxterioriseerd en overgedragen is, zich als drager van de levenskracht betoont, en die doet toenemen. Dat kan zeker niet bij elke overdracht plaatsvinden. Geëxterioriseerd od kan zijn eigenschappen slechts analoog aan het karakter van de ontvanger uiten. Op een tafel overgedragen, kan het weliswaar verschijnselen van beweging oproepen, doch als drager van de levenskracht kan het zich slechts uiten in een organisme. Mesmers ontdekking bestaat eruit, dat het magnetisme, overgedragen op zieken, hen herstelt. Daarom definieerde hij dit magnetisme als het overbrengen van de levenskracht.[202] Jussieu zegt in zijn verslag over het systeem van Mesmer, dat er bij het magnetiseren van een zieke door een gezonde een nivellering van hun krachten plaatsvindt.[203]

---

[202] Mesmer: Aphorismen, 159, 160, 237.

[203] Jussieu: Rapport de l'un des Commissaires, 27. *[lees: Antoine Laurent de Jussieu, botanist, 1748-1836: 'Rapport de l'un des commissaires chargés par le roi de l'examen du magnétisme animal'. Niet te verwarren met zijn zoon Adrien-Henri de Jussieu, eveneens een bekend botanist. vert.]*

Het magnetiseren kan dus in zoverre als een magische werkzaamheid worden betiteld, dat daarbij de magische essenties van de agent en ontvanger contact met elkaar leggen. Deze door overgedragen levenskracht magische therapie, die in het vreemde organisme als *vis medicatrix*[204] optreedt, verhelpt niet alleen symptomen, doch geneest van binnenuit, in de wortel, ziekten die een odische oorzaak hebben. De artsen weten heel goed, dat een dergelijke genezing van binnenuit het ideaal van de medische wetenschap is. Claude Bernard[205] zegt bijvoorbeeld, nadat hij over de gevaren van antipyretische[206] medicamenten heeft gesproken: "L'action thérapeutique la plus rationelle, la seule indiquée physiologiquement, serait évidement celle, qui s'adresserait directement au système nerveux; mais dans l'état actuel de nos connaisances cette action nous est impossible."[207],[208]. Zo verlegt de medische wetenschap zelf dus de weg naar de ware therapie, en omdat zij het geloof aan het magnetisme ontbeert, is ze genoodzaakt de genezing via omwegen na te streven, en wel door het behandelen van het materiële lichaam. Daarmee kan ze echter alleen symptomen verhelpen, en dringt ze niet tot de eigenlijke zetel van de ziekte door. Want dat ziekte net als gezondheid een odische oorzaak heeft, blijkt heel duidelijk uit het feit dat de gezonde

---

[204] *[gewoonlijk aangeduid met vis medicatrix naturae, de helende kracht der natuur, als uitgangspunt van de Hippocratische geneeskunde.* vert.*]*

[205] *[arts, 1813-1878, lid Académie Française, vermaard grondlegger van de fysiologie.* vert.*]*

[206] *[koortswerende.* vert.*]*

[207] Bernard: Leçons sur la chaleur animale, 447.

[208] *["De verstandigste therapeutische handeling die uitsluitend fysiologisch geïndiceerd is, zou overduidelijk die zijn, welke direct op het zenuwstelsel inwerkt; maar naar onze huidige staat van kennis is deze handeling ons onmogelijk."* vert.*]*

magnetiseur zijn gezondheid, doch de zieke zijn ziekte op de patiënt overbrengt.

In het geëxterioriseerde magnetisme is dus de levenskracht mede geëxterioriseerd, zodat ze tot het astrale lichaam behoort. De vraag die voor het vraagstuk van de onsterfelijkheid vervolgens het belangrijkste is, betreft de verhouding tussen de odische essentie van de mens en het bewustzijn, en of ook die geëxterioriseerd kan worden. Als dat zo is, dan is de materialistische leer dat het bewustzijn slechts een functie van de hersenen is, definitief weerlegd.

In dit opzicht kan naar de baanbrekende experimenten van Rochas worden verwezen, die sindsdien ook door professor Luys en anderen werden herhaald. Hij heeft verscheidene personen in somnambulisme gebracht, waarbij het allang bekende verschijnsel van de anesthesie, de gevoelloosheid van de huidlagen, op gang werd gebracht. Hij heeft geconstateerd, dat het vermogen tot gewaarworden daarbij niet verdwijnt, doch slechts geëxterioriseerd wordt. Rond het lichaam van de somnambulisten vormt zich een serie concentrische, dunne lagen, welke odisch magnetische uitstromingen vatbaar zijn voor gewaarwordingen en door gevoelloze tussenzonen gescheiden zijn. De scheiding bedraagt vijf à zes cm. De onderste laag is rond de helft van dit getal van het lichaam verwijderd. De andere breiden zich uit tot verscheidene meters van het lichaam. Zet men een glas water in de laag die het dichtste bij het lichaam is, dan ontstaat daarachter een 'odische schaduw'. Het od is door het water opgezogen en daarmee is dat gevoelig geworden voor gewaarwordingen. Als het geheel verzadigd is, ziet men van zijn oppervlak odische rook opstijgen.

Net als in water, kan het geëxterioriseerde vermogen tot gewaarwording ook naar andere substanties worden verlegd, hetgeen experimenteel kan worden vastgesteld, omdat er een

sympathie, een zogenaamd magnetisch contact bestaat tussen het ge-odiseerde water en de somnambuliste. Aanrakingen van het water worden, ook wanneer de magnetiseur ze op afstand uitvoert, door de somnambulist ondervonden in ieder lichaamsdeel waarop het glas waaruit het od stamt aanvankelijk lag.

Deze experimenten bevestigen dus wat Humboldt en Reil over de zenuwatmosfeer hebben onderwezen, en dat de magnetische verschijnselen van Mesmer en de odische verschijnselen van Reichenbach werkelijk een objectieve aard hebben, dat wil zeggen, op een werkelijke odische uitstraling berusten. Zelfs het gemagnetiseerde water, waar de vertegenwoordigers van de wetenschap al honderd jaar lachen, krijgt eindelijk de eer die het verdient. Net als het hele magnetisme heeft men recentelijker ook het magnetische contact in zuivere suggestie willen doen opgaan, waartoe dr. Moll zich veel vergeefse moeite heeft getroost.[209] Deze fundamentele vergissing, die ieder begrip van de magie onmogelijk maakt, is door de experimenten van Rochas reeds weerlegd, omdat een suggestie slechts van brein naar brein denkbaar is, doch niet van ge-odiseerd water naar een brein. Het magnetische contact heeft dus een natuurkundige grondslag. Het berust op een vergelijkbare sympathie als in de akoestiek, bij het meeklinken van een gelijkgestemde snaar; en als in de elektriciteit, bij de elektrische inductie; en ook als bij het telegraferen zonder draad, door de elektrische influentie in een apparaat op afstand. Zoals deze verschijnselen slechts bij gelijke spanning optreden, geldt dat ook voor het magnetische contact tussen individuen met een odische verwantschap en gelijkgestemdheid. Deze is echter in het magnetische contact vanzelf gegeven, want hetzij de agent, hetzij de ontvanger heeft zijn odische gesteldheid betrokken van een gemeenschappelijke bron, zoals tweelingen, die zo dikwijls het contactverschijnsel vertonen; of de ontvanger heeft zijn odische gesteldheid van de agent

[209] Moll: Der Rapport in der Hypnose.

verkregen, zoals het kind door de moeder, het fantoom door het medium, het geëxterioriseerde od door de somnambulist; of de odische verwantschap berust er uiteindelijk op, dat vooraf een odische vermenging wordt gevestigd, net als bij het magnetiseren van de somnambulist door de magnetiseur. Het magnetische contact, dat zo raadselachtige verschijnsel, heeft dus een natuurkundige basis. Een gang van zaken die gelijk is aan de elektrische inductie vindt plaats tussen geëxterioriseerd od en de od-bron.

Rochas' proefnemingen zijn een glanzend voorbeeld van de magische verdieping van de moderne natuurwetenschap. Een van de duisterste gebieden van de magie, de hekserij, wordt erdoor verhelderd en vindt zijn natuurwetenschappelijke verklaring, wanneer het magnetisme de drager van het levensbeginsel is, geëxterioriseerd is, en daarbij zijn vermogen tot gewaarworden bewaart.

Sinds de oudste tijden is bijvoorbeeld de zogenaamde beeldenbetovering bekend, waarbij figuren uit was worden gemaakt en, door ze te mishandelen, diegenen worden geschaad die ze voorstellen.[210] Rochas heeft aangetoond, dat niet slechts water, doch ook andere, verzadigde substanties het geëxterioriseerde od opslaan en daarmee in staat zijn tot het doen van gewaarwordingen, wat bij een voortbestaand magnetisch contact kan ontkiemen tot schade bij de leverancier van het od. Rochas plaatste een klein wassen beeldje in de geëxterioriseerde odische gewaarwordings-laag, en toen het steken met een naald toegebracht kreeg, werden deze ervaren door de lichaamsdelen van de somnambuliste van wie de od-laag was afgegeven. In het hoofd van de wasfiguur werden haren aangebracht die van de nek van de proefpersoon waren afgenomen, waarop de figuur werd weggebracht. Rochas wekte toen de somnambuliste en

---

[210] Ovidius: Am., 7, 29. Horatius: Epod., XVII, 76. Tacitus: Annal., II, 69. Theokritus: Idyll., II, 28. Plato: Leg., XI.

sprak met haar. Plotseling ging zij met haar hand naar haar nek en beweerde, dat er aan haar haar was getrokken. Dat was op hetzelfde ogenblik bij de figuur gebeurd. Daarop stelde men een fotografische plaat in de geëxterioriseerde od-laag, nam vervolgens daarmee een foto van de proefpersoon, en toen de foto tweemaal met een naald werd bekrast, ondervond de somnambuliste dit op de corresponderende plek, namelijk aan haar rechterhand, stiet een schreeuw uit en verloor een moment het bewustzijn. Toen zij bij was gekomen, bemerkte men op de rug van haar hand twee rode strepen die er voorheen niet waren, en precies overeenstemden met de huidkrassen die met de naald op de foto waren getekend. Bij een tweede poging kraste Rochas gekruiste handen op de collodiumlaag van de gefixeerde foto. De somnambuliste brak in tranen uit, en twee à drie minuten later ontstond voor de ogen van de toeschouwers het overeenkomstige stigma. Suggestie en autosuggestie zijn hier uitgesloten, want Rochas had opzettelijk zijn blik afgewend toen hij in de foto kraste, en de somnambuliste wist evenmin waar die verwond was.

Nadat hij zich er eenmaal van overtuigd had, dat een werkelijke, magnetische uitstroming uit zijn hand plaatsvond, en dat hij zijn somnambuliste door zijn hand voor haar voorhoofd te houden kon doen inslapen, kwam Rochas op het idee, deze uitstraling op een glazen plaat vast te leggen. Hij liet door een achter een scherm verdekt opgestelde assistent deze glasplaat op de foto van de somnambuliste leggen, die direct stopte met spreken en insliep. Rochas begaf zich toen zelf achter het scherm en wekte haar, door op de foto te blazen. Toen men de somnambuliste vertelde wat er gebeurd was, had zij er moeite mee het te geloven en zij verklaarde, dat zij bij een herhaling van de proefneming de slaperigheid zou weerstaan. Toen echter beide platen weer op elkaar werden gelegd, duurde het nog geen minuut of ze sliep weer in.

Bij deze exteriorisatie-proefnemingen was hij tenslotte zo ver gekomen dat, gezien vanuit de somnambuliste, haar oplichtende fantoom, dus de geëxterioriseerde dubbelganger, aan haar rechterkant verscheen. En nu zou een poging moeten worden gedaan om de werkelijkheid van dit fantoom fotografisch te bewijzen. Daartoe bracht hij zijn somnambuliste naar de fotografische radar. Zij werd magnetisch in slaap gebracht en verklaarde, dat haar fantoom ongeveer één meter van haar verwijderd stond. Rochas strekte zijn hand naar de aangegeven plek uit, tot de somnambuliste aangaf dat zij de door het contact overgebrachte aanraking voelde. Daarin lag het bewijs dat het fantoom zelf aangeraakt was. Men belichtte nu zijn hand, om een richtpunt voor het fotografische apparaat te verkrijgen, dat dan een kwartier lang op die plek gericht bleef. Gedurende deze tijd gaf de somnambuliste haar indrukken aan. Ze zag haar dubbelganger blauwachtig oplichten; nauwelijks qua lichaam te onderscheiden, maar met uitstromingen uit de voeten en zeer duidelijk qua gezicht, dat zij en profil zag, omgeven door bewegende vlammen. De ontwikkelde plaat toonde een profiel, doch met onder de neus en bij het rechteroog twee vlekken, waarvan mikroscopisch onderzoek de overtuiging opriep dat er geen sprake was van een fout in de plaat. Rochas trok daaruit de conclusie, dat er wellicht aan de somnambuliste zelf hypnogene punten zaten, van waaruit de magnetische uitstroming levendiger plaatsvindt dan vanuit het overige lichaam. Een zorgvuldig opgesteld experiment gaf het bestaan van zulke punten aan, waarvan Rochas voordien niets geweten had. Aangezien de somnambuliste aan haar linkerzijde niet zulke punten had, was dus de rechterzijde van het fantoom gefotografeerd.

Wanneer het tastgevoel geëxterioriseerd kan worden, zou dat ook voor de overige zintuigen kunnen gelden. Toen Rochas in het ge-odiseerde, dus gesensibiliseerde water een flesje met sterk ruikende inhoud legde, gaven enkele proefpersonen de

reuk aan. Een persoon geraakte in extase, toen een flesje laurocerasus-essence in het water werd gedoopt. Men denkt daarbij onwillekeurig aan de rol van de laurier[211] bij de pythia in Delphi.[212] Toen Rochas een oplossing van natriumsulfaat[213] in de buurt van de arm van de slapende bracht en toen zonder haar medeweten de kristallisatie van de oplossing door een andere persoon werd ondernomen, begon bij de somnambuliste op hetzelfde ogenblik een samentrekken van deze arm, met grote pijn. Twaalf dagen later werd in deze kristalmassa de top van een dolk gedrukt en de somnambuliste in het nevenvertrek voelde de steek en stiet een schreeuw uit.

Bij zijn eerste experimenten beging Rochas onbewust een misgreep. In plaats van de ge-odiseerde vloeistoffen aan hun natuurlijke verdampingsproces over te laten, schudde hij ze uit het raam op de binnenplaats. Dit deed hij ook op een avond toen een sterke vorst intrad, nadat hij met twee proefpersonen geëxperimenteerd had, die de dag daarop weer moesten terugkomen. Ze kwamen niet. Op de tweede dag sleepte zich een ervan met het aanzien van een doodzieke naar Rochas en vertelde, dat zij beiden 's nachts door een koliek geveld waren, zich in het geheel niet hadden kunnen opwarmen en tot in hun botten verkleumd waren.[214]

In de middeleeuwse geschriften van de paracelsisten komen de odische uitstromingen en de exteriorisatie van de gevoeligheid

---

[211] *[laurus nobilus. vert.]*

[212] *[Dit is een interessant punt, aangezien het hierbij wel om verschillende plantsoorten gaat. De laurierkers is namelijk geen laurier. vert.]*

[213] *["Glaubersalz", dus (naar de uitvinder) 'Glauberzout'; een purgeermiddel. vert.]*

[214] Rochas: Les états profonds de l'hypnose, 57-60. Rochas: L'envoûtement. Rochas: L'extériorisation de la sensibilité. L'Initiation, november 1892, band XVII, 110-132. Paris photographe, juni 1894, 237, 238.

onder verschillende bewoordingen voor. Ze werden zelfs in axiomatische zinnen gepresenteerd. In die tijd werden de boeken namelijk slechts voor een kleine kring van geschoolden, kenners en gelijkgestemden in het Latijn geschreven. Daarbij kon men zich een beknoptheid veroorloven die voor onze tijd duister is geworden, doch vaak ook opzettelijk was. De Kerk stond indertijd namelijk de vrije ontwikkeling van de wetenschap nog in de weg, en had de magie in verband gebracht met de duivel. Vandaar dat het gevaarlijk was om erover te praten. Onze tijd gelooft, in zijn wetenschappelijke duisternis, uit deze beknoptheid en donkerte van de middeleeuwse schrijvers te kunnen opmaken dat wij niets van hen kunnen leren. Wie er echter als kenner terzake in leest, is er al spoedig van overtuigd dat onze voorvaderen dingen wisten die wij tegenwoordig pas weer met moeite beginnen te ontdekken. Wie bijvoorbeeld de od-exteriorisatie kent, zal de theorie daarover vinden in de duistere zinnen die de Schot Maxwell schreef:

"De ziel is niet alleen in het eigen, zichtbare lichaam, doch ook daarbuiten, en wordt door zijn organische lichaam begrensd. De ziel werkt buiten het zogenaamde eigen lichaam. Uit ieder lichaam stromen lichamelijke stralen, waarin de ziel door haar aanwezigheid werkt en aan hen kracht en het vermogen tot werking geeft. Deze stralen zijn echter niet zuiver lichamelijk, doch bestaan ook uit verschillende delen." (*Anima non solum in proprio corpore visibli, sed etiam extra corpus est, nec corpore organico circumscribitur. Animea extra corpore proprium sic dictum operatur. Ab omni corpore radii corporales fluunt, in quibus anima sua praesentia operatur, hisque energiam et potentiam operandi largitur. Sunt vero radii hi non solum corporales, sed et diversarum partium.*).[215]

Maxwell zou dus over de experimenten van Rochas niet bepaald verbluft zijn geweest. Voor ons echter is het Rochas,

[215] Maxwell: Medicina Magnetica, H. 1 *[editie 1679. vert.]*

die voor het eerst de exacte onderzoeksmethode heeft toegepast op dit duistere vraagstuk. Hij heeft ons, die sinds Maxwell zeer veel zijn vergeten, geleerd: 1. Dat het menselijke organisme odische uitstromingen, dus een odische wezenskern heeft; 2. dat dit od kan worden geëxterioriseerd, waarbij het; 3. zijn vermogen tot gewaarworden bewaart; 4. dat het in levenloze substanties kan worden opgeslagen, en bijvoorbeeld door vloeistoffen kan worden opgezogen; 5. dat beschadigende invloeden op dergelijke substanties kunnen worden overgedragen op de od-bron.

We hoeven trouwens niet tot aan de paracelsisten terug te gaan om voorlopers van Rochas te vinden. Hij heeft ze ook onder de mesmeristen, van wie echter onze huidige geleerden in de regel net zo weinig afweten als van de paracelsisten. Laten wij eerst teruggaan naar het jaar 1819. In een brief aan Deleuze bericht een zekere heer Le Lieurre de l'Aubépin over de door hem behandelde, zeer merkwaardige somnambuliste Manette T., en hij schrijft:

"Manette was tijdens mijn afwezigheid ingeslapen, door een mirte in de hand te nemen die ik met opzet voor dit doel had gemagnetiseerd. Toen ik terugkwam, liep ik op haar af terwijl ze sliep. Ik was in gezelschap van mijn broer, die mij sinds enkele dagen bij de verzorging van deze vrouw ondersteunde. Ik was zeer verbaasd te zien, dat zij in een zeer pijnlijke crisis lag, die vooraf niet door haar was aangekondigd. Nadat ik haar had gerustgesteld, zocht ik naar de oorzaak van deze crisis. Tot mijn grote verbazing antwoordde zij, dat het de schuld was van mijn broer, omdat hij een takje van de mirte waarmee zij in contact had gestaan, met zijn vingernagel had afgesneden, wat bij haar op datzelfde ogenblik pijn in alle zenuwen veroorzaakte. Daarbij merkte ik op, dat de mirte meer dan zes

voet van haar af stond, want ik had hem weggezet toen ik naar het bed van de zieke ging."[216]

Hier voerde het toeval dus tot een ontdekking die zeer overeenkomt met die van Rochas. De gang van zaken is heel duidelijk: de magnetiseur had de mirte gemagnetiseerd, die hem bij zijn afwezigheid moest vervangen. Door het aanraken daarvan werd de zieke inderdaad in slaap gebracht. Dat zou zeker nog autosuggestie kunnen zijn geweest, doch de tweede fase van de gang van zaken kan alleen maar door magnetisme worden verklaard. Tussen de patiënte en de mirte trad odische vermenging op. Het vermogen tot gewaarworden van de zieke was geëxterioriseerd. Zij stond dus in magnetisch contact met de plant, zodat de onopzettelijke beschadiging daarvan werd ondervonden door de somnambuliste.

In de middeleeuwen was de kwestie zeer bekend, hetgeen de voorschriften bewijzen die werden uitgevaardigd met betrekking tot het behandelen van de magnetische mummie.[217] Met mummie benoemde men uitscheidingsproducten van het menselijk lichaam die, terwijl ze met het lichaam verbonden waren en aan het levensproces daarvan hadden deelgenomen, odisch doordrenkt zijn en na hun uitscheiding nog geëxterioriseerde odische kracht bij zich dragen. Deze mummie, begraven onder een plant, geeft voor het groeiproces daarvan zijn od af, en daarmee is het magnetisch contact gelegd tussen de plant en het lichaam vanwaar de mummie stamt. In verband daarmee zegt de lijfarts Andreas Tenzel: "Daarenboven moet men zich goed in acht nemen, opdat de struik of de boom waarmee de aan een gezond lichaamsdeel onttrokken mummie vermengd werd, niet de geringste schade oploopt of afgesneden

---

[216] Bibliothèque du magnétisme animal, VIII, 115.
[217] *[binnen de chemiatrie of spagyriek van Paracelsus vergelijkbaar met 'aura' of 'levensgeest'. vert.]*

wordt. Men moet die integendeel in zijn groei met de allergrootste zorg levend en vers houden."[218]

Niet slechts de leer betreffende de mummie, doch talrijke magische voorschriften worden begrijpelijk door het door Rochas geleverde verklaringsbeginsel. Veel ervan klinkt echter voor de moderne lezer te dol, en hij vraagt zich bevreemd af, hoe de mensen op zulke invallen konden komen. Ik vermoed, dat deze magische voorschriften en recepten - onder voorbehoud van de latere reflectieve uitwerking van het systeem - oorspronkelijk net zo werd gevonden als bij de boven vermelde somnambuliste Manette, namelijk door toevallige ervaringen in een toestand van odische gevoeligheid, en daardoor van oriëntering op odische verhoudingen. Vandaar dat wij bij de moderne somnambulisten voorschriften van een zeer gelijkende soort vinden. Zo zegt Petersen tegen haar magnetiseur: "Ik moet mijn nagels aan vingers en tenen tot een iets meer dan middelmatige grootte laten groeien en ze dan afknippen. Verder moet ik enkele hoofdharen afscheren en tegelijk ook enige van uw haren nemen die ik sinds de eerste magnetische behandeling nog bewaard heb. Dat alles moet ik samenvoegen en onder de wortels van de eerste boom rechts van de gang in mijn tuin begraven. Verder moet het bij de volgende aderlating af te nemen bloed op dezelfde plek worden begraven. Wanneer nu alles bij elkaar tot rotting overgaat, vervolgens als voedingssap de boom in trekt, en tot slot als levenssap en levenskracht daarin werkt, dan zullen mijn grillige gedachten vergaan. De zwaarmoedigheid zal verdwijnen, en met het gedijen en groeien van de boom zal ook mijn leven langzaam weer verjongen. Dit is een echt magnetisch middel, en daarbij ook nog sympathetisch. (…) Ik merk er nog bij op, dat de genoemde boom niet mag worden beschadigd." Later

[218] Tenzel: Medicina diastatica, H. 7. *[lees: 'Medicina diastatica or Sympathetical Mumie: containing Many mysterious Secrets in Philosophy and Physick', etc., etc., 1653.* vert.*]*

geeft zij nog een middel aan, over hoe dit contact kan worden opgeheven.

Deze geheel ongeletterde somnambuliste heeft dus dankzij haar odische oriëntering het inzicht, dat het magnetisme de magie verheldert, en dat tussen het geëxterioriseerde od van haar mummie en haarzelf een solidaire verbinding bestaat. Vandaar dat zij waarschuwt tegen beschadiging van de boom. Haar zeer geschoolde magnetiseur Bende Bendsen vertelt in verband daarmee over een geval uit eigen ervaring. Een vrouw van het eiland Alsen leed aan een onbekende hoofdpijn en werd vergeefs behandeld. Een boer bood aan, de ziekte op een beuk in het bos over te dragen, doch waarschuwde tegen beschadiging van de boom. Vele jaren later werd de vrouw tijdens het middageten zo onwel, dat zij bang was te sterven. Haar man, die door een voorgevoel bevangen was, reed met spoed het bos in, trof de beuk geveld aan, en toen hij naar huis kwam, was zijn vrouw dood.[219] Het mag in het midden blijven of in het magnetische contact een zo innige gemeenschap kan optreden, dat het ene leven met het andere afsterft. Doch dat deze gemeenschap bestaat, wordt door alle artsen van de sympathetische richting erkend, evenals door de moderne magnetiseurs, die er in veelvuldige gevallen door hun somnambulisten opmerkzaam op zijn gemaakt. Het eenvoudige feit dat de somnambulisten in de anesthesie niet ervaren wat men hen aandoet, doch wel wat de magnetiseur wordt aangedaan, leert, dat de odische vermenging die door het magnetiseren ontstaat, een dergelijk contact tot gevolg heeft.[220]

Campanella schrijft aan van het lichaam gescheiden botten, nagels, haren, bloed, speeksel en andere uitscheidingsproducten

[219] Archiv für tierischen Magnetismus, XI, 3, 131-134. Ibid.: XII, 3, 85, 97.
[220] Du Prel: Experimental-Psychologie, 45-46.

gewaarwording toe[221], en Maxwell zegt, dat tussen de ziel en de van het lichaam gescheiden delen een samenhang voortbestaat. Men zou op deze wijze pijnen op afstand op personen kunnen overdragen. "Wanneer men op de excrementen van de buik blaartrekkende stoffen legt, lijdt de darmuitgang daardoor de grootst mogelijk pijn. Wanneer iemand tegen alle passende normen in, een aan u toebehorende plaats heeft verontreinigd, en gij op zijn uitwerpselen met zout vermengde brandewijn sprenkelt en er een gloeiend ijzer op legt, zal de schuldige de grootste pijnen aan zijn darmuitgang ervaren, totdat de natuur te hulp schiet, of gij verse melk erbij giet.[222],[223]

Reeds in de middeleeuwen is dus al het inzicht te vinden, hetgeen Rochas door exacte experimenten bewezen heeft, dat sommige werkingen van de heksen op afstand, berusten op de magnetische afstemming tussen geëxterioriseerd od en de bron daarvan. Dit inzicht kon echter niet veralgemeniseerd worden; men hield zich aan de kerkelijke uitleg, die de hekserij in verband bracht met een stupide geloof in de duivel. Deze diabolische uitleg kwam in de 13e eeuw op, door Leibnitz de domste genoemd. Tot dan toe had de Kerk zelf voortdurend gezwalkt, en het geloof aan hekserij half geboden, half verboden. Alleen de onderzoekers die met het magnetisme bekend waren, hebben ingezien dat de werkzaamheden der heksen een natuurkundige grondslag hebben, en hebben de diabolische verklaring verworpen. "Men moet de duivel de eer niet gunnen", zegt Paracelsus[224], en volgens Van Helmont is het "de vrucht van een onmetelijke luiheid, wanneer men alles wat we niet begrijpen, aan de duivel toeschrijft."[225] Giordano

---

[221] Campanella: De sensu rerum.

[222] Maxwell: De med. magnetica, I, H. 1. *[lees: De Medicina Magnetica. vert.]*

[223] *[het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*

[224] Paracelsus: I, 112 (Hufer).

[225] Van Helmont: *Von den Krankheiten*, traktaat 54, H. 11.

Bruno[226] betitelt de odische exteriorisatie tamelijk duidelijk als de basis van de hekserij, wanneer hij zegt, dat de ziel ook tegenwoordig is in een aan het lichaam toebehorend, daarvan afgescheiden deel, dat onder haar heerschappij heeft gestaan."[227],[228] Het was genoegzaam bekend, dat de heksen zich in hun praktijk van oudsher beijverden om zich onverschillig welke afvalstoffen van het menselijk lichaam te bezorgen, of op zijn minst kledingsstukken, die door het voortdurende gebruik als ge-odiseerd kunnen worden aangemerkt. Reeds bij Apuleius stuurt de heks haar slaaf naar de barbier om haren van haar geliefde te verwerven, en de slaaf verwijt haar, dat zij de haren van alle schone jongemannen steelt, en dreigt haar ermee dat hij haar zal aanklagen.[229]

Een andere vorm van hekserij is die, waarbij de agent zijn eigen geëxterioriseerde od direct naar de ontvanger toeleidt, en hem de schadelijkheid door psychische factoren meedeelt, bijvoorbeeld wanneer andermans koeien en daarmee hun melk behekst worden. In de verslagen wordt niet uitgesproken dat odische uitstralingen van de heksen worden overgeladen, doch de voor de tegentovenarij aangewende maatregelen hebben slechts zin onder de voorwaarde, dat het behekste voorwerp iets van de innerlijke substantie van de heks bevat. Voor deze tegentovenarij geldt namelijk de regel: *Maleficia possunt destrui per artem, per quam facta sunt*[230]. Behekst de heks de melk van mijn koe, dan bestaat de tegentovenarij eruit, dat ik

---

[226] *[Italiaans vrijdenkend filosoof, 1548-1600, veroordeeld tot de brandstapel. Hij bezigde natuurlijk niet letterlijk de term 'odische exteriorisatie', die in zijn tijd niet bestond. vert.]*

[227] Giordano Bruno: De tripl. min. *[lees: De Triplici Minimo. vert.]*

[228] *[het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*

[229] Apuleius: De Gouden Ezel, III.

[230] *['Het kwaad kan via de kunst vernietigen, waardoor de dingen geschapen zijn (waardoor het feiten zijn)'. Vertaling onzeker. Vermeld in de 'Heksenhamer' (zie verderop). vert.]*

deze melk als de od-drager van de heks beschouw, en op de dienovereenkomstige manier behandel, dat wil zeggen, mishandel. Ik tref dit procedé reeds aan in een heksenproces in Tirol in het jaar 1485. Dit zal wel een van de oudste zijn, want de heksenprocessen vingen pas echt aan nadat Innocentius VIII in 1484 de wereld met zijn bul *Summis desiderantes affectibus*[231],[232] had verblijd. Ook daarom is dit proces merkwaardig, omdat het door de dominicaan Heinrich Institoris werd aangespannen, die een tijdlang rector aan de Universiteit van Erfurt was, en in 1487 samen met Sprenger[233] de beruchte *Malleus Maleficarum* ofwel Heksenhamer uitgaf. Daarin werden de normen opgesteld waarlangs drie eeuwen lang de heksen vervolgd en bestraft werden. Bij de in Innsbruck gevoerde processen blijkt het geloof aan hekserij nog zo weinig ontwikkeld te zijn, dat niet alleen de bisschop van Brixen, Institoris, voor waanzinnig verklaarde, doch ook de zeven aangeklaagde vrouwen werden vrijgesproken. De verdediger kon zelfs de arrestatie van Institoris laten plaatsvinden. Toch is het in dit proces obscuur, dat zowel voor de tovenarij als de tegentovenarij de odische basis zichtbaar wordt. Een vrouwelijke getuige beweerde, dat haar door hekserij een ziekte was bezorgd. Men zou haar de raad hebben gegeven om onder haar deurdrempel te gaan zoeken, waar men een wassen beeldje van een vrouw aantrof, zo groot als een hand, dat vol gaten zat. Er staken twee naalden in; de ene in de richting van de borst naar de linkerschouder, de andere van de borst naar de rug. Precies in die richtingen ondervond de getuige haar pijnen. Er kwam toen een melkmeisje in beeld, dat onder de verdenking stond de melkproductie van de koeien te belemmeren. Als tegentovenarij werd aangeraden de melkketel boven het vuur te hangen, waardoor de heks zich zo slecht zou gaan voelen dat zij, om de

---

231 Hauber: Bibliotheca magica, I, 1-12.

232 *['omdat wij ten zeerste verlangen'. vert.]*

233 *[Jacob Sprenger, formeel maar niet inhoudelijk co-auteur bij de Malleus, editie 1487 vert.]*

oorzaken van haar pijnen te verhelpen, genoodzaakt was te verschijnen.[234] Ook in de Heksenhamer staat, dat wanneer een stuk vee door hekserij gevallen is, de bezitter ervan de ingewanden van het dorpsplein tot aan de huisdeur sleept, onder de balken doortrekt en dan bij het vuur roostert. Zodra de ingewanden heet worden, voelt de heks een ontzettende gloed in haar ingewanden, komt voor het huis en verlangt toegang, die men haar echter moet weigeren. Want wanneer zij een kool van het vuur kan nemen, houden de pijnen op.[235]

Niet alleen binnen de hekserij, doch in de ganse magie met inbegrip van de magische geneeskunde, treffen we het principe aan dat het od exterioriseerbaar en transporteerbaar is; dat het zijn vermogen tot gewaarworden bewaart; en dat een magnetisch contact tussen deze en de bron van od voortbestaat. Het magnetisme is dus de sleutel tot de magie. Met de studie ervan kunnen we uit het woeste bijgeloof van de middeleeuwen de kern van waarheid tevoorschijn halen. Bij verscheidene onbegrijpelijke kwesties, bijvoorbeeld Digby's sympathetische poeder[236]; de wapenzalf[237]; de levenslamp, et cetera, zullen wij een gemeenschappelijk kenmerk vinden dat ook in de modernste magie terugkeert; en wel bij het veranderen van ziekten, waar de Parijse artsen weer bij zijn uitgekomen; in het magnetische contact tussen magnetiseur en somnambuliste; en tussen het fantoom en het medium. Misschien is de kern van waarheid van het middeleeuwse bijgeloof klein, maar toch zal blijken dat Schopenhauer met recht de veronderstelling absurd

---

[234] Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Voralberg, Derde Deel, 34e schrift (1890), 20, 54 *[lees: Vorarlberg. vert.]*

[235] Kiesewetter: Die Geheimwissenschaften, 504.

[236] *[wondpoeder van Sir Kenelm Digby, 1603-1665, bestaande uit* $FeSO_4 . 7 H_2O$*. vert.]*

[237] *[Van Rudolph Glocenius, 1572-1621. Met deze zalf werd niet de steekwond behandeld, maar het wapen waarmee de wond was toegebracht. vert.]*

noemt dat alles slechts misleiding is, en dat onze voorouders eeuwenlang bij het geloof in heksen iets niet bestaands hebben achternagelopen. Wij zullen veeleer de hekserij - die overigens op het platteland nog voortbestaat[238] - weer zien opleven. Ze zal echter nooit meer, zoals in de middeleeuwen, een maatschappelijke verschrikking kunnen worden, want wanneer de duivelse uitleg aan de kant wordt geschoven, zal het natuurwetenschappelijke inzicht in de tovenarij gelijke tred houden met het inzicht in de tegentovenarij.

Uit het voorgaande blijkt, dat de levenskracht en de sensitiviteit, die beide aan het od gebonden zijn, geëxterioriseerd kunnen worden. We kunnen dus nu reeds het bestaan van wezens van een odisch karakter, uitgerust met leven en bewustzijn, niet meer betwijfelen. Aangezien wij zelf reeds tijdens het aardse bestaan qua innerlijke essentie zulke wezens zijn, en ook de veronderstelling acceptabel is, dat wij bij het sterven gebruikmaken van onze mogelijkheid tot exteriorisatie, valt iedere principiële bedenking tegen het geloof aan spoken en het moderne spiritisme weg.

Dat de innerlijke essentie van de mens van odische aard is, blijkt nog duidelijker uit het feit dat onze odische inwerking afhankelijk is van onze psychische condities. Dit is zo opvallend, dat men zelfs de theorie heeft opgesteld van een psychische kracht waar inderdaad slechts een psychisch gemodificeerde odische kracht zichtbaar wordt. Mesmer was nauwelijks ten tonele verschenen, of er maakte zich van hem een school los die in de wil en in de gezindheid van de magnetiseur de toereikende oorzaak zag van de door hem bewerkte verschijnselen, maar het magnetiseren voor ontbeerlijk hield. Het natuurkundige proces onttrok zich nu eenmaal aan de waarneming, en zo sprak men over een psychische kracht, terwijl het ging om een psychomagnetische

---

[238] Du Prel: Die monistische Seelenlehre, 258.

kracht. Evenzo heeft men ook recentelijk, nauwelijks nadat de verschijnselen van het spiritisme bekend werden, geprobeerd om alles te verklaren vanuit de psychische kracht van de mediums, wat slechts voor een deel van de verschijnselen kan gelden, bij welke verschijnselen - de zogenaamde animistische - echter eveneens de natuurkundige basis niet kan ontbreken.

De psychische factor bij de magnetische behandeling is kwantitatief en kwalitatief voorhanden. Reichenbach zegt, dat het oog van de mens in de donkere kamer bijna geheel zonder licht is, doch plotseling oplicht en bundels lichtstralen uitzendt op het moment dat aandoeningen het van binnenuit begeesteren.[239] In de aandoening vindt dus een kwantitatieve toename van de exteriorisatie plaats, die als lichtschijnsel zichtbaar wordt. Doorgaans vindt men de ervaringsregel opgesteld, dat de invloed van de magnetiseur des te intensiever is naarmate zijn wil en zijn gedachten zich op de patiënt concentreren. Daarentegen is hij bijna onwerkzaam wanneer hij verstrooid en willoos, dus werkelijk niet betrokken is. Alle somnambulisten spreken op deze wijze. Auguste K. zegt, "Sch. magnetiseert nu veel juister, aangezien hij daar meer dan anders bij denkt. Het denken versterkt de uitwerking. Wanneer men de gedachten niet daarop fixeert, vindt weliswaar ook een uitstraling plaats, maar die kan niet hechten. De uitstraling is slechts lichamelijk, en niet geestelijk."[240] Dergelijke uitspraken van de somnambulisten zijn voor ons zeer maatgevend, omdat zij de inwerking van de magnetiseur voelen, als lichtschijnsel zien, en daarbij op grond van het magnetische contact weten of hij psychisch deelnemend is of niet.

Ook kwalitatief blijkt de odische inwerking afhankelijk te zijn van de psychische toestand van de agent. Plinius zegt reeds, dat de afscheidingen van de mens al naar gelang van zijn

---

[239] Reichenbach: *[onleesbaar. vert.]*, 110.
[240] Mitteilungen aus dem Schlafleben der Auguste K., 118.

geestelijke stemming een weldadige of schadelijke kracht verkrijgen.[241] Een magnetiseur stuurde zijn afwezige somnambuliste iedere drie weken een ovaal stuk glas dat hij op zijn lichaam had gedragen om het magnetisch te laden. Ze stuurde het op een keer terug. Ze kon het niet dragen en kon niet inslapen. Het veroorzaakte bij haar veeleer onrust en beklemming. Datzelfde beweerde zij van een ander stuk glas. De magnetiseur had ze gedragen op een tijd dat zijn kind een maand lang ziek had gelegen en gestorven was.[242] Soortgelijke ervaringen treffen we ongemeen talrijk aan in de magnetische literatuur. Reeds het onderscheid van de magie in zwarte en witte, terwijl toch in beide de inwerking odisch geschiedt, bewijst dat al naar gelang de gesteldheid van de psychische factor zelfs tegengestelde werkingen kunnen optreden.

Ook de gedachten van de agent zijn exterioriseerbaar, net als levenskracht, gewaarwording en gesteldheid. Reeds de omstandigheid dat de eerste waarnemingen van gedachte-overdracht gedaan werden bij gelegenheid van magnetische behandelingen, bewijst, dat ook hier het magnetisme tot voertuig dient. Een somnambuliste aan wie de magnetiseur vroeg of iets van hem haar innerlijk binnendrong, antwoordde na enig nadenken zeer juist: "De gedachten en de levenskracht."[243] De ervaring bevestigt deze uitspraak op beide punten. Ze kan echter als een bevestiging van de monistische zielsleer worden beschouwd, waarin de ziel zowel het beginsel van de organisatie als van het denken is. Want, zoals gezegd is, oordelen de somnambulisten in deze dingen op grond van de waarnemingen van hun zesde, odische zintuig.

Het occultisme is overigens in staat, ook het experimentele bewijs voor de monistische zielsleer te leveren, en dit zou

---

[241] Plinius: Hist. Nat., XXVIII, 2.
[242] Kerner: Magikon, III, 66.
[243] Annales du magnétisme animal, VII, 80.

geleverd zijn wanneer op dezelfde wijze het beginsel van de organisatie

[…][244]

proces, dat zij de heks die haar plaagde zichtbaar vóór zich had gehad.[245] In een van de laatste heksenprocessen, tegen de abdis van het klooster Unterzell bij Würzburg, Maria Renata, komen zulke verklaringen nog voor. Een van de zusters beweerde nog op haar sterfbed dat Renata een heks was, door wie zij in zichtbare gestalte werd geplaagd. Toen de zusters zich te ruste begaven, konden zij niet inslapen; ze werden door fantomen geplaagd en onder dezen was Renata.[246] Dat zulke fantomen slechts hallucinaties zijn, kan in eerste instantie steeds worden aangenomen. Deze verklaring is echter niet afdoende in de situaties waarin een magnetisch contact bestaat tussen de op afstand werkende agent en zijn spook, zodat wanneer de eerste verwond wordt, ook laatstgenoemde[247] daarvan schade oploopt[248], waarvan talrijke bewijzen zijn. Ook hier is te zien, dat het od dat tot een fantoom gevormd en geëxterioriseerd is, zijn vermogen tot gewaarworden bewaart.

Wie nu mocht geloven, dat dat een reeds lang overwonnen bijgeloof is, kan dergelijke berichten ook in onze eeuw nog vinden, bijvoorbeeld over het proces van Cidéville uit het jaar 1851, waarvan het dossiermateriaal volledig beschikbaar is, en waar de gerechtelijke veroordeling van de tovenaar op grond van beëdigde getuigenverklaringen plaatsvond. In dit voor

---

244 *[In het origineel ontbreekt pagina 82. vert.]*
245 Kiesewetter: Geheimwissenschaften, 594.
246 Horst: Zauberbibliothek, III, 168, 171, 184.
247 *["dieses (...) jenes". In het Duits is niet altijd duidelijk waarop dit betrekking heeft. Aangezien verderop wederom sprake is van een verwonding van het fantoom, lijkt de vertaling gerechtvaardigd. vert.]*
248 Boissac: Les grands jours de la sorcetherie, 284, 297, 694.

juristen zeer interessante proces is alles te vinden wat hier ter sprake is gekomen: de magische werking op afstand, het zichtbare fantoom van de agent, en de verwonding van het fantoom, die op de agent wordt overgedragen.[249]

Het meest voorkomende geval van fantoomvorming bij odische werking op afstand vindt plaats bij de telepathie, van de zijde van de agent te betitelen als telenergie[250]. Die gaat meestal uit van stervenden die met bijzondere energie aan afwezige familieleden denken en aan dezen verschijnen. De twijfels omtrent dit feit is een definitief einde bereid door het psychologische genootschap in Londen dat tegen de zevenhonderd gevallen uit de recente tijd heeft verzameld.[251] Marillier heeft een uittreksel van dit werk vertaald in het Frans; Feilgenhauer in het Duits.

Deze gevallen bevatten ook de hierboven aangegeven voorwaarde van een gelijktijdige exteriorisatie van de levenskracht en van de gedachte van de agent. Want in de betoverende werking op afstand worden de gedachten van de agent door het fantoom uitgevoerd. En bij de werking op afstand door stervenden wordt vaak de inhoud van het zelfbewustzijn geëxterioriseerd, doordat de fantomen de dan geldende toestand van de agent aanduiden, en bijvoorbeeld met de verkregen wond aan het hoofd of op de borst verschijnen. In plaats echter van uit te stijgen boven deze merkwaardige verzameling aangaande de fantomen van levende gevallen, wil ik liever een paar typerende voorbeelden aanvoeren waar de gelijktijdige exteriorisatie van het fantoom en van het bewustzijn experimenteel werd bewezen. In het eerste voorbeeld was een bestuurslid van de regering, Wesermann, de agent. Hij deed zeer merkwaardige pogingen om bij personen

---

[249] Mirville: Des esprits, I, 319-389.
[250] *[tegenwoordig telekinese genoemd. vert.]*
[251] Gurney, Myers, Podmore: Phantasms of the Living.

op afstand bepaalde droombeelden op te wekken. Toen hij echter op een keer een luitenant op negen mijl afstand zo wilde beïnvloeden, dat deze de gestalte van een jaren eerder overleden dame in de droom zou zien, was de officier toevallig nog niet naar bed gegaan, doch onderhield hij zich met een kameraad op zijn kamer. Voor beide heren zichtbaar trad een gestalte door de deur naar binnen die op de verstorvene leek, groette en ging dan weer naar buiten. Ik heb dit geval elders uitvoerig besproken.[252] Van een werkelijk spook van de dame is hier zeker geen sprake, doch bij de magnetische werking op afstand door Wesermann kwam het tot exteriorisatie met fantoomvorming. Door de gedachten van Wesermann werd het fantoom gemodelleerd.

Ook in een tweede geval vond deze handelwijze plaats. Daarbij was het de opzet een spiritistisch experiment te houden, doch er vond slechts een minimale uitwerking plaats. Ir. MacNab toonde namelijk bij het internationale (...)[253]congres in 1889 in Parijs aan

[…][254]

heftige indruk op de zintuigen organisch gerealiseerd, zodat dus ook de 'dimils' hun verklaring vinden in een naar de gestigmatiseerde plek gerichte od-stroom.

Deze zaak MacNab bewijst, dat menig schijnbaar spiritistische fantoom slechts een exteriorisatie van het medium is. Deze uitleg gaat echter niet meer op wanneer het medium wakker is en met het fantoom in gesprek gaat - de zaak Kate King,

---

252 Du Prel: Studien a. d. Gebiete der Geheimwissenschaften. *[de hierna volgende voetnoot was onontcijferbaar. vert.]*
253 *[onleesbaar. vert.]*
254 *[de volgende 10 regels plus een voetnoot zijn onleesbaar. vert.]*

waarover Crookes[255] bericht.[256] Verder het geval Tiffot, waar de fotografie benevens het fantoom ook de dubbelganger van het medium toont[257]; met name echter, wanneer een aan alle aanwezigen onbekend fantoom verschijnt en bewijst dat hij identiek is aan een bepaalde overledene. Aksakow[258] en Fidler[259],[260] berichten over een geval van deze soort, ondersteund met alle documenten.

Samenvattend kunnen we nu zeggen, dat met de odische drager de gehele psychische essentie van de mens geëxterioriseerd kan worden. Zijn levenskracht en organisatiekracht, zijn vermogen tot gewaarworden, de wil, het gevoel, de gedachten, het bewustzijn. Het vraagstuk van de exteriorisatie is dus van grote draagwijdte. Beginnend bij de natuurkundige basis, en dan de gehele magie doortrekkend, voert die ons naar het vraagstuk van de onsterfelijkheid, die slechts als odische verwezenlijking[261] van de mens denkbaar is, al is het ook op geen enkele andere manier.

De kerk stelt de onsterfelijkheid op als dogma, waarmee niets gediend is. De filosofie wilde het onsterfelijkheidsbewijs uit de eenheid van het zelfbewustzijn afleiden, doch de kritische filosofie heeft deze waan verstoord. Bepaalde feiten van het hypnotisme weerleggen zelfs de eenheid van het zelfbewustzijn, en bovendien is het een geheel niet te verwezenlijken voorstelling dat wij als zuiver geestelijke wezens zouden voortbestaan. Dat kan wel worden beleden met de mond, maar

---

255 *[natuur- en scheikundige, 1832-1919, ontdekker van het element thallium. vert.]*

256 Crookes: Force psychique.

257 Farmer: Twixt two worlds, 187. Sphinx: I, 345.

258 *[Alexander Nikolajewitsch Aksakov, 1832-1903. vert.]*

259 Fidler: Die Toten leben. Psychische Studien: XIX, 5-19.

260 *[Matthias Fidler, 1843-1901. vert.]*

261 *["Essentifikation." vert.]*

niet met het verstand. Nu is het occultisme aan de beurt gekomen om het vraagstuk ter hand te nemen, en die stelt het op een geheel nieuwe grondslag, waar zelfs het experiment aan het woord komt. Het knipt het vraagstuk op in deelvragen. In de analyse van de lichamen stuiten wij op hun odische essentie. Het is de vraag of die onverwoestbaar is, en het experiment leert, dat het magnetisme alle chemische processen weerstaat. Experimenten leren verder, dat met de odische drager de gehele psychische essentie van de mens exterioriseerbaar is, waarbij de levenskracht odisch vormgevingsmateriaal net zo goed kan ordenen als in het aardse leven het cellichaam dat doet. De modellering van het fantoom kan echter ook door de gedachten worden bepaald. Het is alleen nog de vraag, welke vaardigheden het exterioriseerbare odische fantoom aankleven. Experimenten leren dat het de magische vaardigheden zijn die zich reeds tijdens het leven uiten in het somnambulisme. Aangezien de dood slechts de innerlijke mens uit de uiterlijke exterioriseert, vergemakkelijkt hij ons de alleen nog resterende magische wijze van functioneren, die zelfs in het somnambulisme niet geheel zuiver kan optreden, omdat daarbij de innerlijke mens nog met een stoffelijk lichaam verbonden is, en eerst een enigszins losmaken van het verband nodig heeft om magisch te werken. Onder voorbehoud van dit graduele onderscheid is onze wijze van werken in het toekomstige leven identiek aan de magische in het aardse leven.

Het occultisme levert dus alle individuele bestanddelen waaruit het onsterfelijkheidsbewijs wordt samengesteld. Het is niet eens nodig om een beroep te doen op het spiritisme om uit te spreken, dat de dood de odische essentificatie van de mens is; en dat hetgeen de dood overleeft, het astrale lichaam is met zijn bewustzijn en zijn magische vermogens, of zoals de kabbala zegt, de nephesch met zijn omhulsel zelem.

Theologen en spiritualistische filosofen die slechts een zuiver geestelijk voortleven van de mens willen toelaten, zullen het occultisme verwijten dat het slechts een verfijnd materialisme vormt, en een hiernamaals opstellen dat niet veel beter is dan dat van de inwoners van Borneo, die zeggen: "De schaduw van de mens zal op de schaduw van het paard op de aarde der schaduwen rijden, en de schaduw van de hond zal de schaduw van het wild achtervolgen."[262] We mogen echter niet vergeten, dat de odische essentificatie van de mens een wisseling van waarneembare vormen en van de wijze van werking betekent, die beide magisch worden. Er kan dus geen sprake van zijn, dat het toekomstige leven slechts de odische nabootsing van het aardse is. Wij zullen namelijk steeds diepere inzichten in de gesteldheid van het toekomstige leven opdoen, want iedere wezenlijke vooruitgang in de od-leer, in het somnambulisme en in de magie moet ook onze voorstellingen van het hiernamaals preciezer gestalte geven. Wil men niettemin de magische wijze van bestaan, omdat ook deze slechts op onbekende natuurwetenschappen berust, als verfijnd materialisme aanduiden, dan kunnen wij slechts antwoorden, dat het - om spiritualist te zijn - volkomen afdoende is om aan het bestaan van geestelijke wezens te geloven. Daarentegen is, om het spiritualisme te begrijpen, niet het uitgangspunt nodig dat geestelijke wezens kunnen werken zonder het een of andere materiële hulpmiddel en zonder aan materiële wetten gebonden te zijn. Een dergelijke aanname is namelijk absurd.

Juist omdat hij een zuiver spiritualisme wil huldigen, moet de theoloog ervan afzien zich een voorstelling te maken van het hiernamaals, en daarom is hij de woorden indachtig: Waar het denken ophoudt, begint het geloof! De occultist echter antwoordt hem met recht: "Waar u gelooft, vermag ik nog te denken!"

---

[262] Durand de Gros: Le merveilleux scientifique, 282.

V DE SYMPATHETISCHE KUURMETHODE

De sympathetische kuurmethode is de keerzijde van de hekserij, doch berust op hetzelfde beginsel. In het vorige hoofdstuk is gebleken, dat geëxterioriseerd od zijn vermogen tot gewaarworden bewaard, en dat een magnetisch contact met de od-bron blijft voortbestaan. Vandaar dat schadelijke inwerkingen van de eerste op de laatste worden overgedragen. De door Rochas uitgevoerde experimenten dienaangaande hebben aangetoond, dat een aanzienlijk deel van de middeleeuwse hekserij op deze wijze zijn natuurkundige verklaring vindt.

Laten we hieruit allereerst een logische conclusie trekken. Wanneer men door een schadelijke inwerking op geëxterioriseerd od ook de od-bron, het organisme kan beschadigen, ligt de conclusie voor de hand dat weldoende inwerking op geëxterioriseerd od juist nuttig kan zijn voor het organisme. De reactie in de bron moet in beide situaties optreden. Deze logische gevolgtrekking heeft men reeds in de middeleeuwen getrokken en daarop de magisch-magnetische heelkunde gegrondvest, die een tak vorm van de *magia naturalis*. Hierover schrijven behalve de reeds genoemde Maxwell en Tenzel ook Paracelsus[263], Wirdig[264] en anderen, bij wie het ook vaak sympathetische heelkunde wordt genoemd. Ze is ook heden nog als zodanig bekend, doch het begrip ervoor is verloren gegaan, en ze wordt bijna alleen nog door boeren op het land uitgeoefend. Dat er echter plaats voor haar is in het medische systeem, zal iedereen duidelijk zijn die de verschijnselen van het magnetisme en het magnetische contact kent.

Rond de kern van waarheid omtrent de sympathetische kuur heeft zich in de loop der tijd veel bijgeloof genesteld, en als de uitleg dit bijgeloof verwierp, heeft hij het kind met het badwater

---

[263] Paracelsus: I, 844, 851, 857, 1070. Ibid.: II, 313 (Hufer).
[264] Wirdig: Nova Medicina Spirituum.

weggegooid. Wij echter, die de basisgedachte als juist moeten erkennen, hebben alle reden om de draad die ooit door middeleeuwse artsen werd gesponnen, weer op te nemen en er verder mee te spinnen.

Het procedé dat de paracelsisten hoofdzakelijk aanwendden om door een geëigende behandeling van het geëxterioriseerde od ziekten van het lichaam te genezen, bestond hieruit, dat men de mummie overdroeg. Dit procedé werd *transplantatio morborum* genoemd. Men stelde zich voor, dat het od - in de middeleeuwen noemde men het levensgeest - het gehele lichaam doordringt, en dat dus alle uitscheidingsproducten en afvalstoffen - de mummie - daarmee vervuld waren. De levensgeest van de mummie blijft echter in contact met het lichaam, zelfs op afstand, net als bij de gecompliceerde relatie tussen magnetiseurs en somnambulisten, waar de odische versmelting met zich meebrengt dat gewaarwordingen, gevoelens en gedachten overgaan van de magnetiseurs op de somnambulisten. Wordt de mummie in contact gebracht met een natuurlijk lichaam dat geneeskrachtige eigenschappen bezit, dat wil zeggen, waarvan het od gunstig op de mummie van de patiënt inwerkt, dan wordt de zieke levensgeest van de patiënt door het gezonde od waarmee hij versmolten wordt, opgeteerd. Alle methoden van overdracht beogen in de eerste plaats, dat de ziek geworden levensgeest tot werkzaamheid wordt aangezet. De bijzondere plekken van overdracht bepalen echter de bijzondere werking op de mummie. Men kan er minerale stoffen op laten inwerken, waarmee wij voor het middeleeuwse vraagstuk van het sympathetische poeder en de wapenzalf komen te staan. Men kan de mummie ook aan de lucht laten drogen, in de rook hangen, verbranden, in het water werpen, al naar gelang de bewuste ziekte het vereist. Men kan haar ook aan dieren te eten geven of in bomen planten, waarbij de mummiale geest deelneemt aan het groeiproces van de bomen en aan het levensproces van de dieren. Daardoor wordt de magnetische

kracht van de mummie ontbonden en werkt dat op het zieke organisme terug. Dieren en planten kunnen de bij hen ingeplante levensgeest overwinnen door deze aan die van henzelf gelijk te maken, of zij trekken eerstgenoemde bij zich naar binnen, nemen de ziekte in zich op, terwijl de patiënt ervan bevrijd wordt. Dan gebeurt er dus wat Maxwell zegt: "Wie de levensgeest die vervuld is van de kracht van een lichaam, kan verbinden met een ander lichaam, dat voor verandering gedispositioneerd is, zal veel wonderbaarlijks en buitengewoons kunnen oproepen.[265] De sympathetische arts moet echter de kennis hebben die ook iedere andere arts bezit. Hij moet de oorzaken van de ziekte kennen, omdat hij anders het gevaar loopt dat hij heilzame symptomen, die door de *vis medicatrix* van de patiënt tevoorschijn worden geroepen, door overdraging terugdringt. En zouden juist eerder bevorderd moeten worden, zoals bepaalde koortsen en uitslagen. Hij moet echter nog meer weten dan de reguliere medicus: hij moet de in de natuur heersende odische sympathieën en antipathieën kennen, omdat daarvan de keuze van de plaats en modus van de overdraging naar een bepaalde ziekte afhangen. Daarom zegt Santanelli: "Wie de innerlijke overeenstemming en tweedracht der dingen kent, is een waar filosoof en natuurlijk magiër en kan aldus het wonderbaarlijke, voor anderen nauwelijks bevatbare bewerkstelligen."[266]

Zoals dus de magnetiseur zijn gezonde od overdraagt op de zieke somnambulist en hem met zijn gezondheid aansteekt, zo wordt bij de overdracht van ziekten ziek od op een gezond organisme overgedragen, dat door de ziekte wordt aangestoken. In beide gevallen treedt dus odische versmelting op, en bestaat

---

[265] Maxwell: Medicina Magnetica, Aanhangsel § 29.

[266] Santanelli: Geheime Philosophie, H. 6. *[lees: Ferdinand Santanelli: 'Geheime Philosophie Oder Magisch-magnetische Heilkunde. Eine Erklarung Der Wunderbaren Erscheinungen Des Magnetismus Und Einleitung In Die Verborgensten Geheimnisse Der Natur', 1723.* vert.*]*

er een magnetisch contact tussen het geëxterioriseerde od en dat wat in de bron achterblijft. Geeft men de mummie aan een dier te eten - het zogenaamde inetsen -, dan "verenigt", zoals Maxwell zegt, de levenswarmte van het dier zich met de mummie en verbetert die, doordat ze de kwaadaardige gesteldheid waardoor de ziekte veroorzaakt wordt, aantrekt en zich eigen maakt, terwijl het lichaam waar de mummie van afgenomen was, zijn gezondheid weer terugkrijgt. De levensgeest van de zieke wordt er namelijk door gereinigd en wel door de verborgen werking van de levensgeest van het dier."[267] Wat de keus van de dieren betreft, houden sommigen rekening met het verschil in geslacht en verlangen een mannelijk dier voor een mannelijke, en een vrouwelijk dier voor een vrouwelijke patiënt. Ook nog in ander opzicht moeten de dieren opgewassen zijn tegen de bewuste ziekte, en niet te sterk en niet te zwak zijn. Er wordt tegen gewaarschuwd een dier te kiezen waarvan de levensgeest te sterk is, omdat dat dikwijls weerstand biedt, en het gehele procedé de zieke dan geen voordeel brengt.[268] Ook mag de overdracht niet op een dier van een vijandig en tegengesteld karakter plaatsvinden, wat eerder schade dan nut zou brengen.[269]

Het is interessant te zien, dat de somnambulisten, omdat zij het odische zintuig hebben, over hun contact met de magnetiseur op dezelfde wijze spreken als de paracelsisten over de mummie, en dat zij aan dit contact organische verrichtingen toeschrijven. Een somnambuliste van Kerner zei: "Ook weet ik een middel waardoor mijn haar, dat ik kwijt ben geraakt, weer dik wordt. Gij moet voor mij drie lokken van uw haar in een bokaal met water doen. Daarmee was ik elke ochtend mijn haar en dan wordt het weer heel dik." Bij het aanwenden van dit middel bemerkte Kerner tot zijn verbijstering dat een deel van haar haar

[267] Maxwell: Medicina magnetica, II, H. 9.
[268] Ibid.: II, H. 8.
[269] Santanelli: H. 23.

een zeldzame kleur, die van hemzelf, aannam. Zij legde uit, dat zij dit vooraf had geweten toen zij dat waswater verlangde. Later liet zij zich nog vier lokken van Kerner geven en legde ze bij de andere in het water. Haar haren werden nu steeds dichter en namen steeds meer de kleur en ruwheid van zijn haar aan.

Hier blijkt dus ook de odische essentie van de magnetiseur als organiserend beginsel van zowel zijn eigen lichaam, als van het lichaam waarop die overgeplant is. Kerner merkte hierover op: "In dit verhaal blijkt de sympathetische kracht van de haren op een uitstekende wijze. Niet alleen dat deze somnambuliste door een amulet uit mijn haar, dat zij op de kruin[270] van haar hoofd legde, telkens ging slaapwandelen. Want ook - hetgeen tot het uitstekendste in haar verhaal behoort - groeiden haar haren niet alleen uiterst snel door water dat zij op mijn haren goot (het moesten telkens ongelijke lokken zijn), en waarmee zij dagelijks haar haren waste, doch namen ze volledig de kleur, zelfs de gehele aard (bijvoorbeeld dezelfde ruwheid) van mijn haren aan. Zij had fijn, dun staand, zwart haar en kreeg door dit middel in korte tijd lichtbruin, dicht, ruw haar. (…) In het dagboek is genoteerd, dat ook zijzelf tijdens de magnetische behandeling zeer sterk werd, met name in haar gezicht. Daarover zei zij: 'Net zoals jouw haar, nam ik ook de sterkte van je gezicht aan. Als een magnetiseur die mager was geweest, mij had gemagnetiseerd, dan was ook ik mager geworden.'"

Toen later het waswater waar zij Kerners haren in had gedaan, toevallig op de hete kachel werd gemorst, kreeg zij hevige hoofdpijn, die echter slechts zo lang duurde als nodig was om al het gemorste water te verdampen. Kerner herinnert ons bij deze gelegenheid aan het volksgeloof dat men afgeknipte haren moet verbranden, doch niet moet wegwerpen, aangezien ze anders voor magische inwerkingen misbruikt kunnen worden. En

---

[270] *["Wirbel", 'wervel'. Klaarblijkelijke verschrijving voor 'Wipfel', 'kruin'. vert.]*

verder, dat wanneer vogels zulke haren in hun nesten verwerken, de persoon waartoe ze behoren, in de broedtijd van deze vogels hoofdpijn krijgt.[271]

Als wij nu aannemen dat het genoemde waswater met opzet over de kachel was gesprenkeld, dan zouden wij een geval van hekserij hebben. Het identieke van het basisprincipe daarvan met dat van de sympathetische kuur strekt zich zelfs uit tot de vorm, doordat bijvoorbeeld de beeldentovenarij bij beide voorkomt. Paracelsus zegt: "Nu moet het proces en het inzetten van de homunculi[272] aldus worden begrepen: Wilt gij een mens daardoor van een ziekte bevrijden en gezond maken, moet gij zijn beeltenis artsenijen, smeren, zalven, et cetera, of iets anders doen wat de mens nodig heeft."[273] Ook de heksenrechter Boguet voegt eraan toe, nadat hij van de toverachtige wassen beelden had gesproken: "Au reste comme les sorciers fabriquent des images pour nuire et endommager aussi en font - ils pour donner guérison." [274],[275] Ten slotte vertelt de arts Gockel over een herder in Austerlitz: "Ik heb toegekeken hoe hij een jongen van veertien jaar, die aan handen en voeten krom en lam was geworden, genas. Hij maakte een beeld van was met kromme handen en voeten, gelijkend op de jongen, mat[276] de ledematen aan het beeld en aan de zieke, berookte daarna het beeld met

---

[271] Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 121, 132, 138, 185, 381-383.

[272] *['Mensjes'. Binnen de alchemie een uiterst raadselachtig fenomeen. Het is de term voor wezens die men kunstmatig zou hebben geschapen, feitelijk als reageerbuismensen. vert.]*

[273] Paracelsus: II, 309 (Hufer) *[vermoedelijk gaat het om Paracelsus' Wund und Artzneibuch, 1564. vert.]*

[274] Boguet: Discours des sorciers, H. 31.

[275] *["Zoals de tovenaars hun beelden fabriceren om aan te tasten en schade te berokkenen, bieden zij overigens ook genezing." vert.]*

[276] *["masz die Glieder an dem Bild un dem Kranken." Vertaling onzeker, aangezien 'messen' vele betekenissen heeft, waaronder 'omarmen'. vert.]*

bepaalde kruiden en wierp het in het vuur. Ik kan waarheidsgetrouw zeggen, dat de jongen daarop in een paar dagen gezond werd. Deze mens hield zich in het woud op. Zouden onze geleerde medici deze kunst kennen, dan bleven zíj niet in het woud."[277]

Om ziekten over te dragen werd ook het plantaardige rijk benut. Men verbindt de mummie met tuinaarde en zaait daarin het zaad van het kruid dat ter verdrijving van de ziekte geschikt is. Wanneer nu de plant groeit, trekt zij de mummiale geest naar binnen, en er ontstaat een contact tussen haar en de patiënt. De plant wordt dan vernietigd op een wijze die bij de bepaalde ziekte passend is. Men verbrandt haar, of laat haar in de lucht of in de rook drogen, werpt haar in stromend water, of begraaft haar in mest. Men kan deze overdraging ook nog ondersteunen door de aarde dagelijks met het waswater of de urine van de zieke te begieten. Ook bij dit inzaaien moet men kieskeurig zijn. "De planten", zegt Santanelli, "zijn niet zonder onderscheid geschikt voor alles en nog wat: ze hebben hun eigen gaven[278] en krachten, en naar dezen werken zij op de met hun verenigde geest in. Vandaar dat de met ijzerkruid verbonden geest anders werkt dan wanneer die met de engeldistel[279] wordt verbonden, wat men nooit mag veronachtzamen, want eerstgenoemde plant houdt verband met de ziekten van het hoofd, en de tweede met die van de lever."[280]

---

[277] Goclenius: Tractatus mag. med. Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 419.

[278] *["Gabeu". Betekenis onduidelijk. Vermoedelijk is sprake van een zetfout: "Gaben.". vert.]*

[279] *[onduidelijk welke soort dit betreft. vert.]*

[280] Santanelli: H. 24

Tot slot kan men het inzaaien ook met het inetsen verbinden, door de ziekte over te dragen op een kruid dat men vervolgens aan een dier te eten geeft.[281]

Een ander procedé is het inleggen. Men legt de mummie in een aangeboorde boom of boomwortel, en wel in het voorjaar, wanneer de sappen levendig circuleren. Het inleggen wordt door de paracelsisten in het bijzonder aangeraden bij chronische ziekten, en het inzaaien bij acute ziekten. Ook als voorbehoedmiddel[282] wordt het inleggen geroemd. Daartoe kiest men oud wordende bomen wanneer men een blijvende werking wil bereiken, en snel groeiende wanneer men een snelle werking wil bereiken.

Reichenbach heeft in zijn talrijke geschriften bewezen, dat od niet alleen van organismen en vegetaties, doch ook van metalen uitstroomt. Ook deze werden door paracelsisten aangewend voor kuren. Met name werden aan kopervitriool heilzame werkingen toegeschreven. Zo wordt bij tandpijn voorgeschreven, dat men de tand die zeer doet, met een stokertje tot bloedens toe steekt en daar tenslotte kopervitrioolpoeder op strooit. Beroemd was het sympathetische poeder van de kanselier graaf Kenelm Digby, de vriend van de koningen Jacobus, Karel I en Karel II[283]. Hij heeft daarover een verhandeling geschreven, die een merkwaardige vertelling bevat. De heer Howell stiet tijdens een wandeling toevallig op twee vrienden

---

281 Maxwell: II, H. 8.

282 *["Präservativ." Waarschijnlijk wordt hiermee 'preventief geneesmiddel' bedoeld. vert.]*

283 *[Bij Jacobus moet het, gezien zijn datum van overlijden en de aansluitende datum van de troonbestijging van Karel I in 1625, zijn gegaan om Jacobus I van Engeland. De vriendschap tussen Digby en Jacobus verbaast mij niet, aangezien laatstgenoemde het boek Demonology (1597) publiceerde, en het bestaan van heksen en demonen veronderstelde. vert.]*

die met elkaar duelleerden. Hij wierp zich tussenbeide. Daarbij werd zijn linkerhand tot een zware vleeswond kapotgesneden. Hij ging naar Digby, van wiens beroemde zalf hij gebruik wilde maken, omdat hij zeer veel pijn leed en de arts reeds de vrees had uitgesproken dat de wond zou kunnen gaan ontsteken. Digby verlangde een voorwerp dat met het bloed van deze wond doordrenkt was, en Howell liet uit zijn nabijgelegen woning de kousenband halen waarmee men inderhaast op het strijdtoneel de wond had verbonden. Digby legde de kousenband in een schotel met water en wierp hierin een poeder. Daarbij nam hij waar, dat Howell, die in een andere hoek van de kamer met een der aanwezigen sprak, zich plotseling omdraaide met de opmerking dat zijn pijn verdwenen was, en hij een aangename frisheid voelde. Digby ried hem aan, de wond van alle pleisters te ontdoen en die alleen maar schoon te houden. Koning Jacobus hoorde van dit verhaal en ging onder begeleiding van de hertog van Buckingham naar Digby, die hem van de werkzaamheid van het poeder wilde overtuigen. Hij nam de kousenband uit het water en liet die bij het vuur drogen. Daarop reeds zond Howel zijn bediende en liet zeggen, dat de pijnen teruggekeerd waren en dat de wond brandde als door gloeiende kolen. Digby liet antwoorden, dat het dadelijk weer beter zou worden, legde de kousenband in het water terug, en niet alleen verdwenen nu de pijnen, doch na vijf à zes dagen vormde de wond een litteken. Digby nu maakte de koning deelgenoot van zijn geheime middel, dat hij van een uit India naar Italië teruggekeerde karmelieter monnik had vernomen, en later schreef hij zijn *Oratio de pulvere sympathetico*.[284]

Wat betreft deze plotselinge werking zuiver door het behandelen van de mummie met een metallieke stof, moet worden opgemerkt, dat de paracelsisten het bloed als een bijzonder geschikte mummie beschouwen, aangezien het de levensgeest bijzonder rijkelijk bevat. Vandaar dat het als een voortreffelijk

[284] Theatrum sympatheticum auctum, 77-80 *[lees: 'Digby:', etc. vert.]*

middel ter sympathetische genezing van gezwellen, wonden en bloedvloeiingen werd beschouwd. Na een aderlating werd bijvoorbeeld het bloed begraven, nadat men er heilzame kruiden bij had gelegd. Dit stemt ook overeen met verscheidene uitingen der somnambulisten. Een ervan zegt: "Wanneer men bij mij een ader laat, ontwijkt steeds zeer veel magnetisch fluïdum. Een voor magnetische invloeden ontvankelijke persoon zou gemakkelijk inslapen, wanneer zij zich aan de damp zou blootstellen die van het bloed opstijgt dat de aderen verlaat."[285],[286]

Reichenbach is bij zijn experimenten tot dezelfde slotsom gekomen, en zegt over de odische verzadiging van het bloed: "Op verschillende tijdstippen hief ik in tegenwoordigheid van mejuffrouw Zinkel in het donker mijn armen verticaal in de lucht, zodat het bloed uit zijn handen wegtrok. Wanneer dat gebeurde, zag zij ze direct bleker worden en het grootste deel van hun licht verliezen. Wanneer ik nu mijn armen liet zakken, met de handen naar beneden, werden zij in dezelfde mate weer helder lichtend naarmate het bloed er weer in terugkeerde. (…) Verscheidene jaren later herhaalde ik dit met mejuffrouw Zinkel. Eerst toonde ik haar mijn handen, terwijl mijn armen horizontaal van mijn lichaam afstonden. Daarna hield ik armen en handen loodrecht naar boven. Ze zag dat beide donkerder werden. Daarna hield ik ze horizontaal; ze werden direct lichter. Hierna liet ik ze naar beneden hangen; daarbij werden ze het lichtst. Precies in verhouding tot het gehalte van het bloed steeg en zonk de odische helderheid."[287]

Dat het bloed zo rijkelijk ge-odiseerd is, verklaart dus zijn bijzondere mummiale werking. Doch ook andere mummiale stoffen zijn voor de sympathetische kuur geschikt. Wirdig zegt:

285 Du Potet: Journal du magnétisme, VIII, 172.
286 *[het origineel geeft hier per abuis hetzelfde voetnootnummer. vert.]*
287 Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 766. Ibid.: II, 74.

"Elk vehikel dat geïmpregneerd is met levensgeest, noem ik een mummie, en acht ik geschikt voor overdracht." Ook hij noemt in eerste instantie het bloed, maar daarna tevens andere uitscheidingen en afvalstoffen, uitwerpselen, urine, melk, zweet, haren, nagels, die - ook als ze van het lichaam zijn gescheiden - nog een portie levensgeest bij zich houden.[288] Tot slot worden ook nog adem en speeksel genoemd, dus dezelfde stoffen die ook in de dierlijk-magnetische behandeling worden toegepast, en ook in de wonderbare genezingen van het oude en nieuwe testament een rol spelen.[289]

Artsen die zich bezighielden met de studie van het magnetisme, hebben dikwijls overeenkomstige ervaringen opgedaan. Hufeland vertelt, dat een persoon onwel werd, toen de van hem afgenomen urine op een afstand gedestilleerd werd, en hij voegt eraan toe: "Toen ik zelf deze proef herhaalde, en daarbij grote twijfels had, ondervond ik, dat toen de urine in de retort heet begon te worden en begon te koken, een zeeziek gevoel in mijn hartstreek optrad die van minuut tot minuut erger werd, terwijl mij over het gehele lichaam het klamme zweet uitbrak[290]. Ik denk, dat ik onmachtig zou zijn geworden wanneer ik de destillatie niet had onderbroken. Daarbij wil ik opmerken, dat ik ten tijde van dit experiment dertig jaar oud was, en de gezondheid en zenuwen van een huisknecht bezat."[291],[292] In een tijdschrift voor praktische heelkunde vormt het magische medicijn een vaste rubriek.

---

[288] Wirdig: II, H. 27.

[289] *[Bijvoorbeeld wanneer Christus de doofstomme geneest met speeksel. Zie Bijbel, Marcus, 7:33. vert.]*

[290] *[Aangezien de onderzoeker zelf symptomen ondervond, zal hij het experiment op zijn eigen urine hebben uitgevoerd. vert.]*

[291] Hufeland: Ueber Magie.

[292] *[Duits gezegde: 'Er hat eine Hausknechtsgesundheit'; hij is kerngezond. vert.]*

Kanselier Bacon vertelt, dat toen hij in Parijs studeerde, zijn handen met wratten bedekt waren, waartegen niets hielp, tot zijn waardin hem een sympathetisch middel aanreikte. Hij sneed een appel in tweeën, wreef de wratten met beide helften in, verenigde ze daarna weer en begroef ze onder een steen in de kelder. Daarop heelden zijn handen volledig.[293] Zulke sympathetische middelen worden nog veelvuldig aangewend en er bestaan vele geschriften over.[294] Kerner hield voor artsen een voordracht over dit onderwerp. Daarin wordt professor Tobe genoemd, die verzekert, dat hij steenpijnen en fluctuerende koorts sympathetisch heeft genezen.[295] Dr. Most heeft veel sympathetische middelen beproefd, diverse werkzaam bevonden en er in een interessant geschrift verslag van gedaan.[296]

Wanneer het odische zintuig van de somnambulisten ontwaakt is, geven zij dikwijls voorschriften van sympathetische aard en baseren dat op het voorhanden zijnde magnetische contact tussen het geëxterioriseerde od met de od-bron. Bende-Bendsen bevrijdde zich een halfjaar lang van zijn hoofdpijn door een sympathetisch middel dat door zijn somnambuliste was voorgeschreven.[297] Een somnambuliste zegt, dat het haar heel goed bevalt wanneer haar verse, door aderlating verkregen bloed gemagnetiseerd wordt.[298] Een andere had ooit een transpiratiemiddel voorgeschreven, doch zei later: "De eenvoudige lieden hebben het door mij aangeraden middel slecht gebruikt, en het euvel slechts verergerd. De man die de

---

[293] Bacon: Sylva sylv., § 973. *[lees: Francis Bacon; 1561-1626, Sylva Sylvarum. vert.]*

[294] Gerstenberg: Die Wunder der Sympathie. Kraütermann: Der Zauberarzt. Cunow: Handbüchlein der Sympathie.

[295] Kerner: Magikon, II, 433.

[296] Most: Die sympathetischen Mittel und Kurmethoden.

[297] Archiv für tierischen Magnetismus, IX, 3, 173.

[298] Ibid.: VI, 1, 158.

gehele nacht in het zweet had moeten liggen, heeft tweemaal van hemd gewisseld. Hedenochtend heeft zijn vrouw de hemden en het beddenlaken, nog drijfnat van het warme zweet, in de sterke wind in de vrije lucht gehangen. Zij kunnen in het geheel niet begrijpen, dat de werking van de koude lucht op het nog warme zweet veel sterker en schadelijker op hem moet terugwerken dan de meest directe verkoudheid." Zij geeft aan, dat wanneer bij bloedspuwen onmiddellijk een middel nodig is, men enige druppels van het uitgestoten bloed moet laten stollen in een eierschaal of notendop op hete as. Haar magnetiseur bevestigt de werkzaamheid van dit middel.[299]

Volgens de leer der paracelsisten berusten alle ziekten op een storing van de levensgeest. Een opvatting die later door Mesmer werd vernieuwd. Het is de taak van de arts om op deze levensgeest in te werken, en dat kan geschieden dankzij het magnetische contact tussen de mummie en haar bron. Doordat de mummie als patiënt wordt behandeld, treed de terugwerking op het organisme in. Om de kwestie te verhelderen, beriep men zich op een bekend verschijnsel in het plantenrijk, zoals Goethe aanstipt:

"Wenn die Reben wieder blühen
Rühret sich der Wein im Faß."[300]

Zo wijst ook Tenzel er op, dat de oude wijn in de vaten rijpt, troebel wordt en droesem aanzet wanneer de wijnstok waarvan hij gewonnen is, bloeit.[301] "Hoe komt het", zegt Santanelli, "dat bijvoorbeeld de Spaanse wijnen die naar Napels zijn gebracht, de klimatische ordening van hun thuisland behouden en rond

---

[299] Archiv, XI, 1, 93.
[300] *[Als de wijnstokken wederom bloeien, Roert de wijn zich in het vat. vert.]*
[301] Tenzel: I, H. 1.

die tijd onrustig worden, terwijl de wijnstokken in Spanje bloeien, doch niet wanneer die in Napels bloeien?"[302]

Dit contact heerst dus in de gehele natuur, en het kan bij de mens worden benut om ziekten veel directer te benaderen dan het in de gebruikelijke artsenijkunde geschiedt. De medicamenteuze behandeling van de geëxterioriseerde mummie werkt direct terug op het organisme, terwijl het aan het lichaam zelf toegediende medicament slechts het omhulsel van de zieke bestrijkt. De paracelsisten verachten dan ook de allopathische geneesmethode, niet alleen omdat zij meer naar de homeopathie of isopathie neigen, doch ook vanuit de zeer gerechtvaardige reden dat de allopathie slechts het lichaam van buiten en materieel benadert, waarbij men in het beste geval de symptomen terugdringt. Die moeten echter terugkeren, omdat de levensgeest niet werd verbeterd. De genezing, zo zeggen zij, moet van binnenuit plaatsvinden, en in het centrum van het leven volbracht worden. De levensgeest zelf moet verbeterd worden. Hij, die het levensproces op gang houdt en als *vis medicatrix* werkt, wordt - als men hem versterkt - de ziekten vanzelf de baas, zoals het ook daadwerkelijk bij alle ziekten gebeurt dat ze soms uitsluitend door de natuur worden genezen. Deze verbetering van de levensgeest wordt bij de mummie uitgevoerd, doch aangezien het contact met het lichaam wederzijds is, moet tijdens de mummiale kuur ook de zieke op de geëigende manier worden behandeld, en moet hij eerst het geëigende dieet in acht nemen.

Maxwell zegt: "Het is onmogelijk een ziekte te genezen wanneer men de levensgeest niet overeenkomstig versterkt."[303] De moderne geneeskunde kan niets inbrengen tegen deze uitspraak, want zij geeft immers zelf toe, dat de natuur geneest,

[302] Santanelli: H. 2.
[303] Maxwell: II, H. 5.

en de arts slechts haar assistent is.[304] In beginsel valt er dus ook tegen de sympathetische geneesmethodiek niets in te brengen, behalve dan, dat de wetenschap de mummie niet meer nodig heeft, omdat er betrouwbaardere exteriorisatiemethoden zijn. Wanneer wij bovendien eenmaal een wetenschap der sympathieën en antipathieën zullen hebben - waarbij wij van de somnambulisten kunnen leren - zullen wij ook een therapie voor het geëxterioriseerde od kunnen opstellen. Zo zal de sympathetische kuurmethode weer op hogere treden en in een wetenschappelijker vorm opleven. Wij zullen dan een magische geneeskunde hebben, die de keerzijde van de op dezelfde beginselen berustende hekserij zal zijn.

De mummie staat niet alleen met het lichaam in het algemeen in een solidaire verbinding, maar ook met het bijzondere lichaamsdeel waaruit het stamt. Maxwell zegt: "Door de stoelgang worden alle ziekten van de darmen, en door de urine worden blaas- en nierkwalen genezen. Ook bij algemene ziekten bedient men zich zo nu en dan van de laatstgenoemde, vanwege de verwantschap die ze heeft met de aderen, de lever en de maag. Door middel van slijm worden de longkwalen geheeld. Door transpiratie helpt men de delen waar de transpiratie vandaan komt. Door de nagels worden hand- en voetproblemen genezen. Door de haren helpt men de delen waarvan ze genomen zijn. Door het bloed tenslotte worden de ziekten van het gehele lichaam genezen."[305]

Wanneer reeds de uitscheidingen van het lichaam, omdat ze met de levensgeest zijn vervuld, als magneten kunnen worden benut om de ziekte naar zich toe te trekken, moet dat nog meer gelden

---

[304] *[vergelijk: "Zo bieden de kunst en de natuur elkaar de hand. Zoals deze de kunst dient, zo dient de kunst weer de natuur en is haar terwille. Doch de natuur blijft de meesteres en de kunst de dienstmaagd." Michael Maier, Chemisch Kabinet, Toelichting II, 1708. vert.]*
[305] Maxwell: II, H. 14.

voor de delen van het lichaam zelf die van dat lichaam zijn afgescheiden. Zo dacht Paracelsus inderdaad. Dit standpunt kan het beste gekarakteriseerd worden door een vertelling die men bij Van Helmont aantreft: "Iemand in Brussel heeft bij een gevecht zijn neus verloren. Hij ging naar de wondarts Tagliacozzo, die zich in Bologne ophield, om een nieuwe neus te laten aanzetten. Omdat hij echter niets uit zijn eigen arm wilde laten wegsnijden, bestelde hij hiertoe een dagloner, die voor een bepaalde som gelds het voor de neus benodigde vlees liet uitsnijden. Toen nu deze Brusselaar weer ongeveer 13 maanden in zijn vaderland was, begon de aangezette neus koud te worden. Enige tijd later begon hij helemaal te rotten en viel eraf.. Toen dit zeldzame voorval onderzocht werd, bleek, dat bijna op hetzelfde ogenblik als zijn neus koud werd, de dagloner gestorven was. Er zijn nog getuigen in Brussel die dat met eigen ogen gezien hebben."[306]

Een soortgelijke voortgang zou Emond About behandeld hebben in een (mij onbekende) novelle 'De neus van de notaris'.[307]

Er zou nog veel te noemen zijn dat hier thuishoort: de wapenzalf; de levenslamp; de liefdestovenarij; het zogenaamde verweren van dieren, dat nog steeds uitgeoefend wordt[308]; de sympathetische telegraaf, die door wederzijdse uitwisseling van huiddelen van twee personen wordt vervaardigd - zeshonderd jaar geleden reeds in China bekend[309]; en vele andere dingen, waarvan de nu voorbereide lezer vanzelf de verklaring zal vinden. Daarom wil ik mij liever bezighouden met de vraag hoe men in de middeleeuwen kennis kon verwerven van de magisch-magnetische heelkunde. De toevallige ervaring en

---

306 Van Helmont: De Magnetica Vulnerum Curatione.

307 *[lees: Edmond About, 1828-1885, lid Académie Française, 'Le nez d'un notaire', 1862. vert.]*

308 Jäger: Die Entdeckung der Seele, I, 330, 334.

309 Du Potet: Journal, VIII, 90.

filosofische speculatie kon deze ontdekking blijkbaar niet leveren, ook al moeten we toegeven, dat de paracelsisten, die niet alleen artsen maar tegelijkertijd ook filosofen waren, veel dieper in de natuur blikten dan wij, wier ogen door de materialistische wereldvisie steeds meer afgestompt zijn. Er is echter nog een derde bron van magische inzichten, die ik reeds heb aangestipt:

Paracelsus[310] geeft een beschrijving van de exaltatie, die zeer goed op het somnambulisme past. Hij zegt, dat wij in deze toestand in het verborgene zien en de heimelijkheden van de natuur ontdekken. De middeleeuwen leverden zulke geëxalteerde mensen, die medische somnambulisten bleken te zijn, in groten getale onder de bezetenen, heksen en zelfs heiligen, van wie ik slechts de heilige Hildegard wil vermelden. Hetzelfde geldt voor het kunstmatige somnambulisme van de gemagnetiseerden. Zij worden in hun toestand door de odische eigenschappen der dingen aangedaan, en kennen daarom de verhouding van deze innerlijke wezenlijkheden tot de innerlijke mens. Reeds in de afgelopen eeuw heeft een somnambuliste van Puységur haar ziekte op een dusdanige manier beschreven, dat Puységur die als transplantatie betitelde.[311] Kerners Zieneres van Prevorst gaf regelmatig opheldering over het innerlijke wezen van de planten die zij in haar handen hield. Evenzo ondervinden de somnambulisten de odische eigenschappen van de mensen als individueel verschillend, en daarom kunnen zij zelf zonder helderzien de diagnose stellen en voor de odische verbetering geneesmiddelen aangeven. Onlangs verklaarden de 'deskundigen' bij het Schloferproces in Straatsburg[312] tegen de somnambulist Jost uit Dorlisheim dat helderziendheid niet bestaat. Daarom zouden de diagnoses en voorschriften van de

[310] Paracelsus: De Imaginibus. Hufer: II, 308.
[311] Puységur: Mémoires, 368-379.
[312] *[op 2, 3 en 13 maart 1894 tegen Gottfried Jost, aangeklaagd in het 'Slaperproces' wegens kwakzalverij. vert.]*

somnambulisten zwendel zijn. Dit proces draaide dus om een geheel foutief punt. Het ging helemaal niet om helderziendheid, doch om odische uitstromingen. Wie die loochent, terwijl het gehele natuurlijke proces erop berust, moeten we naar Reichenbach doorverwijzen. Zou hij echter de uitzonderlijke bewering opstellen dat alleen medici in deze kwestie het recht hebben een oordeel te vellen, zou dat slechts voor die medici gelden die zich ermee bezig hebben gehouden, namelijk Ochorowicz, Barety, Décle[313], Encausse, Luys, et cetera. Zij allen zijn overtuigd van de odische uitstralingen van het menselijk lichaam. 'Deskundigen' die het bestaan van het dierlijke magnetisme ontkennen, hebben dus geen recht om in naam van de wetenschap te spreken, want zij dragen slechts hun individuele mening aan, waarbij zij niet door kennis van zaken worden gehinderd.

Wanneer de somnambulisten haren van een elders verblijvende patiënt betasten, of iets van zijn wasgoed, weten zij waaraan het scheelt, omdat zij de odische uitstromingen - de in zulke voorwerpen opgeslagen levensgeest - op grond van de intredende odische versmelting ondervinden. Ook berust op deze vermenging van de odische essenties, dat de somnambulisten vaak pijn ervaren wanneer de magnetiseur zich plotseling en rap van hen verwijdert, of zelfs wanneer een voorwerp waarmee zij in contact staan, van hen gescheiden wordt. Een somnambuliste van Kerner had lang een wijnrank in haar hand gehouden, en toen die op een tafel verder weg werd neergelegd, vroeg zij of de rank dichterbij kon worden gelegd. Ze was namelijk "nog niet helemaal terug uit de rank". Daardoor veroorzaakte bij haar het snel verwijderen van de rank, alsook van de mensen waarin zij schouwde, onrust.[314] Ook deze somnambuliste liet zien, dat zij direct wist dat het om sympathie ging. Toen ze een hazelaartak in haar handen hield,

---

[313] *[lees: Charles Dècle. vert.]*
[314] Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 192.

zei zij: "Zou men deze kleine roede, die mijn magnetische kracht in zich heeft opgezogen, verbranden, dan zou ik de verschrikkelijkste kwalen ondergaan, namelijk een brandende pijn in alle delen van mijn lichaam, en mijn dood zou onvermijdelijk zijn. Zou men haar in het water zetten, dan zou een kilte mijn ledematen doorstromen. Al mijn kracht zou het water worden ingezogen. Ik zou door een koude koorts worden bevangen en mijn zintuigen zouden verzwakt worden. Mijn enige redding zou dan zijn, dat ik dat water direct opdronk. Daardoor zou ik van binnen weer kracht krijgen."[315]

De diagnosen van de somnambulisten zijn dus odisch-sensitief, en dit had de spil moeten zijn waar het Schloferproces om had moeten draaien. Doch ook de voorschriften van de somnambulisten hebben steeds alleen de odische verbetering tot doel, en omdat zij in de odische wereld thuis zijn, bevelen zij dikwijls ook sympathetische middelen aan. Daarom geloof ik, dat de middeleeuwse kennis van de sympathetische kuur-methode uit deze bron is voortgevloeid. Een transfermiddel van de paracelsisten was bijvoorbeeld de applicatie, waarbij op het zieke lichaamsdeel voorwerpen werden gelegd die de zieke levensgeest in zich trekken. Maxwell zegt bijvoorbeeld, dat men bij koortszieke kinderen een augurk moet leggen. De augurk gaat bederven, maar het kind wordt gezond. Zo zou men ook ziekten van hen kunnen wegnemen wanneer men puppies bij hen in de wieg legt.[316] Zo spreekt ook een somnambuliste over Bende Bendsen. Bij de door deze behandelde Petersen gebeurde het twee keer, dat haar kleine hond in de achterpoten kramp kreeg, die pas na enkele uren verdween. Tijdens somnambulisme verklaarde de zieke, dat de hond door haar was aangestoken. Op Bendsens vraag of haar krampen op een dier konden worden overgedragen, antwoordde zij: "Dan moet mijn eigen hond, waarvan de dierlijk-magnetische stroom - door ons

[315] Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 237.
[316] Maxwell: II, H. 9.

voortdurende samenzijn - met die van mij het meeste verwant is, tegelijk met mij gemagnetiseerd worden en nadien, bij het afleiden van de krampen, in direct contact worden gebracht met mijn handen of voeten. Dan zal de kramp op hem overgaan. Met andermans hond zou dat moeilijk lukken. Doch die van mij ligt de ene keer bij mij in bed, dan weer bij mij op schoot. Ik aai hem vaak en kauw niet zelden stukjes brood voor hem, die ik hem dan in de bek leg. Dit alles geeft hem een nauwere dierlijk-magnetische verwantschap met mijzelf." Een inwilliging tot een experiment kon Bendsen van haar echter niet verkrijgen, maar hij paste het toe bij een andere zieke: "In de winter van 1819 voerde ik de proef uit bij een andere lijder aan krampen, met andermans hond, doordat ik hem slechts, bij het afleiden, met de voeten van de zieke in aanraking bracht, zonder hem daarvoor geaaid te hebben. Hoezeer de hond ook tegen-spartelde, toch ging de kramp twee keer achterelkaar op hem over. Hij draaide met zijn ogen, kreeg kramp in zijn kaken, en trok zijn poten krampachtig bijeen, precies zoals de kramp anders aan de armen en bovenbenen van de vrouw placht te trekken. Na twee minuten liep hij echter alweer in de kamer rond en probeerde weg te kruipen.[317],[318]

Dit soort toepassing wordt door oudere artsen vaak aangeraden.[319] Dr. Müller in Pforzheim gebruikte er jonge huisduiven voor.[320] De hiervoor genoemde Petersen ried ooit

---

[317] Archiv, IX, 1, 153.

[318] *[Een soortgelijk verhaal werd mij in de jaren zestig verteld door een kennis, Deze deelde mee, dat schippers vaak hun scheepshond aan hun voeten legden wanneer zij reumatische klachten kregen. Die gingen dan op hun hond over. Het gaat hier duidelijk om oude volkskennis. vert.]*

[319] Wolfart: Jahrbücher für Lebensmagnetismus. Hufeland: Journal für praktische Heilkunde. Henzler: Die verschiedenen Wirkungen des tierischen Magnetismus, 148.

[320] Archiv, XI, 2, 15-22.

haar magnetiseur aan, om tegen een hevige hoofdpijn rundvlees op te leggen dat nog warm van het dier kwam. Hij gebruikte het middel vaker met succes en gaf dan het vlees aan haar hond en aan eentje uit de buurt. Beide werden iedere keer ziek, met dezelfde verschijnselen. Behalve Most hebben ook andere onbevooroordeelde artsen zulke sympathetische middelen die bij het volk in gebruik zijn, getest, en voor een deel beproefd bevonden.[321]

> Diese Art von Applikation wird von älteren Aerzten oft angeraten [2]). Dr. Müller in Pforzheim verwendete dazu junge Haustauben [3]). Die oben erwähnte Petersen riet einmal ihrem Magnetiseur, gegen heftiges Kopfweh Rindfleisch, noch tierisch warm, aufzulegen. Er gebrauchte das Mittel öfter mit Erfolg, und gab dann das Fleisch ihrem Hunde und einem aus der Nachbarschaft; beide erkrankten jedesmal unter gleichen Symptomen. Außer Most haben auch andere vorurteilslose Aerzte solche sympathetische Mittel, die beim Volk in Gebrauch sind, geprüft, und teilweise erprobt gefunden [4].

We hebben dus een volledige overeenstemming tussen de leerstellingen van de paracelsisten en datgene wat reeds honderd jaar door de mesmeristen wordt onderwezen, de ontdekkingen van Reichenbach en de her en der bestaande intuïties van talrijke somnambulisten over contact en overdracht. Het basisprincipe van al deze opvattingen is in ieder geval juist, en in zoverre kan de sympathetische kuurmethode verdedigd worden.

Beoordelen wij deze kuurmethode naar zijn vruchten, dan moeten wij ons allereerst aan Paracelsus houden. Hij was de beroemdste arts van zijn tijd. In zijn geschrift over de tartaarse ziekten voert hij achttien vorsten ten tonele die door hun lijfartsen niet konden worden genezen en die hij genas.

---

[321] Masins: Medizinischer Kalender 1814. *[lees: Medizinischer Kalender für Ärzte und Nichtärzte aus das Jahr 1814.* vert.*]*

Dat is sindsdien anders geworden, en wanneer heden ten dage een machtig potentaat ziek wordt, verzamelen zich om zijn bed coryfeeën uit allerlei landen, raken met elkaar in gevecht en de patiënt sterft. De tijdgenoten van Paracelsus spraken over hem met de grootste verering. Giordano Bruno zegt: "Wie was er sinds Hippocrates gelijk aan de arts Paracelsus, wiens geneeskunst aan het wonder grenst?"[322] Op vergelijkbare wijze oordelen Van Helmont en Erasmus van Rotterdam, en ook het grafschrift van Paracelsus verkondigt zijn roem als arts.

Dat Paracelsus zijn unieke successen aan de sympathetische kuurmethode te danken had, weten wij van hemzelf. Hij zei: "Uit deze magnetische kuren, die door mummies plaatsvinden, zijn nog veel wonderbaarlijker kuren afgeleid; meer dan te beschrijven valt. (…) Daarom kan ieder mens aan alle vorengemelde kwalen worden geholpen, als hij anders met niets meer te helpen zou zijn. Want deze magnetische kuur, die door mummies geschiedt, overtreft alle andere artsenijkundige geheimenissen voor zover ze van kruiden, wortels, mineralen en metalen zullen worden afgeleid en bereid. Zie er daarom op toe, gij apothekers, wat gij voor mummies hebt en in hoeverre deze mummies waarover ik u verhaal, en uw mummies in werking en deugd van elkaar verschillen: namelijk zo ver als het oosten van het westen, en ook zo ongelijk naast elkaar als een lichaam en een geest, of dood en leven. Hoe bevalt u de toespraak en wat zegt gij daarop?"[323]

[322] Kuhlenbeck: Lichtstrahlen aus Giordano Bruno's Werken, 81.
[323] Paracelsus: II, 313 (Hufer).

Dat ook zijn navolgers van deze kuurmethode hoog opgaven, zien wij aan de aangevoerde geschriften van Tenzel, Maxwell, Wirdig en anderen.[324]

Tegenwoordig heeft Paracelsus voornamelijk navolgers onder de boeren op het land, die - in het bezit zijnd van de een of andere varkensleren riem - sympathetisch genezen. Deze kuurmethode is dus op het ogenblik beslist niet in de beste handen, en toch - men hoeft alleen maar goed rond te vragen - hebben ze niet zelden ontegenzeggelijk succes, zelfs waar de officiële wetenschap het heeft moeten laten afweten. Ik zou de naam van een zeer beroemde schilder kunnen aanvoeren, die, nadat alle middelen uitgeput waren, tot slot door een 'medicinale kwakzalver', een boer, genezen werd. Ook heb ik ooit een boer gezien die, net als allen die concurrentie vormen voor de gemonopoliseerde geneeskunde, aan gerechtelijke vervolgingen werd blootgesteld. De veroordelingen lieten hem echter koud, omdat de kosten van de processen hem telkens door het gemeentebestuur vergoed werden.

Wanneer ik de sympathetische kuurmethode bepleit, bedoel ik niet de primitieve vorm ervan die op het platteland nog bewaard is gebleven. Ook de terugkeer naar de paracelsisten bedoel ik slechts in zoverre, als nodig is om de verloren draad weer op te nemen, er verder mee te spinnen en deze kuurmethode aldus op een hoogte te brengen die bij onze - sindsdien ongehoord toegenomen - hulpmiddelen bereikbaar is. Wie echter dat nog niet eens wil toegeven, moet ik erop wijzen dat de geneeskunde in het geheel niet in de positie is om zich aan deze ontwikkelingsgang te onttrekken, omdat daaraan alle natuurwetenschappen ten prooi zullen vallen. De paracelsisten leren namelijk, dat het magnetisme in alle natuurrijken voorkomt, en

[324] Bartholinus: De Transplantatione Morborum (1683). Grube: De Transplantatione Morborum (1674). Valentin Kräutermann: Der kuriose und vernünftige Zauberart (1725).

dat alle natuurlijke lichamen hun eigen odische eigenschappen hebben. Ook al zijn ze fysiologisch en chemisch niet aantoonbaar, toch heeft Reichenbach bewezen, dat ze zich aan de fijnste reagens in de natuur verraden, namelijk aan de gevoelige zenuwen.

Wat allereerst het minerale rijk betreft, is het afdoende te verwijzen naar het klassieke experiment dat Reichenbach hield in tegenwoordigheid van de chemicus Berzelius, in wie hij dadelijk een aanhanger won. Daarbij onderscheidde een somnambuliste de op een tafel gestrooide, in papier gewikkelde stoffen in elektropositieve en elektronegatieve, door er slechts met haar hand overheen te vegen.[325] Men kan dit beslissende experiment wel negeren, doch daarmee bereikt men slechts negatie.

Wat de plantenwereld betreft, heeft Reichenbach ook daarmee geëxperimenteerd.[326] Wie hem niet wil erkennen, kan door de eerste de beste koe in het weiland worden tegengesproken, want die voedt zich slechts met planten die zij kan verdragen, en aan de giftige gaat ze voorbij. Aangezien ze geen plantkunde heeft gestudeerd en bijvoorbeeld nooit over colchicum autumnale[327] heeft gehoord, moeten wij aannemen, dat de odische uitstromingen van de planten haar instinct leiden. Van deze odische uitstromingen weet onze plantkunde niets af. Professor Jäger zegt: "Wanneer een geschoold mens plantkunde bedrijft, vergenoegt hij zich - zeer weinig uitzonderingen daargelaten -, met het ogenschijnlijke. Wanneer hij vorm, kleur, getal, plaatsing der delen kent en al hun namen weet, wanneer hij volledig het microscopische beeld van alle kent, houdt hij zich voor een volleerd botanicus. Niettemin weet hij niets van het

---

[325] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 706.
[326] Reichenbach: Die Pflanzenwelt in ihren Beziehungen zur Sensitivität und zum Od.
[327] *[herfsttijloos, een zeer giftige plant. vert.]*

wezen van de planten. (…) Het dier bevindt zich hier hoog boven de mens. Het beoordeelt in eerste lijn het wezen, dat wil zeggen, de specifieke, wezenlijke substantie van de plant, die nog aan het kleinste deeltje kleeft, zelfs aan het deeltje wat in het geheel geen vorm heeft, aan het sap bijvoorbeeld, en die het altijd met zekerheid kenmerkt als behorend tot de betrokken plant of van haar afstammend. Hierdoor kan het dier de plant, ook 's nachts en op basis van de geur vinden. Het dier heeft niet alleen vat op dit wezen, doch ook op de wezenlijkste en praktisch gezien belangrijkste verhouding van dit wezen tot zijn eigen 'ik', tot zijn eigen wezen, dat wil zeggen dat het begrijpt of de plant genietbaar, verdraagbaar, heilzaam, dan wel ongenietbaar, onverdraaglijk, giftig is."[328]

Bij de levende wezens spelen deze odische verhoudingen tenslotte een grote rol bij de instincten, idiosyncrasieën en antipathieën. En omdat het ook in de liefde speelt, zijn het zelfs maatgevende factoren voor onze eigen geboorte. Doch in de wetenschap van de mens hoort men daar niets over.

We hebben dus odische eigenschappen in het minerale rijk, het plantenrijk en het dierenrijk. Ze komen niet de zintuigen binnen, maar worden ondervonden waar en wanneer de nodige gevoeligheid voorhanden is. Een wetenschap van deze wezenlijkheden hebben wij niet. Een wetenschap van de verhoudingen van deze wezenlijkheden ten opzichte van elkaar en onszelf hebben wij evenmin, en juist daarom hebben wij ook nog geen magie. Doch deze verhoudingen bestaan nu eenmaal, dus moeten alle natuurwetenschappen die zich tot nu toe slechts met de analyse van de uiterlijkheden bezighouden, langzamerhand overgaan tot het kennen van de innerlijkheden, dat wil zeggen, zich magisch verdiepen. De wetenschap van de mens kan zich aan deze noodzaak wel het allerminst onttrekken. En de medische wetenschap zal het des te minder doen,

328 Jäger: Die homöopathische Verdünnung, 3.

naarmate de artsen die de met gras overwoekerde fundamenten van de paracelsisten weer schoonmaken en er verder aan bouwen, hun collega's met wel meer dan één neuslengte zullen verslaan. Dan zal weer een woord van Paracelsus in ere worden hersteld: "De ware ervaring is dus, dat men de dingen in het onzichtbare kent."

VI GEMAGNETISEERD WATER

Wat magisch mogelijk is, hangt van twee voorwaarden af, namelijk of magnetisme geëxterioriseerd kan worden, en of het overdraagbaar is. Dat laatste moet ik nu ook minstens via een voorbeeld verder uitwerken, doch daarbij wil ik niet de mens als ontvanger erbij betrekken - omdat daarbij een te groot veelvoud aan factoren uiteengerafeld zou moeten worden -, doch een levenloze stof, en wel water, omdat het proces hier eenvoudiger en duidelijker is, en het water zich bovendien onderscheidt door een grote od-capaciteit.

De magnetiseurs hebben van oudsher de geneeskracht van gemagnetiseerd water geprezen. Degenen die in hun lof-prijzingen het verst gingen, golden in hun kunst als meesters, zoals Deleuze, wiens geschriften nog heden gelden als behorend tot de beste, en die met name voor de arts onontbeerlijk zijn. Ze hebben beslist een wetenschappelijk karakter.[329]

Het water - zo luidt de verklaring - neemt, wanneer het gemagnetiseerd wordt, de odische uitstralingen van de magnetiseur en daarmee diens levenskracht in zich op, en wanneer het gedronken wordt, gaat het de innigste verbinding aan met de zo belangrijke spijsverteringsorganen, verbetert het de conditie van het bloed en is daarom hoofdzakelijk bij innerlijke kwalen aan te bevelen.

Dat klinkt heel plausibel, doch zonder het bewijs van een objectieve verandering van het water door de magnetisering zou men de gunstige werkingen ervan aan een subjectieve factor

---

[329] Deleuze: Histoire critique du magnétisme animal. Ibid.: Défense du magnétisme animal. Ibid.: Instruction pratique sur le magnétisme animal. Ibid.: Réponse aux objections contre le magnétisme animal. Billot: Recherches psychologiques ou Corréspondance entre un solitaire et Deleuze.

kunnen toeschrijven, aan inbeelding, autosuggestie. Dergelijke verklaringen zijn, zoals bekend is, vooral tegenwoordig zeer geliefd. De suggestie, waarvan men tien jaar geleden nog loochende dat ze ergens is, wordt heden zelfs daar aangevoerd waar ze niet is.

Volgens Reichenbach bezit het od de gelijkenis met elektriciteit dat het zich op alle mogelijke stoffen laat overladen. Als nu tot deze stoffen ook water behoort, en ze zelfs een bijzonder od-vermogen bezitten, zou verder nog moeten worden aangetoond dat het overladen via dezelfde manipulaties optreedt als bij het magnetiseren van de mens, door de handstreek. En verder, dat water - net als de mens - gemagnetiseerd kan worden door de minerale magneet, door de adem, de blik, zelfs zuiver door de wil, in zoverre als het aanspannen ervan een sterkere od-uitstraling naar zich toe trekt. Verder zou getoond moeten worden, dat de objectieve verandering van het water zich aan de menselijke zintuigen, het gezicht en de smaak verraadt, en dat het uitwerkingen heeft, net als de magnetiseur zelf. En niet alleen als geneeskrachtige uitwerking in het algemeen, doch ook als bijzondere, zoals het opwekken van de magnetische slaap waarin somnambulistische vermogens optreden.

Dat het menselijke od kan worden overgeladen op water, is door Reichenbach waarschijnlijkheid verleend, doordat hij het od-vermogen van het water aantoonde voor de soorten od die in de anorganische natuur voorkomen. Toch hoort Reichenbach niet tot de schrijvers die aangehaald kunnen worden, omdat hij zijn experimenten naar alle denkbare richtingen doorvoerde. Men kan slechts naar hem verwijzen, en ik kan hier slechts de hoofdpunten aanvoeren waarin hij zijn resultaten samenvat:

- Het od kan direct door de zon op het water worden overgebracht, en op elk ander lichaam. Daarbij vertoont het een hoofdzakelijk negatieve polariteit.

- Het od van het maanlicht kan op water worden overgebracht, en wel met een overwegend positieve polariteit.
- Kristallen brengen od vanuit hun polen op het water over, en overeenkomstig de beide polariteiten.
- Magnetisch od wordt vanuit iedere pool volkomen karakteristiek op het water overgebracht.
- Water kan door elektrische inductie odisch worden geladen, positief en negatief, al naar gelang de richting van de stroom.
- Als ergens een lichaam wordt gewreven dat met water in contact staat, wordt dit daardoor od-positief geladen.
- Het door de stofwisseling opgewekte od kan met de hem kenmerkende polariteit op water worden overgeladen.[330]

Wanneer het od uit zulke uiteenlopende bronnen op het water kan worden overgebracht, kan hetgeen uit de menselijke hand komt, niet goed uitgezonderd zijn. Misschien zelfs berust de werking van het dierlijke magnetisme op de mens op de omstandigheid dat ons organisme voor het grootste deel - plm. 70% - uit water bestaat, zodat dus de magnetisering van de mens slechts een apart geval van magnetisering van water zou kunnen zijn. Dat hebben degenen die de werking op de mens toegeven, doch het gemagnetiseerde water weglachen, niet bedacht.

Dat gemagnetiseerd water objectief veranderd is, concludeerde men uit smaakgewaarwordingen, en ook uit het feit dat het langer dan gewoon water onbedorven blijft.[331] Exacte proeven van Reichenbach staan echter op zichzelf en zijn niet bijeen

---

[330] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 148-156. Reichenbach: Die Dynamide, I, 94.

[331] Ennemoser: Der Magnetismus nach d. alls. Beziehung, 171. *[lees: Der Magnetismus nach der allseitigen Beziehung seines Wesens, seiner Erscheinungen, Anwendung und Enträthselung in einer geschichtlichen Entwicklung von allen Zeiten und bei allen Völkern', Leipzig, 1816.* vert.*]*

gebleven. Charpignon merkte, dat gemagnetiseerde stukken ijzer hun eigenschap bijna een jaar behouden. Wanneer hij ze echter verscheidene dagen steeds een uur lang in water doopte, hadden ze op een somnambulist geen uitwerking meer.[332] Toen Lafontaine de draad van een galvanometer in een glas water doopte, bleven de naalden onbeweeglijk, doch ze vertoonden beweging nadat hij het water gemagnetiseerd had.[333] Recentelijk hebben Barety en Durville weer preciezere onderzoekingen uitgevoerd, die echter nog lang niet uitgeput zijn. Barey heeft aangetoond, dat water vanwege zijn grote od-capaciteit een slechte geleider is.[334] Hij zegt, dat de magnetische uitstraling door een biconvexe lens heengaat en dan zelfs aan intensiteit toeneemt. Dat vindt echter niet meer plaats wanneer men de lens in een zetting met verhoogde rand brengt en met een dunne laag water bedekt. Wrijft men de lens weer droog, dat gaat de uitstraling er weer doorheen.[335] Zeer vroeg heeft men reeds de merkwaardige waarneming gedaan, dat gemagnetiseerd water lichter wordt en uitzet, zodat het dunne glazen, vooral wanneer ze bedekt zijn, doet barsten.[336] Ook Durville heeft onlangs de expansiekracht van het gemagnetiseerde water waargenomen. Hij vulde er dunne buizen mee, die na enige tijd barstten.[337] Dat gemagnetiseerd water zijn eigenschap door koken niet verliest, heeft Kieser reeds gezegd.[338]

Wanneer aan natuuronderzoekers het od, het dierlijke magnetisme, de antropine - louter woorden voor hetzelfde begrip -

---

332 Charpignon: Physiologie etc. du magnétisme animal, 59.
333 Lafontaine: L'art de magnétiser, 36, 37. Lafontaine: Mémoires d'un magnétiseur, II, 62.
334 Barety: Le magnétisme animal, 24, 27.
335 Ibid.: 28.
336 Annales de la Société de Strasbourg, supplement 51.
337 Durville: Traité expérimental de magnétisme, 219.
338 Kieser: Tellurismus, II, 467.

evenzo bekend zal zijn als het hun heden nog onbekend is, zal de objectieve verandering van het gemagnetiseerde water zich nog bij heel wat natuurkundige verschijnselen doen blijken. Dat is des te meer te wensen nu de chemische analyse in de steek laat, en geen onderscheid met gewoon water toont. De fysiologie levert in de menselijke zenuwen een fijnere reagens dan de chemie. Fysiologische werkingen van het gemagnetiseerde water nemen wij bij de sensitieven waar.

Bij de sensitieven in de donkere kamer, maar ook bij de somnambulisten in het daglicht, is het uit de menselijke handen uitstromende od zichtbaar. Daarbij toont het zich gepolariseerd: hetgeen uit de rechter lichaamshelft komt, is blauwachtig; dat van de linkerhelft roodgeel. De positieve pool van de minerale magneet zien zij net zoals de rechter lichaamshelft oplichten; de negatieve net zoals de linker. Deze zichtbaarheid treed ook dan op, wanneer het geëxterioriseerde od op water wordt overgedragen. Het oppervlak ervan krijgt een lichtende gloed, tot het geheel bedekt is. Daarna brengt het de gloed de diepte in.[339] Een bijzondere helderheid treedt op, wanneer men het water omroert.[340] Toen men het water door een zeer sterke magneet magnetiseerde, weigerde een somnambuliste er in te kijken, omdat er vlammen uit naar buiten schoten, alsof ze haar gezicht wilden verbranden.[341] De Zieneres van Prevorst zag water al naar gelang de hoeveelheid opgenomen od oplichten, zodat zij het aantal daarover uitgevoerde strijkingen kon aangeven.[342] Reichenbach nam in elk van zijn handen een drinkglas en hield het enige minuten lang vast. Daarbij zag de sensitieve, dat het water langzamerhand ging oplichten; in de linkerhand helderder dan in de rechterhand. Nadat het water verzadigd was, zag zij er

[339] Arndt: Beiträge zu den durch den animal. Magnetismus bewirkten Erscheinungen, 219.
[340] Fischer: Der Somnambulismus, II, 237.
[341] Annales des sciences psychiques, III, 316.
[342] Kerner: Die Seherin von Prevorst, 61.

rook uit opstijgen; uit het linkerglas roodachtig, uit het rechterglas blauwachtig. Toen zij het water daarna proefde, bevond zij, dat het overeenkwam met de polen.[343] Od wordt dus niet door water heengeleid, doch erdoor opgezogen. Pas na het bereiken van verzadiging straalt het van het oppervlak uit wanneer het glas rond is, en uit de zijkanten wanneer het veelvlakkig is.[344] Sensitieven en somnambulisten onderscheiden gemagnetiseerd water ook aan de smaak; niet alleen tijdens de slaap, maar ook tijdens het waken. Doch ook andere personen onderscheiden verschillende smaken, hoewel niet alle. Vandaar dat deze waarneming als een symptoom van magnetische ontvankelijkheid beschouwd zou kunnen worden. Een somnambuliste van Siemers voelde het met haar vinger of water gemagnetiseerd was.[345] Overigens vinden we niet altijd overeenstemming bij het definiëren van 'smaak'. Het kan aan de chemische kwaliteit van het bewuste water liggen, of aan de individualiteit van de magnetiseur. De grootste oorzaak van vergissingen kan wel liggen in het feit, dat men bij het magnetiseren een verkeerde werkwijze aanhield en nog steeds aanhoudt. Men heeft er nog steeds beide handen voor nodig, terwijl de polariteit van de mens - waarover Paracelsus en Robert Fludd[346] reeds spraken - ons verplicht, daarmee ook rekening te houden bij het magnetiseren van water. Wanneer Reichenbach zegt dat water, in de od-positieve linkerhand genomen, lauw smaakt, maar in de od-negatieve rechterhand weldadig.[347] Daaruit blijkt reeds, dat de magnetisering door beide handen niet als een exact experiment kan worden gezien,

---

[343] Reichenbach: Der sensitive Mensch, II, 213.
[344] Rapport géneral du Congrès magnétique international de 1889: 420.
[345] Siemers: Erfahrungen über Lebensmagnetismus, 154.
[346] *[Natuurkundige, 1574-1637, aanhanger van Paracelsus, en verdediger van de Rozekruisers. Hij hing de hermetische gedachte aan dat de microkosmos en macrokosmos elkaars pendanten vormen. vert.]*
[347] Reichenbach: Die Pflanzenwelt, 13.

en dat er een gemengde werking optreedt, waarbij we geen overeenstemmende uitspraken hoeven te verwachten. Hoewel Mesmer de polariteit van de mens onderwijst, hebben zij opvolgers bij het magnetiseren van het water daar geen rekening mee gehouden. Reichenbach zegt, dat bij het magnetiseren van het water met beide handen een gebrekkig product, een od-polair mengsel wordt toebereid, dat onmogelijk passend kan zijn voor iedere zieke. Het water moet veeleer al naar gelang de bepaalde ziektetoestand hetzij od-positief of od-negatief geladen zijn.[348] Toen hij aan een sensitief iemand water aanreikte dat naar de gebruikelijke methode, dat wil zeggen, met beide handen gemagnetiseerd werd, vond zij het veel minder aangenaam en minder versterkend dan water dat slechts met de rechter-, od-negatieve hand bereid was. Het water dat slechts door de od-positieve linkerhand bereid was, vond zij zelfs walgelijk.[349] Net zo walgelijk smaakt water uit flessen die men bij het tafeldansen in het midden van de tafel plaatst, omdat hier de odische lading door een meervoud van paren handen plaatsvindt, die individueel ook nog verschillend zijn.[350]

Precieze pogingen vereisen echter niet slechts het in acht nemen van de menselijke polariteit, doch ook de vergelijkende studie van de werking van andere od-bronnen. Reichenbach heeft bewezen, dat de mens langs drie assen odisch gepolariseerd is, namelijk langs de breedteas, de lengteas en overdwars. Voor het magnetiseren van het water met handen komt slechts de eerste as in aanmerking. De odische uitstraling van de rechter-lichaamshelft is blauwachtig en iets donker; die van de linkerhelft roodachtig geel en merkbaar lichter. Voor het gevoel van de sensitieven is het od-negatieve, blauwachtige licht aangenaam, doch het od-positieve, roodachtige onaangenaam. Analoog hieraan, werkt voor het gezicht de rechterlichaamshelft

---

348 Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 824.
349 Ibid.: I, 161.
350 Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 175.

zoals de zuidpool van de minerale magneet aanvoelt.[351] De linkerkant komt overeen met de noordpool. Van twee glazen water smaakt dat wat aan de noordpool van de magneet is blootgesteld, lauw en onaangenaam; dat van de zuidpool fris en aangenaam. Neemt men de glazen in de hand, dan wordt het glas dat door de rechterhand wordt aangepakt, fris en aangenaam, doch dat van de linkerhand lauw en onaangenaam. De rechterhand is dus od-positief; de linkerhand od-negatief. Rochas zegt, dat men een glas water positief of negatief kan opladen, al naar gelang men het met het linker-, dan wel rechteroog fixeert, en met de linker- of rechterhand magnetiseert. Een dergelijk water toont alle werkingen van de polariteit, zodat wanneer het in de mond wordt genomen, er - al naar gelang - in de linker- of rechterkaak krampen optreden.[352]

Water laat zich echter ook door de voltaïsche stroom odisch laden en zelfs polariseren.[353] Eveneens door zonlicht. Reichenbach plaatste van twee glazen het ene in de zon, het andere in de schaduw, doch wierp in beide, om ze dezelfde temperatuur te laten houden, ijsklontjes. Het 'gezonde' water smaakte veel kouder en aangenamer dan het 'geschaduwde'. Verscheidene sensitieven liet hij water uit twee glazen proeven. Daarna zette hij het ene glas in de zonneschijn en het andere in de schaduw. Na een minuut of zeven liet hij beide weer proeven, en nu bevonden alle sensitieven dat het zonnewater frisser en koeler was dan het beschaduwde. Voor de niet-sensitieve personen was het omgekeerde het geval. Zij beweerden allen, dat het zonnewater lauw en akelig was. Beide partijen raakten in een strijd verwikkeld, omdat de ene over de thermoscopische warmte sprak, en de andere over de odische.[354] Uit zijn proefnemingen trok Reichenbach de conclusie, dat de zonne-

---

[351] *[vertaling onzeker; de originele zin loopt namelijk niet. vert.]*
[352] Rochas: Les forçes non définies, 368.
[353] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 618.
[354] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 657.

stralen negatief od over de aarde uitstrooien, dus dat de zonnebol overwegend od-negatief is. De od-negatieve werking gaat van het blauwe einde van het spectrum uit, en de od-positieve van het rode einde.[355] Het in het blauwe spectrum staande water bevat voor de sensitieven een aangename, zurige smaak. Dat van het rode spectrum smaakt onaangenaam en lauw.[356] Het menselijke od komt niet alleen maar natuurkundig in beeld, maar ook fysiologisch en psychisch, en is daarom ook van een veranderlijke kwaliteit. Waarnemingen van deze aard zijn al heel oud. Professor Wolfart, een leerling van Mesmer, voelde zich ooit niet goed. Hij vroeg professor Kluge om water voor hem te magnetiseren en hij dronk het op, waarop hij snel herstelde. Toen hij daarna een somnambuliste magnetiseerde, zei deze, dat zijn uitwerking niet meer dezelfde was als in de dagen daarvoor. Ze voelde een vreemde invloed en dat zijn wil aan die van iemand anders onderworpen was.[357] Zoals het od hier fysiologisch veranderd blijkt te zijn, zo is het in andere gevallen psychisch veranderd. Een magnetiseur had naar een vrouw een flesje meegenomen om het te magnetiseren. Hij droeg het in zijn jaszak toen hij naar een andere vrouw ging, zonder te weten dat beiden elkaar vijandig gezind waren. Toen hij de laatstgenoemde in somnambulisme bracht, beklaagde zij zich erover, dat hij iets bij zich droeg wat zij weerzinwekkend vond en wat hij moest wegleggen. Toen hij het flesje terzijde legde, was ze direct gekalmeerd.[358] Men zou hier het vermoeden kunnen uitspreken, dat de vijandschap tussen beide dames op odische antipathie berustte.

Daloz had een zieke somnambuliste die, wanneer zij haar water zelf magnetiseerde, daardoor als vergiftigd werd.[359] Omgekeerd

[355] Ibid.: 666.
[356] Congrès magnétique international de 1889: 418.
[357] Bibliothèque du magn. an.: V, 86.
[358] Ibid.: V, 70.
[359] Daloz: Entretiens sur le magn. an.: 226.

kon een magnetiseur slechts water drinken dat hij zelf gemagnetiseerd had, terwijl hij vond dat dat van anderen walgelijk smaakte.[360] Ik trek daaruit de conclusie dat deze magnetiseur bijzonder gezond was. Toen Kerner een glas water magnetiseerde, beweerde de somnambuliste, dat het met wijn vermengd was. Later verklaarde zij in haar slaap, dat dat kwam, doordat hij wijn zou hebben gedronken.[361] Lafontaine kwam een keer zeer vermoeid bij de schilder Duvienne en vroeg hem om een glas suikerwater. Hij kreeg echter wijn met suiker. Hij dronk daarvan meerdere glazen, terwijl hij de schilder magnetiseerde. Onder andere omstandigheden zou hem dat naar het hoofd zijn gestegen, doch dit keer bleef hij daar vrij van. Duvienne echter was, toen hij ontwaakte, geheel beneveld en kon de hele dag niets eten.[362] Toen Reichenbach tijdens een reumatische aandoening water magnetiseerde, dronk de somnambuliste het tegen haar gewoonte in niet op, en kreeg ze oprispingen.[363] Een man vroeg aan een vrouw of zij voor hem een glas water wilde magnetiseren, en toonde haar hoe zij dat moest doen. Zij deed het, doch het water had een zo uitgesproken zwavelsmaak., dat hij het nauwelijks kon drinken. Hij ervoer toen van de vrouw dat zij dagelijks zwavel en theriac[364] innam.[365] Wanneer water door meerdere personen achterelkaar wordt gemagnetiseerd, onderscheiden de somnambulisten de op elkaar liggende lagen aan hun smaak.[366] Sommige somnambulisten braken het water uit, wanneer het na de magnetisering werd aangeraakt door een onbekende persoon.[367]

---

360 Hermes: Journal du magn.: I, 431.
361 Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 111.
362 Rochas: États profonds de l'hypnose, 70.
363 Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 631.
364 *[ofwel theriacam, een suikerstroop. vert.]*
365 Barth: Lebensmagnetismus, 145.
366 Bué: Le magnétisme curatif, II, 120.
367 Deleuze: Instruction pratique, 421.

De odische uitstraling, verschillend bij beide geslachten, en bij gelijk geslacht individueel in nuance verschillend[368], is dus ook nog veranderlijk al naar gelang de fysiologische toestand van de individuen. De zieke mens is dus, en wel in eerste instantie, odisch ziek, en pas in tweede instantie wordt het materiële lichaam ziek. In zoverre bestaat de juiste geneesmethode uit het vernieuwen van het od - waarmee hygiëne beoogd wordt - en het toevoegen van nieuwe levenskracht, dat wil zeggen gezond od. Dat geschiedt bij het magnetiseren, ook al valt te verwachten dat deze primitieve methode mettertijd door een betere zal worden vervangen. Daar od zich bovendien laat exterioriseren, bijvoorbeeld zich door water laat opzuigen, zullen wij mettertijd ook een odische diagnose verkrijgen. Daaruit kan men dus alvast afleiden, dat een heelkunde die in het geheel niets van od afweet, slechts symptomen vermag te bevechten doch niet de oorzaken kan opheffen, en dat een geneesmiddelenleer die zich laat leiden door een chemisch gezichtspunt, hetzelfde verwijt treft. De farmaco-chemie moet worden vervangen door een farmacodynamiek die rekening houdt met de odische eigenschappen van de medicamenten.

Het od is het innigste van de menselijke verschijning. Hoofdzakelijk blijkt dat uit het feit dat onze psychische eigenschappen erin kunnen worden opgeslagen. Het openbaart zich het duidelijkst in de extreemste verschijnselen van een tegengestelde richting, namelijk in de wonderbaarlijke genezing en in de hekserij. Maar ook bij het magnetiseren van water komen verschijnselen voor die hierbij horen, waarbij het od als drager van de gedachten, de gewaarwordingen, de wil, de instelling en de gevoelens naar voren treedt. Daloz gaf het door hem gemagnetiseerde water de smaak mee van de drank die hij daarbij in zijn mond had. Hij nam wat absint in zijn mond, magnetiseerde water en dan kreeg het de smaak van absint. Hier was de werking door zijn eigen ondervinding bepaald, en niet

[368] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 798.

chemisch, doch odisch. Wanneer hij echter water magnetiseerde zonder absint in de mond te nemen, met de vaste wil dat het er de smaak van had, dan was dat ook het geval. Hij kon het water de smaak en de uitwerking geven van elke door hem gewenste en verdraaglijk geachte substantie.[369] Bij dergelijke pogingen kan suggestie moeilijk worden uitgesloten. Wanneer de gedachte echter de odische kracht modificeert, moeten we een objectieve verandering van het water aannemen. Ook de chemicus Fouchière kon aan het water elke gewenste smaak meegeven. Toen hij er een keer peper in deed, kon de somnambuliste de smaak niet bepalen. Toen hij echter peper in zijn mond nam, spoog zij de drank uit. Maricourt gaf zijn proefpersoon een glas water, met de wil dat het kersenbrandewijn moest zijn. De proefpersoon raakte beneveld en bleef dat verscheidene dagen.[370] Chapelein magnetiseerde water met de wil dat het naar limonade moest smaken. De somnambuliste vond het prima. Na het ontwaken gaf hij het haar opnieuw. Ze was er verbaasd over dat het naar limonade smaakte en sliep weer in.[371]

Water kan door tegenstrijken gedemagnetiseerd worden, net als de mens. De heer Marius Salles magnetiseerde en demagnetiseerde water puur door zijn wilskracht, zodat van de tien personen tijdens een waakbewustzijn er acht het gemagnetiseerde van het gedemagnetiseerde water konden onderscheiden.[372] Deze gelaagdheid van de wil, dus de odische modificatie, wordt ook zichtbaar door fysiologische werkingen. Een magnetiseur kon aan het water de werking van plantenstoffen geven die de somnambuliste zichzelf had voorgeschreven, zodat ze zelfs na het ontwaken medicijn dacht te drinken. Op een keer schreef zij voor haar man Seidlitz-

---

[369] Daloz: Entretiens, etc., 215-219.
[370] Ochorowicz: De la suggestion, 277.
[371] Hermes: III, 259, 260.
[372] Perty: Die mystischen Erscheinungen, I, 190.

water[373] voor als laxeermiddel, en ze bevestigde de vraag van de magnetiseur of hij dat ook niet zelf kon samenstellen, en of het dan net zo zou werken als dat wat van de apotheek wordt betrokken. Daarop magnetiseerde hij water met de wilsgedachte dat het moest laxeren, en de werking was zo sterk, dat de zieke weigerde een tweede fles te drinken.[374] Een somnambuliste had *juniperus* sabina[375] aan zichzelf voorgeschreven. De aanwezige arts ried het af. Ze stond erop, maar omdat het niet voorhanden was, adviseerde zij water te magnetiseren met de daarbij passende wil. Het had de werking van het medicament, zonder de gevreesde nadelen. Dezelfde somnambuliste verlangde tegen maagpijn suiker, opgelost in eau de cologne. De magnetiseur doopte de suiker in gewoon water, waarna hij het zo magnetiseerde dat de maagpijn verdween. De somnambuliste beklaagde zich erover, dat de dosis te sterk was geweest; het brandde in haar mond. Na het ontwaken had zij nog steeds deze smaak.[376] Tardy beweert, dat het door hem gemagnetiseerde water laxeerde, wanneer hij dat wilde. En ook, dat het water dat zonder deze wil gemagnetiseerd was, en dat de patiënte bij haar maaltijden tot zich had genomen, deze werking niet had.[377] Daloz gaf het water dat door hem gemagnetiseerd was, achtereenvolgens de smaak die hij er aan wilde meegeven. Van twee glazen water die hij magnetiseerde, gaf hij elk ervan een andere smaak mee.[378]

Teste gelooft aan een objectieve verandering van het water door de gedachte waarmee men het magnetiseert. Hij magnetiseerde

---

[373] *[mineraalwater uit de Duitse stad Sedlitz, bevattend magnesium, natrium, calcium, kaliumsulfaten, calciumcarbonaat en magnesiumchloride. vert.]*
[374] De Potet: Journal du magnétisme, nr. 143.
[375] *[jeneverbes. vert.]*
[376] Ibid.: XII, 289.
[377] Tardy: Journal du traitement de Mme. B., 118.
[378] Daloz: Entretiens, 284.

water met de wil dat het als citroensap zou smaken, doch werd daarbij door een bezoek onderbroken en ging naar buiten. Toen hij terugkwam, had de somnambulist het water opgedronken, dat zij voor limonade hield, maar waaraan de suiker had ontbroken. Teste herinnerde zich inderdaad, dat hij de suiker in gedachten vergeten was.[379] Soortgelijke berichten zijn zeer talrijk, maar bewijzen niets, omdat in de regel de betekenis van de suggestie wordt onderschat. Ik kan een somnambulist ook een leeg glas aanreiken en toch de denkbeeldige drank afwisselend de uiteenlopendste smaken geven. Zelfs het glas is ontbeerlijk, wanneer ik hem bij de suggestie een denkbeeldig glas aanreik. Tenslotte hebben de berichtgevers in de regel niet bedacht, dat de suggestie ook zuiver door gedachteoverdracht kan plaatsvinden.

Bij zulke proefnemingen moet dus steeds bedacht worden, dat zelfs wanneer suggestie uitgesloten is, nog steeds een objectieve verandering van het water niet bewezen is. Het dierlijke magnetisme is namelijk een ware Proteus en roept, zelfs zonder suggestie, zeer uiteenlopende werkingen tevoorschijn, zoals de levenskracht, de *vis medicatrix*, waaraan hij immers identiek is. Ge-odiseerd water roept in het vreemde organisme slechts daar een odische balans op, waar zij nodig en mogelijk is. Het kan dus reeds als zodanig tegenovergestelde werkingen oproepen, en bij iedere patiënt precies dat bezorgen wat hem baat. Wanneer de magnetiseur nu ook nog kennis draagt van wat de patiënt nodig heeft, blijft altijd onbepaald of de werking door het od zelf intreedt, of door de modificatie die de wil van de magnetiseur eraan meegeeft. Daarom zijn dus alleen die proefnemingen vlekkeloos, waarbij niet slechts de suggestie is uitgesloten, doch ook nog de *vis medicatrix*, zoals bij de successieve mededeling van een veranderlijke smaak.[380]

---

[379] Teste: Le magnétisme animal, 419.
[380] Kieser: Tellurismus, II, 139.

Professor Jäger liet zich ooit door een magnetiseur wat van zijn haren en gemagnetiseerd water sturen. Hij vond in de haren dezelfde geur als in het water.[381] De magnetisering van het water berust dus op overlading. Dit blijkt ook duidelijk uit het feit, dat het als drank dezelfde werkingen heeft als die welke bij de directe magnetisering van de patiënt optreden. Daarom is het van oudsher als een uitstekend ondersteuningsmiddel van de magnetiseur beschouwd. Reeds in een geschrift uit het jaar 1621 wordt de bereiding van een levenselixer onderwezen waarbij het magnetische procedé valt af te leiden.[382] Deze grote werkzaamheid ligt waarschijnlijk hoofdzakelijk aan de grote assimileerbaarheid van het magnetische water, dat - zelfs wanneer de maag van de patiënt niet in staat is andere dranken en gewoon water op te nemen - binnenblijft. Op deze assimileerbaarheid berust het ook, dat wanneer gemagnetiseerd water gedronken is, het demagnetiseren zwaar valt, vandaar dat het voorzichtig moet worden aangewend.[383] Deleuze, een van de ervarenste magnetiseurs, zegt, dat hij van het gemagnetiseerde water dusdanig wonderlijke resultaten heeft waargenomen, dat hij bang was dat hij zich vergiste, en er pas na duizenden experimenten aan kon geloven.[384] Lafontaine noemt het een levenselixer, een bron van verjonging, het panacee van de Ouden. Ook uiterlijk aangewend, bijvoorbeeld bij oogkwalen, of in de vorm van damp het oor binnengeleid, wordt het geroemd. Tandpijn wordt vaak meteen verholpen wanneer met gemagnetiseerd water in de mond neemt. Ennemoser had zieken die wekenlang slechts gemagnetiseerd water genoten[385], hetgeen er een aanwijzing voor is, dat ook de levensmiddelenleer odisch valt te regelen. Tardy's somnambuliste, die jarenlang geen melk

[381] Jäger: Die Entdeckung der Seele, II, 323.
[382] G. Rolfincii: Chimia in artis formam redacta. Kieser: Archiv für tierischen Magnetismus, VII, 1, 87.
[383] Rapport du Congrès magnétique internat. de 1889, 165.
[384] Liébault: Thérapeutique suggestive, 228.
[385] Ennemoser: Der Magnetismus nach allseitiger Beziehung, 60.

kon verdragen, nam die graag tot zich als zij gemagnetiseerd was. Toen zij die op een keer weer niet-gemagnetiseerd dronk, moest ze ervan overgeven.[386] Gauthier heeft talrijke uitspraken over de geneeskrachtige werking van het gemagnetiseerde water samengesteld.[387] De mogelijke tegenwerping dat hier steeds sprake is van autosuggestie bij de patiënten, wordt reeds ontkracht door het feit dat ook planten beter gedijen wanneer ze met gemagnetiseerd water worden begoten.[388]

Als vervanging, als substituut van de magnetiseur, komt gemagnetiseerd water ook in beeld als middel om in te slapen. Lützelburg gaf een somnambulist gemagnetiseerd wijnwater. Toen zij het na het ontwaken verder wilde opdrinken, viel ze meteen weer in slaap.[389] Reichenbach zegt, dat ge-odiseerd water evenzo doet inslapen als het gemagnetiseerde handstrijken, maar ook net zoals magneten en kristallen. De sterkste slaapwerking nam hij waar bij negatief ge-odiseerd water. Sommige sensitieven werden reeds tijdens het drinken somnambuul.[390] Barety magnetiseerde ongezien water in een schotel en riep toen een jong meisje op, haar hand erin te steken. Zij deed het en sliep in. Hij blies toen op het water, nam haar hand en doopte die er weer in, waarop ze met een schok wakker werd. Nam hij gewoon water, waarvan zij echter dacht dat het gemagnetiseerd was, dan trad de slaap niet in. Liet hij een druppel gemagnetiseerd water op haar tong vallen, dan werd die stijf. Sproeide hij haar het water in het gezicht, dan sliep zij ook in.[391] Een zieke die gewoonlijk levendig droomde,

---

[386] Tardy: Journal du traitement de D[lle] N., 76, 197 *[lees: 'Journal du traitement magnétique de la D. [lle] N.'. (Librairie Académique, 1787. vert.]*
[387] Gauthier: Traité pratique du magn. an, 191-199.
[388] Wurm: Die mesmerische Heilmethode, 112.
[389] Exposé des cures opérées en France par le magn. an. , II, 23.
[390] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 403. Ibid.: II, 564.
[391] Bibliothèque du magnétisme animal: III, 17.

sliep enkele nachten achtereen in doordat zij een fles gemagnetiseerd water bij haar voeten legde, doch in deze nachten droomde zij niet; althans, zij herinnerde zich geen dromen.[392] Daaruit zou men kunnen afleiden, dat zij door de fles in de somnambulistische, herinneringsloze slaap werd binnengevoerd.

In de somnambulistische slaap die door gemagnetiseerd water intreedt, blijken dezelfde vermogens als bij de somnambulist die door het handstrijken inslaapt. Professor Kieser merkt op, dat gemagnetiseerd water de smaak aanneemt die de magnetiseur wil, en daarbij verwijst hij naar de bruiloft van Kanaän.[393] Hij voegt eraan toe, dat in andere gevallen het water spontaan de smaak aanneemt van de substanties die voor de zieke heilzaam zijn.[394] Het geneesmiddelinstinct wordt dus gewekt. Over een bepaalde somnambuliste zegt hij: "Het gemagnetiseerde water heeft voor haar steeds de smaak van het geneesmiddel dat zij net nodig had, zodat zij daar haar voorschriften op aanpaste. Op een keer smaakte het water naar safraan, en toen zij een biscuit in een safraanmengsel doopte en opat, had dat de smaak van een braakmiddel, dat zij ook meteen bestelde.[395] Dezelfde waarneming deed zich ook voor bij andere magnetiseurs.[396] Zelfs voor het verschijnsel van de magnetische aantrekking, dat vaak met het handstrijken van de magnetiseur verbonden blijkt te zijn, kan gemagnetiseerd water als substituut van de magnetiseur dienen.[397]

---

[392] Barety: Le magn. an, 281.
[393] Bijbel: Johannes, 2:6-10.
[394] Kieser: Tellurismus, I, 467.
[395] Kieser: Archiv, IV, 1, 114.
[396] Deleuze: Instruction pratique, H. 4. Bibliothèque du magn. an.: I, 111, 122.
[397] Reichenbach: Die Dynamide, 30. Durville: Traité expérim. de magnétisme, 189.

Toen haar een gemagnetiseerd water werd aangereikt, vond een somnambuliste dat het niet sterk genoeg was. Ze verzocht de magnetiseur er nog op uit te ademen, er daarna van te drinken - professor Jäger heeft deze procedure van de antropine overbrenging vernieuwd - en er tenslotte in te spugen.[398] Iets dergelijks treffen we reeds aan bij Aelianus.[399] Onder de geneesmiddelen van de Psyllen[400], die magnetisme omvatten, voert hij namelijk ook gemagnetiseerd water aan. Als iemand door een slang was gebeten, brachten zij hun speeksel op de wond aan, of lieten zij hem water drinken, dat zij daarvoor in hun mond hadden rondgespoeld. Tot slot gingen zij boven op hem liggen.[401] Ook in een apocrief Arabisch evangelie 'Over de kindertijd van de Heiland' komt het ge-odiseerde water voor. Daar geneest het water waarin het Jezuskind gewassen werd, melaatsen en bezetenen.[402] Ook in de latere christelijke mystiek speelt het magnetische water een rol. De heilige Bernardus, naar wie men een bezeten meisje bracht, waste zijn handen, gaf het meisje het water te drinken, en ze werd genezen. De bisschop Multonius gaf een bezetene gewijd, dat wil zeggen gemagnetiseerd water te drinken, waarop de demon week.[403]

Mogelijk behoeven diverse van de bovengenoemde waarnemingen eerst nog een exacte test achteraf, maar zoveel staat wel vast, dat het water een aanmerkelijke od-capaciteit bezit, en dus een zeer goed exterioriseringsmiddel voor het menselijke od is. De geneeskunde van de toekomst zal daar haar voordeel mee weten te doen, allereerst voor de diagnose. Men kan bijvoor-

---

[398] Kieser: Archiv, IV, 1, 67.
[399] *[Claudius Aelianus, 175?-235? n.Chr., vermoedelijk in diens werk De Natura Animalium. vert.]*
[400] *[zie ook Du Prel, Die Mystik der Alten Griechen (1888), H. 1. vert.]*
[401] Aelianus: Hist. Animal.: XVI, H. 28.
[402] Clemens: Die geheimgehaltenen oder sogenannten apokryphen Evangelien, H. 17, 31, 32, 33.
[403] Thyraeus: Daemoniaci.

beeld hoofdpijn afleiden door de magnetische strijkingen bij de zieke naar beneden af te voeren, naar een voetbad dat hij daarbij neemt[404], of vanaf het hoofd naar een glas water.[405] Aangezien een dergelijk ge-odiseerd water zonder twijfel de gesteldheid zal aannemen die overeenkomstig de betreffende ziekte is, en een geheel feitelijke overdracht van de ziekte zal intreden, zou men bij hem een diagnose kunnen vaststellen, of een vorm van reactie op verschillende substanties. Doch ook voor de therapie zal er een voordeel zijn, aangezien de exteriorisering tot de zieke delen beperkt kan worden, die dan door magnetisering of gemagnetiseerd water een gezonde toevoer van od kunnen krijgen. Verder blijft dan tussen het geëxterioriseerde od en de od-bron een magnetisch contact bestaan, welke solidaire verhouding zelfs voor magisch-magnetische of, met andere woorden, voor sympathetische heelkunde kan worden aangewend. Een somnambulist kan volgens professor Boirac gewekt worden door magnetische tegenstrijkingen te maken over zijn geëxterioriseerd en in een glas water geladen od.[406] Een dergelijk water moet dus ook voor andere magnetische invloeden ontvankelijk zijn. Het moet niet alleen gedemagnetiseerd, doch ook gemagnetiseerd kunnen worden; het moet toegankelijk zijn voor de odische inwerkingen van medicamenteuze substanties. En wanneer wij het, in plaats van de leverancier zelf, als patiënt behandelen, zullen we nog intensievere werkingen bereiken dan wanneer wij met deze medicamenten het zuiver uiterlijke, lijfelijke omhulsel van de zieke behandelen.

[404] Cathelin: Journal de somnambulisme de Madame N.: 19, 61.
[405] Du Potet: Le Propagateur du magnétisme animal: I, 208.
[406] Annales des sciences psychiques, V, 172.

VII GRAVITATIE EN LEVITATIE

1. Het raadsel van de zwaartekracht.

De menselijke spraak is niet het product van wetenschappelijk vernuft, doch is lang voor alle wetenschap ontstaan. Ze geeft dus de veranderingen in de natuur niet zo weer, als met het wetenschappelijke begrip overeenkomt, doch zoals deze veranderingen zich aan de voorhistorische mens voordeden. Deze legde steeds zichzelf aan als maatstaf van de natuur, en waar hij bijvoorbeeld beweging zag, geloofde hij leven te zien. Doordat deze beide begrippen niet uit elkaar werden gehouden, ontstonden de wederkerige werkwoorden. In de taal zijn beweging en leven ook heden nog ongescheiden, en wanneer de wind door de boom blaast, zeggen wij: de bladeren bewegen. De natuuronderzoeker zou eigenlijk tegen deze uitdrukking moeten protesteren, want die beschrijft weliswaar de voortgang die wij zien, doch niet hoe wij die begrijpen. De wetenschap is dus altijd gedwongen de taal der onwetenschap te spreken, dus die van het prehistorische wereldbeeld. Hoe diep die nog in ons wortelt, wordt op zeer naïeve wijze verraden door onze vreugde aan de poëzie. Wanneer de lyricus de onbelevendigde natuur bezielt, hebben wij plezier aan zijn taal, die rekenschap aflegt van het ons aangeboren wereldbeeld. Dit is subjectief gekleurd, en omdat de dichter niet natuurwetenschappelijk spreekt en niet de objectieve gang van zaken schildert, doch de indruk daarvan op het visuele zintuig van de mens, wordt de grootste aanschouwelijkheid volgens het beginsel van de kleinste krachtmaat bereikt en door ons opgenomen. Op het daarmee verbonden aangename gevoel berust het poëtische genot.

Paleontologische bestanddelen zijn in onze taal nog talrijk voorhanden, en de veranderingen in de natuur worden niet alleen met betrekking tot het gevoelszintuig, doch ook tot de overige zintuigen subjectief geduid. Daardoor wordt in de

wetenschappelijke strijd veel verwarring aangericht. Wanneer wij een steen van de grond oppakken, hebben wij het gevoel alsof er van de steen een werkzaamheid uitgaat, een streven naar beneden, die hem op onze hand laat drukken. Om dit gevoel te beschrijven, zeggen wij: de steen is zwaar. Daarmee geloven we, de aard van de steen gekenschetst te hebben. We zijn er zozeer aan gewend, dat het lekenverstand heel in het algemeen zegt: alle lichamen zijn zwaar. Dat is een uitdrukking waartegen de natuuronderzoeker zou moeten protesteren. Op zich is een lichaam namelijk niet zwaar, doch het schijnt dat te worden - en alleen daardoor - wanneer een ander lichaam dat het aantrekt, in zijn buurt is. De taal echter verandert het passieve aangetrokken worden, in een eigenschap van de steen. De buiten de steen liggende oorzaak van de zwaarte verlegt zij naar de steen zelf. Wanneer de aarde als aantrekkend lichaam gegeven is, en de steen in de hand van de mens als het lichaam dat wordt aangetrokken - voor het gemak zien we af van de wederzijdse aantrekking -, dan lijkt de steen zwaar te zijn. Dat dat echter slechts schijn is, zou aan het licht komen wanneer we de aarde zouden wegnemen. Pas dan zou de eigenlijke aard van de steen zich verraden, en die zou zijn, dat hij niet zwaar is. Als we de aarde er weer naast plaatsen, wordt zijn natuurlijke toestand veranderd. Dat noemen wij zwaarte. Kortom, met het woord zwaarte wordt de verhouding tussen twee lichamen aangeduid, en niet de aard van een van beide. Er wordt een uitwerking op de steen aangeduid; niet een oorzaak in de steen. De oorzaak van de zwaarte ligt niet in de steen, doch buiten hem. En wanneer de oorzaak wordt uitgeschakeld, houdt de zwaarte van de steen op. In de taal van de niet-wetenschap zeggen de astronomen dat de aarde een gewicht heeft van 120 triljard centenaren.[407] Doch wanneer wij de zon (en alle vaste sterren) zouden kunnen uitschakelen, zou het gewicht van de aarde 0 zijn. Wanneer ik het aantrekkende lichaam wegneem, wordt het andere vanzelfsprekend niet meer aangetrokken. En

[407] *[1 centenaar is, sinds 1820, 100 kg.* vert.*]*

zijn zwaarte bestaat slechts uit het aangetrokken worden. Kortom, de zwaartekracht is bepaald niet de natuurlijke en onveranderlijke toestand van de lichamen.

Men zou kunnen menen dat deze beschouwing tamelijk onvruchtbaar is, omdat zich - nu het onmogelijk is om zich te onttrekken aan de aantrekkingskracht van de aarde - naar aardse ervaring geen lichamen kunnen voordoen die niet zwaar zijn. Deze bedenking is echter niet gerechtvaardigd. De aarde kan niet aan de kant worden gezet, maar haar aantrekkingskracht zou misschien overwonnen kunnen worden wanneer er krachten zijn waardoor, onder wetmatige voorwaarden, de gravitatie in levitatie kan worden veranderd. Een dergelijke kracht die tegen de zwaarte inwerkt, kennen wij: het is het minerale magnetisme. In latere tijd echter heeft men op het gebied van het occultisme zeer talrijke verschijnselen waargenomen die men als levitatie betitelt, omdat daarbij de natuurlijke zwaarte van lichamen verminderd of opgeheven wordt. Duizenden getuigen verzekeren, dat zij hebben gezien dat tafels onder de invloed van daarop gelegde of zelfs slechts erboven gehouden handen zich verhieven en in de lucht zweefden. De spiritisten beweren dat al vijftig jaar. Hun tegenstanders echter weten, in plaats van de zaak te onderzoeken, niets anders te zeggen dan: levitatie is onmogelijk omdat ze in strijd is met de wetten van de zwaartekracht. Zo wordt steeds weer de gang van zaken bestendigd die door een oude orakelspreuk wordt geschilderd: Er trad een wijze binnen, en samen met hem een nar. De wijze onderzocht eerst en oordeelde daarna. De nar oordeelde direct en onderzocht in het geheel niets.

De verwijzing naar de minerale magneet is reeds voldoende om te bewijzen, dat levitatie onder bepaalde omstandigheden kan optreden. Allereerst moet worden onderzocht of ze niet ook onder andere omstandigheden kan optreden. Wanneer één uitzondering op de wet van de zwaartekracht een feit is, kunnen

ook andere voorhanden zijn. Er zouden nog andere krachten in de natuur kunnen zijn waardoor de aantrekkingskracht van de aarde overwonnen wordt. Dat valt reeds hierom niet te ontkennen, omdat wij in het geheel niet weten wat zwaartekracht is. Wij zien er weliswaar de werking van, maar niet het natuurkundige proces. De natuurkundigen zijn zich er heel wel van bewust, dat het natuurkundige proces dat bij de aantrekking plaatsvindt, nog steeds een raadsel is. De uiteenlopendste theorieën zijn al opgesteld om de zwaartekracht natuurkundig te verklaren[408], en aangezien het vraagstuk nog steeds onopgelost is, zou de wetenschap alle reden moeten hebben om de verschijnselen van de levitatie te onderzoeken. De kennis immers over de voorwaarden waaronder de zwaartekracht wordt opgeheven, moet op de zwaartekracht zelf licht werpen.

Uit alles tot nu toe is wel al zoveel duidelijk geworden, dat levitatie alleen begrijpelijk kan worden vanuit het begrijpen van wat zwaartekracht is, dus dat wij eerst daarover helderheid moeten zien te krijgen. De eerste nu, die de reeds in de oudheid vermoede zwaartekracht streng wetenschappelijk heeft bewezen, was Newton. De door hem ontdekte wet luidt: Alle lichamen trekken elkaar aan, in een directe verhouding tot het product van hun massa en in omgekeerde verhouding tot het kwadraat van hun afstand. afstand. Daarmee was voor het eerst aan een aardse wet universele betekenis toegekend, net zo geldig voor de steen die door een straatjochie was geworpen, als voor de komeet die uit het diepst van het heelal komt. Pas op deze basis werd de moderne wetenschap der astrofysica mogelijk, die uitgaat van de veronderstelling dat alle aardse wetten - van warmte, het licht, de elektriciteit, et cetera - een universele betekenis hebben. Doch Newton was zich er goed van bewust, dat hij slechts de wet van de zwaartekracht had ontdekt, en niet de oorzaak ervan. Hij heeft zelf bekend, niet te weten wat de zwaartekracht is. Hij zegt: "Ik heb nog niet bereikt

[408] Isenkrahe: Das rätsel von der Schwerkraft.

dat ik uit de verschijnselen de oorzaak van deze eigenschap der zwaarte kan afleiden. Met hypothesen houd ik mij echter niet bezig (*hypotheses non fingo*).[409] Aan Bentley schrijft hij: "De zwaarte moet door de een of andere aandrijving worden veroorzaakt, die voortdurend en in overeenstemming met bepaalde wetten werkt. Of echter deze aandrijving een materiële of immateriële is, heb ik aan het beoordelingsvermogen van mijn lezers overgelaten."

Het op te lossen vraagstuk luidt dus niet 'zwaarte', doch 'aantrekking'. Over deze schrijft Newton aan Bentley: "Het is onbegrijpelijk, dat onbezielde, ruwe materie zonder tussenkomst van iets anders, dat niet materieel is, op andere materie zonder wederkerige aanraking kan inwerken." Om nu een dergelijke *actio in distans* te verklaren, kunnen wij volgens de regelen der logica deze zin van Newton op tweeërlei manieren omkeren, door hetzij te zeggen dat het begrijpelijk is dat bezielde materie op afstand kan werken, of dat het begrijpelijk is dat onbezielde materie door tussenkomst op afstand kan werken. De eerste zin ziet af van een natuurwetenschappelijke oplossing en grijpt naar bezieling der materie, wat eerst Maupertuis, en in recentere tijd Zöllner gedaan heeft. De tweede zin blijft binnen de natuurwetenschap en duidt op een voorstelling die reeds bij Newton zelf te vinden is. Hij stelde zich het heelal voor als gevuld met een materie - ether - die de warmte-, licht-, zwaartekracht- en elektriciteitsverschijnselen tussen de sterren overbrengt. Reeds voordat zijn werk gepubliceerd werd, schreef hij aan Boyle: "Ik zoek in de ether de oorzaak van de zwaartekracht." Zoals de wet van de zwaartekracht slechts door de kosmische uitbouw van een aardse wet kon worden ontdekt, zullen wij ook de oorzaak van de zwaartekracht slechts kunnen vinden door aan een aardse, op afstand werkende kracht kosmische betekenis toe te kennen. Een wetenschap van de astronomie voor mensen is pas dan mogelijk, wanneer wij

[409] Newton: Principia, III.

uitgaan van de universaliteit van de aardse wetten, want alleen die kunnen wij aan het experiment onderwerpen.

Een aardse, op afstand werkende kracht die tot een verklaring van de zwaartekracht geëigend lijkt te zijn, is de elektriciteit. Mossoti[410] heeft in 1836 in een verhandeling *Sur les forces qui régissent la constitution intérieure des corps* - waarvan de druk ook Zöllner[411] noemt[412] - uitgesproken, dat de zwaartekracht als een uitvloeisel kan worden afgeleid uit de beginselen die de wetten van de elektrische kracht beheersen. Faraday wilde via de weg van het experiment de samenhang tussen zwaarte en elektriciteit onderzoeken. Hij ging daarbij van de veronderstelling uit, dat er in geval van een dergelijke samenhang in de zwaartekracht iets moest liggen wat zou overeenkomen met de duale of antithetische aard van de krachtvormen bij de elektriciteit en het magnetisme. Hij realiseerde zich, dat wanneer een dergelijke dualiteit werkelijk voorhanden is, "geen enkel woord het belang van de aldus vastgestelde verhoudingen zou kunnen overdrijven."[413] Inderdaad zou het belang ervan geheel buitensporig zijn. De zwaartekracht zou dan een kracht lijken te zijn die onder bepaalde voorwaarden veranderlijk is. Een dergelijke vaststelling zou voor de natuurwetenschap van grotere betekenis zijn dan enig andere ontdekking. De pogingen van Faraday leverden weliswaar geen positieve resultaten op, maar zij vermochten zijn vaste geloof aan dergelijke betrekkingen niet aan het wankelen te brengen. Het valt daarom diep te betreuren, dat Faraday deze betrekkingen niet onderzocht waar

---

410 *[Ottaviano Mossotti, 1791-1863. vert.]*

411 *[die altijd in één adem met Mossotti en Weber wordt genoemd. vert.]*

412 Zöllner: Erklärung der universellen Gravitation aus den statischen Wirkungen der Elektrizität. Zöllner: Wissenschaftliche Abhandlungen, I, 417-459.

413 Faraday: Experimentelle Untersuchungen über die Elektrizität (vertaling Kalischer), III, § 2702-2717.

ze duidelijk te vinden zijn: in de levitatieverschijnselen van het occultisme.

In het jaar 1872 heeft Tisserand bij de Franse Academie een verhandeling *Sur les mouvements des planètes autour du soleil d'après la loi électrodynamique de Weber*[414] ingediend, waarin hij de elektrodynamische wet van Weber[415], in plaats van de zwaartekrachtwet van Newton toepast op de bewegingen der planeten. Hij toonde aan, dat de planeetbewegingen evenzeer door de wet van Weber verklaard kunnen worden als door die van Newton, en dat dit als een bijzonder geval in Webers wet vervat was. Onlangs heeft Zöllner deze gedachte weer opgepakt en hij zegt, "dat Webers wet zich aan de menselijke geest als een universele wet der natuur begint te ontsluieren, en dat die net zo goed de bewegingen van de sterren als ook de elementen van de materie beheerst. (…) De bewegingen van de hemellichamen laten zich door de wet die Weber voor de elektriciteiten heeft gevonden, binnen de grenzen van onze waarneming net zo goed weergeven als door die van Newton. Aangezien echter de wet van Newton als een bijzondere aspect in die van Weber vervat is, (…) moet volgens de regels van een verstandelijke inductie de wet van Weber in plaats van die van Newton worden aangenomen voor de wisselwerking van rustende en bewogen materiële deeltjes."[416]

In een studie "Ueber eine mögliche Erweiterung des Newtonschen Gravitationsgesetzes", heeft recentelijk ook dr. A. Föppl soortgelijke opvattingen ontwikkeld, en hij zegt, "dat alle massa's met dezelfde polariteit elkaar volgens de zwaartekrachtwet van Newton aantrekken, maar dat massa's van een tegengestelde polariteit elkaar op grond van dezelfde wet moeten afstoten. (…) Wanneer wij bijvoorbeeld waarnemen dat de

---

[414] Compte rendu, 30 september 1872.
[415] *[Duits natuurkundige, 1804-1891. vert.]*
[416] Zöllner: Natur der Kometen, 70, 127, 128.

bewegingen van een dubbelster aan de Newtoniaanse wet gehoorzamen, zou daaruit slechts de conclusie kunnen worden getrokken dat beide sterrenmassa's dezelfde polariteit hebben. Wel zou onbeslist blijven of deze massa's van dezelfde of tegengestelde aard zijn ten opzichte van die van ons zonnestelsel." Dat de afstoting van twee wereldlichamen naar wij ervaren hebben zich nog niet heeft voorgedaan, verklaart hij door de omstandigheid dat zulke lichamen door de tussen hen werkende kracht uit elkaar worden gedreven, wanneer ze toevallig ooit in elkaars buurt zijn gekomen."[417]

Wanneer de zwaarte een elektrisch verschijnsel is, moet ze ook door magnetische en elektrische verhoudingen aangepast en gepolariseerd kunnen worden. Dat toont de minerale magneet, die de zwaarte vermag op te heffen. Zwaarte is afhankelijk van de dichtheid, van de cohesie der delen, en deze cohesie zou dan zelf slechts gebonden elektriciteit zijn.

De hypothese dat de aantrekking der planeten door de zon een elektrische aantrekking is, zou aan waarschijnlijkheid winnen wanneer ook de aantrekking die door Newton aan de maan wordt toegeschreven en die het verschijnsel van de vloed oproept, elektrisch zou kunnen worden nagemaakt. En inderdaad vindt er een uitpuilende verheffing van een vloeistof plaats wanneer wij hem bij een barnsteen houden die opgewreven en daardoor elektrisch gemaakt wordt. De hypothese zou nog meer aan waarschijnlijkheid winnen, wanneer ook het verschijnsel van elektrische afstoting in het zonnestelsel aantoonbaar zou zijn. Dat is het geval bij de komeetstaarten. De komeetkern, als druppelbare, vloeibare massa, staat onder de invloed van de zwaartekracht. Ook daarvoor gelden de wetten van Kepler over de bewegingen van de hemellichamen. De komeetstaarten, dat wil zeggen, de uit de

[417] Sitzungsberichte der mathematisch-physikalischen Klasse der Bayrischen Akademie der Wissenschaften (1897), Cahier 1.

kern ontwikkelde dampen, gedragen zich echter omgekeerd. Die graviteren niet naar de zon, doch zijn van haar afgebogen, zodat ze de lijn voortzetten die wij ons indenken als getrokken van de zon naar de komeetkern, en die wij de *radius vector* noemen. Verstuivende vloeistoffen komen, zoals bekend is, elektrisch in beweging. Wij kunnen dus vooropstellen, dat de onder de invloed van de zonnewarmte uit de komeetkern ontwikkelde dampen eveneens elektrisch zijn. Aangezien gelijksoortige elektriciteiten elkaar afstoten, zou aldus het afwenden van de komeetstaarten van de zon verklaard kunnen worden onder de aanname van de gelijkgeaardheid van de beide elektriciteiten. Wanneer de komeet de zon nadert bij de doorgang door het perihelium echter, moet het kookproces dat op het oppervlak van de komeet intreedt steeds verder in de diepte doordringen. Dan zal door de verdere bijmenging van chemische bestanddelen ook het aanzien van de elektrische komeetdampen veranderd worden. Dat wil zeggen, er zal een met de zon ongelijksoortige elektriciteit optreden. Onder zulke omstandigheden moet - de universaliteit van de aardse wetten steeds vooropgesteld - een komeetstaart zichtbaar worden die van de zon af gericht is en, net als de kern zelf, ook elektrisch wordt aangetrokken. Daaruit verklaart Zöllner het verschijnsel dat de komeet van 1823 twee staarten bezat, waarvan de ene naar de zon gericht was, en de andere daarvan afgewend, en die ten opzichte van elkaar een hoek van 160° vormden.[418]

We zijn dus door het onderzoek aan een kosmisch verschijnsel gerechtigd om te vermoeden dat de zwaartekracht identiek is aan elektrische aantrekking, doch dat door het veranderen van het elektrische aanzien gravitatie in levitatie kan worden veranderd, en omgekeerd. Voor de natuurwetenschap volgt daaruit de mogelijkheid de zware, stoffelijke lichamen onder wettige omstandigheden te veranderen en op te heffen. Mocht

---

[418] Zöllner: Wissenschaftliche Abhandlungen, II, 2, 638-640.

het de natuurwetenschap lukken de voorwaarden van een dergelijk verschijnsel te onderzoeken en het nieuwe inzicht in de geheimenissen der natuur technisch te benutten, dan zou het hele leven van de mensheid een omwenteling ondergaan zoals nog nooit door enig andere ontdekking heeft plaatsgevonden. Het vermoeden van Faraday dat de zwaartekracht de antithetische aard van de elektriciteit heeft, zou dan bewezen zijn. Wij hadden die kunnen vatten, en in één klap zouden de levitatieverschijnselen, waarvan het wemelt in het occultisme, bevrijd zijn van hun paradoxale vernis.

De minerale magneet die een op de tafel liggend stuk ijzer de lucht in trekt, dus de wet van de zwaarte opheft, is natuurwetenschappelijk slechts begrijpelijk onder de voorwaarde dat de zwaartekracht een antithetisch karakter heeft. De komeetstaarten echter, die zich de ene keer naar de zon keren, en dan weer van haar afgewend betonen, bewijzen, dat onder wetmatige omstandigheden gravitatie in levitatie kan veranderen, en omgekeerd.

De natuurwetenschap begaat, ondanks het feit dat zij het haar door de filosofie voorgezegde woord 'ontwikkeling' heeft nagebauwd, nog steeds de fout dat ze haar eigen ontwikkelingsvermogen onderschat. Nauwelijks is er een nieuw inzicht gewonnen, of men haast zich om die als definitief te presenteren, en als een die geen uitzondering toelaat. Zo blokkeert men voor zichzelf de weg naar verdere vooruitgang. Zo worden tegenwoordig op grond van de zwaartekrachtwet de levitatieverschijnselen van het occultisme ontkend en voor onmogelijk verklaard, zonder dat bedacht wordt dat er weliswaar wiskundige en logische onmogelijkheden zijn, doch dat in de natuurkunde alles op ervaring aankomt. In dezen echter zou de a priorische bewering dat iets onmogelijk is, slechts kunnen worden uitgesproken door iemand die alwetend is. Newton was heel anders, omdat hij nu eenmaal een diep

denker was. Er werd nog nooit een ontdekking gedaan van een zo grote ruimtelijke draagwijdte, dat wil zeggen van een zo grote ruimtelijke uitdijing van het door haar verklaarde wereldtoneel, als die van de zwaartekracht, door Newton. Een wet, heersend op een van de nietigste wereldhemellichamen, werd overgedragen op de melkweg en de verst verwijderde nevelvlekken, waarvan het licht miljoenen jaren nodig heeft om ons te bereiken. Doch juist Newton was zeer ver verwijderd van het soort onderschatting van het ontwikkelingsvermogen van de wetenschap waaraan meestal slechts een overschatting door een individuele vertegenwoordiger ten grondslag ligt. Op zijn sterfbed heeft hij de zin uitgesproken: "Ik weet niet hoe de wereld eenmaal later op mij zal terugkijken, maar ik kom mijzelf voor alsof ik een kind was dat aan het zeestrand speelde, en dat ik voor mijn plezier zo nu en dan een gladdere kiezelsteen en een mooiere schelp heb gevonden dan gewone, terwijl de grote oceaan van de waarheid geheel ononderzocht voor mij lag."[419] Deze grote, ondoorzochte oceaan ligt nog steeds voor ons, en de grotere ontdekkingen van de komende eeuwen zullen pas dan mogelijk zijn, wanneer wij de grote uit het verleden en die van onze eigen tijd als gladde kiezelstenen of schelpen beschouwen.

Zolang de natuurwetenschap gevangen blijft in het vooroordeel dat gewekt is door de gewenning aan de ervaring, door namelijk in de zwaartekracht der lichamen een onveranderlijke kracht te zien, kan ze niet eens op het idee komen om naar wetten te zoeken waaronder de zwaartekracht wordt opgeheven, en zal ze bestrijden dat levitatie mogelijk is. Hoe meer ze echter inziet dat wij de wet van de zwaartekracht kennen, maar dat de oorzaak van de zwaartekracht nog een groot raadsel is, zal ze dit vooroordeel opgeven. Dan zal een grote hindernis van de vooruitgang verholpen zijn. Wanneer de natuurwetenschap niet zelf in het licht zou gaan staan, en niet verre zou blijven van het

[419] Brewster: Life of Newton, 338.

gebied waar ze de verschijnselen van de levitatie in overvloed kan vinden, zou ze de oplossing van een van de belangrijkste vraagstukken reeds veel meer zijn genaderd dan tegenwoordig het geval is.

Professor Babinet zei: "Hem, wie het tegen alle mogelijkheden in zou gelukken een tafel of een willekeurig ander rustend lichaam in de lucht op te heffen en dat zwevend te houden, kon zich vleien met de gedachte de belangrijkste van alle ontdekkingen van de eeuw te hebben gedaan. Newton is onsterfelijk vanwege zijn ontdekking van de algemene zwaartekracht. Wie zonder mechanische tussenkomst een lichaam aan deze zwaartekracht zou weten te onttrekken, zou iets nog groters gepresteerd hebben."[420] Babinet had volkomen gelijk met zijn taxatie van zo'n ontdekking. Hij heeft echter geen gelijk met de bewering dat het tegen alle mogelijkheden zou ingaan. Ook hij verwisselt wet en oorzaak van de zwaartekracht. Wanneer we van deze oorzaak helemaal niets afwisten, zou juist daarom het devies moeten luiden, dat levitatie onmogelijk en geheel onlogisch is. Wanneer echter de zwaartekracht uit de elektrische basiswet valt af te leiden, is levitatie pas met recht mogelijk. Wetten zijn onveranderlijk, doch oorzaken zijn veranderlijk, zodra wij de kracht ontdekken met behulp waarvan ze veranderd kunnen worden. Iemand als Babinet gaat zo gemakkelijk om met het begrip zwaarte, omdat hij die - zonder erover na te denken - aanziet voor iets wat aan de materie gebonden is. Doch voor deze opvatting heeft Huygens reeds tweehonderd jaar geleden gewaarschuwd, toen hij zei: "De middelen en wegen waardoor zij bewerkstelligt dat alle zogenaamde zware lichamen naar de aarde storten, zijn door de natuur zozeer met schaduwen en duisternis omhuld, dat alle vlijt en alle scherpzinnigheid tot nu toe niet in staat zijn geweest haar spoor te ontraadselen. Deze omstandigheid heeft de filosofen ertoe bewogen, de oorzaak van dat wonderbaarlijke

[420] Revue des deux mondes (1854): 530.

verschijnsel in de lichamen zelf te zoeken; in een innerlijke eigenschap die hun wezen aankleeft, en op grond waarvan zij naar beneden, naar het centrum van de aarde streven, zogezegd in een aandrang van de delen om zich met het geheel te verenigen. Dat wil echter niet zeggen dat men oorzaken onthult, doch dat men oorzaken schept, en wel onduidelijke, die voor geen enkel mens begrijpelijk zijn."[421]

"De lichamen zijn zwaar." Dat is weer de taal van de onwetenschap, die zich aan het dichtstbijzijnde feit houdt, namelijk dat wij de lichamen als zwaar ondervinden. Wij verleggen naar de lichamen een werkzaamheid, terwijl zij toch in hun drang naar beneden slechts passief de aantrekkingskracht van de aarde gehoorzamen. Zou de zwaarte tot het wezen der materie behoren, dan zou zij onveranderlijk moeten zijn, wat ze niet is. Want de mens, overgeplaatst naar de maan, zou daar nog maar een zesde van zijn aardse gewicht hebben, terwijl het op de zon ongehoord zou toenemen. De zwaarte behoort dus, omdat zij uiterlijk en wisselend wordt veroorzaakt, niet tot het begrip materie. Daarmee valt iedere bedenking tegen de mogelijkheid van levitatie weg, en iedere dag zou de ontdekking kunnen brengen hoe een stoffelijk lichaam aan de kracht van zijn aantrekkingscentrum kan worden onttrokken door een tegenwerkende kracht.

Levitatie is echter niet alleen mogelijk, doch bestaat ook werkelijk. Duizenden mensen hebben zich daarvan reeds overtuigd, waaronder Forscher, die exacte experimenten hebben uitgevoerd. Daarom past het de natuurwetenschap om het gebied van het occultisme te onderzoeken - waar deze kracht zich werkzaam toont -, haar gedrag te observeren en door het wijzigen van de voorwaarden waaronder ze kan werken, de wet van die werkzaamheid te onderzoeken. Dit zou een wetenschappelijke aanpak zijn. Ik ben dus voor een verbond tussen natuurkunde en

[421] Huygens: Dissertatio De Causa Gravitatis.

occultisme, en wel in het belang van beide. Wanneer alle occultisten voortreffelijke natuurkundigen waren, zou het niet kunnen gebeuren dat nu reeds sinds tientallen jaren feitenmateriaal over levitatie verzameld wordt terwijl geen poging wordt ondernomen om die te verklaren. En hoewel ik mijn colleges in de natuurkunde achter mij heb liggen, zou het dan niet nodig hebben om bij dit punt te blijven stilstaan en de rest aan de natuurkundigen over te laten. Zouden daarentegen alle natuurkundigen voortreffelijke occultisten zijn, dan zou in plaats van de totaal onvruchtbare strijd, waar de ene partij over feiten, en de andere over de onmogelijkheid van deze feiten spreekt, een zeer vruchtbare strijd over de oorzaken van de verschijnselen in de plaats komen. De natuurkundigen zouden dan spoedig inzien, dat uit het occultisme een rijkdom aan nieuwe inzichten te winnen is, en dat in het bijzonder door het onderzoek aan levitatie een vraagstuk zou kunnen worden opgelost dat alle andere aan belangrijkheid overtreft.

2. De levitatie.

Hoe een onderzoeker zich tegenover een onbegrijpelijk verschijnsel opstelt, hangt er helemaal van af: heeft hij van zichzelf of van de natuur een hoge dunk? De een verwerpt gewoon alles wat niet in zijn systeem past, en wanneer hij met zijn neus op zo'n feit stoot, zal hij niet zijn systeem corrigeren, doch het feit met verachting behandelen. De ander neemt het misschien op, maar dan wel als een lastige indringer die hij niet kan afwijzen. Slechts de ware onderzoeker zal zich zelfs moeite geven om verschijnselen te vinden die hem de gelegenheid bieden zijn systeem een gedaanteverandering te laten ondergaan. Om deze verschillende geestesgesteldheden door uitspraken van onderzoekers te verhelderen, zal ik er een paar tegenover elkaar stellen.

De Medische Academie in Parijs:
"Wij hebben de feiten die zeldzaam, ongewoon, wonderbaarlijk zijn, verwaarloosd, bijvoorbeeld het opnieuw opwekken van krampachtige bewegingen bij het houden van de vinger of een conductor door een (…) deur of muur heen (…). Wij meenden onze opmerkzaamheid niet te moeten richten op zeldzame, ongewone, uitzonderlijke gevallen die alle wetten der natuurkunde lijken te weerspreken."[422]

Birchow:
"Men is niet blij een nieuw verschijnsel te zien. In tegendeel, het is vaak pijnlijk."[423]

Herschel:
"Zijn ogen (die van de volmaakte waarnemer) zullen steeds geopend zijn, om dadelijk op elke gebeurtenis te stuiten die volgens de aangenomen theorieën niet had mogen optreden. Want deze feiten zijn het begin van nieuwe theorieën."[424]

Toen in recentere tijd steeds veelvuldiger levitatie werd waargenomen, stiet dit feit op de geestesgesteldheid die de vaakst voorkomende en voor de vooruitgang schadelijkste is, en die door de aangehaalde uitspraak van de Parijse Academie gekenschetst is. Men onderzocht niet; men verwierp het feit als onmogelijk. Wanneer men nu voor het onafwijsbare onderzoek het enig juiste uitgangspunt neemt, namelijk de zwaartekracht, dan blijkt daaruit dat de levitatie, dat wil zeggen het opheffen van de zwaartekracht van een aards lichaam, zelfs zou moeten optreden wanneer wij de aarde, het centrum van zijn aantrekking, zouden kunnen uitschakelen. Dat kan echter niet. Levitatie kan dus slechts door een kracht worden veroorzaakt

---

[422] Rapport des Commissaires de la Société royale de Médecine pour faire l'examen du Magnétisme animal: 21.
[423] Birchow: Ueber Wunder, 23.
[424] Herschel: Einleitung in das Studium der Naturwissenschaft, 104.

die, tegengesteld aan de aantrekkingskracht van de aarde, deze overwint. De vraag of er zulke krachten zijn, is gelukkig niet langer aan twijfel onderhevig. De natuur zelf geeft ons voorbeelden. Warmte dijt uit. Onder invloed van warmte wordt de cohesie van de atomen van een lichaam, dat wil zeggen hun onderlinge aantrekkingskracht, verminderd en opgeheven. Nog leerrijker is het voorbeeld van de minerale magneet. De magneet die een stuk ijzer draagt, overwint de zwaartekracht ervan. Wanneer men tussen twee sterke magneten een glazen buis aanbrengt waarin men een ijzeren kogel laat afdalen, dan zweeft deze vrij in de buis. Het magnetisme toont dus, net als bij de magnetische afstoting, een tegenstelling tot de zwaartekracht. Honderd jaar geleden heeft Mesmer een nieuwe kracht ontdekt, waarvan het menselijke organisme de bron is, en die hij dierlijk magnetisme noemde, omdat hij opmerkelijke analogieën vond tussen deze kracht en het minerale magnetisme, bijvoorbeeld de aantrekking en de werking van het strijken en tegenstrijken. Deze analogieën doen vermoeden, dat ook het dierlijke magnetisme de zwaartekracht kan tegenwerken, dat wil zeggen, levitatie kan veroorzaken. Vanzelfsprekend kan niet alleen dan van levitatie worden gesproken wanneer een lichaam tegen de zwaartekracht in loodrecht de hoogte in word geheven, want iedere beweging in een willekeurige richting waarbij eerst de zwaartekracht moet worden overwonnen, kan als levitatie worden betiteld. Ja, zelfs het achterwege blijven van een beweging die te verwachten was, waarbij bijvoorbeeld, zoals Gmelin vertelt, een geldstuk op het voorhoofd van een met hoofdpijn gepijnigd iemand tegen de wet van de zwaartekracht bleef hangen.[425]

Honderd jaar geleden heeft Petetin proeven uitgevoerd met kataleptische mensen. Wanneer hij zijn hand boven de hand van de proefpersonen hield, op een Zoll[426] afstand, ging die naar

[425] Perty: Die mystischen Erscheinungen, I, 271.
[426] *[plm. 2,5 cm. vert.]*

boven en volgde met de arm de langzaam terugwijkende operator.[427] De natuurkunde van het Mesmerisme is eigenlijk pas door Reichenbach geschreven, en pas bij hem vinden wij uitvoerige experimenten. Hij zegt: "In de leer over het od zijn er bepaalde specifieke soorten van aantrekking en afstoting die de polen ervan verenigen en scheiden. Wanneer men een sensitieve persoon zijn linkerhand vlak laat uitstrekken, met de zijkant naar beneden gekeerd, en met de bodem van de aarde horizontaal, parallel, en nadert men deze van onderop met de vingertoppen van de rechterhand, dan krijgt zijn uitgestrekte hand een gevoel van zwaarte. Ze wil zakken en het is alsof ze wordt neergezogen. Nadert men hem echter met de vingertoppen van de linkerhand, dat ondervindt hij alles omgekeerd. In de hand komt dan een gevoel van lichtheid. Ze wil naar boven, ze wordt als opgeheven. Dit alles wel zwak en zacht, maar steeds merkbaar en bij alle sensitieven op dezelfde wijze, voor zover zij niet al te weinig sensitief zijn. Voert men het genoemde experiment met de andere hand, de rechterhand van de sensitieve uit, dan treden dezelfde gevoelens op, alleen met omgekeerde waarden. (…) Gelijksoortige ledematen stoten elkaar dus heel zwak af, en ongelijksoortige trekken elkaar net zo zwak aan. In het ene geval doen deze verschijnselen de natuurlijke zwaarte van de hand toenemen en versterken ze die dus. In het andere geval nemen ze er zwaarte van weg en maken ze alles lichter."[428] Reichenbach heeft aangetoond, dat deze aantrekking en afstoting ook door levenloze od-polen kan worden bewerkstelligd. Ook, dat men door kristalpolen en magneetpolen dezelfde verschijnselen verkrijgt als met vingertoppen.[429] Soortgelijke proeven deed hij met ander od-bronnen, het zonlicht, met planten en vormeloze lichamen.[430]

---

[427] Petetin: Mémoire sur la découverte des phénomènes que présentent la catalepsie et le somnambulisme, I, 21.
[428] Reichenbach: Wer ist sensitiv, wer nicht?, 34.
[429] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 447-456.
[430] Reichenbach: Die odische Lohe *['vlam', vert.]*, 83-85.

Merkwaardig is zijn proef waarbij het menselijke magnetisme met het minerale magnetisme in tegenstelling treedt: "Ik plaatste bij de heer Leopolder, mechanicus in Wenen, nu aan de universiteit te Lemberg, een kleine staafmagneet op de top van zijn rechterwijsvinger. De magneet was 5 zoll lang en had een diameter van 1/16 zoll[2. 431] Ook deze bewoog en draaide zich naar binnen naar het lichaam, op beide vingers, zowel van de rechter- als de linkerhand. Hier deed zich echter een nieuwe waarneming voor, die voor het huidige onderzoek van toenemende betekenis is. De staafmagneet draaide onder alle omstandigheden naar binnen, als zijn drager ten opzichte van de horizon elke gewenste mogelijke richting mocht innemen. Zat hij dus zo, dat hij met het gezicht naar het zuiden gericht was, en had hij de staaf op de rechterwijsvinger parallel liggen, de noordpool van de magneet naar het westen gericht, dan zou die naar het noorden moeten streven. De magnetische kracht zou hem dan naar de noordelijke aardpool moeten trekken, zodra die sterk genoeg was om de wrijving van het draaipunt, zijn basis, dat wil zeggen de vingertop, te overwinnen. Als dat zou gebeuren, en de draaikracht de staaf door het overwinnen van de wrijving in beweging zou brengen, had de noordpool van de staaf naar het noorden moeten draaien. Dat deed deze echter niet, doch draaide zich naar het zuiden, rechtstreeks in tegen zijn natuurlijke polaire aantrekking. De zuidpool echter wendde zich af van het lichaam van zijn levende drager, dat wil zeggen, naar de noordpool van de aarde. De magneet werd dus, verre van te gehoorzamen aan zijn magnetische aantrekking, door de draaikracht (odische aantrekking en afstoting) overwonnen en tegen zijn innerlijkste aard tot het bewegen naar de verkeerde pool gedwongen. Zo groot, en zo doorslaggevend eigenzinnig en zelfstandig is dus de kracht die wij hier onderzoeken. Onder voorliggende omstandigheden is de (odische) draaikracht zo veel sterker dan de magnetische draaikracht, dat ze de strijd opneemt met het haar direct tegenstrevende magnetisme en er

---

[431] *[respectievelijk dus plm. 13 cm x 0,5cm.* vert.*]*

zegenrijk uit tevoorschijn komt. (...) Het resultaat was onder de invloed van alle windrichtingen hetzelfde, en bij iedere herhaling met vele andere sensitieven en andere staafmagneten steeds gelijk."[432]

Veelvuldig aangepast, gaven de experimenten hetzelfde resultaat. Zwakkere sensitieven brachten deze bewegingen niet tevoorschijn. Sommigen hadden dagen, of uren, waarop de draaiingen periodiek plaatsvonden.[433] Samenvattend zegt Reichenbach: "Wij worden een onbekende kracht gewaar die bij sensitieven, doch alleen bij hen, kenbaar is, doch die aan niet-sensitieven lijkt te ontbreken. (...) Ze wordt geconcentreerd door het verenigen van diverse krachtbronnen, wordt rijkelijker uitgegeven door hogere sensitieven, en kan geblokkeerd[434] worden door odische remmingen. Dat kan ertoe leiden, dat iemand onwel of onmachtig wordt, of kramp krijgt. De uitingen ervan worden verzwakt door alles wat de odische ontwikkeling verzwakt, door het tegenover elkaar plaatsen van ongelijk-vormige polen. (…) Deze (remmende werkingen) zijn niet stabiel, maar treden schoksgewijze op."[435]

Aangezien niet alleen voor de twijfelaars experimenten met levenloze voorwerpen van aanmerkelijk grotere bewijskracht zijn, moet ik nu naar het volgende overgaan, en tot dit doel het gebied van het spiritisme aanstippen. Ik kan de lezer echter tot zijn geruststelling zeggen, dat het daarbij in eerste aanleg in het geheel niet om geesten gaat, doch om een aan de mediums ontleende kracht, dus om een verwaarloosd hoofdstuk van de antropologie. Bij het tafeldansen leveren zelfs alle deelnemers een bijdrage aan deze kracht.

---

432 Ibid.: 88-89.
433 Ibid.: 95.
434 *["angeschwellt." Ook: 'escaleren'. vert.]*
435 Ibid.: 106.

Wanneer het tafeldansen werd ondernomen in de donkere kamer van Reichenbach, was het met lichtschijnsels verbonden.[436] Het tafelblad raakte overtrokken met een lichtende gloed, en tegelijkertijd traden de wankelingen, het vooruitschuiven en zich verheffen van de tafel op. Het dierlijke magnetisme was dus ook hier zichtbaar als bewegende, de zwaartekracht weerstrevende kracht. Laten we nu eens kijken naar enkele verrichtingen van deze kracht tegenover de zwaartekracht. In een bepaalde seance werd een grote eettafel op een weegschaal gezet, die een gewicht van 121 pond aangaf. Op verzoek daalde zijn gewicht naar 100, daarna naar 80 en 60 pond. En op verzoek steeg het naar 130 tot 144 pond. De verandering van het gewicht trad binnen 3 tot 8 seconden in.[437] Professor Butlerow heeft ook deze kracht geconstateerd, die zich de ene keer met de zwaartekracht verbindt, en op een ander moment die weer tegenwerkt. Hij noemt het een weinig exacte manier van duiden, wanneer men over een 'verandering van het gewicht' spreekt. "Niemand van ons heeft natuurlijk ooit een werkelijke verandering van het gewicht bedoeld. Men verstond daaronder slechts een verandering in de aanduiding door het instrument, opgeroepen door een naast het gewicht werkende kracht. Deze kracht werkte de ene keer in dezelfde richting als de zwaartekracht en voegde zich daaraan toe, en de andere keer werkte zij tegen de zwaartekracht in en was het resultaat een vermindering van de aanduiding door het instrument." Wat de bron van deze kracht betreft, is Butlerow met Crookes van mening, dat die aan de weegbare stoffen van het lichaam van het medium wordt ontnomen. Het zou slechts de overdracht van de levende kracht zijn van het ene op het andere materiële lichaam. Ook de vrijwillig schijnende beweging van de massa zou op dezelfde wijze verklaard moeten worden. Het direct aanraken van het voorwerp door het medium zou niet altijd nodig zijn. Over een experiment met Home zegt Butlerow: "Een

[436] Reichenbach: Der sensitive Mensch: I, 121-126.
[437] Owen: Das streitige Land: I, 109.

poosje later nam Home een handbel die op een tafel stond, en hield die naast de rand van de tafel, op enige afstand daarvan en iets onder het niveau van het tafelblad. De bel en de hand van Home werden door de kaarsvlam heel goed belicht. Na enige seconden liet Home de bel uit zijn hand los en die bleef vrij in de lucht zweven."[438] Ook in aanwezigheid van andere personen van zijn kennissenkring, die geen beroepsmediums waren, heeft Butlerow zulke verschijnselen waargenomen.

Wanneer wij nu zien, dat zonder toevoeging of wegnemen van materie de gewichtsaanduidingen van een lichaam kunnen worden veranderd, dan blijkt hier wederom, dat het gewicht van een lichaam niet feitelijk op zijn materiële massa berust, doch op zijn gehalte aan od, en dat al naar gelang de polariteit ervan door het onttrekken van od of het overladen van od de gewichtsaanduidingen van het lichaam worden veranderd. Hier zitten we met een punt waar ik pas op de plaats moet maken; een vraagstuk waarvan ik mijn handen afhoud en dat ik aan de natuuronderzoekers overlaat. Het gedrag van de komeetstaarten leek ons te nopen de zwaartekracht met elektrische aantrekking, en levitatie met elektrische afstoting te verklaren. Bij het tafeldansen en soortgelijke verschijnselen zien wij dezelfde resultaten optreden onder invloed van od als de bewegende kracht. Nu heeft Reichenbach aangetoond, dat od en elektriciteit in de natuur innig verbonden zijn, ook al kan men ze gescheiden aantonen.[439] We moeten dus aantonen op welk der beide conto's de verschijnselen komen; een vraagstuk dat nog nauwelijks beslist mag worden genoemd. Zo veel is zeker, dat door het onttrekken of het overladen van od de zwaartekracht van de lichamen wordt veranderd, alsof hun materie toeneemt of vermindert. Verder, dat de kracht dankzij welke deze veranderingen plaatsvinden, gepolariseerd moet zijn, aangezien ze beide verschijnselen tevoorschijn kan roepen, namelijk het

---

[438] Psychische Studien (1874), 24-25.
[439] Reichenbach: Die Dynamide.

vermeerderen of verminderen van de zwaartekracht. Beide verschijnselen kunnen slechts berusten op veranderingen van de odische polariteit.

De verrichtingen van deze kracht moeten als zeer betekenisvol worden betiteld. Wallace zegt: "Ik heb in tegenwoordigheid van het beroemde medium Daniel Home een grote tafel, die men van tevoren op klaarlichte dag - zodat geen misleiding mogelijk was - gewogen had, zo'n 30 tot 40 pond van gewicht zien veranderen."[440] Ook moeten de experimenten van Crookes worden genoemd, vanwege hun exactheid en omdat hier de veranderingen steeds naar de wens van de experimentator optraden, als volgt.

Experiment 1: "Wees licht." De tafel kwam omhoog, terwijl de waag een gewicht van nauwelijks ½ pond aanwees.

Experiment 2: "Wees zwaar." Nu was er een krachtsinspanning van 20 pond nodig om de tafel aan één kant op te heffen. Alle handen lagen onder het tafelblad met de duimen zichtbaar.

Experiment 3: Nu vraag ik, of de weerstand biedende kracht ervoor kan worden gebruikt om de tafel geheel horizontaal van de vloer op te heffen, terwijl ik er met het unsterkoord aan trek. Direct verhief de tafel zich volledig van de vloer. Het tafelblad bleef geheel horizontaal en de waag toonde een kracht-uitoefening van 24 pond. Gedurende dit experiment lagen de handen van de heer Home op de tafel, terwijl die van de andere aanwezigen, net als eerder, onder het blad waren.

Experiment 4: "Wees zwaar." Alle handen onder het tafelblad. Een krachtuitoefening van 43 pond was nu nodig om de tafel van de vloer op te heffen.

[440] Sphinx, X, 265.

Experiment 5: "Wees zwaar." Dit keer nam de heer B. een lamp en scheen onder de tafel, om zich ervan te overtuigen dat het toegenomen gewicht niet door de voeten of op een andere manier door de aanwezigen veroorzaakt werd. Terwijl hij dit deed, onderzocht ik de waag en bevond, dat een krachtuitoefening van 27 pond nodig was om de tafel op te heffen. De heer Home, de heer A.R. Wallace en de twee dames hadden hun vingers volledig onder de tafelrand. De heer B. verklaarde, dat niemand stiekem de tafel zo aanraakte dat dat het gewicht beneden kon vergroten."[441] Ik vroeg, of ik de tafel mocht wegen, terwijl de heer Home hem in het geheel niet aanraakte. "Ja!"

Experiment 1[442]: Hierop bevestigde ik de unster aan de tafel en vroeg of hij zwaar mocht worden. Ik probeerde hem daarop van de vloer op te heffen. Het vereiste een krachtuitoefening van 25 pond om hem omhoog te trekken. Al die tijd zat de heer Home teruggeleund in zijn stoel, zijn handen helemaal van de tafel weg, en zijn voeten raakten die van zijn beide buren aan.

Experiment 2: "Wees zwaar." De heer H. nam nu een lamp, bukte zich en scheen onder de tafel, om zich ervan te overtuigen dat niemand die aanraakte, terwijl ik dezelfde waarneming boven op de tafel deed. De handen en voeten van de heer Home waren als voorheen. De wijzer van de waag wees nu een gewicht van 25 pond aan."[443]

Zoals dus een minerale magneet een stuk ijzer magnetisch maakt - de zogenaamde magnetische inductie - en zoals een elektrisch geladen lichaam een ander kan influenceren[444], zo ligt

---

441 *[het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*
442 *[vermoedelijk is bedoeld: 'ad 1)'. vert.]*
443 Crookes: Aufzeichnungen über Sitzungen mit Home, 10-12.
444 *[een ongeladen deeltje beïnvloedend door het te naderen met een geladen deeltje. vert.]*

ook in het menselijk lichaam een kracht die op voorwerpen kan worden overgedragen. Het aantal lichamen dat door dierlijk magnetisme geïnfluenceerd kan worden, schijnt zelfs zeer groot te zijn. Slade raakte met zijn vingertop de rugleuning van een stoel aan en die verhief zich 3 voet, bleef enige seconden zweven en viel dan naar beneden.[445] Zöllner en Wilhelm Weber constateerden de afwijking van de magneetnaald door de uitstromingen uit Slades handen. Zöllner stelde daarop voor, een niet-magnetische naald blijvend te magnetiseren. Men koos onder andere een breinaald uit, die - door het kompas getest - volkomen niet-magnetisch bleek te zijn, in zoverre, dat beide polen aangetrokken werden. Slade legde deze naald op een blad, hield haar op dezelfde wijze als bij het ontstaan van het directe schrift[446] onder de tafel, en na ongeveer vier minuten, toen het blad met de breinaald weer op de tafel gelegd werd, was ze aan het ene einde, en wel slechts aan één einde, zo sterk magnetisch, dat ijzervijlsel en kleine spelden aan dit einde kleefden en de naald van het kompas met gemak in een cirkel rond kon worden bewogen. De ontstane pool was een zuidpool, aangezien van de magneetnaald de noordpool werd aangetrokken, doch de zuidpool werd afgestoten.[447] Het bleek dus, dat de moleculaire stromen onder de invloed van het medium gedraaid, dat wil zeggen, naar ligging veranderd kunnen worden, waarop volgens Webers en Ampères theorie het magnetiseren der objecten berust. Bij somnambulisten is het reeds dikwijls waargenomen, dat bij hun handenarbeid scharen en naalden magnetisch werden. Het zal wel aan dezelfde invloed liggen, dat er lieden zijn van wie het horloge nooit nauwkeurig loopt, zonder dat het afgesteld kon worden. Ook zal het wel de magnetische invloed zijn - dat feit vooropgesteld - wanneer in de Bijbel de profeet Elisa met anderen naar de Jordaan gaat, waar hout zou worden gehakt om een hut te

---

[445] Annales des sciences psychiques, IV, 196.
[446] *[lees: 'automatisch schrift'. vert.]*
[447] Zöllner: Wissenschaftliche Abhandlungen, II, 1, 340.

bouwen. Een van hen liet zijn bijl in de Jordaan vallen, en daar klaagde hij over, omdat ze geleend was. Elisa liet zich de plek tonen waar de bijl erin gevallen was, sneed een tak af en stiet daarmee in het water. Daarop kwam het ijzer naar boven drijven en kon het worden gegrepen.[448]

Bij spiritistische seances blijkt, dat de levitatiekracht als bewegende kracht weliswaar in de eerste plaats aan het medium wordt ontnomen[449], maar dat ook de toeschouwers ervan afgeven. Het medium onderscheidt zich van een gewoon mens slechts in zoverre, dat zijn odische uitstralingen met groter gemak actief zijn. Men ziet er bij seances streng op toe, dat de handenketen niet wordt onderbroken, wat het onderbreken van het verschijnsel zou veroorzaken, dus gevaarlijk kan worden wanneer net een levitatieverschijnsel op gang komt. Wanneer bijvoorbeeld voorwerpen in de lucht zweven, vallen ze naar beneden wanneer de handenketen wordt verbroken. Een duidelijk bewijs dat de levitatiekracht vanuit de aanwezigen werd geschapen. In de verduisterde seance in Wenen hoorde ik - zien kon ik het niet - dat een zware speeldoos, die ik slechts met beide armen kon oppakken, omhoog werd gezogen en spelend in de kamer rondzweefde. Als wij de keten onderbroken hadden, zou waarschijnlijk hetzelfde zijn gebeurd als ooit in Auteuil, waar een gitaar rondvloog die - aangezien iemand haar wilde grijpen en daardoor de keten verbrak - naar beneden viel en de huid van zijn voorhoofd openreet.[450] Bij zulke seances heeft men dikwijls waargenomen, dat levenloze voorwerpen, tafels, leunstoelen, et cetera, zich rechtlijnig naar het medium bewegen en soms ook worden afgestoten. En wanneer men in de christelijke mystiek vertelt dat beelden die door de heiligen aandachtig beschouwd werden, zich naar hen

---

448 Bijbel: 2 Koningen, 6:4-6.
449 Rochas: l'Extériorisation de la motricité.
450 Badaud: La magie, 17 *[verm. Paul Marin Badaud: Coup d'oeil sur la magie aux XIX siècle, 1891. vert.]*

toe bewogen, kan ook daarin iets waars schuilen, zij het, dat dan de heilige zelf de onbewuste, mediamieke, op afstand werkende agent was.

Bij dergelijke verschijnselen gaat het dus allereerst om een in de mediums zelf liggende kracht, die geëxterioriseerd wordt en als bewegende kracht optreedt. Reichenbach heeft reeds aangetoond, dat odische uitstralingen tot een bewegende kracht worden.[451] Rochas heeft aan dit vraagstuk een heel boek gewijd[452], waarin hij aantoont dat de odische uitstralingen van de mediums als drager van een bewegende kracht moeten worden beschouwd. Net als bij het minerale magnetisme werkt dus ook het dierlijke magnetisme op afstand. Net als die, is het gepolariseerd en kan het zich als bewegende kracht met de zwaartekracht verbinden of die opheffen. Bij de vele analogieën die bestaan tussen het minerale en dierlijke magnetisme, is ook deze verdere overeenstemming niet verwonderlijk. De werking op afstand is dus, net als de magie in het algemeen, niet een verrichting van de lichamelijke, doch van de odische mens. En aangezien wij deze moeten beschouwen alsof hij is vormgegeven volgens de bouw van de lichamelijke mens, kunnen we zeggen, dat de werking op afstand een verrichting is van het astrale lichaam. Nu zien wij deze kracht ook bij spiritistische seances in werking. Dan rijst de vraag of wij de verschijnselen uitsluitend vanuit de mediums kunnen verklaren, of onze toevlucht moeten nemen tot vreemde intelligenties of geesten. En ten slotte, of identieke krachten uit beide bronnen zich bij de verschijnselen in gelijke zin met elkaar verbinden.

We hebben reeds gezien, dat het exterioriseerbare astrale lichaam niet slechts als drager van een bewegende kracht optreedt, doch ook als drager van de levenskracht, de vorm-

[451] Reichenbach: Die odische Lohe und einige Bewegungserscheinungen.
[452] Rochas: L'Exteriorisation de la motricité.

gevingskracht, van het gewaarworden en het bewustzijn. Het kan dus een van de lichamelijke mens gescheiden en onafhankelijk bestaan leiden. Met andere woorden, het is onsterfelijk, wat op de door Rochas ingeslagen weg experimenteel nog zal worden bewezen. Verrichtingen van het astrale lichaam die plaatsvinden ten tijde van iemands leven, zoals bij de somnambulisten en de mediums, moeten dus identiek zijn aan de verrichtingen van het in de dood permanent geëxterioriseerde astrale lichaam. De verschijnselen bij spiritistische seances kunnen daarom uit beide bronnen komen, uit de mediums en de geesten. Talrijke ervaringen bevestigen, dat geesten via krachten werkzaam zijn die door de homogene krachten van het medium versterkt worden en daarmee samenvloeien. Dat moet ook met betrekking tot het verschijnsel van de levitatie het geval zijn.

Wij hebben nu alle aanleiding om met de vragen die betrekking hebben op de odische samenhangen, raad te zoeken bij diegenen die zich met bewustzijn in de odische samenhangen opgenomen voelen. Onze leraren zijn dus allereerst de somnambulisten. De mediums komen er zelfs minder voor in aanmerking, omdat zij bij de verschijnselen hetzij in trance zijn (waarbij hun het bewustzijn ontbreekt), hetzij wakend zijn (waarbij hun op zijn minst het odische bewustzijn ontbreekt). Laten wij ons dus tot de somnambulisten beperken. Een der merkwaardigste, die tevens medium was, namelijk de zieneres van Prevorst, heeft met betrekking tot het verschijnsel levitatie uitspraken gedaan die in aanmerking moeten worden genomen. Zij betitelt de odische ofwel dierlijke magnetische kracht met het woord 'zenuwgeest' [453] en zegt, dat die een nog veel ongrijpbaardere en sterkere potentie is dan elektriciteit, galvanisme en magnetisme.

---

[453] *["Nervengeist", een inmiddels in onbruik geraakte term voor de levensgeest, bekend reeds bij de Stoïci. Spiritus animalis, als intermediair tussen lichaam en ziel. Onduidelijk of de Zieneres deze term in zijn klassieke context kende en bedoelde.* vert.*]*

Nog voor Reichenbach en Rochas schrijft zij aan zenuwgeest het vermogen toe om de zwaarte in de lichamen op te heffen. Bij mensen in een diepmagnetische toestand zou deze zenuwgeest gemakkelijk uit de zenuwen en de ziel loskomen. Daardoor zou het komen, dat hij door dezen ook op afstand zou werken en zich door kloppen zou kunnen manifesteren.[454] De medisch adviseur Klein voert een somnambuliste op, die om zijn horloge vroeg, en dat op haar voorhoofd legde, waar het bij al haar hoofdbewegingen als eraan vastgeplakt bleef liggen.[455] Jacolliot zag een fakir die met een pauwenveer als geleider de schaal van een weegschaal naar beneden drukte, terwijl in de andere schaal tachtig kilo lag. De fakir beroerde met zijn vingertoppen de rand van een vat, dat zich heen en weer bewoog, terwijl het water in het vat onbeweeglijk bleef. Het vat verhief zich meermalen tot zo'n zeven à acht zoll[456] van de grond. Hij vroeg om een potlood, legde dat drijvend op het water, en toen hij zijn hand erboven hield, bewoog hij het potlood naar alle richtingen. Daarna raakte hij het potlood zacht aan, waarna het naar de bodem van het water zonk. Op een klein tafeltje, dat Jacolliot gemakkelijk met twee vingers de lucht in tilde, legde de fakir ongeveer een kwartier lang zijn hand. Daarna kon Jacolliot er geen beweging meer in krijgen. Omdat de fakir al zijn krachten aanwendde, bleef het blad hem in handen. Een paar minuten daarop echter, was de overgebrachte kracht uitgestraald en was de tafel weer beweegbaar. Bij het weggaan bemerkte de fakir een bundeltje veren van de bijzonderste vogels van India. Hij nam er een handvol van, en wierp ze zo hoog als hij kon de lucht in. Ze vielen langzaam naar beneden, doch toen ze in de buurt van zijn hand kwam, die hij eronder hield, draaiden ze om, stegen naar boven en bleven aan het dekscherm van het terras kleven. Toen de fakir

---

[454] Kerner: Die Somnambulen Tische, 21. Die Seherin von Prevorst, 158 *[lees: Ibid. vert.]*.

[455] Archiv für tierischen Magnetismus, V, 1, 149.

[456] *[zo'n 18 tot 20 cm. vert.]*

vertrokken was, vielen ze naar beneden.[457] Crookes stelde apparaten samen waarbij het mechanisch overbrengen van kracht door het medium Home geheel was afgesneden, en de gewichtsveranderingen zonder aanraking plaatsvonden.[458] Hij zag een stoel met een daarop zittende en vervolgens knielende vrouw diverse zoll van de grond opstijgen, ongeveer tien seconden zweven en dan langzaam naar beneden zakken.[459]

Al deze vermogens, het vermeerderen van de zwaartekracht en de levitatie, kunnen niet uitgaan van het stoffelijk lichaam van het medium, doch slechts van het astrale lichaam dat, aangezien het zelf van odische aard en gepolariseerd is, op het odische innerlijk der dingen uitwerkt. Omdat wij bij de dood in het bezit blijven van dit astrale lichaam, moeten deze vermogens ook van geesten kunnen uitgaan. Ook in dit opzicht is het opmerkelijk dat de zieneres van Prevorst het vermogen om de zwaartekracht op te heffen niet slechts aan haar zenuwgeest toeschreef, doch ook aan geesten. Ze zei meermalen, dat de geesten het vermogen hebben de zwaartekracht in de dingen op te heffen[460], en dat lijkt mij experimenteel bewezen te zijn in alle spiritistische verschijnselen waarin de zwaartekracht op wens van de operator vermeerderd of verminderd wordt, zoals bij de voorheen genoemde proefnemingen van Crookes.

Bij een seance van dr. Hallok met Home bevonden zich op de tafel een waterglas, twee kandelaars, een potlood en enige bladen papier. Toen de tafel ging zweven en 30º kantelde, bleven deze voorwerpen alle in hun positie, alsof ze vastgeplakt waren. Men verlangde, dat de tafel onder dezelfde hoek de voorwerpen zou vasthouden, met uitzondering van het potlood.

---

457 Jacolliot: Le spiritisme dans le monde, 215, 281, 282, 285, 295, 300.
458 Crookes: Der Spiritismus und die Wissenschaft, 87-97.
459 Psychische Studien (1874), 108.
460 Kerner: Blätter aus Prevorst, I, 119.

Dit viel op de grond, en de andere voorwerpen bleven waar ze waren. Daarna legde men het potlood weer terug en verlangde men hetzelfde, maar nu met betrekking tot het glas, dat er afgleed en opgevangen werd. Tijdens een andere seance neigde de tafel tot 45º, doch een bloemenvaas, boeken en verscheidene kleinigheden bleven op hun plaats.[461] Tijdens een seance van Home bij Louis Napoleon werd een kaarsenstander met brandende kaarsen, vanuit verticale positie zwevend in een horizontale positie gebracht, waarbij de vlammen horizontaal verder brandden.[462] Nog onvermijdelijker wordt de spiritistische hypothese bij de zogeheten apports[463], waar voorwerpen op verzoek vanuit een afgelegen plaats gebracht worden, zoals bij die seance voor Napoleon, waar voorwerpen vanuit de vijfde en zesde salon werden aangevoerd. Het wemelt van dit soort berichten. Exacte experimenten met registrerende apparatuur zouden zonder twijfel laten zien, dat het apport berust op levitatie. Dat blijkt uit de talloze spookverhalen, waar voorwerpen van allerhande soort gebruikt worden om mee te gooien. Deze geschiedenissen bevatten namelijk het gemeenschappelijke detail, dat de door deze voorwerpen getroffen personen niet verwond werden. Glanvil vertelt over een spookverhaal uit Londen, waar iemand door een naar hem geworpen stoel aan het hoofd geraakt werd, doch heel zachtjes.[464] Bij het spook van Mülldorf werd iemand door een hamer, en een ander door een tegelsteen getroffen, doch alle projectielen waren zo licht, dat ze geen pijn veroorzaakten. En hetgeen naar beneden viel, leek zijn gewicht verloren te hebben.[465] In de Münchhof werd alles wat beweegbaar was, de ramen in geworpen, doch zelfs zware voorwerpen bleven,

---

[461] Home: Révélations sur ma vie surnaturelle, 44, 222.
[462] Hellenbach: Vorurteile der Menschheit, III, 265.
[463] *[de paranormale overbrenging of verschijning van een voorwerp. vert.]*
[464] Glanvil: Sadducismus Triumphatus, II, 220.
[465] Görres: Die christliche Mystik, V, 145.

ondanks hun vaart, in het raam steken. Andere beroerden slechts het glas en vielen dan naar beneden. Mensen die door zware stenen getroffen werden, ondervonden tot hun verwondering, ondanks de grote snelheid waarmee gegooid werd, de aanslag slechts licht. En ook bij hen vielen de voorwerpen dan loodrecht naar beneden. Een lepel van driekwart pond trof een man, die echter slechts een lichte aanraking ervoer.[466] De advocaat Joller vertelt, dat in zijn huis vaak stenen werden geworpen die dan het ene of het andere kind troffen, doch nauwelijks voelbaar insloegen.[467] Bij het spook van het klooster in Maulbronn werden de uiteenlopendste voorwerpen geworpen. Als ze echter het raam gepasseerd waren, vielen ze niet naar de grond, doch zweefden langzaam naar beneden. In een ander geval werden stenen geworpen, maar het was "als werd er met een spons naar je gegooid."[468] Daumers wonderlijke uitleg, dat de mensen door een mystieke beschermgeest bij zulke aanvallen behoed werden, valt niet te rijmen met zijn eigen erkenning dat soms toch verwondingen plaatsvinden[469], en zal vermoedelijk ooit plaatsmaken voor een natuurwetenschappelijke uitleg, die bij een gepolariseerde kracht niet zeer moeilijk kan zijn. Wij weten, dat de neutrale elektriciteit van een lichaam door influencering kan worden verplaatst en gepolariseerd, zodat positieve elektriciteit ontsnapt, negatieve gebonden achterblijft; of omgekeerd, al naar gelang van de influencering. Wanneer men tijdens de influencering van een geleider deze aanraakt, dan ontwijkt daaruit vrij verworven elektriciteit, die steeds van dezelfde soort is als die van het influencerende lichaam, terwijl de tegenovergestelde gebonden achterblijft in de geleider.[470]

---

[466] Görres: III, 362.
[467] Daumer: Das Geisterreich, II, 253. Vergelijk Joller: Darstellung selbsterlebter mystischer Erscheinungen.
[468] Daumer: II, 256, 259.
[469] Daumer: II, 267, 268.
[470] Tyndall: Vorträge über Elektricität.

In een voordracht op het internationale congres van psychici[471] in Chicago in 1893, heeft professor Coues drie denkbare hypothesen opgesteld over het tafeldansen en soortgelijke verschijnselen. Ten eerste de mechanische theorie, die ook bekendstaat als de theorie van de onbewuste spieractiviteit, waarvan hij zegt: "Dat is het natuurlijke en dichtstbijzijnde baston waarin de meeste natuurkundigen en fysiologen zich kunnen terugtrekken, genoopt als zij zijn om het feit van het tafeldansen toe te geven, terwijl zij met psychologische kwesties weinig of in het geheel niet vertrouwd zijn. Zij zien zich direct voor het einde van hun Latijn gesteld en zouden daarom graag hun onwetendheid bedekken."[472] Ten tweede de telekinetische theorie, waarbij levenloze voorwerpen in een richting die niet overeenkomt met de zwaartekracht, bewogen worden door een kracht die op afstand door levende personen op voorwerpen wordt overgebracht. Tot slot de spiritistische theorie, op grond waarvan dergelijke bewegingen door ontlichaamde[473] intelligenties net zo op voorwerpen worden uitgeoefend als door onszelf. Aan de eerste hypothese verspil ik geen woord, want die amputeert het vraagstuk om de uitleg makkelijker te maken. Men heeft duizendvoudig geconstateerd, dat voorwerpen ook zonder aanraking bewogen werden. Zelfs wanneer de hypothese waar zou zijn, zou die slechts een klein aspect van de verschijnselen verklaren. Wanneer men uit de wetenschap een Procrustesbed[474] maakt waarop men het probleem legt, is het verklaren eenvoudig. Wat de beide andere theorieën betreft, heeft professor Coues ongelijk door ze te

---

471 *["Psychiker", beoefenaar van een tak der vroegere psychiatrie. Deze term is nu in onbruik. vert.]*
472 Sphinx: XVIII, 251-260.
473 *["entkörperten", ook te vertalen met 'niet-belichaamde'. vert.]*
474 *[Bed waarop een Korinthiër uit de mythologie zijn gasten liet slapen. Hij maakte ze passend door ze bij te rekken als ze te kort waren, en wanneer ze te lang waren, hakte hij hun ledematen af. vert.]*

scheiden. Wanneer voorwerpen door geesten worden bewogen, gebeurt dat zeker niet "als vanuit onszelf." Daartoe zou een lichaam nodig zijn van een menselijke dichtheid, en daarvan kan slechts bij een volledige materialisatie sprake zijn. Wij moeten de geesten dus een andere werkwijze toeschrijven, en wij kunnen hun slechts die van de tweede hypothese toeschrijven, namelijk de telekinetische. Telekinese, de bewegende kracht met werking op afstand, kan niet van het stoffelijk lichaam van levenden uitgaan, doch slechts van hun astrale lichaam. Dit bewaren wij samen met zijn vermogens in de dood, en de gestorvenen beschikken erover. In beide gevallen is dus de werkingswijze telekinetisch; zowel bij de abnormaal werkende mens als bij de geesten. Het is een honderdvoudig bewijsbare zin, dat de abnormale krachten van de mens, die door het astrale lichaam plaatsvinden, de normale krachten van de geesten zijn. Een onzichtbare of fluïdische hand kan een voorwerp onmogelijk mechanisch bewegen, en zelfs wanneer het mocht geschieden dat een fluïdische hand het voorwerp vastgrijpt, geschiedt het uit gedachteassociatie door de menselijke reminiscentie die verbonden is met materialisatie, of omdat de levitatie door aanraking vergemakkelijkt wordt. De juiste indeling van de soorten beweging, afgezien van de zuiver mechanische van de normale mens, is dus als volgt. Ten eerste die van de onbewuste spierbewegingen. Dat die niet plaatsvinden bij het tafeldansen, en dat veelmeer het od de bewegende kracht is, bewijzen de daarmee verbonden lichtschijnsels in de donkere kamer. Ten tweede is er de telekinetische beweging, die door het astrale lichaam en zonder aanraking plaatsvindt, en deze is hetzij animistisch, wanneer ze van levenden uitgaat, of spiritistisch, wanneer ze van overledenen uitgaat.

Het feit van de levitatie is niet pas sinds gisteren geconstateerd, doch al tientallen jaren door deels zeer exacte experimenten. De tegenstanders zullen nu tegenwerpen, dat levitatie onmogelijk

is, omdat het in tegenspraak is met de zwaartekracht. Wie echter zo spreekt, bewijst allereerst, dat hem de geconstateerde feiten niet bekend zijn. Wij weten zo weinig van de zwaartekracht, dat deze reeds daarom niet tegen de levitatie kan worden aangevoerd. Het is verkeerd om te zeggen dat lichamen zwaar zijn. Reeds de afweging dat de zwaartekracht afneemt met het kwadraat van de afstand, zou ons ervan moeten afhouden dat wij de zwaartekracht aanvoeren om de materie beter te begrijpen. Lichamen zijn slechts zwaar ten opzichte van een eventueel aantrekkingscentrum, waaraan in de wereld zo weinig gebrek is, dat het lijkt alsof de zwaartekracht onlosmakelijk met het begrip materie zelf te maken heeft. Verder zien we, dat elektriciteit en od ook tegen de zwaartekracht kunnen inwerken, en aangezien het duale krachten zijn, lijkt de zwaartekracht de eenzijdige werkzaamheid te zijn van een duale, gepolariseerde kracht, namelijk elektrische of odische aantrekking, die echter in afstoting, levitatie veranderd wordt wanneer het geïnfluenceerde lichaam zijn gedaante wijzigt - zoals sommige komeetstaarten - of wanneer zijn neutrale elektriciteit ongedaan wordt gemaakt. Gravitatie en levitatie weerspreken elkaar dus inderdaad, doch niet anders dan de beide polen van een magneet.

3. De extatische vlucht en de technische vlucht.

Wanneer de zwaartekracht, die voor de natuurkundigen zo raadselachtig is, een elektrische aantrekking zou zijn, dus wanneer de Newtoniaanse gravitatiewet in de elektrodynamische wet van Weber als een bijzondere geval vervat zou zijn, zou van een zwaar, dat wil zeggen aangetrokken lichaam, de aantrekking in afstoting, dus de gravitatie in levitatie worden veranderd, zodra men zijn elektrische gedaante zou veranderen. Dat veranderingen van een elektrisch verschijnsel mogelijk zijn, weten wij, want wanneer een magnetische ijzeren staaf in

stukken wordt geslagen, behoudt elk stuk zijn twee polen. En wanneer met een influencerende glasstaaf een ei nadert, dan wordt de neutrale elektrische toestand die in het ei heerst, gescheiden in positief en negatief.

De natuurkunde ziet in de elektriciteit een basiseigenschap van alle lichamen, en maakt slechts in zoverre onderscheid tussen elektrische en niet-elektrische lichamen, dat de elektriciteit zich bij de laatste in een neutrale toestand bevindt en - net als bij de magneet die door een anker gesloten wordt - geen pool meer vertoont en vrijwel geen ijzer meer aantrekt.

De mens, microkosmos genaamd omdat hij alle krachten der natuur in zich verenigt, behoort eveneens in zoverre tot de niet-elektrische lichamen, dat hij elektrisch neutraal is. Daar in de accu's de elektriciteit wordt opgeslagen door deze in chemische energievormen te veranderen, die bij het gebruik weer in hun oude staat worden veranderd, zou zouden ook de bestendige chemische processen in het organisme als een accu kunnen werken. Tegen de mogelijkheid van een dergelijke verandering van het verschijnsel waardoor levitatie wordt veroorzaakt, valt dus niets in te brengen. Ook wanneer wij de mens als een bron van od beschouwen, lijkt dat mogelijk te zijn, want ook od is gepolariseerd. De centrifugale wet die, als polaire tegenstelling tot de zwaartekracht, deze opheft, bestaat voor de mens net zo goed als voor ieder levenloos voorwerp, en het gaat er slechts om, onder welke voorwaarden levitatie optreedt.

Nu is het door het gehele occultisme van alle landen en tijden de ervaring, dat mensen in extatische toestanden levitatie vertonen, doch in deze massale verslagen treedt het fenomeen spontaan op, en slechts bij wijze van uitzondering is sprake van experimentele pogingen. Ik herhaal echter, dat niet alleen de loodrechte verheffing levitatie is, doch ook iedere in de een of

andere richting gaande beweging die slechts onder opheffing van de zwaartekracht kan intreden.

Sinds de ontdekking van het dierlijke magnetisme weet men, dat de magnetiseur op de gemagnetiseerde kan inwerken zoals de magneet op het ijzer, en dat dus het dierlijke magnetisme de zwaartekracht net zo tegenwerkt als het minerale magnetisme. Lafontaine plaatste zijn somnambuliste op een waag met een overeenkomstig tegengewicht. Toen hij zijn handen boven haar hoofd hield, verloor zij gewicht.[475] Dr. Kretschmar bediende zich van een geleider, en toen men bij gebreke aan een glazen staaf de somnambuliste naderde met een langer prisma, bewogen reeds op twee voet afstand de lichaamsdelen die het dichtste bij het prisma lagen. Armen en voeten volgden langzaam en konden in verscheidene posities worden gebracht. Hield men het prisma voor haar voorhoofd, dan richtte zij zich op. Toen het prisma op het midden van het bed werd gelegd, verhief zij zich met haar hele lichaam meer dan een spanne[476] met deken en al, en met het daarop liggende prisma. Ze klaagde daarbij over hevige pijn[477], en toen zij het prisma aanraakte, over branden en steken.[478] De magnetiseur Neubert kon de vingers, armen en het bovenlichaam van Auguste K. de lucht in trekken wanneer hij zijn vingers op enige afstand hield.[479]

De grootste prestatie van deze soort bestaat uit het loodrecht opheffen van een staand of liggend lichaam. Een magnetiseur, genoemd door de uitmuntende Charpignon, legde zijn hand een paar Zoll boven het middenrif van een somnambuliste en haar

---

[475] Lafontaine: Mémoires d'un magnétiseur, I, 95. Ibid.: II, 280. Du Potet: Journal du magnétisme, XIII, 279 Anm. *[mogelijk is bedoeld: voetnoot 279. vert.]*

[476] *[de spanwijdte van een hand met uitgespreide vingers. vert.]*

[477] *["ziehen". vert.]*

[478] Archiv für tierischen Magnetismus, XII, 1, 72.

[479] Mitteilungen a.d. Schlafleben der Auguste K., 322.

lichaam verhief zich vrij zwevend. Als hij een hand boven haar hoofd hield, terwijl zij stond, dan verloor ze de grond onder haar voeten, zodat men met de hand onder haar door kon gaan.[480] Zowel Kerner als zijn vrouw konden de Zieneres van Prevorst de lucht in heffen door hun vingers tegen die van haar te houden.[481] In de jaren 1846 en 1847 werden in Toulouse pogingen gedaan, horizontaal liggende lichamen door het aanleggen van de wijsvingers van vier mannen aan beide zijden, in de lucht te heffen. Deze succesvolle pogingen werden in Le Mans herhaald en vereenvoudigd.[482] Ook roterende bewegingen tot twaalf keer per minuut werden zo bereikt.[483] Bourguignon legde zijn hand boven de maagstreek van zijn somnambuliste en zij verhief zich horizontaal zwevend, zoals ook mevrouw Bourat, toen zij door haar vader gemagnetiseerd werd.[484] Dr. Rick legde zijn rechterduim tegen de linkerduim van de somnambuliste en kon zo haar arm naar believen sturen. Toen die horizontaal uitgestrekt was, haalde hij zijn duim weg en de arm bleef stijf. Op dezelfde wijze hief hij haar gehele bovenlichaam op, tot zij van de stoel moest opstaan en nog slechts op de punten van haar tenen stond. Net zo verhief hij haar uit de liggende positie, waarbij eerst de armen volgden, dan het hoofd met het bovenlichaam, het onderlichaam met onbeweeglijke bovenbenen, tot zij alleen nog maar op haar tenen rustte. Zij bleef met uitgestrekte armen in deze houding, tot hij door aanblazen en strijkingen de vrije beweging bewerkstelligde.[485]

---

[480] Charpignon: Physiologie du magnétisme animal, 74, 75.
[481] Kerner: Seherin von Prevorst, 105.
[482] Du Potet: Journal, XI, 673-675. Ibid.: XII, 449, 632. Ibid.: XIII, 81, 356.
[483] Ibid.: XII, 530.
[484] Ricard: Journal du magn., I, 50. Ibid.: II, 37.
[485] Archiv, I, 2, 93-110.

Bij de derwischen is het opheffen van een menselijk lichaam door de levensmagnetische keten een bekende kwestie. Er was een derwisch die op de vlakke grond ging liggen. Zeven anderen, die elkaar bij de handen vasthielden, gingen om hem heen staan. Na een poosje, tijdens hetwelk de sjeik de goden bezwoer, werd de liggende opgeheven en bleef, net zo lang als de sjeik dat wilde, ongeveer twee voet hoog zonder ondersteuning in de lucht zweven.[486]

Recentelijk zei Rochas: "Toen mevrouw K. in het begin van de hypnose was, en ik een voltastroom door haar heenleidde[487] - de positieve pool in de rechter- en de negatieve in de linkerhand -, verhieven haar ledematen zich vanzelf. Zij zei, dat zij bij een voorgezette actie tot aan het plafond zou gaan."[488],[489] Over een boerenmeisje in Spanje wordt verteld, dat haar lichaam de lucht in werd geheven wanneer men gemagnetiseerde ijzeren staven een halve meter hoog boven haar hield.[490]

Het dierlijke magnetisme vermag dus, net als het minerale magnetisme, tegen de zwaarte in te werken. Zoals echter bij autosomnambulisten de magnetische verschijnselen vaak vanzelf optreden, is dat ook met levitatie het geval. Dr. Cletz zegt, dat zijn somnambuliste "langzamerhand in zwevende en vliegende bewegingen geraakte, waarbij haar lichaam met onbegrijpelijke lichtheid en op de meest gracieuze wijze naar alle richtingen zweefde en zich bewoog als in een vlucht.[491] [492]Over die van dr. Klein wordt verteld: "Nu boog zij zich zozeer naar mij terug, dat zij slechts met het derde deel van haar

---

[486] Kerner: Die somnambulen Tische, 6.
[487] *[werkwijze uit de begintijd van de batterij. vert.]*
[488] Rochas: États profonds de l'hypnose, 36.
[489] *[Het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*
[490] Perty: Sichtbare und unsichtbare Welt, 109.
[491] Archiv, IV, 1, 83.
[492] *[het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*

lichaam op de rand van het bed rustte, en wij niet konden begrijpen hoe het mogelijk was dat zij haar evenwicht bewaarde. Zij verzekerde, dat ze niet zou vallen. (…) Ze richtte zich op, zonk terug, schoot over het bed heen, zodat ze zich nog slechts met haar kuit aan de rand vasthield en wij toesnelden om haar vast te houden. Doch op hetzelfde ogenblik schoot zij weer de lucht in. Terwijl zij de autosuggestie van een bergbeklimming had, steeg ze in de bedstede omhoog, hield zich vast aan de rand, klauterde op een onbegrijpelijke wijze rond bij de randen van de bedstede, steeg daar bovenuit naar de achterwand, hield zich vast aan het plafond van de kamer, sloeg haar ogen op en lachte uit volle borst. (…) Ze hield zich vast aan de denkbeeldige voorwerpen van haar visioen, zodat de vakkundigste goochelaarster deze gewaagde posities niet had kunnen nabootsen."[493] Bij de Zieneres van Prevorst was het begin van de extatische vlucht te zien. Ze vloog meer dan dat zij liep, en men zag haar voeten niet meer op de grond.[494] Hetzelfde wordt over de Maagd van Orleans bij het wedlopen met andere meisjes bericht. Op het doel aangekomen, stond ze alsof ze "buiten zinnen" was, en kreeg ze een visioen.[495]

De Zieneres van Prevorst zei, dat het haar vaak toescheen alsof ze buiten zichzelf was, en dan had zij ook geen gevoel van zwaarte van haar lichaam. Dr. Wurm had een somnambuliste, die alleen hij mocht aanraken. Toen hij haar bij het bedden opmaken, vanwege haar zwakte heen en weer droeg, was zij van een lichtheid die noch uit haar magerte, noch uit zijn kracht kon worden verklaard.[496] Deze lichtheid vertoonde ook de door Alexander Dumas in een gezelschap ten tonele gevoerde

---

[493] Archiv, IV, 1, 91, 96, 100-113.
[494] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 204.
[495] Eyfell: Johanna d'Arc, 41, Anm. *[bedoeld is waarschijnlijk: notitie 41. vert.]*
[496] Wurm: Darstellung der Mesmerischen Heilmethode, 99.

somnambuliste, die over eieren liep die op de grond waren gelegd, en geen ervan brak.[497]

In hun relatie tot water vertonen de somnambulisten verschijnselen die qua resultaat overeenkomen met een vermindering van het hen kenmerkende gewicht. De Zieneres van Prevorst kon bij het baden slechts met moeite in het water gedompeld worden.[498] De somnambuliste van dr. Koreff, die niet kon zwemmen, hield zich in het somnambulisme heel goed boven water, bleek helemaal in haar element te zijn en buiten zichzelf van vreugde.[499] Net als een somnambuliste van dr. Despine, die gewoonlijk een zwemgordel droeg, doch tijdens het somnambulisme zonder deze als een plank op het water lag.[500] Auguste K. merkte bij het baden in de Elbe, dat ze in het water niet wegzonk.[501] Dr. Franklin vertelt, dat hij bij het baden op zijn rug was gaan liggen, ingeslapen was, en pas na een uur ontwaakt was. In Ierland merkte ooit een kustwachter een op zee zwemmende mens. Er werd een boot uitgezet, die de zwemmer greep. Die was, naar bleek, een slaapwandelaar. Hij was er om middernacht vandoor gegaan, had twee mijlen over een gevaarlijke weg afgelegd, en had anderhalve mijl ver gezwommen.[502] Baxter voert een 'melancholieke' vrouw ten tonele, die zich in het water stortte en daar drie uur op bleef liggen.[503] In de christelijke mystiek is dit zwemmen op het water een zeer vaak voorkomend verschijnsel[504], en in India is het sinds de oudste tijden bekend. Over de yogi zegt men, dat

---

[497] Du Potet: Journ., VI, 51.
[498] Kerner: Seherin v. Prevorst, 61.
[499] Deleuze: Prakt. Unterricht über d. tierischen Magn., 372.
[500] Pigeaire: Electricité animale, 275.
[501] Mitteilungen a.d. Schlafleben der Aug. K., 294.
[502] Brierre de Boismont: Des hallucinations, 331.
[503] Hutchinson: Versuch über Hexerei, 184.
[504] Görres: Die christl. Mystik, II, 515-528.

hij als hout op het water drijft en op de golven kan lopen.[505] Bij de Wetten van Manu[506] is het bij de waterproef een teken van de waarheid van een eed, wanneer degene die zweert, niet naar beneden zinkt.[507] Agrippa vermeldt in zijn commentaar op Plinius, volgens Philarchus, tovenaars aan de Zwarte Zee, die men, ook wanneer ze gekleed waren, niet in het water kon onderdompelen.[508] Dit is wellicht het oudste voorbeeld van de waterproef van de heksen, die ik reeds elders heb behandeld[509], en waarover vele geschriften verschenen zijn.[510] In Szegedin werden nog in 1728 diverse personen in hechtenis genomen en aan de waterproef onderworpen. Eerst dreven ze "als kurk". Daarna werden ze op de waag gelegd, waarbij "een grote, dikke vrouw niet meer dan anderhalve quent[511] woog, en haar man - die ook niet tot de kleinsten behoorde, slechts vijf quent woog, en de overigen doorgaans slechts één lot[512], drie quent en nog minder hebben gewogen."[513] Deze heksenwaag[514] werd nog in 1823 aangewend, en de heksen in kwestie doorstonden de proef.[515]

Ook in de religieuze extase komen levitaties voor, en hier wordt zichtbaar, dat ook intensieve psychische opwindingen ze kunnen oproepen. Toen ik in 1856 de Kaltern Marie Mörl zag, was ze in extase en knielde zij biddend op haar bed, maar men

---

[505] Windischmann: Philosophie im Fortgang der Weltgeschichte (1886), IV.
[506] *[een hindoeïstisch werk. vert.]*
[507] Perty: Der spiritualismus, 250.
[508] Plinius: Hist. Nat., VII, 2. Ibid.: XXX, 2.
[509] Du Prel: Studien a.d. Gebiete d. Geheimwissenschaften, I, H. 2.
[510] Hauber: Bibliotheca magica, I, 502-506.
[511] *[sinds 1858 1,66 gram. vert.]*
[512] *[vier quent. vert.]*
[513] Hauber: III, 804.
[514] Becker: Bezauberte Welt, I, 209. Horst: Zauberbibliothek, IV, 339-343. Soldan: Geschichte der Hexenprozesse, I, 397.
[515] Horst: IV, 365.

kon met de hand onder haar knieën door bewegen. Het is dan ook meestal de religieuze extase waarbinnen bij de heiligen de levitatie optreedt. De Kerk kent een hele rij van heiligen van deze soort[516], en van individuele gevallen is zo goed getuigenis gedaan als men zich maar kan wensen. De levitatie leek echter de natuurwetten zo geheel en al te weerspreken, dat de gelovigen naar het wonder grepen, doch dat de ongelovigen de verslagen verwierpen.

De karmeliet Dominicus[517] werd in tegenwoordigheid van de koning en koningin van Spanje en het gehele hof in de lucht opgeheven, waarbij zijn lichaam zo licht was, dat hij als een eikenblad kon worden bewogen. Toen koning Filips II om hem toetrad en naar hem blies, volgde het lichaam deze invloed als een veer.[518] Het gelijke verschijnsel boden Maria van Agreda en Peter van Alcantara.[519] De heilige Agnes zweefde in extase dagenlang als schijndood in de lucht, en door het aanblazen vanuit de verte geraakte zij in een golfbeweging.[520] Thomas Cantipratanus, de biograaf van Christina mirabilis[521] vertelt, dat zij als meisje in schijndood was vervallen, doch na het ontwaken tot aan de balken van de kerk werd opgeheven. Haar lichaam was zo licht, dat zij aan lichte boomtakken kon hangen en op het water lopen.[522] Giordano Bruno vertelde, toen hij de zielse krachtspanningen - 'concentraties - behandelde, over Thomas van Aquino: "Wanneer deze zich met verzamelde geestkracht en aandacht verhief naar de geestelijke aanschouwing van de hemel waarin hij geloofde, concentreerde zijn gehele ondervindende en bewegende geest zich zozeer in

---

516 Görres: II, 528-553.
517 *[1170-1221 vert.]*
518 Perty: II, 403.
519 Ibid.: 411.
520 Jamaniego: Vie de la vénérable mère de Marie de Jesus, H., 9.
521 *[Christina de Wonderbare, 1150?-1224. vert.]*
522 Daumer: Christina mirabilis.

deze ene gedachte, dat zijn lichaam van de grond werd opgeheven naar de vrije ruimte in de lucht, hetgeen ik zelf - hoewel enerzijds minder wetenschappelijk denkenden het tot een wonder bestempelen en anderzijds geborneerde niets- en allesweters het niet gemakkelijk zullen geloven - niettemin voor de werking van een natuurlijke zielekracht moet aanzien, zoals het heel lang geleden ook bij Zoroaster geschiedde.[523]

Over Catharina van Siena[524] bericht Maconi als ooggetuige: "Voornamelijk wanneer haar ziel door iets verhevens zich in gebed heftiger opwond en met groter geweld begon op te stijgen, werd ook het gewicht van haar lichaam van de aarde opgeheven, vandaar dat door sommigen werd gezien dat zij boven de grond zweefde, van wie ik er een ben geweest, die het met niet geringe verwondering een aantal malen heeft gezien.[525] Toen Frater Vita de St.-Marcuskerk in Venetië betrad, maakte die op hem een dusdanige indruk, dat hij verrukt opsteeg, en zijn hoofd het gewelf beroerde.[526] Hertog Frederik van Brunswijk werd, toen hij in 1650 naar Assisi kwam, door de aanblik van Joseph van Copertino, die de tijdens het lezen van de mis zwevend was geworden, bewogen om katholiek te worden. De afstand die de heilige zwevend aflegde, liep uiteen, en bestreek wel tachtig passen.[527] Toen hij ooit in een dergelijke extase met groot geweld ter aarde stortte, wilde Frater Junipero hem bijstaan. Hij kon de val weliswaar niet tegenhouden, doch nadien vertelde hij, dat het lichaam van Joseph hem zo licht als een strohalm had toegeschenen.[528] Bij een Mariafeest riep Joseph een broeder op, samen met hem Pulchra Maria te bidden. Extatisch geworden, klemde hij zich aan de broeder

---

523 Bruno: Sigillus Sigillorum.
524 *[1347-1380. vert.]*
525 Hase: Katharina von Siena, 86. *[lees: Karl von Hase. vert.]*
526 Perty: II, 412.
527 Physische Studien: IV, 241-247.
528 Görres: II, 257.

vast en voerde hij deze met zich mee de hoogte in.[529] Er bestaat niet een besliste noodzaak om aan deze vertelling te twijfelen, want ook de minerale magneet draagt grotere lasten dan hij zelf weegt, en ook bij het tafeldansen komt het voor dat lieden die zich met alle geweld tegen de beweging teweerstellen, worden meegesleurd. Toen Urbanus VIII deze heilige zag zweven, verklaarde hij, dat wanneer hij Joseph zou overleven, hij zelf zou getuigen was hij gezien had.[530] Nog tijdens het sterven trad bij Joseph de levitatie op.[531]

Voor ons moderne bewustzijn is de vroegere macht van de katholieke Kerk een welhaast onbegrijpelijk verschijnsel. De toenmalige mensheid was echter in haar diepste innerlijk religieus bewogen, en op deze psychische basis moest een grote hoeveelheid mystieke verschijnselen optreden, die naar de toenmalige stand van kennis des te meer als wonderen moesten worden geduid naar de mate waarin zij met de religieuze exaltatie versmolten optraden. Een religie echter waarin wonderen geschieden, zal altijd een ongelofelijke macht uitoefenen. Pas wanneer de kritiek van de twijfel binnendringt, zal deze zijn vernietigende werk des te meer voltrekken wanneer dan ook de wonderdoeners uitsterven. Dit is de zekerste aanwijzing dat de religie voor haar eigen vertegenwoordigers een uiterlijkheid is geworden. Nog in de afgelopen eeuw kende Calmet een non en een ordebroeder bij wie levitaties optraden.[532] Tegenwoordig echter lijkt deze periode te zijn afgelopen, omdat het toenmalige brandende vuur van het geloof tot een flakkerende vonk is geworden. Wanneer de 'wonderen' stoppen, treed onvermijdelijk in, dat men ook niet meer gelooft dat ze vroeger plaatsvonden, totdat uiteindelijk de tijd komt waarin ze hun natuurlijke uitleg vinden en dan als

---

[529] Ribet: La mystique divine, II, 598.
[530] Görres: II, 547.
[531] Daumer: Christina mirabilis und Joseph von Copertino, 73.
[532] Calmet: Von Erscheinungen der Geister, I, 153.

feiten, afgescheiden van de religie, wederom geloofd kunnen worden. In de geschiedenis van de jezuïeten ten tijde van hun aanvang, komen we veel goed gedocumenteerde 'wonderen' tegen, omdat juist bij deze religieus doorgloeide mannen mystieke verschijnselen moesten optreden, terwijl de natuurkundige oorzaak totaal ontbreekt bij de huidige intriganten, die met het maken van bekeerlingen, het najagen van erfenissen en andere verderfelijke middelen veeleer aardse idealen nastreven. Zij doen geen wonderen, omdat zij zelf niet meer geloven.

Juist omdat het alleen aankomt op de psychische instelling, komen wij levitatie ook buiten de katholieke Kerk tegen, bij het heidendom en in het sektenwezen, en wel steeds wanneer hetzij individuele personen van een diepe innerlijkheid doorgloeid zijn, dan wel grotere massa's van de vurige ijver van hun geloof. Jamblichus zegt heel in het algemeen over de "geïnspireerden" van zijn tijd, dat zij door de lucht zweven en door wateren heen zwemmen[533], en hijzelf zweefde tijdens het gebed tien voet hoog extatisch boven de grond, zoals Eunapius bericht. Damis, de begeleider van Apollonius van Tyana, zag in India brahmanen die in de lucht zweefden.[534] Abaris, de priester van Apollo en leraar van Pythagoras, had de bijnaam Aerobates: 'hij die de lucht in gaat'. Kanne vertelt, dat de protestant Gichtel[535], de stichter van De Engelen Broeders, op een keer op klaarlichte dag uit zijn bed werd opgeheven en toen op de grond werd uitgestrekt.[536] Bij de opstand van de protestanten in de Cevennen kwam het gehele programma aan mystieke verschijnselen voor, waaronder ook de levitatie. Het lichaam van De Lacy, een Engelse edelman, die zich met geestdrift had

[533] Jamblichus: De Myst. Aegypt., III, 4.
[534] Philostratus: Vita Apollon., III, 18.
[535] *[Johan Georg Gichtel, 1638-1710. vert.]*
[536] Kanne: Leben merkwürdiger und erweckter Christen.

aangesloten bij de opstandelingen, werd door een onzichtbare kracht de lucht in geheven en door de kamer gedragen.[537]

De levitatie kan dus niet tot een katholiek wonder worden gemaakt, omdat hij ook bij andere geloofsrichtingen voorkomt. Reeds vanwege het feit dat men levitatie ook aantrof bij mensen die men in de middeleeuwen beschouwde als door demonen bezeten, had men die overweging moeten laten vallen. Over de bezeten kinderen van Morzine (1861) vertelt de arts Constans in zijn verslag van deze epidemie: "Verscheidene van deze kinderen hebben dingen gedaan, die blijkbaar tegen de natuurwetten in lijken te gaan. Ze klommen met onbegrijpelijke snelheid en gemak bomen in tot aan de hoogste top, veertig tot vijftig meter hoog, grepen dan over, of sprongen als eekhoorntjes metersver op andere bomen, daalden af met het hoofd naar beneden, stonden met één voet op de uiterste tak van een boom, en met de andere op een tak van een andere boom, et cetera. [538] De bezeten Alexandra van Fraito vloog als een vogel in de lucht, en nestelde zich op de zachtste twijgen. Aan de heilige Theodorus werd een bezetene[539] met gebonden handen voorgeleid, waarna die zich in de lucht verhief.[540] Twaalf bezetenen, in Parijs voorgeleid aan de heilige Genovefa, verhieven zich springend tegen het plafond en zweefden vrij in de lucht. Beata Natona werd afwisselend zes el hoog opgeheven en weer teruggeslingerd. Een bezeten non uit Nursia verhief zich tot dertig el.[541] Daarentegen strekte een andere bezetene zich op de grond uit en bleef daaraan zo sterk vastgekleefd, dat tien sterke

---

[537] Hofmann: Geschichte des Aufruhrs in den Cevennen, 236.
[538] Constans: Relation sur une épidémie d'hystero-démonophobie en 1861.
[539] *[St.-Theodorus van Sykeon, Byzantijn, ?-613 n.Chr. De bezetene betreft ene Arsinus. vert.]*
[540] Perty: I, 353.
[541] Görres: IV, 189.

mannen hem nauwelijks van zijn plek konden krijgen.[542] Over de bezeten kloostervrouwen van Louviers schreef een commissie van artsen uit Rouen een rapport waarin staat, dat zij met kleren en sandalen zo snel als eekhoorntjes bomen waren ingeklommen, tot aan het uiterste einde van de takken waren gegaan, daar gebleven waren en weer teruggekeerd.[543] Over een heks wordt verteld, dat zij nu eens heel zwaar, dan weer heel licht had geleken.[544] Het is bekend, dat het ook bij krankzinnigen een symptoom is, dat zij vaak het gevoel van een onoverwinbare zwaarte hebben, en dan weer het gevoel alsof ze moeten vliegen.[545] Du Potet zag een zogenaamd demonisch individu tegen de wet van de zwaartekracht in, op een lijst rond de kamer rondlopen. Het lichte houten fries was slechts met een paar scherpe spijkers aan de muur bevestigd.[546] In zijn beschrijving van Freiberg vertelt Müller, dat de epileptische en visionaire Anna Fleischer vaak met geweld de lucht in werd geheven en horizontaal zweefde.[547] Margarete Rule werd tot aan het plafond opgeheven, en verscheidene personen hadden ondanks alle inspanning nog moeite om haar naar beneden te trekken.[548] Bij Bodinus staat, dat deze kloostervrouwen iedere dag de lucht in werden geheven op bijna ieder uur, en dat zij zonder letsel weer neervielen.[549] Over de bezetenen van Auronne wordt gezegd, dat zij in de toestand van onmacht het dubbele wogen van in gewone toestand. Twee mannen hadden vaak moeite om een kind tien jaar te dragen. Dikwijls zouden vier mannen met alle inspanning onvermogend zijn om een kind

---

542 Perty: I, 355.
543 Du Potet: Journal, XVII, 24.
544 Hutchinson: Versuch v.d. Hexerei, 167.
545 Schaller: Seelenleben des Menschen, 145.
546 Perty: I, 271.
547 Horst: Zauberbibliothek, III, 335. Ibid.: V, 398-405.
548 Beaumont: Traktat von Geistern, 131.
549 Bodinus: Daemonomania, H. 21.

te dragen.[550] De somnambuliste Auguste K. schijnt dat bij zichzelf te hebben ervaren. Zij zegt, dat zij tijdens haar krampaanvallen zwaarder is dan anders.[551]

De levitatiekracht laat zich, wanneer zij door de zwaartekracht wordt overwonnen, ook dan nog in zoverre gelden, dat de neerstortende lichamen niet met hun natuurlijke gewicht neerkomen. Een bezeten kloostervrouw van Louviers werd tot boven op een muur opgeheven en toen naar beneden geworpen, zonder dat een verwonding zichtbaar werd.[552] Ook bij de convulsionairen[553] op het graf van abbé Paris komt de levitatie voor, en als zij dan vanuit de hoogte weer terugvielen naar het marmer, verwondden zij zich niet, althans zeer onbeduidend.[554] Dit stemt overeen met de mystieke ballistiek in de spookverhalen, waar de geworpen voorwerpen slechts zacht op de daardoor getroffen mensen neervallen.

Görres noemt de levitatie bij de heiligen een "extatische vlucht", maar bij de bezetenen een "demonische vlucht." [555] Doch de extase komt bij beide levitaties voor; bovendien is daarmee slechts een onderscheid naar personen uitgesproken, en niet een onderscheid naar werkende kracht. Het is je reinste willekeur wanneer de theologen de levitatie verschillend interpreteren al naar gelang van de persoon bij wie die plaatsvindt, zoals Ribet met de woorden: "Soit par exemple le vol extatique: divin, c'est une suspension des lois de la

---

[550] Bizouard: Rapports de l'homme avec le démon, IV, 263.
[551] Mitteilungen a.d. Schlafleben der Auguste K., 294.
[552] Esprit de Bosroger: La piété afflichée, II, H. 2.
[553] *[stuiptrekkers, vert.]*
[554] Montgéron: La verité des Miracles, II. Ibid.: Idée de l'oeuvre, 36, III, 4.
[555] Görres: IV, 187-195.

pesanteur; diabolique, c'est un simple transférement invisiblement exécuté par les démons."[556],[557]

De natuuronderzoeker kan zulke onderscheidingen niet accepteren, en kan er misschien wel het beste op wijzen dat de levitatie ook optreedt bij personen die niet in het minst de verdenking op zich laden dat zij heilig of demonisch zijn. Ik bedoel de slaapwandelaars en de moderne mediums.

Wellicht is reeds het zweven en vliegen in de gewone droom een inleidend en gedramatiseerd gevoel van de levitatie. In ieder geval toont de slaapwandelaar door de lichtheid van zijn bewegingen en de koenheid van zijn klimpartijen, dat levitatie hier voorhanden is. De magnetische somnambulisten die, omdat zij zelf aan levitatie zijn onderworpen, ook de beste opheldering kunnen geven, moeten bij voorkeur gehoord worden. De somnambuliste Kachler zegt: "Het magnetisme heeft het vermogen de zwaarte te verminderen en te vergroten. (…) De zwaarte van de maanzieken is verminderd, want ge kunt hen op een glas plaatsen en het zal niet breken. (…) Wanneer het mogelijk zou zijn om een maanzieke tijdens zijn ronddwalen te wegen, zou men vaststellen, dat hij niets (?) weegt."[558] Daarom doet zich bij de slaapwandelaars hetzelfde verschijnsel voor als bij de waterproef van de heksen. Een slaapwandelaar werd zwemmend in de rivier aangetroffen. Men was echter zo onvoorzichtig om hem bij zijn naam aan te roepen. Hij ontwaakte en verdronk.[559] Het doet denken aan de heksenwaag wanneer van een slaapwandelaar wordt gezegd, dat hij geheel

---

[556] Ribet: La mystique divine, III, 151.

[557] *[Zo is bijvoorbeeld de extatische vervreemding goddelijk gezien een opschorting van de wetten van de zwaartekracht. Duivels gezien, is het eenvoudigweg een onzichtbare overdracht uitgevoerd door de demonen. vert.]*

[558] Mitteilungen a.d. Schlafleben der Auguste K., 294, 295.

[559] Gauthier: Histoire du somnambulisme, II, 217.

leek te zijn verlost van de wet van de zwaartekracht. Hij sprong bij de aanwezigen op hun rug, doch dezen ondervonden bij lange na niet het volle gewicht van zijn lichaam.[560] Katharina Emmerich trof men soms in de kerk aan op plaatsen waar zij normaal gesproken niet kon komen.[561] Bij het naar beneden vallen van de slaapwandelaars blijkt maar weer eens, net als bij de geheimzinnige projectielen en de demonische mensen, dat zij niet met hun volle gewicht neerkomen. Een zeventienjarige slaapwandelaarster sprong van veertig Zoll[562] hoogte op het plaveisel van de straat, zonder zich te verwonden.[563] In 1846 opende een jonge slaapwandelaar in Parijs het raam en stortte vanaf de derde verdieping op het plaveisel. Men trof hem wakker geworden aan, staande op zijn voeten en zonder letsel.[564] Andere voorbeelden heb ik reeds elders aangevoerd.[565]

Wat de mediums afgeven, doch ook kunnen opnemen, is od, een gepolariseerde kracht, zodat ook bij hen de levitatie optreedt. Dergelijke mediums waren er natuurlijk allang voor het moderne spiritisme, bijvoorbeeld Simon de Magiër in het tijdperk van de apostelen. Zijn vermogens, die hij opsomt, komen alle bij onze mediums voor, en daar valt onder: "ik vlieg in de lucht als een vogel."[566] Volgens Bastian[567] zag Ibn Kalifa aan het hof van de keizer van Hindoestan twee tovenaars zich in hun mantel in de lucht verheffen.[568] In het bericht over de heks

---

[560] Kerner: Magikon, II, 239.
[561] Perty: II, 433.
[562] *[De auteur vermeldt: "40'." De Zoll wordt formeel echter met een dubbel aanhalingsteken - " - vermeld, vergelijkbaar met de inch. vert.]*
[563] Kerner: Magikon, IV, 227. Moritz: Magazin für Erfahrungsseelen-kunde, VII, 1, 215.
[564] Du Potet: Journal III, 24.
[565] Du Prel: Entdeckung der Seele, I, H. 3.
[566] Clemens: Recogn., 1, 2.
[567] *[vermoedelijk Adolf Bastian, 1826-1905, vermaard antropoloog. vert.]*
[568] Perth: Blicke in das verborgene Leben, 169.

Brookes komt een betoverde jongeman voor, die in de tuin de hoogte in wordt geheven en op een afstand van honderd passen boven de tuin werd gevoerd. Toen hij tot zichzelf was gekomen, zei hij, dat de heks hem door de lucht had geleid. Aanvankelijk werd de jongeman vermist en men vond hem terwijl hij zich aan een balk vasthield, met zijn lichaam in de lucht.[569] Bij wilde volkeren, waar arts en tovenaar nog ongescheiden beroepen zijn, geldt alleen hij voor een goede dokter, die kan vliegen.[570] Keizer Frans, echtgenoot van Maria Theresia, had aan zijn hof een mysticus, Schindler genaamd, die het vermogen had zich op ruim twee tot drie klafter[571] van de grond te verheffen. In een geschrift over het vrijmetselaarsleven van onze grootouders, door Gustav Brabbée, staat: "Men zegt, dat Schindler onder diverse toverkunsten ook die verstond en prachtig vond, dat hij zo vaak als het verlangd werd, twee tot drie klafter hoog, "uit vrije wil" in de lucht opsteeg en daar "verscheidene kwartieren" als op met parket belegde grond in alle gezapigheid rondwandelde, en zich dan weer net zo langzaam, zeker en zonder vrees naar de aarde liet zakken. Van dit uitzonderlijke vermogen legde hij ooit in tegenwoordigheid van Frans I en drie vertrouwde hovelingen een merkwaardige proef af. Op gebod van de monarch was er in een van de hoge en ruime zalen van de keizerlijke burcht in Wenen een kroonluchter verwijderd. Aan de daardoor vrijgekomen haak was een beurs met honderd Kremitzerdukaten opgehangen. Schindler, aan wie deze som gelds als honorarium moest toevallen wanneer hij in staat zou zijn de beurs zonder ladder of ander hulpmiddel naar beneden te halen, ging meteen aan de slag en sloeg bijna een minuut lang als een waanzinnige of een door epileptische aanvallen bezocht mens met handen en voeten om zich heen, tot hij eindelijk met opborrelend schuim op de lippen, badend in

---

[569] Glanvil: Saducismus triumphatus, II, 38, 39.

[570] Sphinx (1881), 23.

[571] *[Drie tot vijf meter. De Klafter is een oude lengtemaat, van land tot land variërend van lengte. vert.]*

het zweet en in alle ledematen bevend als bevangen door koude koorts, gedragen als door onzichtbare vleugels langzaam steeds hoger en hoger de lucht in ging, zodat zijn hoofd bijna tegen het plafond van de zaal stiet en zijn hand naar de haak kon grijpen waaraan de beurs hing. Toen het hem na herhaalde vergeefs gebleven inspanningen uiteindelijk toch gelukt was deze met een krachtige en koene greep te pakken, strekt hij zijn gehele lichaam in horizontale positie uit op een richel, in een toestand parallel aan het plafond en bleef daar, geheel tegen de richel aangedrukt daarop minutenlang liggen, "als om een beetje uit te rusten van alle inspanningen." Daarna kwam hij, nadat hij het keizerlijke geschenk had bemachtigd en dat in zijn wambuis had weggeborgen, langzaam weer naar beneden gezweefd, tijdens zijn afdaling "allerlei zeer sierlijke handbewegingen en pirouetten ten beste gevend, waarmee hij waarschijnlijk zijn best wilde doen om zijn dank uit te drukken."[572]

Net zoals het gehele occultisme, is ook de levitatie in India al sinds de oudste tijden bekend. Jacolliot zegt over de fakir Cowindasamy, dat deze zich, met slechts één hand op een stok leunend, twee voet hoog boven de grond verhief en, zijn voeten op oosterse wijze gekruist, onbeweeglijk in deze positie bleef. Bij het afscheid stopte hij bij de deur, kruiste zijn armen over zijn borst, verhief zich zonder stut 25 tot 30 cm. en bleef ongeveer 5 minuten boven de grond. "De fakir kan zich tot in de wolken verheffen", zei hij tenslotte[573], maar het moet gezegd worden, dat hij dat niet deed.

Het best geconstateerde geval van levitatie is dat van het medium Home. Crookes zegt, dat de verzamelde getuigenissen overweldigend zijn, en meermalen zag hij het verschijnsel zelf. De ene keer zat Home in een leunstoel, de tweede keer knielde

[572] Brabbée: Sub Rosa, 140-142.
[573] Jacolliot: Le spiritisme dans le monde, 187, 307, 308.

hij erop, en bij de derde keer stond hij er op.[574] Crookes zegt: "De wonderbaarlijkste gebeurtenis van alle, de verheffing van Home in de lucht, heeft niet eenmaal of tweemaal bij schamel licht, doch meer dan honderd keer onder alle denkbare omstandigheden plaatsgevonden: onder de vrije hemel, bij fel zonlicht, in een kamer, 's avonds, soms bij dag en bij ieder gelegenheid, en deze opheffing wordt telkens door een aantal zeer uiteenlopende personen bevestigd. Het bewijs ten gunste ervan is sterker dan het bewijs ten gunste van bijna elk natuurlijk verschijnsel dat de Britse Associatie kon onderzoeken.[575]

Het getuigenis van de heer Jones, afgelegd voor het dialektisch genootschap, luidt: "Ik heb de verheffingen van de heer Home gezien. Ik zag dat hij omhoog steeg en horizontaal overdwars door het raam zweefde. Wij allen zagen hem duidelijk. Hij ging er op dezelfde manier doorheen als wanneer een persoon op het water zou zwemmen. Op mijn verzoek zweefde hij weer terug. De rolgordijnen werden daarbij op- en neergelaten, zonder dat iemand ze aanraakte. Dit scheen plaats te vinden om het licht te dempen."[576] Het getuigenis van Lord Lindsay luidt: "Ik zag de verheffingen in Victoria Street, waar Home door het venster naar buiten zweefde. Hij ging eerst in een euforie over en ging onrustig rond. Hierna ging hij de voorhal in. Tijdens deze afwezigheid hoorde ik een stem in mijn oor fluisteren: 'Hij zal door het ene venster naar buiten, en door het andere weer naar binnen zweven.' Ik was opgewonden en geschrokken bij de gedachte aan zo'n gevaarlijk experiment. Ik vertelde het gezelschap wat ik gehoord had en daarna wachtten wij op Homes terugkeer. Kort nadien trad hij de kamer binnen. Ik hoorde het raam opengaan, doch ik kon het niet zien, want ik zat er met mijn rug naartoe. Wel zag ik zijn schaduw op de

---

[574] Psychische Studien: I, 109.
[575] Phychische Studien: IV, 17. *[lees: 'Psychische'. vert.]*
[576] Bericht der dialektischen Gesellschaft: II, 191.

tegenovergelegen muur. Hij zweefde in horizontale positie het raam uit en ik zag hem buiten het andere raam, zwevend in de lucht, de andere kamer binnengaan. Het was 85' [577] gerekend vanaf de grond. Er bevond zich ook geen balkon langs het raam, doch slechts een ruime 1,5" [578] brede richel eronder." Een andere keer zag hij Home bij vol licht 17" hoog boven de grond in de lucht staan.[579]

Home zelf heeft voor het dialektisch genootschap[580] en in zijn autobiografie uitspraken gedaan over zijn levitaties. Gewoonlijk werd hij loodrecht opgeheven, de armen stijf boven zijn hoofd, alsof hij het onzichtbare wezen wilde grijpen dat hem langzaam van de grond ophief. Wanneer hij het plafond bereikte, dan verhieven zijn voeten zich tot de hoogte van zijn hoofd, en bevond hij zich als in een rustpose. Wanneer een van de aanwezigen hem bij deze verheffingen beroerde, kwam Home direct weer op aarde terug, alsof er een ontlading plaatsvond, en zelfs wanneer men opmerkzaam zijn blik op hem fixeerde. Doch vanaf een bepaalde hoogte hadden de blikken geen uitwerking meer.[581]

Dat de levitaties van de mediums met hun od-afgifte in verband staan, toont het experiment met Mitz Fairlamb. Bij een spiritistische seance werd zij in een hangmat genaaid en zweefde daarin vrij tussen de stangen die de mat droegen. Deze stangen markeerden het gewicht van het medium. Spoedig bemerkte men een graduele afname van het gewicht, waarop een fantoom verscheen en in de kamer rondging. De gewichtsafname bedroeg 60 pond; de helft van het normale

---

[577] *[waarschijnlijk is hiermee 85 Zoll bedoeld. vert.]*
[578] *[de notatie is onduidelijk. vert.]*
[579] Ibid.: II, 195, 196.
[580] Ibid.: II, 146.
[581] Révélations sur ma vie surnaturelle, 53, 194. *[lees: 'Daniel Home:', etc. vert.]*

gewicht. Bij de dematerialisering van het fantoom nam het gewicht toe, en aan het eind van de seance had het medium slechts 3 à 4 pond verloren.[582] Ook fantomen woog men reeds en toonden aanmerkelijke gewichtsveranderingen. Het fantoom van een Indiaans meisje woog de ene keer 88 pond, dan weer 58 en 65 pond, waarbij de grootte en omvang van de gestalte veranderden.[583]

De od-verliezen van de mediums laten ook zien, dat levitaties met lichtschijnsels verbonden zijn. Zo lichtten gezicht en kleding van Jamblichus in een goudkleur op, dat wil zeggen odisch, toen hij tijdens het gebed in de lucht werd opgeheven. Ignatius van Loyola bleef dagenlang zonder gewaarwording en bijna zonder adem, glanzend over zijn lichaam, boven de grond zweven.[584] In de leer van Manus is sprake van zieners die zo van licht waren doordrongen, dat zij zelf licht gaven. Hun lichaam werd in hun magische gegrepenheid de lucht in geheven.[585] Toen Peter van Alcantara de mis las, stond zijn aangezicht als in vlammen.[586] Om ook vanuit de bezetenheid een voorbeeld op te voeren: er wordt verteld, dat bij de kloostervrouw Françoise in Louviers fosforiserende, slecht ruikende dampen uit haar borst opkwamen, die des te zichtbaarder werden naarmate men het licht verduisterde. Het verslag daarover is opgesteld door personen uit de magistratuur en door artsen.[587]

De vraag in hoeverre een menselijk lichaam in een extatische vlucht kan worden gedragen, laat zich in het geheel niet naar genoegen beantwoorden, omdat het experiment nog niet heeft

---

582 Psychische Studien: VIII, 52.
583 Perty: Spiritualismus, 171.
584 Perty: Die myst. Erscheinungen, II, 403.
585 Ennemoser: Geschichte der Magie, 317.
586 Perty: II, 411.
587 Dupouy: Le moyen âge médical, 234, 250.

gesproken, en de natuurlijke patronen uit de christelijke mystiek door de fantasie der gelovigen dikwijls werden uitvergroot. De heilige Agnes werd in de kloostertuin zo hoog opgeheven, dat men haar uit het oog verloor. Na een uur kwam zij weer terug.[588] In zijn inleiding tot het leven van Suso[589] zegt Görres, dat deze heilige een keer in de open lucht tijdens een sneeuwstorm in de hoogte werd opgeheven, waarbij de centrifugale werkzaamheid zich ook voortzette in de aura die hem omgaf, zodat de vallende sneeuw "als een dak" boven zijn hoofd bleef hangen. Uitgaande van de waarheid van dit bericht, zou daarin een wenk kunnen liggen voor de natuuronderzoeker, omdat er een analogie kan worden gelegd met de komeetstaart. Deze dampen die onder de invloed van de zonnewarmte uit de komeet worden ontwikkeld, moeten in de koude ruimte noodwendig in een sneeuwstorm veranderen. Ze worden daadwerkelijk door de zon afgestoten. Aangezien de kristallisatie van de sneeuwvlokken een rijke bron van od is, zou hun afstoting door het lichaam van de leviterende heilige kunnen worden verklaard, op voorwaarde dat beide bronnen een gelijksoortig od hadden ontwikkeld. Op overeenkomstige wijze zullen wellicht nog verscheidene 'wonderen' van de christelijke mystiek mettertijd een wetenschappelijke verklaring vinden, zonder dat wij het nodig hebben de feiten te verwerpen.

Wel mag nog worden aangevoerd, dat in de Bijbel de extatische vlucht ook optreedt als lijfelijke verplaatsing over grote afstanden.[590] Ook bij het spiritisme komt dit voor, zonder dat ik evenwel een zeer goed gedocumenteerd geval kan aanvoeren. In

---

[588] Perty: II, 413.

[589] *[lees: Joseph von Görres: 'Heinrich Suso's, genannt Amandus Leben und Schriften'. Heinrich Seuse, Duits mysticus, 1300-1366. In 1831 zalig verklaard. vert.]*

[590] Bijbel: De Handelingen der Heilige Apostelen, 8:39-40. Ibid.: 1 Koningen, 18: 12. Ibid.: 2 Koningen, 2: 16. Ibid.: Ezechiël, 3, 14.

beginsel is het verschijnsel identiek aan het ongemeen vaak waargenomen apport.

Wij hebben dus in de levitatie een natuurwetmatige voortgang die in ontelbare, natuurlijke patronen reeds sinds de oudste tijden werd waargenomen en deels reeds toegankelijk werden voor het experiment. Het zou dus voor de 19e eeuw des te meer zaak zijn geweest om dit verschijnsel te onderzoeken, als het sinds vijftig jaar bekende tafeldansen het bewijs levert van het niet hoog genoeg te achten feit dat de levitatiekracht die in het menselijk lichaam huist, op onbelevendigde lichamen kan worden overgedragen. Onze geleerden lachen al vijftig jaar, alsof door lachen ongemakkelijke feiten weggeleviteerd kunnen worden, en hebben niets gedaan. De praktische toepassing van deze kracht blijft daardoor nog uit. Het moge mij veroorloofd zijn, hier tot slot nog een paar woorden aan te wijden.

Ernst Kapp[591] heeft bewezen, dat onze mechanismen 'orgaan-projecties' zijn, dat wil zeggen, dat ze zijn vormgegeven op grond van onbewuste organische patronen. De techniek van de toekomst zal dus, wanneer een mechanisch vraagstuk moet worden opgelost, uitkijken naar organische patronen, en die op bewuste wijze nabouwen. Als wij ervan uitgaan dat alle zogenaamde wonderen door onbekende natuurwetenschap tot stand komen, kunnen we daaruit logisch verdedigen dat wij de gedachten van Kapp verder uitwerken, en dat de technische orgaanprojectie wordt uitgebreid tot alle functies van de mens dankzij welke de zogenaamde wonderen bewerkstelligd worden. De extatische vlucht zou dus het natuurlijke patroon zijn van de technische vlucht, en de genoemde verklaring van de extatische vlucht uit omkering der polen zou tegelijk de wegwijzer zijn naar het inrichten van de technische vlucht. Wij weten, dat levenloze tafels en menselijke lichamen kunnen worden geleviteerd. Voor de natuuronderzoeker die het vraag-

[591] Kapp: Philosophie der Technik.

stuk van de vlucht wil oplossen, ontrolt zich dus het programma om hetzij de mens, hetzij een hem dragend apparaat te leviteren. De natuur lost haar vraagstukken steeds op de eenvoudigste manier op, dus wanneer een menselijke uitvinding geen orgaanprojectie in zich draagt, zoals de ballon, ligt daarin het bewijs dat de grootst mogelijke eenvoud nog niet is bereikt. Wanneer anderzijds een technisch apparaat wordt uitgevonden waarvan vervolgens blijkt dat zijn wijze van functioneren volkomen met die van een organisch patroon overeenstemt, ligt daarin het bewijs dat het apparaat volmaakt is. De technische vleugel is een orgaanprojectie, dus zijn we op de goede weg om het vliegvraagstuk op te lossen. Er is echter geen reden om op dit punt pas op de plaats te maken, want ook de extatische vlucht komt door natuurwetten tot stand. Er moet dus ook voor deze een orgaanprojectie zijn, die wellicht met de technische vleugel zal worden gecombineerd.

Wanneer de polariseerbaarheid van de zwaartekracht wordt aangenomen, zal aan de twijfel omtrent de mogelijkheid van de extatische vlucht de bodem ontvallen, en wordt tegelijk de basis gelegd voor het uitvinden van de technische vlucht. De ongelofelijke hoeveelheid levitatieverschijnselen bewijst, dat de zwaarte der lichamen slechts een pool is van een kracht waarvan de tweede pool levitatie veroorzaakt, zoals de elektriciteit zowel aantrekkend als afstotend kan werken. Wanneer de mens zijn pool omkeert, wordt hij met natuurwetmatige noodwendigheid evenzeer van de aarde afgestoten als de sambucusoliekogeltjes onder de elektrische klok. Zoals Hellenbach zegt, verklaren ook de Indiërs de levitatie van de yogi uit zijn gelijksoortige polarisatie met de aarde.[592]

Elektriciteit en od liggen in het menselijk lichaam, en aangezien het gepolariseerde krachten zijn, kunnen ze naar beide richtingen worden aangewend, zowel om aan te trekken als om af te

[592] Hellenbach: Geburt und Tod.

stoten. De komeetstaarten, de minerale en dierlijk-magnetische aantrekking, het tafeldansen, het ongevaarlijke van de ballistiek in de spookverhalen, de waterproef der heksen, de heksenwaag, de klimpartijen van de slaapwandelaars en bezetenen, het spiritistische apport, het zweven van de fakirs en de extatische vlucht van de heiligen en mediums, zijn evenzovele natuurlijke patronen die bewijzen dat er invloeden zijn waardoor de moleculaire stromen in het lichaam zo kunnen worden veranderd, dat levitatie ontstaat. De oorzaken zijn de ene keer natuurkundig, de andere keer fysiologisch of psychisch. Omdat al deze verschijnselen geen wonderen zijn, doch natuurwetmatige gebeurtenissen, kan de mogelijkheid om deze natuurlijke patronen te kopiëren niet in het minst worden betwijfeld. Ook de mens kan moleculaire stromen ontwikkelen, die zich als repulsieve[593] kracht uiten en de zwaartekracht overwinnen. Uit te vinden hoe dat werkt, is een zaak voor de natuuronderzoekers.

---

593 *[afstotende. vert.]*

VIII HET TAFELDANSEN ALS NATUURKUNDIG VRAAGSTUK.

De Tamildichter Tiruvalluver zegt in zijn 'Koraal': "De geleerden noemt men opmerkzaam[594]; de ongeletterden hebben in het gezicht twee gezwellen." De opmerkzaamheid die hier bedoeld is, bestaat er niet uit, dat de geleerde dingen ziet die nog niemand gezien heeft, doch dat hij aan alledaagse verschijnselen, die reeds door duizenden gezien zijn, een openbaring ontleent. Newton zag de appel vallen en ontdekte de zwaartekracht. De lamp die in de dom van Pisa zwaaide en door Galilei werd waargenomen, voerde hem naar de ontdekking van de wet van de pendelbeweging. Galvani zag kikkerpootjes trekken en ontdekte het galvanisme. Watt zag het deksel van zijn theepot omhoogkomen en ontdekte de stoomkracht. Het door een warme luchtstroom opgebolde hemd voerde Montgolfier naar de ontdekking van de luchtscheepvaart. Zulke voorbeelden, die gemakkelijk uitgebreid kunnen worden, tonen hoezeer de vooruitgang van de wetenschap van het toeval afhangt, en dat een onbeduidende gang van zaken door een opmerkzaam mens wordt waargenomen. "Il faut beaucoup de philosophie", zei Rousseau, "pour observer les choses que nous voyons tous les jours."[595] Hoewel onbeduidende waarnemingen dikwijls tot de grootste ontdekkingen hebben geleid, bestaat bij de georganiseerde geleerden nog steeds het vooroordeel, dat het niet passend is voor het aanzien van de wetenschap om zich met onbeduidende dingen bezig te houden. Zo werd Galvani bespot als de 'dansmeester van de kikkers', en de telefoon zou zeer zeker veel eerder zijn doorontwikkeld wanneer die niet lange tijd als kinderspeelgoed in gebruik zou zijn geweest.

---

594 *["augenhaft." vert.]*

595 *["Het vergt veel van de filosofie om de dingen te zien die we iedere dag zien." vert.]*

Het tafeldansen, dat in de jaren vijftig[596] als een epidemie over Europa trok, is eveneens zo'n onbeduidende ontdekking die tot belangrijke natuurkundige kennis had moeten voeren, wanneer het niet zo onbeduidend had geleken dat onze geleerden zich ervoor schaamden om zich met een zo lachwekkende kwestie bezig te houden. Een opmerkzame geleerde kan echter ook uit schijnbaar zeer lachwekkende verschijnselen nieuwe kennis verwerven. "Zeepbellen blazen", zegt Herschel, "kan de serieuze en lofwaardige tijdsbesteding van een wijze worden, terwijl kinderen om hem heen staan en met open mond toekijken, en grotere kinderen met de vinger naar hem wijzen uit verbazing over zulk een tijdverspilling en dwaasheid."[597] Het tafeldansen werd als kinderspel opgepakt, en als kinderspel is het allang weer aan de kant gelegd. Schuldig hieraan is voor een deel, dat het niet bleef bij natuurkundige verschijnselen. Men nam al spoedig waar, dat vragen die aan de tafel gesteld werden, door ritmisch stijgen en dalen van zijn poten beantwoord werden: het zogenaamde tafelkloppen. Later vervaardigde men kleine eliptische tafels - zogenaamd planchetten - die op drie poten rustten, waarvan de ene een potlood was, en nu werden de vragen ook schriftelijk beantwoord. Zo was men al te snel bij het spiritisme beland, en voor de geleerden was daarmee de zaak afgedaan. Ze gooiden het kind met het badwater weg, want het oorspronkelijke verschijnsel, het eigenlijke tafeldansen, is immers een zuiver natuurkundig vraagstuk, en het onwaarschijnlijke daarvan mag ons niet van het onderzoeken afhouden. De wetenschap beschouwt het als een van haar opgaven, het bijgeloof te onderdrukken. Dat geschiedt echter niet, wanneer men over het verschijnsel lacht, doch alleen wanneer men de natuurlijke krachten die eraan ten grondslag liggen, ontdekt. Als die ter verklaring van het verschijnsel afdoende zijn, dan hebben wij in het geheel geen spiritisme nodig; zijn ze daaren-

---

[596] *[1850-1860. vert.]*

[597] Herschel: Einleitung in das Studium der Naturwissenschaften.

tegen niet afdoende, dan wordt de spiritistische verklaring op zijn minst beperkt tot het aan haar toekomende veld.

Ons vraagstuk reikt tot zeer ver in de oudheid terug, en werd voor een mystiek vraagstuk aangezien. In de mysteriën van Samotracië vinden wij reeds Heracles als 'tafelgod' ('επιτραπεζιοσ).[598],[599] De Chinezen kennen het tafeldansen allang.[600] Sargent zag het tafelkloppen in gebruik bij de Indianen in de wildernissen van Iowa.[601] Jamblichus spreekt over de goden die levenloze dingen een ziel geven, onbeweeglijken een beweging, de verstandelozen verstand, zodat men moest geloven, dat zij kennis droegen van de toekomst die zij openbaren.[602] De keten van handen en de profeterende tafels komen in de 5e eeuw voor bij Tertullianus[603]. Zijn commentator schijnt een toespeling op het tafelkloppen te maken, wanneer hij zegt, dat de tafels met behulp van de demonen "spreken." Hermes spreekt over de kunst om "goden te maken", die eruit bestaat dat hun beelden bewegen. Minutius Felix spreekt over de geheimzinnige beweging van levenloze voorwerpen als voorbeeld van de demonische mantiek.[604] Verder wordt het tafeldansen aangestipt in de 9e eeuw door Hinkmar van Rheims, en in de 2e eeuw in het geschrift 'Von der Lehre der zwölf Apostel'.[605] Bij Marcellinus vinden wij zelfs zeer uitvoerig een spiritistische seance met mantische doeleinden

---

[598] Carus: Die Wahrsagung aus den Bewegungen lebloser Körper, 280.
[599] *[epitrapedzios, vert.]*
[600] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 16. Perty: Die sichtbare und unsichtbare Welt, 20. Des Moussaux: Les médiateurs, 60-63.
[601] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 1.
[602] Jamblichus: De Myst. Aegypt.
[603] Tertullianus: Apol., H. 23.
[604] *[het op kunstmatige wijze proberen de toekomst te ontsluieren. vert.]*
[605] Kiesewetter: Die Geheimwissenschaften, 371.

beschreven.[606] Ook aan de Joden is de kwestie al heel lang bekend.[607] In een boek uit het jaar 1665, waarvan de titel helaas niet wordt aangegeven[608], zou het tafeldansen door personen die er omheen zitten en de handenketen vormen, zelfs zijn afgebeeld.[609] De mediamieke kant van het verschijnsel treffen wij reeds bij Homerus aan, waar de gouden tripoden van Hephaistos uit zichzelf de vergadering van de goden binnenrollen en weer terugkeren.[610] Als verteld wordt dat, toen Apollonius van Tyana bij de brahmaan Jarchus[611] te gast was, eveneens vier tripoden kwamen aanrollen, dan weet ik, dat de in opdracht van keizerin Julia, gemalin van Septimus Severus[612] geschreven biografie over deze man veelvuldig als een zuiver fantasiewerk met een antichristelijke tendens wordt beschouwd, doch wie in het occultisme thuis is, zal anders oordelen. Alle zogenaamde wonderen van Apollonius vormen namelijk parallellen met de verschijnselen van het moderne somnambulisme en mediumisme. De Ouden noemden Apollonius een middelaar tussen goden en mensen. Tegenwoordig zou men hem een fakir noemen. Zeker, daarnaast was hij ook nog een geleerde, en - om in elk geval een voorbeeld te geven - heeft hij al 1500 jaar vóór Harvey gesproken over bloedcirculatie.[613]

Wie dus een geschiedenis over het tafeldansen wil schrijven, kan berichten samenstellen uit alle eeuwen en landen. In Europa

---

606 Ammianus Marcellinus: XIX, 1-2. Sozomenos: Hist. Eccl., VI, 35. Zonares: Annal., III. Paulus Diakonus: De Gest. Long, XII.

607 Delitzsch: Biblische Psychologie, 313, notitie 4. Harletz: Das Buch von den egyptischen Mysterien, 130-132.

608 *[ik ben ervan overtuigd dat dit Athanasius Kircher, 1602-1680, betreft, in zijn werk Mundus Subterraneus, dat overigens niet uit 1665, maar uit 1664 stamt. vert.]*

609 Du Potet: Journal du magnétisme, XIII, 536.

610 Homerus: Ilias, XVIII, 373.

611 *[1e eeuw n.Chr. vert.]*

612 *[Romeins keizer, 145-211 n.Chr. vert.]*

613 Philostratus: Vita Apoll., H. 15.

echter werd dit oeroude verschijnsel in brede kring pas bekend, toen dr. André, terugkerend uit Amerika, erover schreef. Het is de verdienste van de Allgemeine Zeitung[614] dat zij dit bericht verder verbreid heeft. Indertijd ging het overigens slechts om het tafeldansen als natuurkundig verschijnsel, dat wil zeggen, om de roterende beweging waarin tafels terechtkomen wanneer een aantal mensen hun handen plat op het tafelblad leggen, met of zonder gesloten keten. De geleerden waren wel erg snel klaar met hun uitleg. Reichenbach zegt: "Terwijl de rustig toekijkende mensheid tot verbazing werd gebracht door een verschijnsel dat aan helderheid wedijverde met de heldere dag, vormden de natuurkundigen, de fysiologen, de mechanici en alle natuuronderzoekers een koor, om het als uit één mond uit te leggen als dwaling, misleiding, onzin en bedrog. En toen een van hun oude meesters, de zeer verdienstelijke Faraday, zich aan het hoofd van hen opstelde, hielden ze zich voor gerechtvaardigd het als waan van de dag prijs te geven aan de belachelijkheid. Een vergelijkbare onwetenschappelijke gewelddadigheid had in de wereld nog nauwelijks plaatsgevonden.[615] Faraday's verklaring vanuit onbewuste spierbewegingen[616] bleef maatgevend. Ook Braid, de ontdekker van het hypnotisme, sloot zich hierbij aan en bestreed de reeds toen bekende animalistisch-magnetische verklaring. Hij zegt: "dat de inbeeldingskracht en de verwachting van hetgeen zal komen, het bloed, de zenuwen en de spieren kunnen beïnvloeden en daadwerkelijk beïnvloeden."[617] Ook heden nog gelden de minimale, onbewuste spierbewegingen en pulsaties als de wetenschappelijke verklaring van het verschijnsel. Als deze verklaring zou kloppen, dan zou de beweeglijkheid van de tafel met het getal dergenen die er omheen zitten, toenemen. Daarvan is echter geen sprake. Vaak beweegt de tafel direct onder de

---

[614] Allgemeine Zeitung: 23, IV (1853).
[615] Reichenbach: Die odische Lohe, 109.
[616] Carus: Die Wahrsagung, 166.
[617] Preyer: Der Hypnotismus, 235.

invloed van één enkele persoon, terwijl een dozijn andere personen vergeefse pogingen doen.

Wanneer men de kwestie geheel zonder vooroordeel had onderzocht, zou men niets minder dan een nieuwe motorische kracht hebben gevonden. Dat zou een ontdekking zijn geweest van zeer grote draagwijdte. Reeds in die tijd verhieven zich stemmen in deze zin. Medisch adviseur Schindler zei in 1857: "Het vaak weggelachen tafeldansen zal de weg worden om de diepste vraagstukken van de menselijke natuur op te lossen; elk bijgeloof te stoppen; doch ook veel van wat als bijgeloof werd weggelachen weer te scharen onder de natuurwetmatige processen van een magisch-scheppende werkzaamheid van de menselijke geest. Het als berucht bekendstaande tafeldansen - een woord dat ieder goed opgeleid mens ook heden nog vermijdt uit te spreken - zal ooit zowel de filosofen als psychologen kunnen helpen om de grootste vraagstukken te duiden."[618] Het zijn schijnbaar zeer beladen woorden, doch reeds bij het bestuderen van de natuurkundige kant van het probleem zal men Schindler gelijk geven. Want de kracht die tafels in beweging brengt, ligt in de mens en levert ons voor de kennis omtrent het raadsel mens een bijdrage van grote reikwijdte. Men was er in Duitsland reeds een paar maal zeer dichtbij dat men deze kracht op het spoor kwam, en in zoverre waren wij op de Amerikaanse import van deze ontdekking in het geheel niet aangewezen. Johann Gottfried Zeidler in zijn *Panto-mysterium* (1700), en Christian Schäffer in zijn *Versuchen mit dem beständigen Elektrizitätträger* (1784), hebben over het bewegen van levensloze voorwerpen door menselijke invloed reeds interessante experimenten uitgevoerd. Zij hadden met betrekking tot het tafeldansen aan hun geschriften slechts een nieuw hoofdstuk hoeven toevoegen, en hun uitleg van het onderwerp zou hoog staan boven de oppervlakkige oordelen van de huidige tijd. De drang om alles

[618] Schindler: Das magische Geistesleben, 300.

te kunnen verklaren, houdt echter niet altijd gelijke pas met het vermogen om alles te verklaren. Alexander von Humboldt is prijzenswaardiger. In 1853 besloot hij in een Berlijns gasthuis een gevoerd gesprek over het tafeldansen met de woorden: "De feiten zijn onloochenbaar, doch de wetenschap blijft de verklaring schuldig."[619]

Men maakte vorderingen toen men experimenten deed waarbij de mechanische invloed, ook die afkomstig waren van onbewuste minimale spierbewegingen, was uitgeschakeld. Kerner stipt een experiment aan waarbij een tafel die in een boot was vastgenageld, en waarop men de handen legde, de boot in beweging bracht.[620] Gasparin[621] en anderen bewezen, dat de beweging ook dan optrad, als men de punt van een over de tafel uitgespreide doek aanpakte, of de eindstukken van koorden die los afhangend aan het tafelblad bevestigd waren. Daarmee was bewezen, dat een uit de handen stromende kracht de tafel bewoog. Wie het dierlijke magnetisme kende, moest nu vanzelf op de juiste verklaring uitkomen. Hier was inderdaad het magnetisme gemakkelijker te constateren dan bij het magnetiseren van de mens, waar het bezwaar van de suggestie kan worden aangevoerd. Helaas echter verloor men het natuurkundige oerverschijnsel steeds meer uit het oog, toen het tafelkloppen en tafelschrijven aan de beurt kwamen. Pas Reichenbach ging weer naar het oerverschijnsel terug en dat vormde voor hem de spil waarom alles draaide. Het is heel natuurlijk dat juist hij ertoe geroepen was om de oplossing van het raadsel te vinden. Hij had de kracht die aan het verschijnsel ten grondslag ligt, reeds op andere gebieden gevonden, en zo vormde voor hem het tafeldansen slechts een bevestiging van een leer die hij reeds in handen had. Wat tot dan toe dierlijk magnetisme genoemd was, werd door Reichenbach od gedoopt.

---

[619] Reichenbach: Odische Begebenheiten, 57.
[620] Kerner: Die somnambulen Tische, voorwoord.
[621] Gasparin: Les tables tournantes.

Hij had het recht een nieuwe benaming op te stellen, omdat hij bevonden had, dat dit od niet slechts aan menselijke organismen hecht, doch in de gehele natuur verbreid is. De beweging van de tafels berust volgens Reichenbach op het overladen van od.[622] In de eerste plaats bewees hij, dat de draaiende beweging van de tafels uit meer componenten bestaat. Het is een verevenings-beweging. De kracht op zich werkt in een rechte lijn. Wanneer de experimenterenden niet rondom de tafel zitten, doch slechts één kant innemen, de vingers parallel aan elkaar op de tafel leggen, vindt de beweging niet draaiend maar rechtuit plaats.[623]

Voor het oog van de sensitieve mensen is het od een lichtverschijnsel. Reichenbach kwam daardoor op het idee, het tafeldansen te laten plaatsvinden in de donkere kamer. De overlading toonde zich daarbij inderdaad op het tafelblad als lichtschijnsel. De vingers van de experimenterenden leken vlamvormig verlengd te zijn, en de odische gloed verbreidde zich over het tafelblad.[624] Ook de polariteit van deze odische uitstroming uit de handen verried zich.

"Liet ik op de tafel louter rechterhanden leggen, onder weglating van alle linkerhanden, dan werden de lichtschijnsels meer als grijsachtig of blauwachtig gezien. Wanneer ik daarentegen alle rechterhanden liet wegnemen en louter linkerhanden op het blad liet leggen, dan werden de algemene lichten versterkt. De helderheid won aan intensiteit. De grijsblauwe tint verdween en er greep een geelroodachtige kleuring van alle od-lichtschijnsels plaats. (…) Bij de hele test hechtte ik geen waarde aan de handenketen, want de handen bleven allemaal vrij en vormden onderling geen samenhang. (…) Daarmee vormt deze inhoudsrijke poging niet slechts een volledige bevestiging van de vroegere waarnemingen, maar

---

[622] Reichenbach: Der sensitive Mensch, II, 121-126, 330.
[623] Reichenbach: Aphorismen, 69, 70.
[624] Reichenbach: Der sensitive Mensch, I, 821. Ibid.: II, 69.

leert deze verder dat de odische lichten met het aanvangen van het tafeldraaien beduidend aan lichtintensiteit toenemen, niet alleen op de tafel, maar ook aan de deelnemende personen; dat deze lichten toenemen tot de kleuren van de regenboog; dat ze door mannenhanden donkerder, en door vrouwenhanden lichter uitvallen; dat ze door rechterhanden grijsblauwachtig, en door linkerhanden geelroodachtig worden; dat evenzeer de rechtervoeten de lichtzuil op de tafel grijsblauwachtig, en de linkervoeten geelroodachtig maken; dat de tafelvoet op de kamerbodem oplichtende strepen veroorzaakt; en dat de deelname door handoplegging niet alleen de personen lichtend maakt, doch ook - wanneer zij sensitief zijn - hun gezichtsvermogen doet toenemen."[625]

Reichenbach beschrijft zeer fraai de lichtschijnsels in zijn verhandeling over het tafeldansen, die overigens de beste is die over dit onderwerp is geschreven[626]:

"Een gezelschap van acht sensitieven had het geduld om eerst twee uur lang in het donker af te wachten tot alle leden voldoende duidelijk od-licht zagen, en zich dan door mij naar een klaargezette grote, ronde draaitafel te laten voeren. (...) De licht uitstromende vingers werden op de tafel gelegd. Boven deze vingers verbreidden zich twee lange, rechte, lichtende strepen. Iedere vinger had die afzonderlijk. Aan de rand ontstond een brede, lichtende ring, net zo breed als de handen lang waren. In het midden van het tafelblad vormde zich een oplichtende, grote ronde vlek, waarin de vingerstrepen zich verenigden. Deze en de ring namen in lichtheid toe. Beide werden groter, groeiden naar elkaar toe, bereikten elkaar. In aanzien lichtte nu het hele tafelblad op, alsof hij met een witte tafeldoek bedekt was. Nu was het moment aangebroken dat de

---

625 Sens. Mensch, II, 125. *[lees: Reichenbach: Der sensitive Mensch. vert.]*

626 Reichenbach: Die odische Lohe, 108-148.

tafel begon te knetteren en te kraken, te wankelen en aan haar loop begon. Op het moment dat hij begon te wandelen, was zijn licht het helderst. De tafelvoet begon op te lichten, en de steunen, die over de vloer voortgleden, lieten daarop brede, lichtende strepen achter, waar de personen die de tafel volgden op rondstapten. Terwijl dat gebeurde, werden ook de personen stapsgewijze lichtend. Zij kregen het aanzien alsof ze allen in sneeuwwit linnen waren gekleed. Hun handen en gezichten, wit als marmer, leken op levende standbeelden en kwamen daarbij zo duidelijk uit, dat men de gelaatstrekken van de gezichten kon gewaarworden en men elkaar konden herkennen.

Voordat de tafel in beweging kwam, en toen de mensen er nog omheen zaten, had zich uit het midden ervan een lichtende klomp verheven, die zich op het tafelblad opstapelde. Aanvankelijk werd hij qua grootte vergeleken met een luchtpompklok, door anderen met een meloen; door een derde met een kruidenpot. Vervolgens groeide hij steeds verder de lucht in tot op manshoogte. Tot slot bereikte hij het plafond van de kamer en stond hij aldus als een fijne, lichtende, spookachtige ronde zuil angstaanjagend midden op de tafel. Aan het plafond ontstond een witachtige gloed ter grootte van een tafel. Daar omheen was een krans van lichte ronde schijven, die door de hoofden van degenen die daar in een kring zaten, waren geproduceerd. Niet wetend wat dat voor een geweldige verschijning was, liet ik mijn sensitieven hun voeten van de tafelvoet weghalen en zo ver mogelijk onder hun stoel terugtrekken. Ogenblikkelijk verbleekte de lichtzuil, en voordat er een minuut was verstreken, was ze bijna verdwenen. Door de voeten weer naar voren te schuiven en dan weer terug te trekken, steeg de zuil weer uit het tafelblad omhoog en verhief zich tot aan het plafond, om daarna weer net zo te verdwijnen. Nu liet ik alleen de rechtervoeten tegen de tafel zetten. De zuil trad weer op, doch vaalblauw. Ik liet de rechtervoeten terugtrekken en alle linkervoeten tegen de tafelvoet plaatsen.

Het blauw verdween en de zuil straalde nu in een roodgeel, helderder licht."[627]

In de kantlijn moet nog vermeld worden, dat pas onlangs Luys en Rochas in Parijs de objectiviteit van deze odische uitstromingen hebben geconstateerd. Enerzijds namen zij ze waar als blauw, anderzijds als rood aan de tegenover gestelde ongelijksoortige magneetpolen, als wel aan de menselijke gezichtshelften.[628] Aan het vaststellen van de motorische kracht van deze uitstroming heeft Rochas een heel boek gewijd.[629]

In Duitsland echter zijn, meer dan ergens anders, boeken - wanneer ze nieuwe denkbeelden bevatten - voor de maanbewoners geschreven. Reichenbach vermocht niet zijn tijdgenoten ervan te overtuigen dat in het tafeldansen een zeer belangrijk vraagstuk huist. Hem stond het autoriteitsgeloof in de weg dat ertoe leidt dat wij, zoals Goethe zegt, in geen enkel vak ook maar één stap verder komen. De kwestie kreeg pas weer een impuls door het dialectische gezelschap in Londen. Daar knielden de gezamenlijke experimentatoren op hun stoelen, legden hun armen op de stoelleuningen en hielden hun handen enkele Zoll boven het tafelblad. E pur si muove![630] De tafel kwam in beweging en daarmee was de kracht geconstateerd als een die op afstand werkt. Men zag van de handen fosforescerende wolken uitgaan, en wanneer men de handen schudde, vlogen lichtende vonken als waterdruppels ervan af.[631] "Al met

---

[627] Reichenbach: Die odische Lohe, 141, 142.

[628] Annales des sciences psychiques, IV, 129-162.

[629] Rochas: L 'Extériorisation de la motricité.

[630] *[Lees: "Eppur si muove!", "En toch beweegt zij!" De beroemde woorden van Galileï in reactie op de kritiek op zijn stelling dat de aarde om de zon draait, in plaats van andersom. vert.]*

[631] Bericht der dialektischen Gesellschaft: I, 19-22, 40, 117, 126, 130. Vergelijk: Reichenbach: Aphorismen, 67. Reichenbach: Die odische Lohe, 109, 110.

al" - zo staat het daar - "heeft uw comité meer dan vijftig soortgelijke bewegingen zonder direct contact, waargenomen op acht verschillende avonden in de huizen van verscheidene leden van uw comité en onder toepassing van de zorgvuldigste proefnemingen die door uw verenigde intelligentie bedacht konden worden." Crookes zegt: "Ik heb verscheidene herhalingen gehouden van de experimenten die door het comité van het dialectische gezelschap voor verplicht werden gehouden, namelijk de beweging van een zware tafel bij vol licht, de stoelen met hun rugleuningen naar de tafel gekeerd, ongeveer een voet daarvan afstaand, en iedere persoon op zijn stoel knielend, met hun handen op de leuning rustend, doch de tafel niet aanrakend. Dat geschiedde bij een gelegenheid waar ik rondging om te zien hoe iedereen zijn plaats had ingenomen."[632]

Dat het menselijke organisme de bron van deze bewegende, tegen de zwaartekracht inwerkende kracht is, kon ook nog langs andere weg worden vastgesteld. De gevoeligheid is niet slechts een voorwaarde voor de zichtbaarheid van het od, doch ook voor de afgifte ervan. Reichenbach zegt, dat de tafels niet draaien bij niet-sensitieven; dat ze zwak draaien wanneer sensitieve en niet-sensitieve personen er gemengd omheen zitten; en dat ze levendig draaien wanneer slechts sensitieven de handen opleggen.[633] Overeenkomstig de invloed van de warmte op het od, lukt het tafeldansen beter. Dat wil zeggen, de overlading is sterker wanneer het tafelblad verwarmd wordt, en wanneer de kamer en de handen van de werkers warm zijn, net als bij het magnetiseren. Het genot van wijn blijft een middel te zijn dat de tafelbeweging bevordert. Dat aangeschoten mensen door sensitieven als zeer vurig worden waargenomen, stemt daarmee overeen. Geslachtelijke excessen daarentegen doen het odisch oplichten afnemen en dienovereenkomstig ook het vermogen om de tafel te doen bewegen, omdat ze met od-

[632] Psychische Studien: I, 107.
[633] Reichenbach: Die odische Lohe, 112.

verlies gepaard gaan. Er zijn ook nog andere verschijnselen van het sensitieve leven die bevestigd worden door het tafeldansen. Ziekten, zelfs een zich gewoon niet goed voelen, maken de lijdenden ongeschikt voor het tafeldansen, ook al zijn ze gezond de beste bewegers.[634]

Omdat het menselijke od identiek is aan hetgeen Mesmer dierlijk magnetisme heeft genoemd, komen bij het tafeldansen vaak verschijnselen voor die uit de mesmeristische praktijk bekend zijn. Personen die voor het magnetisme zeer ontvankelijk zijn, zijn ook de beste tafelbewegers. Net als indertijd bij het mesmeristische baquet, waar een veelvoud van patiënten omheen zat, komt het ook bij het tafeldansen voor dat personen verkrampt raken of inslapen. Net als bij het baquet kan ook bij het tafeldansen de odische circulatie van de handenketen ertoe worden benut om ingeschakelde personen van kleine ongemakken te bevrijden. En zoals niet alleen mensen, doch ook planten en levenloze voorwerpen gemagnetiseerd kunnen worden, zo kunnen ook voorwerpen van de uiteenlopendste aard, dus niet alleen tafels, in beweging worden gebracht. Men kan hoeden, dozen, borden, et cetera, laten bewegen. Men kan mensen laten bewegen, zelfs professoren, en deze proefnemingen werden reeds heel vroeg gedaan. Dr. Pleischke in Praag bericht:

"Ik probeerde in plaats van de tafel, een lid van ons gezelschap te draaien. Wij sloten de keten om een van ons, door onze handen op zijn rug, oksels en borst te leggen. Reeds na enige ogenblikken voelde hij een onnoembaar gevoel, een onbeschrijflijke drang, waarbij zijn bovenlichaam langzaam meegevend om zijn lengteas van west naar oost werd bewogen. Zonder medeweten van degene die werd gedraaid, werd door een van ons de keten bij de rug verbroken en direct daarna weer gesloten. Ogenblikkelijk ervoer en meldde de draaiende

[634] Ibid.: 111, 113, 123.

persoon dit, want hij voelde ogenblikkelijk de druk aan één kant wijken. Tegelijk voelde hij een soortgelijke drang naar de tegenovergestelde richting. Deze proefneming herhaalden wij bij ieder van ons, en iedereen had dezelfde gewaarwording, namelijk hetzelfde toegeven aan die onzichtbare, raadselachtige agens. Aan deze drang om te draaien, kon men wel weerstand bieden. Deed men dat niet, dan volgde steeds de draaiing. We gingen nog verder en raakten slechts een van de anderen met onze hand aan, met hetzelfde resultaat. De lichtste aanraking van een kledingstuk of een haar, zonder dat de aangeraakte persoon ervan wist, riep deze wonderbaarlijke gewaarwording op, en daarmee ook het draaien."[635]

Dergelijke experimenten werden zelfs met lijken gedaan. De verklaring door suggestie is dus ontoelaatbaar. Dr. Longet nam het hoofd van een aan cholera gestorvene tussen zijn handen en - net zoals bij het tafeldansen de gewenste draaiing plaatsvindt - verhief zich overeenkomstig zijn uitgesproken wil, de linker- en daarna de rechterhand een centimeter of vijf, zes.[636] Ook is een poging gedaan om een liggende mens door het opleggen van handen de lucht in te heffen.[637] Verder heeft men mensen ook gebruikt om antwoord op gestelde vragen te verkrijgen. Gasparin zegt: "Wij hebben gezien, hoe de man die men in beweging wilde zetten, bleek werd en gradueel in een soort verdoving verviel. Wij zagen hoe hij draaide, beginnend met zijn bovenlichaam, en hoe hij pas dan met zijn voeten van zijn plek loskwam toen hij niet anders meer kon. Wij zagen, hoe hij het bevel om een bepaald aantal kloptonen voort te brengen, zo nakwam, dat hij niet met zijn voeten klopte, doch van links naar rechts balanceerde. Hij beweerde, dat zijn bewegingen niet door mechanische druk waren veroorzaakt, en dat hij de licht

---

635 Kerner: Die somnambulen Tische, 28.
636 Du Potet: Journal du magnétisme, XIII, 619-621.
637 Ibid.: XII, 449.

opgelegde vingertoppen slechts als brandende punten ervoer.[638] Een andere verslaggever zegt, dat mensen zelfs beter ingezet kunnen worden dan levenloze voorwerpen:

"Een van onze collega's bracht, door zijn hand op de schouderbladen van de heer M. te leggen, hem ondanks zijn weerstand aan het draaien. Opmerkzaam op hetgeen in hem omging, zei M., dat hij eerst in zijn hersenen een draaiende beweging voelde, die spoedig daarop zijn lichaam aangreep en hem tot gehoorzaamheid dwong. Diverse proefpersonen ervaren, wanneer zij gemagnetiseerd worden, soortgelijke werkingen als de tafels. Net als deze antwoorden zij door klopgeluiden of op andere afgesproken wijze. Men werkt bijvoorbeeld op de horizontaal uitgestrekte arm van een persoon in. Op vragen als: Hoeveel gouden munten heb ik bij me? Hoe oud ben ik? Welk uur geeft mijn horloge aan?, gaat hun hand ophoog en antwoordt die met een bepaald aantal kloptonen. Net als bij de tafels zijn de antwoorden vaak juist, doch meestal fout. Bevrijd, heeft de persoon geen herinnering aan het gebeuren."[639]

Doch hier wordt het natuurkundige vraagstuk reeds omgezet in een psychologisch vraagstuk, en dit vereist een bijzondere beschouwing, die zal volgen in het tweede deel.

Het tafeldansen bewijst dus, dat er een magnetische uitstroming uit de menselijke hand is, die bij sommige personen zeer sterk, en bij anderen zwakker is. Verder, dat deze kracht, net als op andere gebieden van de magie, als motorische kracht of als lichtschijnsel kan optreden.

---

[638] Gasparin: Les tables tournantes, I, 79.
[639] Du Potet: XIV, 115.

IX DE MYSTERIEUZE PROJECTIELEN

Nu voel ik mij echter geroepen een doorsteekje te maken naar het spiritistische gebied, om een verschijnsel te bespreken waarin de leviterende en bewegende kracht van odische uitstromingen met een grote toename, en daarom in duidelijkheid, optreedt.

Tot de vele zonderlinge dingen namelijk die het spiritisme ons brengt, behoort ook, dat zo nu en dan - maar zeker niet zelden - mensen, maar ook levenloze voorwerpen, bijvoorbeeld huizen, het doel van geworpen voorwerpen zijn. Als zodanig worden meestal stenen gebruikt, maar vaak ook het een of andere voorwerp dat toevallig in de buurt te vinden is.

Dat dit spookachtige verschijnsel van spiritistische aard is, blijkt indirect uit de vergeefse pogingen om de vermoede menselijke dader te ontdekken, maar ook direct, uit verscheidene nevenomstandigheden, die een menselijke dader bepaald uitsluiten. Anderzijds kan het verschijnsel ook niet vanuit blinde natuurkrachten verklaard worden. De bedoeling is immers altijd duidelijk te herkennen, namelijk het treffen en beschadigen van een bepaald doel. De krachten tonen zich doelbewust gebruikt en als intelligente krachten. Daar de dragers van deze intelligentie onzichtbaar zijn, is er sprake van een spiritistisch verschijnsel.

De berichten hierover trekken de ganse middeleeuwen door. Psellus[640] spreekt reeds over 'toornige stenen', en in recentere tijden is het verschijnsel eerder veelvuldiger geworden dan dat het is afgenomen. Het werpen van stenen in de Elsässerstraße

---

[640] *[bedoeld zal zijn Michael Psellus, Byzantijns monnik en historicus, 1018?-1078 n.Chr., waarschijnlijk in zijn werk De Operatione Daemonum (Over het Werk der Demonen'). vert.]*

1890[641] in Berlijn duurde zes weken lang. Ondanks de bemoeienissen van rechtsbeschermers, en ondanks de voor het ontdekken van de dader uitgeloofde hoge beloning, werd niets ontdekt.

Ik heb er in het geheel niets tegen, maar moet het veeleer als een logische gang van zaken beschouwen, dat de politie van meet af aan steeds is uitgegaan van een menselijke dader, en naar deze op zoek ging. Dit betreft de eenvoudigere hypothese, die eerst moet worden aangewend, voordat men de verte in zweeft. Doch ik heb er beslist wél iets op tegen, dat de politie haar hypothese steeds tot de enig toelaatbare en mogelijke uitroept; dat zij van de historie van dit spookverschijnsel helemaal niet zo op de hoogte is; dat zij niet eens van de door haar voortgezette blamages bij zulke gelegenheden iets wil leren; en uit pure afkeer tegen de spiritistische verklaring er de voorkeur aan geeft, toe te geven dat zij niet tegen haar taak opgewassen is. Daarover moet men zich des te meer verwonderen, nu een geheel onbevangen onderzoek van het verschijnsel in bijna ieder afzonderlijk geval het bewijs zou kunnen leveren dat een menselijk daderschap onlogisch, dus onmogelijk is. De diverse bijkomende omstandigheden waarmee het steenwerpen verbonden is, staan zo'n aanname namelijk volledig in de weg. De nevenomstandigheden zijn zeer karakteristiek; keren in de berichten uit alle tijdperken en landen terug; en aangezien ze bovendien gemakkelijk te constateren zijn en voor iedereen zichtbaar zijn, zouden ze tot het onmiddellijk stopzetten van het normale politieprotocol moeten leiden, wanneer de politie inderdaad een zo open blik zou hebben als waarop zij zich beroemt.

---

641 *["Elsässerstraße 1890 in Berlin." Hiermee is niet bedoeld: huisnummer 1890. Zie Sphinx, band 1, deel 1, januari 1890. Onbekend is mij wanneer het verschijnsel zich voordeed. In elk geval niet eerder dan in 1873, want toen kreeg de Elsässerstraße pas haar naam.* vert.*]*

Een opsporingsambtenaar die thuis is in spiritistische kwesties zou zijn aandacht allereerst op de vluchtbaan richten, die door de projectielen werd aangehouden om het voorwerp waarop ze het voorzien hebben, te treffen of te vernietigen. Daarbij zou blijken dat een bepaald object het gewilde doel van de projectielen is, dus dat een intelligente oorzaak gegeven is. In de Rue de Grés in Parijs werd een vrij in de tuin staand huis door stenen gebombardeerd, die grote verwoestingen aanrichtten. De stenen waren zo zwaar en kwamen van zo grote afstand, dat ze onmogelijk door menselijke handen geworpen konden zijn. De mensen klommen op de daken van de omliggende huizen om het schouwspel gade te slaan. De stenen vlogen hoog boven hun hoofden vanuit grote afstand naderbij en troffen het doel met mathematische precisie. De politie was aanwezig, maar kon niets ontdekken, hoewel het bombardement drie weken lang aanhield. Zo berichtte het officiële orgaan van de politie.[642] Toen de ramen en deuren versplinterd waren, werden ze met planken afgeschut. Bij een van de ramen was een lange, smalle spleet vrij gebleven, en vanaf dat ogenblik vielen stenen van de passende vorm door deze spleet.[643] In dit geval hadden dus, menselijke daders vooropgesteld, noodzakelijkerwijs katapulten of andere soorten slingerwerktuigen gebruikt moeten worden. Aangezien de projectielen bovendien steeds hun ballistische baan aanhielden, had men er beter aan gedaan een wiskundige om raad te vragen, die deze vluchtbaan had kunnen berekenen en via het achterwaarts verlengen van het segment precies de plek had kunnen bepalen waar de werpmachine moest staan. Daar zou men niets gevonden hebben, en dan zou de spiritistische oorsprong van het verschijnsel op exacte wijze gedemonstreerd zijn geweest.

Weer andere kenmerken toonde het spook van Gröben. Hoewel meer dan twintig personen het werpen van stenen waarnamen,

---

[642] Gazette des Tribunaux, 3 februari 1849.
[643] Mirville: Des esprits, I, 369-374.

zag niemand een steen eerder dan dat hij met een sterke knal op het pannendak insloeg. Ook wel vlogen stenen van de grond op en vielen met groot geweld op het dak. Pastoor Heinisch, de verslaggever, zegt met betrekking tot de werpcurve: "Ik nam waar, hoe ettelijke stenen uit de gang bij de deur van de boomgaard rond de hoek van de schuur en dan in een halve boog naar de zijkant naar binnen werden gesmeten. Dat blijft volgens de ordening van een natuurlijke worp onmogelijk." Ook de snelheid van de beweging en het stoppen van de aandrijvende energie werden geschilderd op een wijze die alleen in een transcendentale natuurkunde mogelijk is: "Het kwam mij bedenkelijk voor, dat men vaak de stenen zag komen aanvliegen en waar ze vandaan kwamen, maar vaak ook niet. Ook dat ze dikwijls heel langzaam kwamen aanvliegen en niettemin met geweld en groot lawaai op het dak insloegen. (…) Wij moesten allemaal met grote ontzetting met eigen ogen zien, hoe de ene keer van binnenuit, dan weer van buiten naar binnen met veelvuldig onbegrijpelijke snelheid gesmeten werd, en men niet één steen gewaarwerd wanneer hij met verbijsterend lawaai door het venster sloeg. (…) Wanneer wij in het vertrek[644] het venster zeer dicht naderden, en er van buiten naar binnen een worp in het vertrek plaatsvond, dan versplinterden de stenen de ruiten met groot lawaai. Maar zodra ze waren doorgebroken, vielen ze vlak bij het venster naar beneden, alsof ze vermoeid waren en tegengehouden werden. (…) En toen ik op een gegeven moment bij het opruimen van het benedenste voorhuis op de trap naar het bovenhuis ging, werd boven mijn hoofd van bovenaf een steen naar binnen geworpen, waarop de jonge meisjes beneden op de binnenplaats begonnen te schreeuwen, omdat zij bang waren dat die hetzij op mijn hoofd of op een van hen beneden in het benedenhuis zou neerkomen, doch geen van beide vond plaats. Doch toen de steen over mijn hoofd ging en hij via een rechte lijn beneden in het voorhuis had moeten

---

644 *["Stube." Vertaling onzeker, want heeft vele betekenissen: woonkamer, binnenplaats, etc.* vert.*]*

neerslaan, sloeg hij met groot geweld door het venster van het genoemde benedenhuis. Hij moest bij het vliegen op die manier een bocht of hoek hebben gemaakt, wat inderdaad bewonderenswaardig is."[645]

Bij het spook op de Münchhof waren op een gegeven moment meer dan zestig mensen aanwezig, die zagen hoe de zogenaamde Sechtstenen, een kwart tot vijftien pond zwaar, van onder de keukenbank tevoorschijn kwamen, dan door het venster vlogen dat in dezelfde wand zat, en vervolgens in een boog terugkwamen, zodat ongeveer driekwart cirkel werd beschreven. Huisraad van allerlei aard werd als projectiel gebruikt. Veel van deze objecten bleven, ondanks hun afmeting en snelheid, midden in het raam steken. Andere beroerden het glas slechts zachtjes en vielen dan loodrecht naar de grond. Mensen die door grote stenen getroffen werden, ondervonden tot hun grote verwondering de inslag ondanks de grote bewegingssnelheid maar heel licht, en de projectielen vielen bij hen loodrecht naar beneden. Wat de mensen de keuken uitdroegen om het tegen versplintering te behoeden, werd de dragenden uit handen gerukt en voortgeslingerd. De hopboer vloog een grote ijzeren opscheplepel tegen zijn hoofd, die daarna naar beneden viel. De lepel was driekwart pond zwaar, doch de getroffene ondervond slechts een lichte aanraking. Zijn zwager Aschauer, wis- en natuurkundeleraar aan het Johanneum in Graz, die het gehele huis en de bliksemafleider met de elektroscoop onderzocht, staat borg voor de juistheid van deze spookverschijnselen.[646] Ook bij het spook in Klapotiva (Siebenbürgen) wordt over een halfcirkelvormige werpkurve gesproken.[647]

---

[645] Sphinx, VIII, 136-144. Kerner: Magikon, I, 313.

[646] Sphinx, VII, 233-240. Görres: Die christliche Mystik, III, 361-363 (Bergl. Psych. Stud., decembertijdschrift 1880, 564.

[647] Psychische Studien: VIII, 103. (Bergl., XVI, 91, 246, 251. Ibid.: XII, 101 e.v.).

De verrichtingen van onze politie zullen zelfs in normale situaties pas bevredigend zijn, wanneer de juridische onderzoeksrechter is vervangen door praktisch beproefde opsporingsambtenaren. In de spookgevallen waarin natuurkundig onmogelijke werpkurven ontstaan, is de politie al helemaal niet op haar plaats. Daarentegen zal iedere leerling van een technisch opleidingsinstituut inzien, dat een menselijke hand niet om de hoek kan gooien en een projectiel slechts een rechtlijnige vluchtbaan kan meegeven, die in samenhang met de zwaartekracht naar beneden gekromd wordt. Het gaat dus om hetzij transcendentale natuurkunde, of om de bezigheid van een spook; een alternatief dat ter beslissing wederom niet een zaak van de politie is. Evenzeer zou een natuuronderzoeker inzien, dat alleen al het plotseling stoppen van de bewegingsenergie voldoende is om het verschijnsel te laten lijken op een spookverschijnsel. Een natuuronderzoeker als Wallace benadrukt daarom in zijn bespreking van de gebeurtenissen in Cidéville, dat daar een hamer midden in de kamer werd geslingerd en toen zonder gerucht te maken neerviel, neergelegd als door een onzichtbare hand.[648] Het is opvallend, dat in het bijzonder ten aanzien van levende mensen de bewegingsenergie van de projectielen plotseling wordt afgeremd, zodat de getroffenen nauwelijks een aanraking voelen, en de projectielen onschadelijk naar beneden vallen.[649] Dat komt in alle berichten steeds weer voor. Guillaume d'Auvergne[650] voerde reeds aan, dat mensen door demonische steenworpen zelden of nooit gewond raken.[651] Bij alle vreselijke steenworpen in de Rue de Grés in Parijs raakte nog nooit een mens

---

[648] Wallace: Die wissenschaftliche Ansicht des Uebernatürlichen, 37.
[649] Baxter: Gewißheit der Geister, 41. Baxter: Geschichten aus der Geisterwelt, 21, 141.
[650] *[theoloog, bisschop van Parijs, 1190?-1249. vert.]*
[651] Carré de Montgeron: La vérité des miracles, III, 754.

gewond.[652] Toen bij het spook in Tedworth een beddenstang naar een prediker werd geworpen, raakte die hem zo zachtjes, dat een bundeltje wol niet zachter op hem had kunnen neervallen.[653] In Kabsdorf werd een vrouw door een veertien-ponds mortier[654] getroffen, doch niet beschadigd. Ook nog andere personen werden daar door gevaarlijke projectielen getroffen, doch het was niet anders dan alsof zij "door een paddestoel getroffen"[655] waren. Een spook van deze soort hield het in Kolmar twintig jaar vol, doch de mensen bekommerden zich er tenslotte niet meer om, omdat er nooit iemand verwond werd.[656] Een dochter van de advocaat Joller zag zich bij een bron plotseling door een regen van stenen overvallen, die overal om haar heen naar beneden vielen zonder haar te treffen.[657] Ook tegenover levenloze voorwerpen blijkt de bewegingsenergie vaak geremd te worden. Over het reeds genoemde spook in Klapotiva zegt men: "Met ongemeen hoge snelheid kwam een ronde steen tussen de hoofden door van de aanwezige lieden, die zich deels in de deur, deels in het kantoor, deels in de keuken ophielden en trof de zich op de tafel bevindende fles. Die spatte uit elkaar, doch de steen bleef er naast liggen.[658]

De conclusie dat de instigator van zulke verschijnselen een bepaalde bedoeling had, kan hier niet gemakkelijk van de hand worden gewezen. Daarmee komen wij op de samenhang tussen dit spook en het spiritisme. Die wordt al duidelijk uit het feit dat het werpen van stenen vaak slechts een episode vormt tussen andere verschijnselen van spiritistische aard. In het door Joller beschreven geval begon het spook met klopgeluiden, die later

---

[652] Kerner: Magikon, V, 480.
[653] Glanvil: Saducismus triumphatus, II, 8.
[654] *[bak waarin graan wordt geplet. vert.]*
[655] Hauber: Bibliotheca magica, III, 548-551.
[656] Remigius: Daemonolatria, I, 198.
[657] Joller: Darstellung selbsterlebter mystischer Erscheinungen.
[658] Psychische Studien: VIII, 103.

zelfs op verzoek optraden. Daarna kwam het tot gematerialiseerde handen en gestalten die zichtbaar werden, en tenslotte trad het steenwerpen op. Reeds bij Remigius[659] komt dat voor: Er wordt een blote arm zichtbaar die de projectielen slingert, en op een keer wordt zelfs de gehele gestalte zichtbaar.[660]

Zoals het in het spiritisme in het algemeen opgaat, wordt ook bij dit spook een omgang met de instigator ingeleid. In een geschrift uit het jaar 1656 staat: "De heer Tourney nam een steen op, die hem voor de voeten was geworpen, merkte hem met een steenkool en gooide hem toen in de achterste hoek van zijn huis. Doch dadelijk werd de steen weer teruggeworpen, en toen de heer Tourney hem oppakte, voelde hij zo heet aan, dat hij uit de hel leek te komen.[661] Toen de kantonrechter met de portier bij een spook in Salamanca kwam, raapte laatstgenoemde een van de stenen op en wierp hem over het dak van het tegenoverliggende huis met de woorden: "Zijt ge de duivel, werp mij deze steen dan weer terug!" En dezelfde steen werd weer teruggeworpen."[662]

In 1836 werd bij een spook op Java de opzichter van een indigofabriek, die in de buitenlucht op een buffelkar zat, met aarde en buffelmest bestookt. Ook vielen in zijn kamer buffelbeenderen en een complete buffelschedel neer - steeds loodrecht vanuit de hoogte -, die pas op enige afstand boven de grond zichtbaar werden. Niemand raakte echter gewond. De regent van Sukapure, die in dit huis een nacht doorbracht, merkte toen het steenwerpen begon, enige van deze stenen met een streep of kruis, en wierp ze dan in de diep beneden

---

[659] *[Nicolaus Rémy, 1530-1612, hertogelijk adviseur, opperrechter en juristisch-historisch theoreticus over hekserij. vert.]*
[660] Remigius: Daemonolatria, II, 255, 268.
[661] François Perraud: l'Antidémon de Mascon, 45.
[662] Remigius: Daemonolatria, II, 149.

stromende bergstroom. Doch steeds kwamen de gemerkte stenen, nauwelijks een minuut later, nat van het water weer terug.[663]

In vele andere gevallen vinden wij hier en daar het steenwerpen dus verbonden met spiritistisch apport, en bovendien blijkt als karakteristiek kenmerk, dat het verschijnsel op verlangen van de experimentator optreedt, net zoals ook anders in het spiritisme. De reeds genoemde toeschouwer bij het spook op de Münchhof zei tot een vreemdeling: "Wat zou uw oordeel zijn, wanneer deze sleutels[664] zonder ons toedoen van hieruit naar de andere kant zouden worden geworpen?" Hij was nauwelijks uitgesproken, of de schotels[665] vlogen weg, en de vreemdeling zweeg beschaamd.[666]

Bij deze mogelijkheid van een verkeer met de intelligente veroorzaker hebben wij dus een onbedriegelijk middel om het spiritistische karakter van het spook vast te stellen, door het een of andere verschijnsel te verlangen dat iedere menselijke bemoeienis uitsluit, hetzij een apport, of een natuurkundig onmogelijke werpcurve, of een soortgelijke verrichting. Aangezien bij zulke onderzoekingen echter niet alleen competente spiritisten vereist zijn, maar ook de arm der wet en juristen, die volledig hulpeloos staan tegenover het vraagstuk, is het geen wonder dat regelmatig beoordelingen tot stand komen en door de pers verbreiding vinden waarbij werkelijk alleen maar kan worden gezegd: "Men kan zijn hersenen verzwikken, zoals men zijn benen verzwikt."

Doch onder deze omstandigheden lijkt ook het gevaar van onterechte beoordelingen voorhanden te zijn. Bij verschijnselen

---

[663] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 115 (Ps. St., VIII, 5).
[664] *["diese Schlüssel." vert.]*
[665] *["die Schüssel", dus onzeker wat bedoeld werd. vert.]*
[666] Sphinx, VII, 237.

van deze aard moeten wij namelijk steeds bedenken, dat ze zowel animalistisch als spiritistisch kunnen zijn, dat wil zeggen, dat ze - en dat geldt ook voor de beweging van levenloze voorwerpen - hetzij door de bewuste krachten van onzichtbare agenten, hetzij door de onbewuste krachten van levende agenten tot stand kunnen komen. In het laatste geval zijn ze meestal slechts afgezwakt en vaak verbonden met een extatische toestand van de agent. Deze analogie is volgens de spiritistische theorie een van de bewijzen voor de aanname dat de onzichtbare veroorzakers gestorven mensen zijn. De abnormale krachten van de levenden, zijn namelijk de normale krachten van de gestorvenen. Is het verschijnsel echter animistisch, dat wil zeggen, doet het zich steeds alleen in de aanwezigheid van een medium voor, dan zal de aanwezige jurist, wanneer hij niet thuis is in het spiritisme en somnambulisme, dit medium, dat de voorwaarde voor het verschijnsel is, voor de oorzaak daarvan houden, wat het als bewust wezen zeker niet is, doch hooguit vanuit het standpunt van het onderbewuste. Iemand die in deze dingen niet thuis is, zal niet inzien dat er een alternatief zou kunnen zijn, en zo wordt het medium eenvoudigweg veroordeeld. Aan een dergelijk oordeel ligt de volgende denkfout ten grondslag: *Cum hoc, ego propter hoc*.[667]

Wanneer het begrip voor deze dingen in de komende tijden algemener zal zijn geworden, zal men om dergelijke verschijnselen te onderzoeken alleen maar meer spiritisten en natuuronderzoekers aantrekken, en de laatsten zullen in de rij staan om gebeurtenissen waar te nemen die hun een inzicht zullen geven in de transcendentale natuurkunde en chemie. Omdat het spiritisme op wetmatigheid berust, ook al is die van een aard waarover men op de universiteiten nooit spreekt, vinden wij spookverschijnselen verknoopt met kenmerken die tegenwoordig nog in het geheel niet kunnen worden verklaard. Bij het spook van Mascon heb ik reeds aangegeven, dat een van

[667] *['hiermee, dus hierdoor'. vert.]*

de projectielen heet aanvoelde. Dat komt ook elders voor. In 1682 werden bij het spook in Portsmouth vensters versplinterd door stenen die niet van buiten, maar van binnen kwamen. Sommige daarvan waren zo heet, dat het leek alsof ze in het vuur hadden gelegen. Ook bij het spook van Klapotiva komt een tegelsteen voor, die heel heet was.[668] Misschien berust het op dezelfde oorzaak, wanneer wij over projectielen lezen die ook bij regenachtig weer droog waren[669], of wanneer over rokende stenen verslag wordt gedaan.[670]

Voor de natuuronderzoeker is het zaak om bij dergelijke gelegenheden te onderzoeken of er projectielen worden geworpen die voorhanden zijn, of dat apport plaatsvindt. Het eerste schijnt regel te zijn. Dat was ook zo in Chevigny, waar meer dan vijftig toeschouwers waarnamen dat tegels van het dak, stenen uit de schoorsteen en klompen aarde van de grond, loskwamen, en op een afstand van diverse meters een jong meisje troffen.[671] In andere gevallen kan de vindplaats van de projectielen niet worden vastgesteld, en treden omstandigheden op die tot de conclusie van een apport leiden, met alle raadselen die daarmee verbonden zijn. Het komt bijvoorbeeld voor, dat de geworpen voorwerpen niet over hun gehele baan kunnen worden gevolgd, doch pas vanaf een bepaald punt zichtbaar worden. Bij het spook in Liverpool werd een huis met stenen en kolen gebombardeerd, wat twee dagen lang duurde. Alle projectielen waren op hetzelfde venster gericht, dat kapotgeschoten werd. De politie kon echter niet eens vaststellen uit welke richting deze projectielen kwamen.[672] Bij het genoemde spook op Java liet de majoor Michiels die met het onderzoek belast was, de kamer door opgespannen linnen in een tent

---

[668] Psychische Studien: VIII, 103.
[669] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 101.
[670] Daumer: Das Geisterreich, II, 274.
[671] Perty: Die mystischen Erscheinungen, II, 113.
[672] Ibid.

ombouwen die geen opening had. Niettemin vielen de stenen van bovenaf naar beneden en werden ze pas zichtbaar op enige afstand boven de grond. Een zekere keer viel er een papajavrucht in de kamer. Bij het afzoeken van de buurt werden de stam en tak ontdekt waar de vrucht vanaf gebroken was.[673] Gerstacker heeft in 1871 bericht, dat dergelijke spookverschijnselen in Java en in de Indische archipel zeer veelvuldig waren. De bewoners hadden er een eigen woord voor: gendarua.[674]

Bij het spook in de pastorie van Gröben vlogen de stenen uit de hof op, terwijl ze daar voordien niet lagen, en dan het dak op. Andere schenen van de muur los te komen, en toch vertoonde die geen gaten. Omgekeerd zegt men in een ander geval, dat bij een jongedame die door een regen van stenen werd achtervolgd, de stenen haar nooit beroerden, langs haar neervielen en dan verdwenen en niet meer teruggevonden konden worden.[675] Kortom: zoals bij zo menig apport staan wij hier voor het alternatief hetzij een vierde ruimtedimensie, hetzij een proces van de- en rematerialisatie aan te nemen.

Al deze nevenomstandigheden die bij het spookachtige steenwerpen waargenomen kunnen worden, duiden dus op de wetmatigheid van de transcendentale natuurkunde. Als we echter uitgaan van menselijke booswichten, zoals de politie dat altijd doet, staan wij al spoedig voor onmogelijkheden, zoals bij bepaalde curven van de projectielen, of voor nevenhandelingen waardoor de booswichten hun bedoeling op geheel zinloze wijze bemoeilijkt zouden hebben, zoals bij het verhitten van de projectielen. Zulke temperatuurverhogingen heeft ook Zöllner bij spiritistische gebeurtenissen geconstateerd[676], en ze berusten

---

[673] Ibid.: II, 114 (Psych. Stud., VIII, 5).
[674] Die Gartenlaube, jaargang 1871, 397.
[675] Glanvill: Sadducismus Triumphatus, II, 95.
[676] Zöllner: Wissenschaftliche Abhandlungen, II, 726-729.

blijkbaar op de daarmee verbonden moleculaire veranderingen van de objecten.

Wat ik dus verlang, is kort gezegd het volgende. Opdat ter opheldering van zulke gebeurtenissen alles gebeurt wat er gebeuren kan, mag men marginaal nog steeds de politie inschakelen. Is echter ook maar één van de kenmerken die voorheen werden besproken, geconstateerd, kan de politie gerust naar huis gaan, wat zij immers vroeger of later toch doet, en wel regelmatig met een lange neus. Het eigenlijke onderzoek naar het verschijnsel hoort helemaal niet thuis voor het forum van juristen en hun helpers, doch voor dat van de spiritisten en natuuronderzoekers. De natuuronderzoekers hebben geen recht zich afzijdig te houden, want degenen die de eenheid en de veranderbaarheid van alle krachten hebben geproclameerd, zitten daarmee reeds diep in de mystiek. Zij kunnen bij dergelijke gelegenheden bovendien nog wat nieuws leren, en wel zeer interessante dingen waarvan de praktische toepassing slechts een kwestie van tijd is. De spiritisten moeten erbij ingeschakeld worden, omdat zij, in plaats van hulpeloze toeschouwers te zijn, de aangeduide experimentele methode kunnen bepalen, die in ieder geval ook de enige is die - als dat al mogelijk is - het spook kan oplossen.[677] Ook moet de gevolgtrekking der juristen worden gevraagd, niet alleen in naam van de menselijkheid, opdat de veroordeling van onschuldige mediums wordt voorkomen, doch ook in naam van de wetenschap, die het inschakelen van ervaren occultisten vereist.

Hoe gerechtvaardigd dit verlangen is, is pas onlangs bij het spook in Valence-en-Brie duidelijk geworden. Daar werd bewezen, dat de motorische kracht waardoor de projectielen bewogen worden, van odische aard is, en dat het ging om

---

[677] *["abhelfen"; ook: 'aansturen'. vert.]*

geëxterioriseerd od van een onzichtbare agent.[678] De politie blameerde zich in dit geval, zoals in alle vergelijkbare gevallen. Gelukkig waren dit keer heren aanwezig die, aangezien zij in het occultisme zeer thuis waren, konden helpen. Abbé Schnebelin namelijk, die de kwestie wetenschappelijk onderzocht, nam willekeurige stenen uit de tuin waaruit de projectielen afkomstig leken te zijn, en testte ze met de magnetometer van Fortin, waarop ze nog niet de minste uitwerking toonden. De als projectielen gebruikte stenen daarentegen deden de naald 45º afbuigen, doch verloren deze kracht toen dit odische fluïdum hen werd ontnomen door was en vuur. Een oude rode lap die in de kelder zo door elkaar was geschud dat de vrouwen ervan schrokken, werd door Schnebelin naast de magnetometer gelegd, en het bleek dat de lap de naald deed wijken. Daarmee was de mogelijkheid gegeven, dat op de od-bron, dat wil zeggen op de agent, zo kon worden ingewerkt, dat hem de lucht werd benomen om verder te spoken. Schnebelin stelde in de tuin een kolenbekken op en legde de met zwavel bestrooide en met petroleum doordrenkte rode lap op het vuur, dat twee keer doofde. Bij de derde keer echter kon men onder de onderdoorgang een geweeklaag vernemen, en horen roepen om genade. Hier werd dus de handelwijze gevolgd die in de middeleeuwen als tegentovenarij bekend stond: het in een spookvoorwerp opgeslagen od werd mishandeld en daardoor werd de bron van het od getroffen.[679]

Dit spook in Valence heeft in Frankrijk zoveel stof opgeworpen, en werd door de meegesleepte berichtgevers zo breed bekend, dat het in alle kringen de belangstelling opwekte. Alleen de officiële wetenschap speelde voor struisvogel. De

---

678 *[hier duidelijk in de zin van 'handelende entiteit', gezien het vervolg van deze gebeurtenis, en niet in de zin van 'agent van politie'. vert.]*

679 Gaston Méry: La voyante et les maisons hautées, 85. Papus: La maison hautée de Valence-en-Brie, 22, 27.

lezer die de moeite neemt om de berichten te lezen en de feiten niet kan betwijfelen, zal voor de keuze komen te staan of hij hetzij aanneemt dat er een aardse magiër is die op afstand werkt, of naar de spiritistische theorie grijpt. Dat een magnetisch contact bestond tussen het geëxterioriseerde od en de bron van het od, maakt het ons niet gemakkelijker om een verklaring te geven, en maakt de aanname van een aardse agent nog niet dwingend, want dit contact is ook in het spiritisme zichtbaar, bijvoorbeeld tussen fantoom en medium. Daarom is het beslissen voor het alternatief dus moeilijk, omdat de natuurwetenschap van het hiernamaals identiek is aan die, welke in het ondermaanse als magie wordt betiteld.

X DE WICHELROEDE

In de middeleeuwen schreef men aan de twijgen van de hazelaar het vermogen toe, onderaardse waterlopen en in de bergwerken metaaladers aan te wijzen, wanneer de twijg op een bepaald tijdstip in het jaar, op een bepaald uur in de nacht, door een onschuldige jongeman onder het reciteren van bepaalde woorden werd afgebroken. Omdat geen enkel bijgeloof zonder basis is, zo heeft ook dit een kern van waarheid, die men moet ontdekken.

Sensitieve personen zijn onderhevig aan de werking op afstand van verscheidene substanties. Wanneer een sensitieve een roede in de handen houdt en een terrein afloopt waar ondergronds water stroomt, dan werkt het stromende water, als opwekker van elektriciteit, in op het zenuwcentrum van de roedeloper. Deze inwerking op het organisme vertaalt zich in een ruimtelijke beweging van de vastgehouden roede, die door haar neiging naar de bodem het bestaan van onderaardse water- of metaaladers aanduidt. De vermeende eigenschap van de roede - die niet per se een hazelaarroede hoeft te zijn - verandert dus in een eigenschap van de roedeloper. De magie berust dus ook in dit geval op onbekende natuurwetenschap.

In het begin van onze eeuw waren er in verscheidene streken van Europa beroemde wichelroedelopers. De kwestie baarde indertijd een dusdanig groot opzien, dat professor J.W. Ritter, lid van de Koninklijke Academie der Wetenschappen in München naar het Gardameer reisde, om daar de beroemde wichelroedeloper Campetti te bezoeken. Hij bracht hem naar München, en zette voor een door de Academie benoemde commissie zeer succesvolle experimenten op. Van zijn verslag is helaas slechts het eerste deel in druk voorhanden.[680] Ontdekkers hebben evenwel van oudsher en overal met het

[680] Ritter: Der Siderismus.

scepticisme van de geleerden te kampen gehad; een scepticisme dat tegenover de genadeloze feiten der natuur slechts theorieën en a priorische ontkenningen heeft gesteld. Zo schijnt ook Ritter in tegenstrijdigheden verwikkeld te zijn geraakt, want zoals hij zegt, deed zich "iets heel typisch voor, dat bij de paarden reeds een naam heeft, en ook bij de geleerden uit niets anders bestaat dan dat zij absoluut niet verder willen."[681] Ritter was zich er als natuurkundige natuurlijk van bewust, dat er geen sprake is van een toverkracht van de wichelroede, doch dat het slechts een bijzonder geval van gevoeligheid is, dus dat het gaat om een natuurwetenschappelijk verschijnsel. Daarom zegt hij ook: "Individuen als Campetti behoren werkelijk evenzogoed - en noodzakelijker - tot een natuurkundig kabinet als luchtpompen en elektrificeermachines."[682]

Ongeveer tien jaar geleden leende ik het notitieboek van Ritters uit het staatsbibliotheek van München. Ik kreeg het exemplaar dat Ritter zelf met een opdracht had voorzien en aan de bibliotheek had geschonken, en dit exemplaar - hoewel het gebonden was - was nog niet opengesneden! Tachtig jaar lang had het dus niet één lezer gevonden! Dit voorbeeld toonde mij heel duidelijk, dat de in onze dagen heersende mening dat de wichelroede slechts een deel was van het middeleeuwse bijgeloof, niet op wetenschappelijke twijfels berust, doch slechts op het negeren van feiten, waarmee men het natuurlijk slechts tot een onwetende brengt. Dit soort twijfel moet men daarom noemen wat het is, namelijk onwetendheid. De bij ons zo groot geworden twijfelzucht heeft meestal deze aard. Bij de ongeletterden bestaat hij eruit, dat ze hun subjectieve horizon verwarren met de objectieve grens van de mogelijkheden der natuur, en niets willen geloven wat boven hun bevattings-vermogen gaat. Bij de geletterden bestaat hij eruit, dat zij a

---

[681] Voorwoord, 24 *[vermoedelijk: Ibid. vert.]*
[682] Voorwoord, 15 *[idem. vert.]*

priori alles verwerpen wat niet in hun met grote moeite en werk gewonnen systeem past.

Spoedig nadat ik Ritters *Siderismus* had gelezen, kreeg ik van mijn gestorven vriend Heinrich Noé, die zich in het zuiden ophield, het verzoek te gaan onderhandelen met de indertijd nog levende bronnenzoeker Beraz in München. In het kuuroord Abazzia, waar het aan water ontbrak, zou naar water moeten worden gezocht. Noé gaf mij de raad, die bij mij geheel overbodig was, om niet bij geleerden over Beraz navraag te doen, doch met hem zelf te spreken. Ik zocht hem op, en terwijl ik in zijn kamer op hem wachtte, bekeek ik enige afbeeldingen die aan de muur hingen. Daaronder was het portret van een heer die, toen Beraz was binnengekomen, door hem aan mij werd voorgesteld als zijn grootvader van moeders kant, professor Ritter. Mijn vraag, of die de schrijver van het werk *Siderismus* was, werd bevestigend beantwoord. Dit leerde mij, dat Beraz mogelijk door dat boek en wellicht door nagelaten manus-cripten van zijn grootvader op het vraagstuk van de wichelroede opmerkzaam was gemaakt, en zijn eigen vermogen als roedeloper ontdekt had. De door mij ingeleide onderhandeling liep spaak om redenen waarover ik niet nader geïnformeerd ben. Dat Beraz de vaardigheid bezat om bronnen te vinden, is door de over hem opgemaakte getuigenissen bewezen. Aangezien de kwestie voor gemeenten en bezitters van goederen van grote waarde kan zijn, voeg ik enkele adressen toe waar men bevestiging kan krijgen, en het jaartal van de bron van de vondst. Het kapucijner klooster in Nikolausberg bij Würzburg (1877); het gemeentebestuur van Gart bij Traunstein (1876); het Fräuleininstitut in Altötting (1882); de Narr'sche Brauerei in Zirndorf bij Neurenberg (1875); de gemeente Algund bij Meran (1882); het vrouwenklooster Altomünster in Beieren (1880); en de gemeente Rothenberg in Obenwald (1885).

Zelf heb ik ooit gesproken met een ooggetuige van een proefneming van Beraz, waarbij deze een bron in een diepte van tachtig voet aangaf, die bij drieëntachtig voet diepte gevonden werd. Ik heb ook op een zeer bronnenrijke plek, Kienbergklamm bij Kuffstein, gezien hoe een van mijn kennissen met alle zichtbaar aangewende kracht van zijn armspieren een roede tegenhield, terwijl die toch in zijn handen draaide. Dat bij alle roedelopers zo nu en dan ook mislukkingen zullen plaatsvinden, betwijfel ik helemaal niet, en ook niet dat reeds menig verlicht gemeentebestuur grote sommen gelds verkwistte om water de stad in te leiden dat men met behulp van een bronnenvinder veel goedkoper had kunnen verkrijgen. In het licht van het in Duitsland steeds toenemende hygiënische inzicht zal het vraagstuk van de wichelroede steeds meer aan actuele betekenis winnen.

Volgens de Bijbel was de wichelroede reeds bij de Joden[683] en andere volkeren in gebruik, en dat is nog steeds zo. Het door de moderne uitleg uitgevaardigde decreet dat dit berust op louter bijgeloof, blijkt machteloos te zijn tegenover de feiten. In de tijdschriften Sphinx en Psychische Studien duiken steeds weer berichten op over bronnenzoekers, en pas onlangs heeft professor Barret aan het vraagstuk een geheel nieuw boek gewijd[684], en er volgt er nog een. Daar en in eerdere geschriften[685] vindt de lezer genoeg feiten opgetekend die niet

---

[683] Bijbel: Hosea, IV, 12 *[onduidelijk; in heel Hosea is hierover niets te vinden. vert.]*

[684] Proceedings of the Society for Psychical Research, deel XXXII.

[685] Aretin: Beiträge zur litterarischen Geschichte der Wünschelrute (1807). J.G. Zeidler: Pantomysterium (1700). Le Brun: Histoire critique des pratiques superstitienses (1733). M.T. ... (Thouvenel): Mémoire physique et medicinal, montrant les rapports évidents entre les phénomènes de la baguette divinatoire, du magnétisme et de l'électricité (1781). Tristan: Recherches sur quelques effluves terrestres (1826). L.W. Gilbert: Kritische Aufsätze über die in München

aangevochten kunnen worden, en waar ik niet op in hoef te gaan. Want de lezer, die voorbereid is door de eerdere hoofdstukken, heeft reeds de overtuiging gekregen, dat - ten eerste - vanuit levenloze lichamen een dynamische invloed op het menselijke organisme kan plaatsvinden, en - ten tweede - dat het menselijke organisme het vermogen bezit, dode lichamen op dynamische wijze zonder mechanische invloed in beweging te zetten. Uit deze twee bestanddelen wordt het vraagstuk van de wichelroede gevormd, waarvan de oplossing pas kan worden gevonden wanneer wij het magnetisme erkennen als de agens in de magische natuurkunde.

Aan alle magische manieren van waarneming ligt een invloed ten grondslag die op ons onbewuste plaatsvindt. In het geheel van de natuur ingebed, waarin alles op alles inwerkt, komen wij door onze zintuigen, die in aantal en prestatievermogen beperkt zijn, slechts deels tot bewuste waarnemingen. Het grootste deel van de ervaren invloeden blijft ons onbewust. Wanneer iemand occulte vermogens heeft, betekent dat slechts, dat dergelijke invloeden, die bij normale mensen onder de waarnemings-drempel verlopen, bij wijze van uitzondering over deze worden heengetild en in zijn bewustzijn opduiken. Wanneer wij de gewaarwordingen onderzoeken die zich bij de wichelroedeloper voordoen en waaruit hij concludeert tot de aanwezigheid, diepte en omvang van onderaardse water- en metaaladeren, valt te hopen, dat wij daarbij analogieën met andere magische gebeurtenissen tegenkomen. Daardoor wordt het verschijnsel van de wichelroede uit zijn isolement bevrijd en voor uitleg toegankelijker gemaakt.

---

wieder erneuerten Versuche mit Schwefelkiespendeln und Wünschelruten (1808). Chevreul: De la baguette divinatoire (1845). Ballemont: La physique occulte ou traité de la baguette divinatoire (1696). C. Amoretti: Physikalische und historische Untersuchungen über die Rhabdomantie (1809).

Deze gewaarwordingen zijn er veelvuldig. Zo nam men bijvoorbeeld bij de roedeloper Bennet algemene of plaatselijke trekkingen van het spiersysteem waar, alsook plotselinge bleekheid, het verstarren van de ogen, het verwijden van de oogappels, versnelling van de pols en veranderingen van de thermometerwarmte van het lichaam. Daarbij had hij nog bijzondere gewaarwordingen. Boven kolen, asfalt en ichthyol[686] ervoer hij namelijk bitterheid aan de tongwortel; boven zoutmijnen: stekingen; boven koper en kwikzilver: sterke hitte in zijn keel en jeuk aan zijn huid.[687] Orioli voelde boven enige ertsaders een samentrekken van zijn maag; Cavani alsof er in zijn voeten mieren kriebelden; de natuurkundige Calamini voelde "een vloeistof" in zijn benen opstijgen, overgaand naar zijn armen en in zijn handen uitmondend. Pas daarna bewoog de door hem vastgehouden roede.[688] Hier vinden we dus soortgelijke hyperaesthesieën, op een individueel verschillende manier bij vele sensitieven en somnambulisten. Deze lichamelijke invloeden zijn het primaire verschijnsel. Pas in tweede instantie verandert de inwerkende kracht in ruimtelijke beweging van de roede. Bij de Zieneres van Prevorst werd waargenomen, dat de metalen die op haar hand geen inwerking toonden, ook de wichelroede en de pendel niet aantrokken, en omgekeerd.[689] Daaruit blijkt duidelijk, dat de wichelroede slechts een aanwijsnaald is, die de op het zenuwstelsel plaatsvindende uitwerking aanduidt. De bronzoeker Bletton[690] zei, dat hij geen roede nodig had. Die was slechts voor de toeschouwers een teken van datgene wat zich in hem afspeelde.[691] Ook Beraz vertelde mij, dat hij op grond van zijn

---

686 *["Steinöl", 'steenolie'. vert.]*
687 Nordhof: Archiv für den tierischen Magnetismus, I, 1, 181.
688 Archiv für tierischen Magnetismus, IV, 2, 38.
689 Kerner: Die Seherin von Prevorst, 46.
690 *[lees: Bartholemy Bléton. vert.]*
691 Figuier: Les mystères de la science, I, 598.

lichamelijke gewaarwordingen zijn aanwijzingen geeft, en een roede niet nodig heeft.

Aangezien de gewaarwordingen van de roedeloper een overeenkomst hebben met die van de sensitieven en somnambulisten bij odische inwerkingen, lijkt de reeds door Schelling[692], ja, zelfs reeds in het begin van de eeuw[693] uitgesproken mening gerechtvaardigd te zijn, dat de gevoeligheid van de metaal- en watervoelers slechts een geringere graad van het somnambulisme is, en met het dierlijke magnetisme in verbinding staat. Kieser zegt daarover, dat de somnambulisten de beste watervoelers zijn en dat de watervoelers als onvolkomen somnambulisten kunnen worden beschouwd.[694] Deze verwantschap blijkt ook hieruit, dat de hazelaartak waaraan men in de middeleeuwen de voorkeur gaf, een sterke afleider van de magnetische kracht schijnt te zijn. Kerner zag een gezonde vrouw, die helemaal niet aan de wichelroede geloofde, aan handen en voeten verlamd worden, toen zij een hazelnoottak vasthield. En ook de Zieneres van Prevorst werd daardoor alle magnetische kracht ontnomen.[695] Toen Kerner een patiënte een wichelroede van een hazelnootstruik in haar hand gaf, begon die te zwaaien zodra goud of steenkool daarbij in de buurt werd gebracht, en dit verschijnsel was nog veel duidelijker wanneer zij in een somnambulistische toestand kwam. Het meisje vond ook in de tuin begraven metalen op deze wijze.[696]

De roedeloper is dus een sensitieve, en sensitiviteit is een milde vorm van somnambulisme. Toen professor Ritter de bronnenvinder Campetti in München magnetiseerde, verklaarde deze, dat hij daarvan dezelfde gewaarwording had als boven meta-

---

[692] Schelling: I, 7, 493.
[693] Archives du magnétisme animal, V, 193-213.
[694] Archiv, IV, 2, 87.
[695] Kerner: Seherin von Prevorst, 47.
[696] Kerner: Geschichte zweier Somnambulen, 315, 318, 238.

len.[697] Hier en daar is sprake van sensitieven bij wie zich somnambulistische stemmingen voordoen wanneer zij over een brug lopen. Het schijnt zelfs zo te zijn, dat onder metallieke invloeden somnambulistische helderziendheid kan optreden. Dr. Odinaire bericht, dat een somnambulist op straat een geldstuk zag liggen, doch het niet kon grijpen. Toen men begon te graven, vond men het onder de grond.[698] Dit vermogen werd in Spanje heel algemeen aan Zahuris toegeschreven, en dat doet denken aan Lynkeus, van wie men in de middeleeuwen vol bewondering aangaf dat hij onderaardse ertsmijnen zag, waardoor hij grote rijkdom verwierf.

Men heeft reeds ten tijde van Mesmer met succes somnambulisten aangewend als bronnenzoekers, en wel in Straatsburg bij de beste van de in die tijd bestaande magnetische gezelschappen.[699] Ook het medium Home werd met succes als bronnenvinder ingezet.[700] Professor Kieser merkte op, dat gewast linnen isolerend werkt bij het magnetiseren[701], en het spreekt wederom voor de verwantschap tussen somnambulisten en roedelopers wanneer gezegd wordt, dat de bronnenvinder Bennet, toen hij in een hotel in Calabrië geen rust had, zich in een mantel van gewast linnen had gewikkeld.[702]

Het zal dus niet ontbreken aan proefpersonen wanneer de natuuronderzoekers eenmaal zullen besluiten het grote vraagstuk van de wichelroede grondig te onderzoeken. Zschokke zegt, dat zich in ieder kanton van Zwitserland wichelroede-

---

[697] Ritter: Siderismus, 12.
[698] Du Potet: Journal, I, 223.
[699] Exposé des differentes cures opérées depuis (1785): aanhangsel 51. Archiv für tierischen Magnetismus, XI: 1, 48. Reil en Autenrieth: Archiv, X, 1. Du Potet: Journal, IV, 374.
[700] Du Potet: Journal, XVI, 432.
[701] Archiv für tierischen Magnetismus, V, 2, 88.
[702] Kiesewetter: Geschichte des Occultismus, 532.

lopers bevinden, waarvan hij diverse gekend en onderzocht heeft, onder wie de abt van het klooster van St.-Urbanus in het kanton Luzern. Met name maakte dr. Ebel in Zürich hem attent op een vrouwelijke rabdomantiër[703], Katharina Beutler, die alle anderen overtrof. Dit jonge en krachtige, niet minder dan zenuwzwakke meisje onderging de uiteenlopendste gewaarwordingen, die opnieuw aan die van de sensitieven en somnambulisten doen denken: gips bewerkstelligde het samentrekken van haar halsspieren; steenkolen innerlijke warmte; zout transpiratie van haar onderarmen en een zoutsmaak in de mond; anhydrit[704] steken op haar tong; mergel een branden in haar maag.[705] De academicus Amoretti, wiens verhandeling over 'animale elektrometrie' door Kieser vertaald is[706], was niet alleen zelf roedeloper, doch heeft ook vierhonderd personen van deze aard gevonden. De arts Ebel vond alleen al honderdvijftig daarvan in Zwitserland.[707] Tot slot moeten we nog in aanmerking nemen, dat odische inwerkingen ook door apparaten kunnen worden getest, wanneer wij eenmaal in plaats van de primitieve wichelroede evenzeer de orgaanprojectie van odische sensitiviteit zullen bezitten. Toen Amoretti gelijktijdig met de bronvinder Caisson zijn experimenten uitvoerde, bleek, dat beiden in hun aanduidingen steeds eenstemmig waren. Caisson door conclusies te trekken uit zijn gewaarwordingen in de voeten; Amoretti door een bipolaire cilinder in de hand te houden.[708]

Het vraagstuk van de wichelroede heeft nog een andere kant, die ik hier reeds wil bespreken, hoewel ik daarmee vooruitloop op het tweede, psychologisch deel van dit werk. Het in de

---

703 *[wichelroedeloper. vert.]*
704 *[calciumsulfaat. vert.]*
705 Zschokke: Selbstschau, I, 258-260.
706 Archiv, IV, 2, 1-119.
707 Archiv, IV, 2, 14.
708 Kirmtze: Der tierische Magnetismus und seine Geheimnisse, 23.

magie werkende, dynamische *agens* blijkt namelijk sterk af te hangen van de psychische toestand van de agent. Dat blijkt bij alle magische verschijnselen en dat is ook zo bij de wichelroede. Dit is een bron van grote fouten, die onbetrouwbare, zelfs elkaar tegensprekende resultaten oplevert, zodat men gemakkelijk in de verleiding komt om met Paracelsus te zeggen: "*Virgula divinatorio fallax est*."[709] Een leerrijk voorbeeld daarvan leverde mij enige jaren geleden een brief van een privédocent in de natuurkunde, vandaar ik daar iets uit citeer:

"Ik zou u graag om inlichtingen vragen in een kwestie die het occulte betreft. Een vriend, een ware ongelovige, positieve Mecklenburger, schreef mij heden namelijk het volgende. Hij bezit een landgoed in Mecklenburg, dat gebrek aan water heeft, hoewel te verwachten is, dat ongeveer honderd voet in de diepte water te vinden is. Hij wilde vanwege de kosten niet laten boren, aangezien hij niet wist waar. Onlangs kwam bij een zitting van de raad van toezicht van een spoorwegmaatschappij het gesprek hierop, en de voorzitter vertelde, dat de directeur enkele bronnen dankzij de - aan mijn vriend onbekende - wichelroede had ontdekt. 'Ik lachte, maar men lachte mij uit. Men verzekert, dat het een onveranderlijk feit is.' De directeur ging uiteindelijk naar hem toe, doorzocht het hele terrein met de vork van hout, waarvan hij de uiteinden met beide handen vastpakte, waarbij hij met zijn handen op zijn knieën steunde. 'En ik zag met eigen ogen de top van de vork naar de grond neigen, en vermocht met eigen krachtige handen de einden niet tegen te houden.' Daar zou dus water moeten zitten, en nu wil hij wel laten boren, doch vooraf wil hij nog raad inwinnen over dit voor hem (en mij) onverklaarbare fenomeen. Hij vraagt mij om een verklaring. Ik ken zijn verstandelijke, natuurwetenschappelijke (…). Hij vraagt mij echter ook om serieuze literatuur. En zo kom ik tot mijn verzoek. Ik heb er hier en daar

709 *["De wichelroede is misleidend." vert.]*

wel iets over gelezen en weet dat Baader, Schelling en anderen zich ermee bezig hebben gehouden, doch mijn kennis vertoont hiaten", et cetera.

Intussen is die Mecklenburger zodanig bekeerd, dat hij zichzelf als roedeloper ontpopte. Hij heeft daarover verslag gedaan aan die privédocent, en ook daarvan wil ik iets citeren:

"Ik lig op een hoge bergkam, dertig meter boven de waterspiegel van de zee, tussen de stenen van een eindmorene. Daar wil ik het risico niet lopen op het graniet uit te komen en duizenden aan proefnemingen uit te geven. Doch elders heeft men op mijn aanwijzingen geboord en goed water gevonden. Ja, zeggen zij - die misschien ook wel gelijk hebben -, waarom zou u daar geen water vinden, want op andere plekken zou u het ook hebben gevonden! Dat kan zo wezen. Hij, met wie ik meevoelde, de directeur van de spoorweg, hoofdman buiten dienst van de Pioniers, heeft echter vastgesteld dat daar, waar hij wateraders aangaf, water werd gevonden, doch een paar meter daar vandaan geen spoor. Hier op vijf, tien en twintig meter; daar op vijftig meter; en verder niets. Ikzelf heb aan de dag tredende bronnen, waarvan de plek van het naar buiten treden mij onbekend was, gevonden, nadat ik verscheidene honderden meters daar vandaan was begonnen met zoeken naar de waterader, en dat meermalen op verschillende plekken. (…) Mijn vrouw, mijn ouders, familieleden van me, vrienden, verschillend naar leeftijd, geslacht en temperament, zijn de plek gepasseerd waarnaar de roede in mijn handen zich neigde. Ze hebben er geen spoor van bemerkt. Bij mijn dochter echter ging ze energiek naar beneden. (…) Ik maakt nog een grappig voorval mee, dat ik u kort wil vertellen. In de omvangrijke literatuur die ik over de kwestie doorliep, vond ik natuurlijk ook de bewering dat de roede op metalen naar beneden gaat. Ik probeerde dat, liet mijn gouden doos twintig pas van mij vandaan neerleggen en liep er met de roede in de handen

langzaam op af. Als op commando neeg ze boven de doos naar beneden. Ik herhaalde dat ontelbare malen. Toen ik weer met hoofdman K. samen was, vroeg ik hem, zonder hem te zeggen dat ik met name deze proef had gedaan, of hij al gevallen had meegemaakt waarin de roede metalen had aangewezen. 'Onzin', zei hij. Er waren een paar heren bij ons. Er werd op aangedrongen de proef op de som te nemen. Men sneed een roede van de appelboom, aangezien er geen ander gewas in de buurt was. Ik nam hem op en prompt zakte ze boven mijn doos naar beneden. De hoofdman knipperde sluw met zijn ogen. 'Dat kan ik ook', meende hij. Jazeker, hij kon het, maar hij deed het heel onhandig. 'Nee hoofdman', zei ik, 'geen onzin tussen ons, u moet een ernstige poging doen.' 'Tja, serieus gaat het gewoon niet', antwoordde hij. Hij probeerde het nog eens, en het ging werkelijk niet. Toen ik daarop de roede ter hand nam, ging het ook niet. De volgende dag bezochten wij beiden alleen de plek. (...) Ikzelf sneed een roede, die van een wilg was. Ik legde mijn doos op de grond, trad ongeveer vijftien passen terug, ging van start met inachtneming van alle voorzorgsmaatregelen en mijn spieren en zenuwen van start, en de roede ging door de zwaartekracht naar de aarde toen ze boven de doos kwam. De hoofdman lachte, deed het ook, maar de roede ging niet naar beneden. Het ergerde me. Ik deed het nog een keer en de roede was nu ook weerspannig en deed het niet. Hoe vaak echter heeft ze het sindsdien gedaan! Wat is de verklaring?"

Die kan zijn, dat niet alleen de objectieve invloed een variabele kan zijn, en dat bijvoorbeeld bij waterkoud en regenachtig weer - mogelijk vanwege de veranderde toestand van de atmosferische elektriciteit - de werking uitblijft, doch ook dat de subjectieve gesteldheid van de roedeloper een variabele is. Een van de oorzaken echter die deze dispositie veranderen, is van psychische aard en heet autosuggestie. Wie zich door twijfel laat aansteken, kan mislukkingen krijgen ondanks voorafgaand succes. Waarnemingen daaromtrent zijn reeds in

de middeleeuwen gedaan, doch werden fout geïnterpreteerd. Pater Lebrun trof aan het eind van de 17e eeuw in Grenoble en omgeving de wichelroede veelvuldig in gebruik aan. Hij loochende de resultaten niet, doch schreef ze aan satan toe, overeenkomstig de kerkelijke leer dat de magische vermogens niet in de mens zelf liggen, doch hetzij hemelse, hetzij demonische geschenken betreffen. Van dit oordeel kreeg mejuffrouw Olivet, een wichelroedeloopster, lucht, en in haar gewetensangst bezocht ze de pater. Hij ried haar aan, het gebruik te stoppen en God om de genade te bidden dat hij haar deze gave, mocht satan daaraan deel hebben, zou ontnemen. Ze bereidde zich door eenzaamheid en communie voor en sprak toen het gebed uit. In de namiddag verborg men verscheidene stukken metaal in de tuin. Zij ging er meermalen overheen, doch de roede bleef onbeweeglijk. Daarna bracht men de metalen in de nabijheid van de roede, vergeefs. Men ging naar een bron waar de roede eerder hevig aangeslagen had, doch ditmaal bleef die rustig.[710] De autosuggestie deed dus haar plicht. Lebrun had deze uitleg des te gemakkelijker kunnen vinden, nu hij zelf (p. 225) zegt, dat de roede boven metaal en water slechts dan zwenkt, wanneer men naar metaal en water zoekt, doch niet wanneer ze wel aanwezig zijn, maar men ander objecten zoekt. Toen men twee verschillende geldstukken op de aarde wierp, draaide de roede in de hand van een meisje slechts boven dat wat zij van een merkteken had voorzien, en niet boven het andere. Zeidler heeft soortgelijke ervaringen opgedaan, ook met betrekking tot suggestie van buitenaf. Toen bij een persoon de roede aansloeg en hij uitriep: "Ze moet niet aanslaan!", hield de beweging op. Met betrekking tot de autosuggestie zegt hij: "dat de gedachten en intentie van de mens er voor zorgen, dat de roede niet op allerlei dingen door elkaar[711] mag aanslaan, doch slechts op dat wat men zoekt en

---

[710] Lebrun: Lettres qui découvrent l'illusion des philosophes sur la baguette, 229.
[711] *["promiscue." vert.]*

graag wil weten. (…) Bij deze en ontelbare andere proeven bemerkte ik, dat de beweging van de roede zeer glibberig en fladderend was nadat ik mijn gedachten her en der liet gaan. En hoe zekerder en vaster ik mijn gedachten via een bevel[712] op de zaak richtte, des te beter sloeg de roede aan."[713],[714] Dat de psychische dispositie zelfs de toeschouwer van het verschijnsel kan beïnvloeden, toont - net als de gehele magie - ook de wichelroede. Wanneer de gedachten van de aanwezigen op een bepaald voorwerp van een kamer gefixeerd zijn, kan dit voorwerp door de wichelroede worden aangeduid, waarbij het succes twee- tot driemaal groter is dan op grond van waarschijnlijkheid te verwachten was.[715]

Wanneer wij nu zien, dat de suggestie niet slechts de werkelijke natuurkundige invloed opheft, doch ook die kan vervangen welke niet voorhanden is, en dat de roede intelligent lijkt te zijn en slechts op de gezochte voorwerpen naar beneden gaat, mondt ons vraagstuk uit in de transcendentale psychologie. Daar wordt het nog verder van zijn geïsoleerdheid bevrijd, doordat de wichelroede slechts een van de vele in de magie voorkomende middelen is om te ontdekken hetgeen verborgen is.

Het geval waarop Lebrun een bijzondere nadruk legt, en dat ongemeen opzien baarde, was het volgende. In het jaar 1692 werden in Lyon in een kelder een wijnhandelaar en zijn vrouw vermoord. De politie, die indertijd nog geen uitleg eiste, wendde zich tot de boer Jacques Aymar die als roedeloper beroemd was. Deze beweerde, uitgaande van de plaats delict, het spoor van de moordenaar of moordenaars te kunnen volgen. Begeleid door politieambtenaren volgde hij het spoor. De roede gaf hem de weg aan die de moordenaar genomen had, waar hij zich had

---

712 *["pro imperio." vert.]*
713 Zeidler: Pantomysterium, 100, 30, 35.
714 *[het citaat is niet goed gemarkeerd. vert.]*
715 Revue philosophique (1884), nr. 12.

opgehouden, waar hij gegeten had, welke voorwerpen hij daarbij in zijn handen had genomen, et cetera. De trektocht vond plaats door een aanzienlijk deel van Frankrijk. De feitelijke moordenaar leek over zee ontkomen te zijn, waar het spoor naartoe leidde. Zijn metgezel werd echter gegrepen en werd herkend op de hele weg die Aymar had afgelegd. Hij bekende tenslotte alles en werd terechtgesteld. De uitvoerige processen-verbaal van de politiechef, de officier van justitie, de voorzitter van de artsenvereniging in Lyon en van een advocaat treft men bij Lebrun aan, die zijn boek naar de Parijse Academie zond.[716]

Het feit staat dus vast, en het is alleen de vraag of wij dat toeschrijven aan de transcendentale natuurkunde of de psychologie. Nu zegt Cabanis, dat bij bepaalde ziekten de zintuigen vatbaar worden voor indrukken die men in een normale toestand niet ondergaat, en dat dergelijke personen als een hond het spoor van anderen kunnen volgen, en door hun reuk voorwerpen kunnen aanduiden die door dezen gebruikt of slechts aangeraakt werden.[717] Aangezien wij soortgelijke vermogens ook bij de somnambulisten aantreffen, net als bij het instinct van de dieren, staat het geval Aymar niet eens op zichzelf. In Argentinië zouden zulke sensitieve padvinders nog helemaal niet zo lang geleden zijn opgetreden, en wel om criminelen te achtervolgen.[718] Dr. André bericht, dat in Engeland indertijd honden werden gebruikt om het spoor van moordenaars te vinden, nadat men ze eerst naar de plaats delict had gevoerd. Wanneer honden daartoe in staat zijn, zo zegt hij, kunnen mensen dat ook.[719],[720] Tot slot moet nog worden

---

[716] Lebrun: Histoire critique des pratiques superstitieuses, II, 350, 353, 421. Ibid.: III, 3, 247, 350 (editie van 1750). Berryer: Traité de l'éloquence judiciaire.
[717] Cabanis: Rapports du physique et du moral, II, 35.
[718] Du Potet: Journal du magnétisme, XII, 622-624.
[719] St. André: Briefe über Hexerei, I, Brief.

vermeld, dat de proefnemingen die met de wichelroede boven metalen zijn gedaan, vaak ook met pendels zijn uitgevoerd, en dat deze toepassing van de pendel ook voor het padvinden terugkeert. De Oostenrijkse Touristenzeitung meldt namelijk, dat bij een ongeluk op de Grossglockner het lijk gevonden werd door de waard van Kals. Deze bezat een flesje dat van een leren foedraal was voorzien. Wanneer men het aan een draad die door de stop was getrokken, vasthield als een schietlood, wees het door zijn zwenkingen de richting aan waarin de dichtstbijzijnde mens zich bevond ten opzichte van de waarnemer. Dit flesje, dat gevuld was met een in verhouding zware vloeistof, zou ook zijn gebruikt voor het opsporen van het dichtstbijzijnde wild.[721]

In Amerika zou men tegenwoordig nog honden gebruiken om het spoor van personen te volgen.[722] Dat de natuurkundige invloed op grond waarvan dergelijke oriënteringen plaatsvinden veel verder reikt dan wij denken, tonen de schildpadden, die op grote afstand hun weg naar zee vinden, en kamelen in de woestenij, die een oase reeds op een mijl afstand ruiken en hun pas versnellen. Ik kende een poedel die zijn baas kwijtraakte in Meran en die na verscheidene dagen in Mittenwald in Beieren binnenliep, hoewel zijn baas daar via de Hochjochferner en het Ötzdal naartoe was gegaan.

Bij vele verschijnselen, of wanneer wij bijvoorbeeld lezen dat de eerste door Aymar ontdekte moord een daad betrof die 25 jaar eerder had plaatsgevonden[723], treden de natuurkundige oorzaken steeds meer naar de achtergrond, en in plaats van een passieve ontvankelijkheid van de ziel voor occulte invloeden,

---

[720] *[indertijd was nog niet bekend dat de hondenneus meer geurreceptoren heeft dan die van de mens. vert.]*
[721] Psychische Studien: XIII, 478.
[722] Revista di studi psichici, oktober 1897, p. 371.
[723] Bizouard: Rapports de l'homme avec de démon, II, 115. *[Lees: '(...) le démon (...)'. Subtitel: Essai historique et philosophique. vert.]*

zien we ze magisch-actief werken, waarbij de natuurwetenschappelijke kant van het verschijnsel niet kan ontbreken, maar voor ons begrip verdwijnt en er schijnbaar een zuiver psychische kracht optreedt. De wichelroede blijkt daarbij een van de vele orakelvormen te zijn. Deze aanwendingskunst om verloren voorwerpen te zoeken, of te ervaren wat in vormen van ruimte en tijd geschiedt, komt reeds voor bij Lebrun en anderen.[724],[725] In een brief uit het jaar 1700, is sprake van een pastoor die de wichelroede aanwendde om door het neigen of stilstaan daarvan antwoorden op zijn vragen te krijgen, die ook in gedachte gesteld konden zijn, en waarbij opheldering over afwezigen, over het verleden, het heden en de toekomst werden verkregen.[726]

De zaak Aymar zou reeds een goede aanleiding hebben gevormd om de demonische verklaring van het verschijnsel te laten vallen. Een duivel namelijk die helpt om een moordenaar te ontdekken, zou toch wel een heel bijzondere duivel zijn. Zou men indertijd bovendien uit de orakelachtige toepasbaarheid de juiste gevolgtrekkingen hebben gemaakt, dan was reeds toen in de geschiedenis van het occultisme de periode aangebroken die pas in de laatste veertig jaar door de ontdekking van het tafeldansen is ingetreden. Chevreul en Reichenbach[727] waren de eersten die de wichelroede met het tafeldansen in verband brachten. Bij beide verschijnselen gaat het om odische uitstromingen, die in een bewegende kracht veranderen. Ook nam men reeds tweehonderd jaar geleden waar, wat ook nu bij het tafeldansen weer te zien is, namelijk dat de autosuggestieve

---

[724] Lebrun: II, H. 3. Menestrier: Philosophie des images énigmatiques, 481-484. Archives du magnétisme animal, V, 192-213.
[725] *[De voetnootnummering in de tekst van het origineel is abusievelijk: 2, 3 en 4. Hiervoor moet worden gelezen: 1, 2 en 3. De voetnoten zelf staan correct als 1, 2 en 3 weergegeven.* vert.*]*
[726] Chevreul: La baguette divinatoire, 103-104.
[727] Reichenbach: Der sensitive Mensch, II, 12, 1-126.

invloed vaak de natuurkundige domineert; dat vaak de onbewuste intelligentie van de agent zich ermee bemoeit; dat de agent geloof in zijn vaardigheid moet bezitten, en dat iedere twijfel als tegensuggestie werkt en de kracht hindert; dat men de tafel, net als vroeger de wichelroede, over allerlei mogelijke dingen kan ondervragen; dat vragen die men in gedachten heeft, worden beantwoord; doch dat het orakel, ofwel de wichelroede of de tafel, dikwijls liegt. Destijds concludeerde men uit de onbetrouwbaarheid van het orakel tot demonische invloeden; tegenwoordig tot opzettelijk bedrog van de mediums. Ongelijk had men vroeger net zo goed als nu. Wanneer een orakel onbetrouwbaar is, geeft ons dat geen dispensatie om geen onderzoek te doen, doch behoort het mede tot het onderwerp van het onderzoek. De positieve gevallen worden door de negatieve niet opgeheven, en als er al juiste uitspraken van het orakel plaatsvinden, ligt er toch nog een vraagstuk voor waaraan de wetenschap niet mag voorbijgaan.

Over juiste uitspraken, die niet aan zuiver toeval kunnen worden toegeschreven, moeten wij spreken wanneer ieder aangegeven detail klopt. Hoe juist met betrekking tot ieder detail het orakel van de wichelroede zijn kan, heeft de zaak Aymar getoond. Uit de periode van het tafeldansen konden eveneens vele gevallen van die aard worden bericht. Ik stel mij ermee tevreden, dat ik er eentje kort aanstip, dat ik ontleen aan het verdienstelijke, voor zeer kritisch gehouden tijdschrift 'Annales des sciences psychiques', waar het uitvoerig en onder aanvoering van alle gewenste getuigenverklaringen wordt weergegeven. Dr. Subrick, zijn vrouw en twee vrienden, Cottnam en Hollon, gebruikten een kleine tafel als orakel. Cottnam had een doodzieke vriend Baris, wiens dood volgens de opvatting van de behandelende arts in de daaropvolgende dagen te verwachten was. Het orakel was echter een ander mening toegedaan en kondigde aan, dat de zieke pas over veertig dagen zou sterven, en wel 's morgens op 8 oktober. Een

paar dagen later bevond Cottnam zich in een ander huis en in ander gezelschap, en weer werd een tafel als orakel gebruikt. De intelligentie die zich bekendmaakte, noemde zich Ben Walker - een vriend, waarvan Cottnam aannam dat hij leefde. Deze intelligentie beweerde dat hij drie dagen daarvoor gestorven, doch nog niet begraven was, en zegde de dood van Baris eveneens aan voor de 8e oktober. De volgende dag ervoer Cottnam via de krant, dat zijn vriend Walker gestorven was, en dat de teraardebestelling was verschoven totdat zijn zoon zou zijn gearriveerd. Na verloop van de veertig dagen ontving Cottnam het telegrafische bericht, dat Baris op de ochtend van de 8e oktober was gestorven.[728]

De lezer mag nu zelf uitmaken of hier gedramatiseerd helderzien door de experimentator plaatsvond, dan wel of sprake was van een mededeling van een gestorvene, en of het gaat om animisme of spiritisme. De wezenlijke gang van zaken is in de animistische gevallen en in spiritistische gevallen dezelfde. Want, zoals we nog zullen zien, zijn de magnetische vermogens van de levenden de krachten van het toekomstige leven.

Het verschijnsel van de wichelroede behoort dus enerzijds tot de transcendentale natuurkunde. Ik twijfel er in het geheel niet aan, of zij vindt weer acceptatie, tenzij we een betrouwbaarder middel vinden om verborgen bronnen en metaaladeren te ontdekken. Anderzijds behoort de wichelroede tot de transcendentale psychologie, en is het van historische belang dat we in haar een voorloper zien van het ondervragen van een orakel, hetgeen zich heeft ontwikkeld tot ons huidige automatisch schrift van de mediums.

[728] Annales des sciences psychiques, I, 231-237.